BRUNO SCHULZ

MANECHINELE

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Bruno Schulz

MANECHINELE

Traducere şi cuvânt înainte de
Ion Petrică

EDITURA UNIVERS
Colecția GLOBUS
1976

După ediția:
Bruno Schulz
PROZA
Wydawnictwo Literackie
Kraków, 1964

BRUNO SCHULZ s-a născut la 12 iulie 1892 în familia unui negustor din Drohobîci. Face studii de pictură şi arhitectură, pe care le abandonează pentru a-şi câştiga existența. Din 1924, este profesor de desen şi lucru manual în oraşul natal. Mizeria în care se zbate, sănătatea şubredă, agresivitatea forțelor reacționare din Polonia interbelică îl determină să se izoleze tot mai mult în universul imaginației. Câțiva prieteni reuşesc să desluşească însă în straniile lui scrisori lupta disperată împotriva resemnării şi pesimismului, în 1934, cu sprijinul Zofiei Nalkowska publică *Prăvăliile de scorțişoară,* trei ani mai târziu *Sanatoriul timpului,* iar în 1936 semnează traducerea romanului lui Kafka *Procesul.*

Războiul îl surprinde în Drohobîci. La 19 noiembrie 1942, Bruno Schulz, modestul profesor de desen şi unul dintre cei mai mari şi mai originali scriitori ai secolului nostru, a fost împuşcat de un hitlerist în plină stradă, în plină zi, strângând la piept pâinea cumpărată pentru călătoria spre Varşovia, unde îl aşteptau prietenii.

CUPRINS

Cuvânt înainte

PRĂVĂLIILE DE SCORȚIȘOARĂ

August
Revelație
Păsările
Manechinele
Tratat despre manechine sau cartea a doua a genului
Tratat despre manechine - continuare
Tratat despre manechine - încheiere
Nimrod
Pan
Domnul Carol
Prăvăliile de scorțișoară
Strada Crocodililor
Gândacii
Viforniță
Noaptea marelui sezon

SANATORIUL TIMPULUI

Cartea
Epoca genială
Primăvara
Noapte de iulie
Tatăl meu se înscrie la pompieri
A doua toamnă
Sezonul mort
Sanatoriul timpului
Dodo

Edzio
Pensionarul
Singurătatea
Ultima evadare a tatălui meu

Cuvânt înainte

Născut în familia unui negustor din Drohobîci, un orăşel, în care cenuşiul vieții cotidiene împrumutase ceva din cenuşiul peisajului citadin, iar soarele verii toride semănase în piața pustie moleşeală pentru tot restul anului, Bruno Schulz (1892–1942) a pătruns în literatură pe urmele lui Franz Kafka, dar nu ca un discipol docil al marelui claustrat, ci ca un demiurg care aşază în locul unei lumi austere un univers mitologic, universul copilăriei, în care totul e posibil, dar mai cu seamă „regenerarea bruscă a miturilor primare". Aici platitudinea unei realități ciuntite, populate cu manechine, personaje cu o singură parte a feței, cu un singur braț, cu un singur picior se întregeşte într-o viziune demiurgică, în care materia, inepuizabilă în manifestările ei, creează, în timp şi împreună cu timpul, mereu alte forme ale existenței.

Prăvăliile de scorțişoară, primul volum publicat de Bruno Schulz, în 1934, la vârsta de 42 de ani, aducea în peisajul literar polonez o proză anti-psihologică, în care legile subiectului psihologic sunt legile lumii înconjurătoare, iar omul este supus unei permanente reducții ontologice. Orice încercare de păstrare a personalității într-o lume dementă este repede considerată ea însăşi demențială, conferind Universului schulzian un caracter grotesc, cu o structură parabolică, proprie spiritelor mistificatoare,

mitologizante.

Metamorfozarea tatălui (Jakub) din povestirile lui Schulz nu este o abrutizare a umanului, ca în *Metamorfoza* lui Kafka, ci adoptarea altor forme de manifestare a materiei, eliberată de presiunea abrutizantă a unei societăți inumane.

Dar dacă diversitatea formelor de existentă a materiei reprezintă un refugiu al personalității, timpul, cu capacitatea sa de a crea existențe paralele, devine, în concepția lui Schulz, condiția intrinsecă a reuşitei unei astfel de evadări, sugerate în *Sanatoriul timpului* (1937), al doilea şi ultimul volum de povestiri datorate lui Schulz.

În dorința sa de a învinge limitele, de a repune în drepturile ei condiția umană, de a transforma neputința într-un act demiurgic, Bruno Schulz „reactivează" timpul, întorcându-se, asemenea eroului său din povestirea *Pensionarul*, în anii copilăriei, unde mitologicul se interferează cu realul, defineşte din nou sferele vieții umane, oferindu-le sens universal, într-un limbaj care face din scriitorul polonez un mare poet al secolului XX.

Publicând versiunea românească a celor două volume de Bruno Schulz, sub titlul comun *Manechinele,* suntem încredințați că facem un act de cultură, pe care îl datorăm atât cititorului nostru, cât şi marelui scriitor.

ION PETRICĂ

PRĂVĂLIILE DE SCORŢIŞOARĂ

August

1

În iulie tata pleca la băi şi mă lăsa, împreună cu mama şi cu fratele meu mai mare, pradă zilelor de vară, ameţitoare şi albite de arşiţă. Buimăciţi de lumină, răsfoiam marea carte a vacanţei, ale cărei file ardeau de strălucire şi ascundeau miezul dulce şi moleşitor al perelor aurii.

În dimineţile acelea luminoase, Adela se întorcea din arşiţa zilei încinse asemenea Pomonei şi deşerta din coşuleţ belşugul colorat al soarelui – cireşe strălucitoare, mustind de apă sub pieliţa străvezie, enigmatice vişine negre, a căror mireasmă întrecea tot ce împlinea gustul; caise cu miezul auriu în care stăruia lumina lungilor după-amieze; iar lângă această pură poezie a fructelor aşeza hălcile de carne, mustind de forţă şi de hrană, arcuite de claviatura coastelor de viţel; algele zarzavaturilor, asemenea unor cefalopode şi meduze răpuse – materie primă pentru un prânz cu gustul încă nedefinit şi searbăd, ingrediente vegetative şi telurice ale unui prânz cu aromă sălbatică şi campestră.

Prin locuinţa întunecoasă de la etajul întâi al clădirii din piaţă se perindau zilnic, cât e vara de lungă, liniştea straturilor tremurătoare de aer, pătratele de lumină visându-şi visul lor pasionant pe podea; melodia unei flaşnete, smulsă din cea mai profundă vână aurie a zilei; două, trei tacturi dintr-un refren, cântate undeva la pian

şi repetate până când rămâneau sleite în soare pe trotuarele albe şi se pierdeau în dogoarea zilei nesfârşite. După ce mătura, Adela trăgea storurile de pânză şi cufunda camerele în umbră. Atunci culorile coborau cu o octavă mai jos, camera se umplea de umbră, cufundată parcă în lumina unui adânc de mare, reflectată şi mai tulbure în oglinzile verzi, iar întreaga arşiță a zilei respira în storurile uşor unduite de visarea după-amiezii.

Sâmbăta după-amiază ieşeam cu mama la plimbare. Din semiîntunericul vestibulului treceam brusc în baia de soare a zilei. Înotând în aur, sufocați de căldură, trecătorii țineau ochii mijiți, de parcă i-ar fi avut unşi cu miere, iar buza de sus ridicată le dezvelea dinții şi gingiile. Toți cei care înotau în ziua aceea aurie aveau aceeaşi grimasă, grimasa arşiței, de parcă soarele le-ar fi pus adepților săi o singură mască – masca aurie a frăției soarelui; şi toți cei care mergeau pe stradă, se întâlneau şi treceau unii pe lângă alții, bătrâni şi tineri, copii şi femei, se salutau în trecere cu masca aceea pe față. pictată cu vopsea densă, aurie, rânjeau unii la alții cu aceeaşi schimonoseală bahică şi cu aceeaşi mască barbară a unui cult păgân.

Piața era pustie şi îngălbenită de dogoare, ca pustiul din Biblie, cu praful măturat de vântul cald. Salcâmii spinoşi, răsăriți din pustietatea pieții galbene, se ridicau deasupra ei învolburați, cu frunzişul albicios şi cu buchetele filigranelor verzi, dispuse elegant, ca pomii din vechile gobelinuri. Se părea că salcâmii stimulează vântul, stârnindu-şi teatral coroanele, pentru ca unduindu-se patetic să-şi expună eleganța evantaiului de frunze cu pântecele argintiu, ca blana vulpilor de preț. Casele vechi, lustruite de vântul atâtor zile, prindeau culoarea atmosferei grandioase, culoarea ecourilor, a amintirii nuanțelor, dispersată în adâncul vremii colorate. Se părea că generații întregi de zile văratice verificau glazura înşelătoare (ca nişte artişti

răbdători care curăță vechile fațade de mucegaiul tencuielii), scoțând, cu fiecare zi, mai clar la lumină adevărata înfățișare a clădirilor, fizionomia destinului şi a vieții care le contura pe dinăuntru. Acum ferestrele, orbite de strălucirea pieții pustii, dormeau; balcoanele îşi mărturiseau în fața cerului pustiul lor; tinzile deschise miroseau a răcoare şi a vin.

Un grup de zdrențăroşi, ascunşi într-un colț al pieței de teama măturii de flăcări a arşiței, asaltau un petic de zid, percepându-l la nesfârşit cu aruncături de nasturi şi de monezi, de parcă din horoscopul acelor discuri metalice s-ar fi putut citi adevărata taină a zidului acoperit de hieroglifele scrijeliturilor şi crăpăturilor. De altfel piața era pustie. Toți aşteptau să se apropie de tinda boltită şi căptuşită cu butoaiele birtaşului măgarul Samariteanului, dus de căpăstru, să se oprească la umbra salcâmilor legănați, şi doi flăcăi să coboare cu grijă bărbatul bolnav din şaua încinsă şi să-l poarte pe scările răcoroase spre catul mirosind a sabat.

Mergeam cu mama pe cele două laturi însorite ale pieții, purtându-ne umbrele frânte peste toate casele, ca pe nişte clavire. Pătratele caldarâmului se perindau încet sub paşii noştri, moi – unele de un roz pal, ca pielea omului, altele aurii şi plumburii, şi toate arătau în soare netede, calde, mătăsoase, ca nişte chipuri însorite, călcate în picioare până la desfigurare, până la acea plăcută neființă.

La colțul străzii Stryjska intram în umbra farmaciei. Damigeana uriaşă cu sirop de zmeură din vitrina largă a farmaciei simboliza răcoarea balsamurilor, cu ajutorul cărora putea fi alinată orice suferință. După alte câteva case, strada nu mai păstra decorul citadin, ca țărănoii care, întorcându-se în satul natal, îşi dezbracă pe drum hainele orăşeneşti, schimbându-se încet, pe măsură ce se apropie de sat, într-un țăran zdrențăros.

Căsuțele de la periferie se înecau, cu ferestre cu tot, în abundența şi amalgamul florilor din grădinițe. Uitate

cât ținea ziua de sărbătoare, ierburile, florile şi tot felul de bălării se înmulțeau şi creşteau în tăcere, mulțumite de pauza pe care o puteau prelungi dincolo de limitele timpului, la hotarele zilei nesfârşite. O floarea-soarelui uriaşă, înălțată pe o tulpină puternică şi suferind de elefantiazis, aştepta în doliul său galben cele din urmă şi cele mai triste zile ale vieții sale, încovoindu-se sub greutatea monstruosului trup. Dar modestele floricele de percal şi naivii clopoței de la periferia oraşului, stăteau neputincioşi în cămăşuțele lor scrobite, trandafirii şi albe, fără să poată înțelege marea tragedie a florii-soarelui.

2

Hățişul ierburilor, bălăriilor şi buiazelor fierbe în focul după-amiezii. Moleşeala grădinii vuieşte de roiul muştelor. Miriştea aurie strigă în soare, ca lăcustele ruginii, greierii țipă în ploaia deasă de foc, iar păstăile, încărcate cu semințe, explodează asemenea cosaşilor.

Înspre gard, verdeața se ridică asemenea unei cocoaşe-coline, de parcă grădina s-ar întoarce în somn de pe o parte pe alta, iar umerii ei voinici, țărăneşti, ar respira liniştea pământului. Pe umerii grădinii, în insulele de lipani uriaşi, abundența dezordonată, feminină a lui august lua proporții, se lăfăia întinzându-şi peticele de tinichea pufoasă a frunzelor, limbile mari de verdeață cărnoasă. Momâile holbate ale pălămizilor se umflaseră ca nişte cumetre pe jumătate înghițite de propriile lor fuste. Acolo grădina vindea pe gratis cele mai ieftine boabe de soc, terci de pătlagină cu miros de săpun, rachiu sălbatic de mentă şi toate minunile lui august. Dar de cealaltă parte a gardului, dincolo de acea

împărăție a verii, în care se prăsise prostia bălăriilor îndobitocite, se întindeau mormane de gunoi acoperit de brusturi. Nimeni nu ştia că tocmai acolo îşi dezlănțuise augustul acelei veri marea şi păgâna lui orgie. Pe mormanul de gunoi, proptit de gard şi acoperit de soc, stătea patul unei fete cretine – Tłuja. Aşa-i spuneau toți. Pe grămada aceea de goz, de cratițe vechi, de pantofi şi de moloz, se vedea un pat verde, sprijinit pe două cărămizi aşezate în locul unui picior rupt.

Văzduhul deasupra acelui morman, sălbăticit de arşiță, sfâşiat de zborul muştelor lucitoare şi întărâtate de soare, trosnea asemenea unor morişti nevăzute, sporind aţâţarea.

Tłuja stă chircită în mijlocul zdrenţelor şi rufăriei îngălbenite. Pe capul ei mare se leagănă o claie de păr negru şi zbârlit. Faţa zbârcită pare un burduf de armonică. O grimasă de plâns încreţeşte din când în când armonica în mii de cute orizontale, iar uimirea o întinde la loc, destinde cutele, dezvelind orificiile unor ochi mici şi gingiile umede, cu dinți galbeni sub buza cărnoasă, asemănătoare unui rât. Trec orele de arşiță şi de plictiseală, iar Tłuja mormăie, dormitează, bombăne ceva şi tuşeşte. Muştele se aşază pe ea în roiuri. Deodată, tot mormanul acela de cârpe şi zdrenţe murdare, începe să se mişte, animat parcă de chițcăitul şobolanilor ascunşi în el. Muştele se trezesc speriate, se ridică vuind, în roiuri mari, pline de furia bâzâitului, a lucirilor şi sclipirilor. Şi în vreme ce ghemotoacele alunecă şi se risipesc pe grămada de gunoi ca nişte şobolani speriați, din mijlocul lor se desprinde încet nucleul, sâmburele grămezii de gunoi: pe jumătate goală, neagră, cretina se ridică alene şi încremeneşte pe picioarele ei scurte, infantile, asemenea unui zeu păgân, iar din gâtlejul ei, umflat de furie, din chipul ei înroşit, întunecat de mânie, pe care înfloresc, ca într-un tablou arhaic, arabescurile vinelor dilatate, se dezlănțuie un țipăt animalic, un țipăt hârâit, smuls din toate bronhiile

şi din toate strunele acelui piept de semianimal şi de semizeu. Brusturii, arşi de soare, țipă, pălămida se umflă fudulă de carnea ei neruşinată, buruienile salivează otravă sclipitoare, iar cretina, răguşită de țipete, izbeşte, într-o convulsie sălbatică, cu pieptul cărnos în tulpina socului ce scârțâie încet sub insistențele trupului ei desfrânat, blestemat de tot corul acela mizer să slujească fertilității denaturate şi păgâne.

Mama Tłujei spală duşumelele pe la gospodine. E o femeie mică, galbenă ca şofranul cu care lustruieşte duşumelele, mesele de brad şi lavițele din odăile oamenilor sărmani. Odată Adela m-a dus în casa bătrânei Maryśka. Era dimineața devreme. Am intrat în odaia zugrăvită cu albastru, cu pământ pe jos, pe care se aşternuse soarele dimineții, galben-deschis în liniştea aceea matinală, măsurată doar de țăcănitul enervant al pendulei. Pe priciul acoperit cu paie zăcea Maryśka-nebuna, palidă ca anafura şi tăcută ca o mănuşă scoasă de pe mână. Şi parcă profitând de somnul ei, vorbea liniştea, galbenă, stridentă, o linişte rea, ce clevetea singură, se certa, îşi declama tare şi ordinar monologul său de maniac. Timpul bătrânei Maryśka, închis în sufletul ei, apăruse înfiorător de real şi mergea singur prin odaie, zgomotos, infernal, scurs în tăcerea stridentă a dimineții din moara timpului ca o făină proastă, o făină nisipoasă, făina nebunilor.

3

Într-una dintre căsuțele acelea înconjurate de garduri maronii, cufundate în verdeața luxuriantă a grădinilor, locuia mătuşa Agata. Intrând la ea, treceam în grădină pe lângă nişte globuri de sticlă colorată, înfipte în pari,

roze, verzi şi violete, în care erau fermecate toate universurile luminoase, ca tablourile acelea ideale şi fericite, închise în perfecțiunea irealizabilă a baloanelor de săpun.

În tinda semiobscură, cu zugrăveli în ulei, roase de mucegai şi spălăcite de vreme, regăseam mirosul cunoscut nouă. În mirosul acela vechi şi intim se concentra, într-o sinteză uimitor de simplă, viața acestor oameni, un alambic al rasei, calitatea sângelui şi tainele destinului lor, cuprins imperceptibil în scurgerea propriului lor timp. Uşile vechi şi înțelepte, al căror oftat lăsa aceşti oameni să intre şi să iasă, martore necuvântătoare ale ieşirilor şi intrărilor mamei, fiicelor şi fiilor – s-au deschis tăcute, ca uşile dulapului, şi am intrat în viața lor. Şedeau parcă la umbra soartei, fără să se apere, trădându-ne de la primele gesturi neîndemânatice taina lor. Nu ne înrudea oare sângele şi soarta?

Camera era întunecoasă şi catifelată de la tapetul albastru cu desene aurii, dar ecoul zilei înflăcărate mai tremura şi aici, în nuanțele alamei, pe ramele tablourilor, pe clanțele şi pe şipcile aurii, cu toate că abia se strecura prin verdeața deasă a grădinii. De lângă perete se ridică mătuşa Agata, mare, corpolentă, cu carnația rotundă şi albă, stropită de rugina roşietică a pistruilor. Ne-am aşezat alături de ei, parcă la marginea destinului, ruşinați de neputința cu care ni se încredințau, fără rezerve, şi beam apă cu sirop de trandafiri, o băutură ciudată, în care regăseam parcă cea mai profundă esență a acelei sâmbete caniculare.

Mătuşa se tânguia. Aceasta era, de altfel, tonalitatea permanentă a discuțiilor ei, vocea acelui trup alb şi prolific, crescut parcă dincolo de limitele persoanei păstrate cu greu în chingile formei individuale şi chiar în această concentrare augmentată, gata să se fragmenteze, să se ramifice şi să alcătuiască o familie. Era de o fecunditate intrinsecă, de o feminitate lipsită de

stavile şi bolnăvicios de pronunțată.

Se părea că până şi aroma bărbătească, mirosul fumului de tutun, umorul bărbătesc puteau să impulsioneze această feminitate ardentă spre o deşănțată partenogeneză. Şi de fapt toate tânguielile ei privitoare la soț ori servitori nu erau decât un capriciu, hipersensibilizarea unei fecundități nesatisfăcute şi continuarea acelei iritante, furioase şi plângărețe cochetării, cu care zadarnic îşi încerca soțul. Unchiul Marek, mic şi gârbovit, de pe chipul căruia dispăruseră trăsăturile sexului, şedea în uitarea lui cenuşie, împăcat cu soarta, la umbra disprețului nemărginit, în care se părea că se odihneşte. În ochii lui spălăciți mocnea dogoarea îndepărtată a grădinii agățate în fereastră. Uneori încerca printr-o mişcare slabă să-şi exprime rezervele, să se împotrivească, dar valul feminității atotputernice înlătura acel gest neînsemnat şi trecea triumfătoare pe lângă el, inundând cu debitul său slabele-i tresăriri bărbăteşti.

Era ceva tragic în acea fecunditate dezordonată şi necumpătată, mizeria unei creaturi ce lupta la hotarele neființei şi ale morții, eroismul feminității, triumfătoare prin fertilitate chiar şi asupra infirmității naturii, a neputinței bărbatului. Descendenții ilustrau însă valabilitatea panicii materne, a demenței procreării irosite în urmaşi nereuşiți, în generații efemere de fantome fără sânge şi fără chip.

În odaie îşi făcu intrarea Lucya, o fată de statură mijlocie, cu capul prea dezvoltat şi prea matur pentru trupul ei de copil cu carnație pufoasă, albă şi delicată. Mi-a întins o mână de păpuşă, abia îmbobocită, şi chipul ei înfieri ca un bujor ce-şi revarsă roşeața. Nefericită din cauza îmbujorării ce-i trăda impudic secretele menstruale, închidea ochii, înroşindu-se şi mai mult sub atingerea celei mai inofensive întrebări, căci orice întrebare conținea o aluzie la fecioria ei hipersensibilizată.

Emil, cel mai vârstnic dintre veri, cu mustața de un blond deschis, cu chipul de pe care viața ştersese parcă orice expresie, se plimba prin cameră cu mâinile vârâte în buzunarele pantalonilor largi.

Costumul lui elegant şi scump purta pecetea țărilor exotice din care se întorsese. Fața lui vestejită şi tulbure părea că îşi pierde cu fiecare zi trăsăturile, devenind un perete alb şi pustiu, străbătut de rețeaua palidă a vinelor, în care, asemenea liniilor de pe o hartă veche şi ştearsă, se încurcau amintirile istovite ale unei vieți furtunoase şi irosite. Era un maestru al trucurilor cu cărțile de joc, fuma țigări lungi, alese, şi răspândea o ciudată aromă din țări îndepărtate. Purtându-şi privirile peste amintiri, povestea anecdote stranii, care se întrerupeau brusc într-un anumit punct, se destrămau şi se pierdeau în neant. Îl urmăream cu privirea nostalgică, dorindu-mi să mă bage în seamă şi să mă smulgă din chinurile plictiselii. Şi, într-adevăr, mi s-a părut că trecând în cealaltă cameră mi-a făcut cu ochiul. L-am urmat. Şedea într-un fotoliu scund, cu genunchii încrucişați aproape la înălțimea capului chel, ca o bilă de biliard. Hainele largi, şifonate, parcă fuseseră aruncate pe speteaza fotoliului. Chipul lui părea mai degrabă imaginea unui chip – o urmă lăsată în aer de un trecător necunoscut. În mâinile palide, emailate în albastru, ținea un portofel, în care privea ceva.

Din ceața chipului se desluşi cu greu albul bombat al unui ochi palid, ce mă chema, clipind ştrengăreşte. Simțeam pentru el o simpatie irezistibilă. Mă lua între genunchii lui şi, amestecând cu îndemânare în fața mea fotografiile, îmi arăta chipuri de femei goale şi de bărbați în poziții ciudate. Stăteam cu umărul sprijinit de el şi priveam acele trupuri delicate cu priviri îndepărtate, nevăzătoare, când fluidul unei tulburări nedesluşite, care împăienjenise dintr-odată văzduhul, ajunse până la mine şi mă străbătu fiorul neliniştii şi valul revelației

neaşteptate. Între timp umbra aceea de zâmbet, conturată sub mustața lui moale şi frumoasă, acel germene al dorinței, care îi îngroşase vena de pe tâmplă, încordarea ce-i adunase pentru o clipă trăsăturile – se prăbuşiră din nou în neant şi chipul lui se îndepărtă, uită de sine, se risipi.

Revelaţie

1

Oraşul nostru se cufunda tot mai mult în cenuşiul cronic al înserării; periferiile cădeau pradă pecinginei umbrelor, mucegaiului pufos şi muşchiului de culoarea fierului.

Abia ivită din fumul brun şi din cețurile dimineții – ziua şi aluneca spre după-amiaza scundă de chihlimbar, devenea o clipă, transparentă şi aurie ca berea, pentru ca apoi să coboare sub bolțile fantastice ale nopților colorate şi nesfârşite.

Locuiam în piață, într-una dintre casele acelea întunecoase, cu fațada pustie şi oarbă, pe care cu greu le deosebeşti unele de altele.

Situația aceasta provoca numeroase confuzii, căci intrând din greşeală în vestibulul şi pe scările altuia, ajungeai de obicei într-un adevărat labirint de locuințe şi galerii străine, de ieşiri surprinzătoare în curți necunoscute şi uitai de scopul inițial al călătoriei, pentru ca, abia după multe zile, întorcându-te din locuri şi aventuri ciudate, să-ți aminteşti în vreo dimineață cenuşie, printre mustrările de conştiință, de casa părintească.

Locuința noastră, plină de şifoniere mari, de canapele adânci, de oglinzi palide şi de palmieri artificiali şi banali, căzuse tot mai mult în dezordine, datorită neglijenței mamei, preocupată mai mult de prăvălie, şi

nepăsării Adelei, fata cu picioare lungi, scăpată de sub control, care îşi petrecea zilele în faţa oglinzii, împânzind casa cu ghemotoace de păr, cu piepteni, pantofi şi corsete azvârlite la întâmplare.

Apartamentul nostru nu avea un număr anumit de camere, căci niciodată nu se ştia câte erau închiriate străinilor. Adeseori deschideam întâmplător vreuna dintre ele şi o găseam pustie; chiriaşul se mutase demult, iar în sertarele neatinse de luni de zile făceam descoperiri surprinzătoare.

În camerele de jos locuiau băieţii de prăvălie şi nu o dată ne trezeau gemetele scoase de ei în timpul coşmarurilor. Iarna, când afară era încă noapte, tata cobora în acele odăi reci şi mohorâte, alungând cu lumânarea turmele de umbre ce se împrăştiau pe duşumele şi pe pereţi; se ducea să-i trezească din somnul greu ca piatra pe băieţii ce sforăiau adânc.

În lumina aruncată de lumânare, băieţii se ridicau lenevos din aşternutul murdar, îşi scoteau picioarele goale şi urâte şi, stând pe pat, cu câte un ciorap în mână, se mai lăsau o vreme pradă plăcerii căscatului – un căscat prelungit până la voluptate, până la încordarea spasmodică a palatului, ca la vomă.

Prin unghere stăteau nemişcaţi gândacii uriaşi de bucătărie, măriţi de propria lor umbră, cu care îi împovăra lumânarea aprinsă şi care nu se dezlipea de ei nici măcar atunci când, vreunul dintre corpurile acelea pleoştite şi fără cap începea brusc să alerge cu goana lui bizară de păianjen.

Pe atunci tata începuse să bolească. În primele săptămâni ale acelei ierni timpurii se întâmplase să zacă zile întregi în pat, înconjurat de flacoane, de pastile şi de registre comerciale aduse din sertarele tejghelei. Mirosul amar al bolii se depunea în camera cu tapetele îngreunate de împletiturile întunecate ale arabescurilor.

Seara, când mama se întorcea de la prăvălie, tata era iritat şi pus pe harţă; îi reproşa inexactităţi în ţinerea

evidenței, se înroşea şi se înfierbânta până la demență. Țin minte că odată, trezindu-mă din somn, noaptea târziu, l-am văzut alergând pe canapeaua de piele numai în cămaşă şi desculț, manifestându-şi astfel iritarea în fața mamei care-l privea neputincioasă.

În alte zile era liniştit şi concentrat şi se cufunda cu totul în registrele sale, pierdut în labirintul complicatelor socoteli.

Îl văd în lumina lămpii fumegânde chircit printre perne, la capul patului încrustat, cu umbra uriaşă a capului proiectată pe perete, clătinându-se într-o meditație tăcută.

Uneori îşi ridica privirile din socoteli, parcă ar fi vrut să respire, deschidea gura, plescăia dezgustat cu limba uscată şi amară şi se uita neputincios în jur, de parcă ar fi căutat ceva. Atunci se întâmpla să coboare încet din pat, se îndrepta spre un colț al camerei unde atârna instrumentul lui devotat. Era un fel de clepsidră cu apă, ori o fiolă mare, gradată în uncii şi umplută cu un lichid negricios. Tata se unea cu ea printr-un intestin lung de cauciuc, asemănător unui ombilic întortocheat şi dureros, şi unit astfel cu acel instrument jalnic – încremenea, ochii i se întunecau, iar pe chipul lui palid apărea expresia suferinței ori poate a unei voluptăți vicioase.

Pe urmă veneau alte zile de muncă liniştită şi concentrată, presărată cu monoloage solitare. Când stătea aşa în lumina lămpii de masă, între pernele patului uriaş, iar camera creştea în sus, în umbra care o unea cu stihiile nopții citadine – simțea, fără să se uite, că spațiul îl înfăşoară în desişul pulsant al tapetelor, înțesat cu şoapte, cu şuierat şi sâsâit. Auzea, fără să privească, această conspirație plină de semne tainice, de ocheade, de urechi ce creşteau printre flori şi ascultau, de guri întunecate şi zâmbitoare.

Atunci se cufunda, aparent, şi mai mult în muncă, socotea, aduna, temându-se să nu-şi trădeze furia care

se învolbura în el, împotrivindu-se ispitei de a răcni şi de a se arunca orbeşte îndărăt ca să smulgă acele arabescuri cârlionțate, snopurile de ochi şi de urechi pe care le plăsmuise noaptea şi care creşteau şi se înmulțeau, scornind mereu alți lăstari, alte ramificații, din ombilicul matern al negurii. Se liniştea abia atunci când, odată cu scurgerea nopții, tapetele se vestejeau, se chirceau, îşi scuturau frunzele şi florile, se răreau tomnatic, lăsând să străbată zorile îndepărtate.

Atunci, în zorile gălbui de iarnă, în ciripitul păsărilor de pe tapete, dormea câteva ore somn dens şi negru.

De zile şi săptămâni întregi, în timp ce părea cufundat în complicatele conturi-curente, gândul lui se furişa tainic în labirintul propriilor viscere. Îşi oprea respirația şi asculta, iar când privirea lui se întorcea albită şi înceţoşată din acele adâncuri, o limpezea zâmbind. Nu credea încă şi respingea ca pe o absurditate pretențiile şi sugestiile care îl asaltau.

Ziua îmbrăcau forma unor raționamente şi persuasiuni, a unor meditații îndelungate, monotone, derulate în şoaptă şi presărate cu interludii umoristice, cu controverse amuzante, dar noaptea intensitatea vocilor sporea pătimaş. Revendicarea apărea tot mai explicit şi mai categoric şi auzeam cum vorbea cu Dumnezeu, implorând şi respingând ceva ce i se cerea şi i se impunea cu insistență.

Într-o noapte însă, vocea aceea s-a ridicat amenințător şi irezistibil, cerându-i dovezi prin gura şi viscerele sale. Şi am auzit cum a pătruns în el duhul, cum s-a ridicat din pat, lung şi crescând în mânia lui profetică, sufocat de cuvintele zgomotoase pe care le azvârlea ca o mitralieră. Auzeam zgomotul luptei şi geamătul tatei, geamătul unui titan cu bazinul fracturat, care îşi continua sfidarea.

Nu mai văzusem niciodată până atunci proroci din Vechiul Testament, dar la vederea acestui bărbat doborât de furia divină, răsturnat pe țucalul uriaş de

porțelan, acoperit de viforul brațelor, de norul exercițiilor Yoga – deasupra cărora se înălța vocea lui, străină şi dură – am înțeles mânia divină a sfinților bărbați.

Era un dialog amenințător, ca încrucişările fulgerelor. Îndoirea brațelor lui sfâşia cerul în bucăți, iar printre crăpături se zărea chipul lui Iehova, tumefiat de furie şi scuipând sudalme. Fără să-l privesc, îl vedeam pe demiurg amenințător, zăcând în întuneric, ca pe muntele Sinai, sprijinindu-şi mâinile puternice de galeriile perdelelor, şi lipindu-şi fața uriaşă de ochiurile de sus ale ferestrei, pe care se pleoştea, dizgrațios, nasul lui cărnos.

Îi auzeam vocea printre tiradele tatei, auzeam zăngănitul geamurilor produs de vuietul puternic al buzelor lui umflate, şi amestecat cu exploziile de blesteme, lamentările şi amenințările tatălui meu.

Uneori vocile se potoleau şi răzbăteau înăbuşite, ca murmurul vântului în coşul căminului, alteori izbucneau zgomotoase, asemenea unei furtuni de plânsete şi de blesteme. Deodată fereastra se deschise ca un căscat întunecos şi fâlfâitul întunericului pătrunse în cameră. Atunci, în lumina fulgerelor apăru tata cu veşmintele în vânt şi blestemând înfricoşător, se apropie de fereastră şi azvârli conținutul țucalului în noaptea ce vuia ca o scoică.

2

Tata pierea încetul cu încetul, se vestejea văzând cu ochii.

Chircit sub pernele mari, cu părul cărunt zbârlit sălbatic, vorbea singur, în şoaptă, cufundat în nişte

complicate afaceri interne. Se părea că personalitatea lui se divizase într-o mulțime de individualități contradictorii şi antagonice, căci se certa cu voce tare cu el însuşi, pertracta insistent şi pătimaş, convingea şi implora, ori părea să prezideze o întrunire de numeroşi clienți, pe care se străduia cu toată ardoarea şi elocința să-i împace, de fiecare dată însă întrunirile acelea zgomotoase, pline de temperamente înflăcărate se sfârşeau cu blesteme, amenințări şi injurii.

A urmat o perioadă de calm, de linişte interioară, de binefăcătoare înseninare spirituală.

Pe pat, pe masă şi pe duşumea au apărut din nou hârtiile şi liniştea benedictină a muncii s-a înstăpânit în lumina lămpii deasupra aşternutului alb, deasupra capului cărunt şi aplecat al tatălui meu.

Dar seara târziu, când se întorcea mama de la prăvălie, tata prindea viață, o chema la el şi îi arăta cu mândrie splendidele abțibilduri colorate, lipite pe paginile registrului principal.

Atunci am observat cu toții că tata începuse să se facă tot mai mic, ca o alună care se usucă în coaja ei.

Dispariția aceasta nu era însoțită însă şi de slăbirea forțelor. Dimpotrivă, starea sănătății, umorul şi mobilitatea lui păreau să se îmbunătățească.

Acum râdea adeseori tare şi vesel, se sufoca pur şi simplu de râs, sau ciocănea în tăblia patului şi îşi răspundea singur „poftim", în diferite tonalități, ore întregi. Din când în când cobora din pat, se urca pe dulap şi, chircit sub tavan, făcea ordine printre vechiturile acoperite de praf şi de rugină.

Uneori îşi aşeza două scaune în şir, sprijinindu-se cu mâinile de spetezele lor, şi îşi legăna picioarele înainte şi înapoi, căutând cu ochii luminați pe fețele noastre expresia admirației şi a încurajării. Cu Dumnezeu se pare că se împăcase cu totul. Câteodată, noaptea, îşi făcea apariția în fereastra dormitorului chipul bărbos al Demiurgului, scăldat în purpura întunecată a focului

bengal, şi privea o clipă cu blândeţe pe cel cufundat în somnul adânc, al cărui sforăit melodios părea să colinde departe prin ţinuturile necunoscute ale lumii visurilor.

În timpul lungilor şi semiobscurelor după-amieze ale acestei ierni târzii, tata dispărea din când în când ore întregi în odăiţele înţesate cu vechituri, căutând ceva cu îndârjire.

Deseori se întâmpla să ne aşezăm la masa de prânz fără tata. Atunci mama trebuia să strige multă vreme „Jakube!" şi să bată cu lingura în masă până ce ieşea din câte un şifonier, încărcat de pânze de păianjen, de praf, cu privirile pierdute şi cufundate în lucruri complicate, numai de el ştiute, care îl absorbeau.

Uneori se căţăra pe galeria perdelei şi lua o poziţie simetrică faţă de vulturul mare, împăiat şi atârnat pe perete, de cealaltă parte a ferestrei. În această poză, chircit, cu privirile înceţoşate şi zâmbind viclean, rămânea ore întregi, pentru ca deodată, când intra cineva, să-şi fluture braţele ca pe nişte aripi şi să cânte ca un cocoş.

Încetaserăm să mai dăm atenţie acestor ciudăţenii în care se adâncea tot mai mult. Lipsit parcă total de nevoi trupeşti, fără să se hrănească săptămâni întregi, se cufunda tot mai mult în afaceri complicate şi ciudate, pe care noi nu le înţelegeam. Inaccesibil persuasiunilor şi rugăminţilor noastre, răspundea cu fragmente din monologul lui interior, a cărui desfăşurare n-o putea tulbura nimic din exterior. Veşnic preocupat de ceva, bolnăvicios de alertat, cu obrajii uscăţivi îmbujoraţi, nu ne vedea şi nu ne lua în seamă.

Ne obişnuiserăm cu prezenţa lui inofensivă, cu gânguritul lui, cu ciripitul acela infantil înăbuşit în el, ale cărui triluri rămâneau undeva la periferia timpului nostru. Pe atunci începuse să dispară zile întregi, se ascundea undeva prin câte o cămară uitată şi era imposibil de găsit.

Treptat, aceste dispariţii încetară să mai facă impresie

asupra noastră, ne obişnuiserăm cu ele şi când apărea, după câteva zile, cu câțiva centimetri mai mic şi mai slab, faptul nu ne reținea prea mult atenția. Încetaserăm, pur şi simplu, să-l mai luăm în seamă, atât se îndepărtase de tot ce e omenesc şi real. Se depărta pas cu pas de noi, pierdea punct cu punct legăturile care-l uneau cu comunitatea umană. Ceea ce mai rămăsese din el, acel puțin veşmânt trupesc şi acel pumn de ciudățenii – puteau să dispară într-o bună zi tot aşa de neobservate ca mormanul de resturi strânse într-un colț, pe care Adela le azvârlea zilnic la lada de gunoi.

Păsările

Au venit şi zilele de iarnă, gălbui şi plicticoase. Un cearşaf vechi, găurit şi scurt acoperise pământul roşietic. Nu putuse acoperi însă o mulțime de case, iar acoperişurile de şindrilă şi navele bisericilor rămăseseră negre ori ruginii, ascunzând podurile afumate; catedralele înnegrite înțepau cu coastele căpriorilor, grinzilor şi cosoroabelor plămânii negri ai viforelor. Fiecare dimineață descoperea alte coşuri şi alte fumare, răsărite peste noapte, umflate de vântul nopții, tuburi negre ale unei orgi diabolice. Coşarii nu puteau scăpa de ciorile care, asemenea unor frunze negre şi vii, acopereau seara crengile copacilor din jurul bisericii, apoi îşi luau zborul, fâlfâind din aripi, pentru ca în cele din urmă să se aşeze fiecare la locul ei, pe creanga ei. Dimineața zburau în stoluri mari – nori de zgură şi smocuri de funingine, legănate, fantastice, pătând cu cârâitul lor ritmic fâşiile tulburi şi gălbui ale zorilor. Zilele deveneau tot mai vâscoase din cauza frigului şi a plictiselii, ca pâinea veche de un an începută cu un cuțit tocit, fără poftă şi cu o lenevie somnolentă.

Tata nu mai ieşea din casă. Făcea focul în sobe şi-i studia esența, pe care nimeni nu o pătrunsese până la el; se delecta cu gustul sărat şi metalic, cu aroma afumată a flăcărilor iernii – dezmierdare răcoritoare a salamandrelor – ce mângâiau funinginea strălucitoare din gâtlejul căminelor. În zilele acelea tata făcea cu plăcere toate reparațiile în părțile superioare ale camerei. La orice oră din zi putea fi văzut cocoțat în

vârful scării şi meşterind ceva la tavan, la galeriile ferestrelor înalte, la globurile şi lanțurile lămpilor atârnate de plafon. Asemenea zugravilor, utiliza scara ca pe nişte catalige uriaşe şi se simțea bine în această perspectivă ornitologică, în apropierea cerului pictat, a arabescurilor şi a păsărilor de pe tavan. Se îndepărta tot mai mult de problemele vieții cotidiene. Când mama, îngrijorată şi mâhnită de starea sănătății lui, se străduia să-l atragă în discuții privitoare la afaceri, la scadențele celui mai apropiat „ultimo", o asculta distrat, neliniştit, cu tresăriri pe chipul absent. Şi se întâmpla să o întrerupă brusc, cu un gest poruncitor al mâinii, ca să alerge într-un colț al camerei să-şi lipească urechea de o crăpătură în duşumea şi să asculte, atrăgând atenția cu arătătoarele celor două mâini asupra importanței deosebite a investigațiilor sale. Pe atunci nu înțelegeam încă fundalul trist al acestei extravaganțe, complexul deprimant ce se maturiza în adâncul lui.

Mama nu avea nicio influență asupra lui, în schimb Adela se bucura de deosebită cinste şi atenție. Măturatul camerei era pentru el o mare şi importantă ceremonie, la care nu uita niciodată să asiste, urmărind cu un amestec de teamă şi de fior voluptuos toate mişcările Adelei, cărora le atribuia un sens profund, simbolic. Când fata, cu mişcări îndrăznețe şi tinereşti, făcea să alunece pe duşumea mătura cu coadă lungă, spectacolul depăşea puterile lui. Din ochi i se scurgeau lacrimi, chipul i se transfigura de un râs liniştit, iar trupul îi tresărea scuturat de spasmul voluptuos al orgasmului. Teama de a nu fi gâdilat atingea demența. Era de-ajuns ca Adela să îndrepte spre el un deget, sugerând gâdilatul, că şi fugea cuprins de o panică sălbatică, alerga prin toate camerele, trântind uşile în urma lui, pentru ca să se arunce pe pat în ultima odaie şi să se zvârcolească în convulsii de râs, numai sub influența unei imagini interioare, căreia nu-i putea rezista. Datorită acestui fapt, Adela avea asupra tatei o

putere aproape nelimitată.

Atunci am observat întâia oară la tata un interes pătimaş pentru animale. La început părea pasiunea unui vânător şi a unui artist, în acelaşi timp, poate şi o profundă simpatie zoologică a unei fiinţe faţă de alte forme ale vieţii, înrudite şi totuşi atât de deosebite, o experienţă în registrele neexplorate ale existenţei. Abia într-o fază ulterioară lucrurile au luat o întorsătură atât de neobişnuită, de complicată, de profund culpabilă şi potrivnică naturii, pe care e mai bine să n-o scoatem la lumina zilei.

Totul a început de la clocitul ouălor de pasăre.

Cu trudă şi cu mari eforturi băneşti aducea tata de la Hamburg ori din Olanda şi din centrele zoologice africane ouă de pasăre fecundate, pe care le cloceau nişte uriaşe găini belgiene. Ieşirea puilor, adevăraţi monştri atât ca formă cât şi culoare, mă atrăgea şi pe mine. Era imposibil să întrevezi în acele pocitanii cu ciocuri uriaşe, fantastice, care, îndată după ieşirea din găoace, se deschideau larg, sâsâind lacome din abisul gâtlejelor, în acele şopârle cu trupurile plăpânde, golaşe şi gârbovite – viitorii păuni, fazani, cocoşi de munte şi condori. Aşezate în coşuleţe, în vată, progeniturile monstruoase înălţau pe gâturile lor firave capete oarbe, acoperite cu puf albicios şi ţipau mut din gâtlejurile lor tăcute. Tata trecea prin faţa rafturilor în şorţul lui verde, ca un grădinar de-a lungul serelor cu cactuşi, ademenind din nefiinţă acele băşici oarbe în care pulsa viaţa, acele pântece neajutorate, care receptau lumea exterioară doar sub forma hranei, acele excrescenţe ale vieţii ce urcau orbeşte spre lumină. Câteva săptămâni mai târziu, când aceşti boboci orbi de viaţă se deschideau spre lumină, camerele se umpleau de forfotă colorată, de ciripitul ritmic al noilor locatari. Se aşezau pe galeriile perdelelor, pe cornişele dulapurilor, se cuibăreau în desişul ramificaţiilor şi arabescurilor de cositor ale candelabrelor.

În timp ce tata studia voluminoasele compendii ornitologice şi răsfoia planşele colorate, se părea că din ele îşi luau zborul acele fantasme înaripate şi umpleau camera cu fâlfâitul lor colorat, cu fâşii de purpură, cu zdrenţe de safir, de cocleală şi de argint. Când se hrăneau, formau pe duşumea un strat multicolor, unduit, un macat viu, care, la intrarea neatentă a cuiva, se destrăma, se risipea în flori mobile, fluturând din aripi în văzduh, pentru ca în cele din urmă să se aşeze în părţile superioare ale camerei. Mi-a rămas în minte, în special, un condor, o pasăre uriaşă cu gâtul golaş, cu capul încreţit şi plin de umflături. Era un ascet slăbănog, un lama budist, plin de demnitate în comportare, care urma cu rigurozitate ritualul marelui său neam. Când stătea în faţa tatei, nemişcat, în poziţia monumentală a străvechilor divinităţi egiptene, cu ochii acoperiţi de albeaţa ce şi-o trecea dintr-o parte a ochiului peste pupile, pentru a se închide în contemplarea gravei sale solitudini – privindu-i profilul împietrit părea fratele mai vârstnic al tatălui meu. Aceeaşi materie a trupului, a tendoanelor şi a pielii tari şi încreţite, acelaşi chip uscat şi colţuros, aceleaşi orbite adânci şi mortificate. Chiar şi mâinile tatei, cu încheieturi puternice, cu palmele lungi şi uscăţive, cu unghiile bombate, îşi găseau analogia în ghearele condorului. Văzându-l aşa adormit, nu mă puteam debarasa de impresia că am în faţă o mumie uscată şi de aceea – mumia micşorată a tatălui meu. Cred că bizara asemănare nu i-a scăpat nici mamei, cu toate că n-am abordat niciodată această temă. Este semnificativ faptul că atât condorul cât şi tata foloseau aceeaşi oală de noapte.

Fără să se oprească la proliferarea mereu a altor exemplare, tata organiza în pod nunţi ornitologice, trimitea peţitori, imobiliza logodnice apetisante şi lascive prin unghere şi nişe, încât uriaşul pod al casei noastre cu acoperiş de şindrilă devenise un adevărat cămin al

păsărilor, o arcă a lui Noe, spre care se îndreptau tot felul de înaripate, din cele mai îndepărtate regiuni. Multă vreme după lichidarea acestui cămin, în lumea păsărilor s-a păstrat tradiția casei noastre, iar în perioada migrațiilor de primăvară asupra acoperişului nostru se abăteau nori întregi de cocori, pelicani, păuni şi tot felul de păsări.

După o scurtă perioadă de strălucire, toată tărăşenia avu însă un sfârşit trist. În curând, s-a simțit nevoia instalării tatei în cele două odăi de la mansardă, care slujeau la depozitarea vechiturilor. Dimineața devreme răzbătea de acolo ciorovăiala glasurilor de pasăre. Cele două cutii de lemn, ajutate de rezonanța acoperişului, vuiau de zgomot, de fâlfâit, de cântec, de chemări şi de gâlgâit. Vreme de câteva săptămâni, l-am pierdut pe tata din raza privirilor noastre. Cobora rareori în casă şi atunci puteam observa că se micşorase parcă şi mai mult, slăbise şi se contractase. Uneori, uita şi sărea de pe scaun, de la masă, mişca brațele ca pe nişte aripi, scotea nişte țipete prelungi, iar ochii i se acopereau de albeață. Pe urmă, ruşinat, râdea împreună cu noi şi se străduia să transforme incidentul în glumă.

Într-o bună zi, în timpul unei curățenii generale, şi-a făcut pe neaşteptate apariția în țara păsărească a tatei – Adela. Oprindu-se în prag, fata s-a luat cu mâinile de păr, simțind duhoarea care plutea în aer şi văzând grămezile de găinaț ce acopereau podeaua, mesele şi mobila. Hotărâtă, Adela deschise fereastra, apoi cu ajutorul unei mături puse în mişcare toată mulțimea păsărilor. Se ridică un nor infernal de pene, de aripi şi de țipete în mijlocul căruia Adela, asemenea unei Menade posedate de furie, adăpostită de morişca tirsului său, dansa dansul nimicirii. Împreună cu mulțimea de păsări, fluturând din brațe, tata încerca să se ridice şi el în văzduh, încet, încet norul înaripat se rări şi pe câmpul de luptă rămase numai Adela, gâfâind, şi tata neliniştit şi ruşinat, gata să accepte orice condiții de

capitulare.

O clipă mai târziu, tata cobora scările dominionului său, ca un om înfrânt, un rege surghiunit, care şi-a pierdut tronul şi domnia.

Manechinele

Aventura ornitologică a tatălui meu a fost cea din urmă izbucnire a culorilor, cel din urmă şi cel mai superb contramarş al fanteziei, pe care acest incorigibil artist al improvizației, acest maestru al imaginației l-a condus spre şanțurile şi tranşeele iernii pustii şi sterile. Abia acum înțeleg eroismul solitar cu care el singur a declarat război stihiei nețărmurite a plictiselii ce amorțise oraşul. Lipsit de orice sprijin, de înțelegerea noastră, acest bărbat ciudat apăra pozițiile pierdute ale poeziei. Era o moară fermecată, în ale cărei coşuri se turnau tărâțele orelor sterile, pentru ca din ele să înflorească toate culorile şi aromele plantelor orientale. Obişnuiți însă cu arta excepțională a acestui prestidigitator metafizic, eram înclinați să nu apreciem cum se cuvine valoarea acelei magii suverane cu care ne smulgea din letargia zilelor şi nopților pustii. Adelei nu i s-a făcut niciun reproş pentru vandalismul ei nesocotit şi tâmp. Dimpotrivă, simțeam o mulțumire meschină, o satisfacție josnică ştiind că luase sfârşit exuberanța pe care întâi o gustasem cu lăcomie până la saturare, iar mai târziu am evitat cu perfidie răspunderea ce ne revenea. Ori poate că era în această trădare şi un tainic omagiu adus victoriei repurtate de Adela, căreia îi atribuiam o misiune încredințată de forțe superioare. Trădat de toți, tata se retrase fără luptă de pe pozițiile gloriei sale. Fără să încrucişeze sabia, lăsase în mâinile duşmanului domeniul fostei sale splendori. Surghiunit de bună voie, se retrase într-o cameră pustie de la

capătul antreului, ridicându-şi baricade din singurătatea în care se închisese.

A rămas acolo uitat de toți.

Ne-a încolțit iar monotonia îndoliată a oraşului, înflorind în ferestre cu pecinginea întunecată a zorilor, cu ciuperca parazitară a înserărilor, crescută în blănurile pufoase ale lungilor nopți de iarnă. Tapetele camerelor uşurate în zilele acelea şi deschise spre zborul colorat al cârdurilor înaripate, s-au închis iar în ele, s-au făcut vâscoase, împotmolindu-se în monotonia monoloagelor amare.

Candelabrele s-au înnegrit şi s-au veştejit asemenea pălămizilor şi buiazelor. Atârnau acum posomorâte şi ironice, sunându-şi discret cristalele când cineva pornea să străbată pe dibuite crepusculul cenuşiu al camerei. În zadar împlânta Adela în toate brațele candelabrelor lumânări colorate, surogat nereuşit, amintire palidă a splendidelor iluminații cu care înfloriseră nu demult grădinile lor suspendate. Ah! Unde a dispărut acel îmbobocit melodios, acel pârguit pripit şi fantastic din buchetele candelabrelor din care îşi luau zborul, ca din nişte torturi fermecate, fantasme înaripate ce tăiau văzduhul într-un evantai de cărți magice, risipindu-l apoi în aplauze colorate ce se revărsau în coji vâscoase de lazur, în verdeața de nuanță metalică a păunilor şi papagalilor, lăsând în văzduh linii şi arabescuri, urme sclipitoare ale zborurilor şi vârtejurilor, expunând evantaiele colorate ale fâlfâitului şi stăruind vreme îndelungată în atmosfera bogată şi strălucitoare. Şi acum se mai ascundeau în văzduhul cenuşiu ecourile şi potențele sclipirilor colorate, dar nimeni nu mai sfredelea, nu mai răscolea cântând din flaut vârtejurile tulburi de aer.

Săptămânile acestea rămâneau sub semnul unei ciudate somnolențe.

Paturile neaşternute zile în şir, cu rufăria răvăşită, roasă de somnuri grele, stăteau ca nişte luntri adânci,

gata să alunece spre labirintul umed al unei Veneții întunecate, fără stele. În zorii zilei, Adela ne aducea cafeaua. Ne îmbrăcam lenevos în odăile reci, la lumina unei lumânări, reflectată în geamurile negre ale ferestrelor. Dimineţile acelea erau pline de un du-te-vino dezordonat, de căutări îndelungate prin sertare şi dulapuri. Pretutindeni prin casă se auzea lipăitul papucilor Adelei. Vânzătorii aprindeau felinarele, luau de la mama cheile mari ale prăvăliei şi ieşeau în negura densă, învolburată. Mama se căznea cu toaleta. Lumânările pâlpâiau în sfeşnic. Adela dispărea undeva prin odăile îndepărtate, ori în pod, unde întindea lenjeria. Nu era chip s-o faci să vină. Focul încă tulbure şi murdar lingea ciorchinii reci şi lucitori de funingine din gura căminului. În cele din urmă lumânarea se stingea, camera se cufunda în întuneric, iar noi adormeam din nou, printre resturile micului dejun, pe jumătate îmbrăcați, cu capetele pe fața de masă, cu obrajii lipiți de pântecele pufos al întunericului şi alunecam pe respirația lui unduită în neantul fără stele. Ne trezea măturatul zgomotos al Adelei. Mama tot n-o scosese la capăt cu toaleta. Până reuşea mama să se pieptene, vânzătorii se şi întorceau la masa de prânz. Întunericul din piață căpăta culoarea fumului auriu. Din mierea aceea fumurie, din chihlimbarul acela tulbure se puteau înfiripa într-o clipă cele mai frumoase culori ale după-amiezii, dar clipa fericită trecea, amalgamul zorilor se vestejea, fermentul învolburat al zilei, aproape maturizat, se retrăgea iar într-un cenuşiu vlăguit. Ne aşezam la masă; vânzătorii îşi frecau mâinile înroşite de frig, iar proza discuției lor ne readucea brusc în plină zi, într-o zi de marți, cenuşie şi pustie, fără tradiții şi fără chip. Dar când îşi făcea apariția pe masă platoul cu peşte în aspic, doi peşti mari, aşezați unul lângă altul, unul cu capul la coada celuilalt, ca o ilustrație de zodiac, recunoşteam în ei blazonul acelei zile, emblema calendaristică a unui marți anonim şi îi

împărțeam repede între noi, uşurați că ziua îşi recâştigase fizionomia.

Vânzătorii îl consumau cu evlavie, cu sobrietatea unei ceremonii calendaristice. Aroma piperului se răspândea în toată încăperea. După ce ştergeau cu pâine rămăşițele de aspic din farfurii, gândindu-se la heraldica zilelor următoare, iar pe platou rămâneau doar capetele cu ochi fierți – simțeam toți că ziua fusese biruită cu eforturi comune şi că restul nu mai avea nicio importanță. De altfel, Adela, în seama căreia rămânea acel rest, nu-şi făcea prea multe probleme cu el. În zăngănitul cratițelor şi al şuvoiului de apă rece, ea lichida energic ultimele ore rămase până la înserare, pe care mama le petrecea dormind pe canapea. Între timp, în sufragerie se pregătea decorul serii. Polda şi Paulina, fetele de la croitorie, se instalau în ea cu recuzita meseriei lor. Pe brațele lor îşi făcea intrarea în cameră o doamnă tăcută şi nemişcată, dama de câlți şi de pânză, cu o bilă neagră de lemn în loc de cap. Instalată însă între sobă şi liră, dama aceea liniştită punea stăpânire pe situație. Nemişcată, urmărea tăcută din colțul ei munca fetelor. Strădaniile şi atenția cu care fetele o înconjurau, îngenunchind în fața ei, în timp ce măsurau bucățile de rochii însăilate cu ață albă, le primea cu severitate şi criticism. Fetele slujeau cu atenție şi răbdare idolul tăcut, pe care nimic nu-l putea mulțumi. Neîndurător era acel Moloh, cum numai un Moloh feminin poate fi. Le trimitea mereu la muncă, iar ele, zvelte şi iuți ca nişte sfârleze, asemenea unor mosoare de lemn, de pe care se deapănă ața, şi tot atât de mobile ca şi ele, mânuiau cu mişcări iscusite grămada de mătase şi de stofă, pătrundeau cu foarfecele clămpănitoare în masa aceea colorată, zornăiau maşina de cusut, călcând pedala cu un picior lăcuit şi de duzină, iar în jurul lor creştea mormanul de resturi, de fâşii şi de zdrențe multicolore, ca nişte coji scuipate, ca pleava azvârlită în jurul a doi papagali mofturoşi şi

risipitori. Maxilarele strâmbe ale foarfecilor se deschideau scârțâind, ca ciocurile acelor păsări colorate.

Fetele călcau indiferente peste pelticele colorate, înotând inconştiente parcă în gunoiul unui potențial carnaval, în vechiturile unei enorme mascarade, nerealizate. Se scuturau de petice cu un râs nervos, mângâind oglinda, cu privirile. Dar farmecul mâinilor şi sufletelor lor nu rămânea închis în rochiile acelea plictisitoare, lăsate pe masă, ci în sutele de deşeuri, în vârtejul acela uşuratic şi frivol cu care ar fi putut acoperi un oraş întreg cu o mantie de nea multicoloră şi fantastică. Deodată li se făcea cald şi deschideau fereastra pentru ca în nerăbdarea singurătății lor, în setea de alte chipuri, să vadă măcar chipul anonim al nopții, lipit de fereastră. Îşi arătau obrajii aprinşi nopții de iarnă ce umfla perdelele, îşi dezveleau decolteurile înflăcărate, pline de aversiune şi de gelozie, gata să se ia la luptă pentru acel Pierrot, pe care adierea întunecată a nopții l-ar aduce în fereastră. Ah! Cât de puțin cereau ele de la realitate. Aveau de toate în ele, aveau de toate cu prisosință. Ah! Le-ar fi fost de ajuns şi un Pierrot umplut cu rumeguş, un cuvânt, două, pe care îl aşteptau demult, ca să intre în rolurile lor, de atâta vreme pregătite, de atâta vreme gata să fie rostite, pline de amărăciunea aceea dulce şi înfiorătoare, captivantă ca paginile unui roman devorat noaptea, odată cu lacrimile prelinse pe roşeața obrajilor.

Într-o seară, plimbându-se prin casă în lipsa Adelei, tata nimeri la unul dintre spectacolele acelea tăcute. O clipă rămase în uşa întunecată a camerei de alături, cu lampa în mână. fermecat de scena plină de căldură şi îmbujorare, de acea idilă de pudră, hârtie colorată şi atropină, al cărei fundal semnificativ era noaptea de iarnă ce respira în perdelele umflate ale ferestrei. Punându-şi ochelarii, făcu câțiva paşi şi înconjură cele două fete, luminându-le cu lampa ridicată. Curentul stârnit de uşa deschisă ridică perdelele în fereastră,

fetele se lăsau privite, mişcându-şi şoldurile, scânteind cu emailul ochilor, cu lacul pantofiorilor, cu cataramele jartierelor sub rochiţele umflate de vânt; peticele începură să alerge pe duşumea, ca nişte şobolani, spre uşa întredeschisă a camerei de alături, cufundată în întuneric, iar tata privea cu atenţie fiinţele acelea sforăitoare, şoptind: *Genus avium…* dacă nu mă înşel, *scansores* sau *pistacci…* în cel mai înalt grad demne de luat în seamă.

Această întâlnire întâmplătoare a inaugurat o serie întreagă de întruniri, în timpul cărora, tata reuşi repede să le fascineze pe amândouă fetele cu farmecul ciudatei sale personalităţi. Răsplătindu-l pentru conversaţia amabilă şi spirituală cu care le umplea pustiul serilor, fetele permiteau înflăcăratului cercetător să le studieze structura trupşoarelor lor firave şi ieftine. Aceasta se întâmpla în timpul conversaţiilor, cu gravitatea şi eleganţa care în momentele cele mai riscante ale investigaţiei elimina orice sens echivoc. Dezvelind genunchiul Paulinei şi studiind cu privirile extaziate construcţia închegată şi graţioasă a încheieturii, tata spunea: cât de fermecătoare şi de fericită e forma existenţei pe care voi aţi ales-o. Cât de frumoasă şi de simplă e teza pe care v-a fost dat să o destăinuiţi prin viaţa voastră. Şi cu câtă măiestrie, cu câtă fineţe vă îndepliniţi această misiune. Lăsând deoparte respectul datorat creatorului, dacă aş vrea să mă distrez criticând creaţiunea, aş striga: mai puţin conţinut şi mai multă formă! Ah, cum ar mai despovăra omenirea această renunţare la conţinut. Mai multă modestie în intenţii, mai multă cumpătare în pretenţii, domnilor demiurgi, şi lumea ar fi mai perfectă! – striga tata tocmai în clipa în care mâna lui elibera pulpa albă a Paulinei din încătuşarea ciorapului. În momentul acela, în uşa întredeschisă a sufrageriei, apăru Adela, ducând o tavă cu gustări. Era prima întâlnire a acestor două forţe potrivnice după marea lor confruntare. Toţi cei prezenţi

la această întâlnire am trăit o clipă de groază. Simțeam o profundă durere să fim martorii unei noi înjosiri a acelui bărbat şi aşa destul de încercat. Tata se ridică foarte tulburat din genunchi, iar chipul i se colora tot mai întunecat sub valurile de ruşine ce se abăteau asupra lui. Adela, însă, depăşind toate aşteptările, se arătă la înălțimea situației. Se apropie zâmbind de tata şi-i dădu un bobârnac în nas. La acest semnal, Polda şi Paulina plesniră fericite din palme, bocăniră din picioare şi agățându-se de ambele brațe ale tatei, înconjurară masa dansând. În felul acesta, mulțumită sufletului bun al fetelor, germenele unui conflict neplăcut se risipi în veselia generală.

Acesta a fost începutul acelor deosebit de interesante şi de ciudate prelegeri, pe care tata, inspirat de farmecul micului şi nevinovatului auditoriu, le ținu în următoarele săptămâni ale acelei ierni timpurii.

Este demn de toată atenția faptul că în contact cu acest om neobişnuit lucrurile reveneau parcă la originea existenței lor, îşi derulau fenomenul până la germenele metafizic inițial, se întorceau, într-un fel, la ideea primară, pentru ca în acest punct să o abandoneze şi să treacă în acele sfere îndoielnice, riscante şi dubioase, pe care le vom numi aici, pe scurt, sferele marii erezii. Ereticul nostru trecea printre lucruri ca un magician, molipsindu-le şi seducându-le cu farmecul lui primejdios. Să o socotesc şi pe Paulina o victimă a lui? Devenise în acele zile eleva lui, adepta teoriilor şi modelul experimentelor lui.

Aici mă voi strădui să prezint cu grija cuvenită, evitând trivialitățile, această doctrină eretică ce a pus stăpânire pe tata pentru luni de zile şi a marcat toate acțiunile lui.

Tratat despre manechine sau cartea a doua a genului

Demiurgos, spunea tata, nu deținea monopolul asupra creației; creația este privilegiul tuturor spiritelor. Materiei îi este proprie fertilitatea nelimitată, forța vitală inepuizabilă şi în acelaşi timp forța seducătoare a ispitei, care ne ademeneşte în sferele creației. În adâncul materiei se conturează zâmbete încă nelămurite, se profilează tensiuni, se încheagă forme. Materia pulsează de posibilități nesfârşite, oare o străbat ca nişte fiori insipizi. Aşteptând suflul înviorător al spiritului, ea trece veşnic dintr-o formă în alta, ne ademeneşte cu mii de forme rotunde şi moi, pe care le închipuie în delirul său orb.

Lipsită de inițiativă proprie, senzual receptivă, de o plasticitate feminină, supusă tuturor impulsurilor, ea reprezintă un teritoriu scos în afara legii, deschis tuturor genurilor de şarlatanii şi diletantisme, domeniul tuturor abuzurilor şi manipulațiilor dubioase ale demiurgului. Materia este cea mai pasivă şi cea mai inofensivă existență din cosmos. Oricine poate să o frământe, să o modeleze, iar ea rămâne fiecăruia supusă. Orice organizare a materiei este efemeră şi inconsistentă, uşor de destrămat şi de redus la forme inițiale. Nu există niciun rău în reducția vieții la alte forme, la forme noi.

Tata era inepuizabil în glorificarea acestui uimitor element care este materia. – Nu există materie moartă – afirma el. Starea de repaus este doar o aparență, în

spatele căreia se ascund formele necunoscute ale vieții. Gama acestor forme este infinită, iar variațiile şi nuanțele – inepuizabile. Demiurgos era în posesia unor importante şi interesante rețete creatoare. Datorită lor a creat o mulțime de specii, care renasc prin ele însele. Nu se ştie dacă rețetele lui vor fi vreodată reconstituite. De altfel, e de prisos, căci chiar dacă acele metode clasice de creație s-ar dovedi pentru totdeauna inaccesibile, rămân anumite metode ilegale, o infinitate de metode eretice şi apocrife.

Pe măsură ce tata se depărta de principiile generale al cosmogoniei, apropiindu-se de teritoriile intereselor sale mai concrete, vocea lui cobora până la şoaptă pătrunzătoare, prelegerea devenea tot mai greoaie şi mai complicată, iar rezultatele la care ajungea se pierdeau în sfere tot mai îndoielnice şi mai riscante. Gesturile lui căpătau o solemnitate ezoterică. Închidea un ochi, îşi ducea două degete la frunte, iar viclenia privirii lui devenea pur şi simplu extraordinară. Pătrundea cu această viclenie în interlocutoarele sale, viola cu cinismul privirii lui cele mai sfioase şi mai intime rezerve din ele, şi, urmărindu-le până în cele mai adânci ascunzişuri, le imobiliza şi le gâdila, le râcâia cu degetul ironiei, până când dezvelea luciul înțelegerii şi al râsului, râsul mărturisirii şi al complicității în fața cărora trebuiau, în cele din urmă, să capituleze.

Fetele şedeau nemişcate, lampa fumega, stofa alunecase demult de sub ac, iar maşina bătea în pustiu, stopând stofa neagră, fără stele, ce se desfăşura de pe sulul nopții.

— Prea mult am trăit sub teroarea perfecțiunii inaccesibile a Demiurgului – spunea tata – prea mult timp perfecțiunea creației lui a paralizat propria noastră creație. Nu vrem să concurăm cu el. Nu avem ambiția să-l egalăm. Vrem să fim creatori în sfera noastră, inferioară, vrem creația pentru noi, tindem spre voluptatea creației, vrem, într-un cuvânt, să fim

demiurgi.

Nu ştiu în numele cui proclama tata acele postulate, ce colectivitate, ce corporație, sectă sau ordin acordaseră, prin solidaritatea lor, atâta patos cuvintelor lui. În ceea ce ne priveşte, eram departe de orice ispită demiurgică.

Tata dezvolta însă acum programul celei de a doua etape demiurgice, tabloul celei de-a doua generații de creații, care trebuia să stea în opoziție deschisă cu epoca dominantă. Nu ne preocupă, spunea el, creațiile de largă respirație, ființele de durată. Creaturile noastre nu vor fi eroii unor romane în mai multe volume. Rolurile lor vor fi scurte, lapidare, caracterele lor – fără planuri secundare. Ne vom asuma adeseori truda de a le chema la viață, pentru un singur gest, pentru un cuvânt, pentru acea clipă unică. Recunoaştem deschis: noi nu vom pune accent pe trăinicia şi nici pe temeinicia execuției; creaturile noastre vor fi într-un fel provizorii, făcute pentru o singură dată. Dacă vor fi oameni, le vom da numai un obraz, o mână, un picior, numai pe acelea care le vor fi necesare în rolurile lor. N-ar fi decât un exces de pedanterie dacă ne-am îngriji şi de cel de-al doilea picior, lipsit de importanță în rol. În partea invizibilă ar putea fi acoperite cu o simplă pânză, ori ar putea fi vopsite în alb. Toată ambiția noastră o vom turna în această mândră deviză: pentru fiecare gest – alt actor. Pentru fiecare cuvânt, pentru fiecare acțiune vom chema la viață alt om. Aceasta este plăcerea noastră, iar lumea va fi după gustul nostru. Lui Demiurgos îi plăceau materialele alese, perfecte, complicate – noi dăm întâietate banalității. Pur şi simplu ne entuziasmează materialele ieftine, proaste, banale. Înțelegeți voi, întreba tata, sensul profund al acestei slăbiciuni, al acestei pasiuni pentru hârtia ordinară, pentru papier-mâché, pentru vopseaua de ulei, pentru câlți şi rumeguş? Aceasta este – spunea tata, zâmbind trist, – dragostea noastră pentru materie ca atare, pentru calitatea de a fi

pufoasă sau poroasă, pentru consistența ei unică, mistică. Demiurgos, marele maestru şi artist, o face invizibilă, îi porunceşte să dispară în jocul vieții. Noi, dimpotrivă, îi iubim scrâşnetul, îndărătnicia, stângăcia ei de momâie. Ne place să vedem în fiecare gest al ei, în fiecare mişcare – efortul ei greoi, inerția ei, dulcea ei stângăcie.

Fetele stăteau nemişcate, cu ochi de sticlă. Chipurile lor erau alungite şi năucite, obrajii vopsiți de roşeață, şi era greu de spus dacă aparțineau primei sau celei de-a doua generații a creației.

— Într-un cuvânt, conchidea tata, vrem să creăm omul pentru a doua oară, după chipul şi asemănarea manechinului.

Pentru veridicitatea relatării noastre trebuie să descriem aici un incident mărunt şi banal, care a avut loc în acest moment al prelegerii şi căruia, de fapt, nu-i acordăm nicio importanță. Acest incident, cu totul de neînțeles şi lipsit de sens în desfăşurarea evenimentelor, ar putea fi considerat ca un anumit tip de automatism atavic, fără antecedente şi fără posteritate, ca un tip de răutate a obiectului, transferată în sfera psihică. Recomandăm cititorului să-l ignore cu aceeaşi uşurință cu care o facem şi noi. Iată cum s-a întâmplat:

În clipa în care tata pronunța cu vântul „manechin", Adela privi ceasul-brățară, apoi se înțelese din priviri cu Polda. Se deplasă cu scaunul o palmă mai în față, îşi ridică marginea rochiei, întinse încet piciorul strâns în mătase neagră, încordându-l asemenea unui cap de şarpe.

Rămase aşa tot timpul scenei, neclintită, cu ochii mari, clipitori, adânciți de lazurul atropinei, cu Polda şi cu Paulina de o parte şi de alta. Toate trei se uitau la tata cu ochii larg deschişi. Tata tuşi, tăcu, apoi se aplecă şi se înroşi brusc. Într-o clipă, liniile feței lui, până atunci atât de învolburate şi de vibrante, se topiră într-o înfățişare smerită.

El – ereticul inspirat, abia scăpat din viitoarea extazului – se închise brusc în el. Ori poate că fusese schimbat cu un altul. Acel altul stătea țeapăn, roşu, cu ochii plecați. Domnişoara Polda se apropie şi se aplecă spre el. Bătându-l uşor pe umăr, îi şopti cu tonul unui blând îndemn:

— Jakube, fii înțelegător, ascultă Jakube, Jakube, nu fi încăpățânat. Hai, te rog... Jakube, Jakube...

Pantofiorul întins al Adelei tremura uşor şi strălucea ca limba unui şarpe. Tata se ridică încet, cu ochii plecați, înaintă un pas, ca un automat, şi se lăsă în genunchi. Lampa sâsâia în liniște, prin desişul tapeturilor alergau într-o parte şi în alta priviri pline de înțelesuri, se furişau şoaptele unor limbi otrăvite, zigzagurile gândurilor...

Tratat despre manechine - continuare

În seara următoare, tata reluă cu şi mai multă vervă subiectul său macabru şi confuz. Liniatura ridurilor lui se destindea şi i se contracta cu o şiretenie rafinată. În fiece spirală era ascuns un glonte al ironiei. Uneori inspirația îi destindea cercurile ridurilor, şi atunci ele creşteau cu o groază uriaşă şi amețitoare, dispărând în volute tăcute în adâncul nopții de iarnă. – Figurile panopticului, doamnele mele – începu el – nu sunt decât o parodie mizeră a manechinelor, dar chiar şi în această ipostază, feriți-vă să le tratați cu uşurință. Materia nu cunoaşte glume. E plină de o gravitate tragică. Cine se încumetă să creadă că se poate juca cu materia, că ea poate fi modelată în glumă, că gluma noi pătrunde în ea, nu se contopeşte cu ea imediat, ca destinul, ca fatalitatea? Oare nu simțiți durerea, suferința surdă, înăbuşită, suferința ferecată în materia acestei momâi, care nu ştie de ce e momâie şi de ce trebuie să rămână în această formă impusă arbitrar, care nu-i decât o parodie? Înțelegeți, oare, forța expresiei, a formei, a aparenței, samavolnicia tiranică cu care năpăstuieşte ea lemnul lipsit de apărare, pune stăpânire pe el şi-l preface asemenea sufletului său despotic? Imprimați unui cap de câlți şi de pânză expresia mâniei şi el rămâne cu această mânie, cu această schimă, cu această încordare, pentru totdeauna, bântuit de o furie oarbă, pentru care nu există ieşire. Mulțimea râde de această parodie. Plângeți-vă, doamnele mele, propriul

destin, văzând mizeria materiei încătuşate, a materiei împilate, care nu ştie ce este şi pentru ce există, unde duce gestul care i-a fost dat odată pentru totdeauna.

Mulțimea râde. Înțelegeți voi sadismul zguduitor, cruzimea exaltată, demiurgică a acestui râs? Pentru că, doamnele mele, ar trebui să ne plângem soarta la vederea acestei mizerii a materiei, a materiei violentate, împotriva căreia s-a săvârşit un abuz înspăimântător. De aici izvorăşte, doamnele mele, marea tristețe a tuturor golemilor, a tuturor momâilor, pierdute în reflecții tragice asupra caraghioaselor grimase ce le-au fost impuse.

Iată-l pe anarhistul Luccheni, ucigaşul împărătesei Elisabeta, iat-o pe Draga, demonica şi nefericita regină a Serbiei, iată un tânăr genial, speranța şi mândria neamului său, pe care l-a pierdut nenorocitul viciu al onaniei. O, ironie a acestor nume, a acestor aparențe.

Există în această momâie ceva cu adevărat din regina Draga, un alter ego, fie şi cea mai îndepărtată umbră a acelei ființe? Asemănarea, aparența, numele ne liniştește şi nu ne permite să întrebăm cine e pentru ea însăşi această creatură nefericită. Şi totuşi, doamnele mele, ea trebuie să fie cineva, cineva anonim, cineva primejdios, cineva nefericit, cineva care nu a auzit niciodată în viața sa sterilă de regina Draga…

Ați auzit vreodată noaptea urletul zguduitor al acestor momâi de ceară, zăvorâte în tarabele iarmaroacelor, corul dezolant al acestor trunchiuri de lemn şi de porțelan, ce bat cu pumnii în pereții temnițelor în care sunt închise?

Pe chipul tatălui meu, răvăşit de groaza lucrurilor pe care le-a ademenit din întuneric, se crease un vârtej de riduri, o pâlnie înfiptă adânc, acolo unde mocnea amenințător un ochi profetic. Barba lui se zbârlise ciudat, smocurile de păr crescute pe negi şi în nări se ridicaseră ca nişte țepi. Tata stătea încremenit, cu ochii aprinşi, tremurând de clocotul interior, ca un automat

înțepenit şi oprit într-un punct mort.

Tratat despre manechine - încheiere

Într-una din serile următoare, tata îşi continuă prelegerea cu următoarele cuvinte:

— Nu despre aceste erori întruchipate am vrut să vă vorbesc, doamnele mele, când v-am anunţat prelegerea despre manechine, nu despre aceste triste parodii, rod al necumpătării rudimentare şi vulgare. Altceva aveam eu în minte.

Aci tata începu să construiască în faţa noastră imaginea unei „generatio aequivoca", pe care o visa de atâta vreme, o generaţie de fiinţe semiorganice, o pseudovegetaţie şi o pseudofaună, rezultate din fantastica fermentaţie a materiei.

Aparent erau asemănătoare făpturilor vii, vertebratelor, crustaceelor, cefalopodelor, dar aparenţa e înşelătoare. În realitate erau nişte vieţuitoare amorfe, fără o structură internă, rodul tendinţei imitative a materiei, care, înzestrată cu memorie, repetă din obişnuinţă formele cunoscute anterior. Scara morfologiei, căreia îi este subordonată materia, este în general limitată şi o anumită cantitate de forme se repetă la diferite niveluri ale existenţei.

Fiinţele acestea, mobile, sensibile la stimuli, dar departe de viaţa adevărată – puteau fi obţinute din suspensia unor coloizi complicaţi într-o soluţie de sare de bucătărie. După câteva zile coloizii începeau să prindă forme, să se organizeze în substanţe coagulate ce aminteau formele inferioare ale faunei.

La ființele astfel create se putea constata existența respirației, a metabolismului, dar analizele chimice nu indicau nici urmă de albuminoide şi nici de compuşi ai carbonului.

Şi totuşi, aceste forme primitive nu erau nimic în comparație cu bogăția formelor şi splendoarea pseudofaunei şi florei care îşi face uneori apariția în anumite medii. Aceste medii sunt locuințele vechi, saturate de emanațiile numeroaselor vietăți şi întâmplări, cu aerul lor viciat, bogat în ingrediente specifice visurilor umane – ruinele cu humusul amintirilor şi dorurilor, al plictiselilor sterile. Într-un astfel de pământ pseudovegetația aceea încolțea repede şi superficial, rodea generații efemere, care înfloreau brusc, splendid pentru ca îndată să se stingă şi să se ofilească.

Tapetele în asemenea locuințe trebuie să fie foarte uzate şi blazate de trecerea neîncetată prin toate cadențele ritmurilor şi nu-i de mirare că se pierd în elucubrații riscante. Esența mobilei, substanța ei trebuie să fie rarefiată, degradată şi supusă tuturor ispitelor vicioase, atunci, pe acest teren morbid, istovit şi sălbăticit, înfloreşte, ca o splendidă erupție, mucegaiul colorat şi exuberant.

— Ştiți, doamnele mele, spunea tata, că în vechile locuințe există şi camere uitate. Nefrecventate luni de zile, ele se vestejesc, abandonate între zidurile vechi, şi se întâmplă că se închid în ele; se umplu de cărămidă şi, scăpate din memoria noastră, îşi pierd încetul cu încetul şi existența. Uşile lor, care dau pe vreo scară de serviciu, pot rămâne atâta vreme neobservate de cei ai casei, până se integrează, intră în zidul ce le acoperă urmele cu desenul fantastic al crăpăturilor şi zgârieturilor.

— Într-o dimineață, spre sfârşitul iernii, am intrat odată – spunea tata – după multe luni de absență, într-un asemenea ungher pe jumătate uitat şi am rămas uimit de înfățişarea camerelor.

Din crăpăturile duşumelei, din cornişe, din nişe țâşneau lăstare firave care umpleau văzduhul cenuşiu cu dantelăria sclipitoare a frunzişului lor filigranat, cu desişul transparent al unei sere pline de şoapte, de sclipiri, de legănatul unei false şi îmbietoare primăveri. În jurul patului, sub lampa cu brațele răsucite, de-a lungul şifonierelor se unduiau smocurile unor plante delicate ce explodau în coroane luminoase, în arteziene de frunziş dantelat, azvârlindu-şi clorofila pulverizată până sub cerul pictat al tavanului. În procesul accelerat de eflorescență înmugureau în acest frunziş flori uriaşe, albe, trandafirii, îmboboceau văzând cu ochii, îşi exteriorizau miezul roz şi se revărsau, scuturându-şi petalele şi ofilindu-se îndată.

— Eram fericit – spunea tata, – văzând acea eflorescentă neaşteptată, care umplea văzduhul cu un foşnet sclipitor, cu vuietul blând ce se scutura asemenea unor confeti colorate peste rămurelele subțiri ale crăcilor.

Vedeam cum din vibrația văzduhului, din fermentarea aerului saturat se desprinde şi se materializează acea eflorescență accelerată, revărsarea şi vestejirea oleandrilor fantastici, care umpluseră încăperea cu neaua pufoasă şi lenevoasă a ciorchinilor de flori mari şi trandafirii.

Înainte de căderea nopții, sfârşi tata, nu mai rămăsese nici urmă din acea splendidă eflorescență. Acea *fata morgana* nu era decât o mistificare, un caz de ciudată simulare a materiei, care se furişează sub aparența vieții.

În ziua aceea tata era nespus de vioi, privirea lui, şireată, ironică, scânteia de vervă şi umor. Apoi, reluându-şi brusc înfățişarea sobră, analiza din nou varietatea nesfârşită a formelor şi nuanțelor pe care le lua materia pluriformă. Îl fascinau formele extreme, echivoce şi problematice, precum ectoplasma somnambulilor, pseudomateria, emanația cataleptică a

creierului, care, în anumite cazuri, se revărsa din gura celui adormit pe masă, umplea întreaga încăpere cu un țesut rarefiat, ca un aluat astral, aflat la hotarele trupului şi spiritului.

— Cine ştie, spunea tata, câte dintre formele vieții sunt suferinde, infirme, fragmentare, asemenea vieții şifonierelor şi meselor înjghebate artificial şi bătute în grabă în cuie, a lemnului prins în cruce – mucenici tăcuți ai teribilei imaginații umane, transplantare atroce a unor rase lemnoase străine şi potrivnice, unite într-o singură personalitate nefericită.

Câtă suferință străveche şi înțeleaptă există în inelele băițuite, în nervurile şi petele bătrânelor şi credincioaselor noastre dulapuri. Cine mai poate recunoaşte în ele vechile linii, zâmbetele şi privirile rindeluite şi lustruite până şi-au pierdut înfățişarea!

Chipul tatălui meu se acoperi cu o rețea de riduri şi deveni asemănător nodurilor şi nervurilor unei scânduri vechi, de pe care fuseseră rindeluite toate amintirile. O clipă am crezut că tata va cădea în starea de amorțeală care îl cuprindea uneori, dar el se trezi brusc, îşi reveni şi continuă:

— Triburile vechi, mistice îşi îmbălsămau morții. În pereții încăperilor erau aşezate ori zidite trupuri şi chipuri; Tatăl, împăiat, era aşezat în salon, răposata soție, tăbăcită, slujea de covor sub masă. Cunoşteam un căpitan care avea în cabină o lampă confecționată de nişte balsamişti malaiezi din amanta lui ucisă. Pe cap avea coarne uriaşe de cerb.

În liniştea cabinei capul acela fixat în tavan, între ramificațiile coarnelor, ridica mirat genele, pe buzele uşor întredeschise strălucea o peliculă subțire de salivă ce plesnea sub efortul şoaptelor. În liniştea aceea cefalopodele, broaştele țestoase, crabii uriaşi şi păianjenii, atârnați de grinzile țăranului, ca nişte candelabre, îşi mişcau la nesfârşit picioarele, mergeau şi mergeau în gol…

Pe chipul tatei apăru expresia îngrijorării şi tristeții. În timp ce gândurile lui, prin nu ştiu ce asociații, trecură la alte exemple:

— Trebuie oare să ascund, spunea cu glas scăzut, că fratele meu în urma unei boli îndelungate şi incurabile s-a transformat încetul cu încetul într-un tub de cauciuc, că sărmana mea verişoară îl purta zi şi noapte între perne, îngânându-i la nesfârşit nefericitei creaturi cântece de leagăn în nopțile de iarnă? Poate fi oare ceva mai trist decât un om transformat în tub? Ce dezamăgire pentru părinți, ce dezorientare a sentimentelor, ce destrămare a speranțelor puse într-un tânăr care promitea! Şi totuşi, dragostea fidelă a sărmanei verişoare l-a însoțit şi în această prefacere.

— Ah! nu mai pot, nu mai pot să ascult! spuse Polda, aplecându-se pe scaun. Opreşte-l, Adela…

Fetele se ridicară. Adela se apropie de tata şi cu degetul întins făcu o mişcare ce sugera gâdilatul. Tata se încruntă, tăcu şi, cuprins de spaimă, începu să se retragă dinaintea degetului Adelei. Ea păşea în urma lui amenințându-l neîndurător eu degetul şi pas cu pas îl scoase din încăpere. Paulina căscă, întinzându-se, şi, împreună cu Polda, sprijinindu-se cu umerii una de alta, se priviră zâmbind.

Nimrod

Toată luna august a acelui an m-am distrat cu un cățeluş extraordinar, care apăruse într-o bună zi pe duşumeaua bucătăriei noastre, neputincios şi plângăreț, mirosind a lapte, cu un căpşor încă neformat, rotunjor şi tremurător, cu lăbuțe de cârtiță, strâmbe şi îndepărtate, şi cu cel mai delicat şi mai moale păr.

Fărâma aceea de viață cuceri de la prima vedere toată admirația, tot entuziasmul sufletului meu de copil.

Din ce cer căzuse atât de neaşteptat acest favorit al zeilor, mai drag inimii mele decât cele mai frumoase jucării din lume? E ciudat că slujnicele bătrâne, complet neinteresante, au uneori idei atât de minunate şi aduc de la periferie – la o oră atât de matinală, transcendentală – un cățel precum cel din bucătăria noastră.

Ah! eram din păcate absent, zăvorât încă în pântecele întunecat al somnului, când a venit fericirea aceea, care ne aştepta zăcând neputincioasă pe duşumeaua răcoroasă a bucătăriei, neprețuită de Adela şi de ceilalți ai casei. De ce nu m-au trezit mai devreme! O farfurioară cu lapte pe duşumea atesta impulsurile materne ale Adelei, dar, din păcate, şi clipa pierdută de mine pentru totdeauna, clipa fericită a adopțiunii.

În fața mea stătea însă întreg viitorul, o imensitate de experiențe, de experimente şi descoperiri. Secretul vieții, taina ei esențială, adusă la o formă mai simplă, mai convenabilă, la forma unei jucării, se deschidea curiozității mele avide. Era nespus de interesant să ai în

proprietatea ta o fărâmă de viață, o părticică din taina veşniciei, într-o formă atât de amuzantă şi de nouă, ce trezea o nesfârşită şi misterioasă curiozitate prin aspectul ei deosebit, prin transpoziția neaşteptată a aceluiaşi fir de viață, existent şi în noi, într-o formă deosebită de a noastră, animală.

Animalele! Țelul curiozității nesățioase, exemplificarea tainei vieții, create parcă pentru a arăta omului omul, etalându-i grandoarea şi complexitatea în mii de modalități, fiecare dusă până la o limită paradoxală, până la o abundență plină de caracter. Lipsită de tarele egotismului, care tulbură relațiile interumane, inima se deschidea plină de simpatie pentru viața veşnică emanată de alte făpturi, plină de o curiozitate afectuoasă şi predispusă conlucrării, care nu constituia decât o sete mascată de autocunoaştere.

Cățelul era pufos, cald, pulsând de bătăile unei inimi mici şi grăbite. Avea două urechi moi, asemănătoare unor petale, ochişori albaştri, tulburi, un botişor roz în care puteai introduce degetul fără nicio primejdie, lăbuțe delicate şi nevinovate, cu o perniță roşietică, înduioşătoare în partea din spate a picioarelor din față. Intra cu ele în farfuria cu lapte, hămesit şi nerăbdător, lipăind lichidul cu limbuță lui trandafirie, pentru ca după ce s-a săturat să ridice trist botişorul de care mai atârna o picătură albă şi să se retragă stângaci din baia de lapte.

Mersul lui era o neîndemânatică rostogolire laterală, pe diagonală, într-o direcție nehotărâtă, pe o linie uşor amețită şi nesigură. Dominanta firii lui era o tristețe nedefinită, sentimentul de orfan şi de neputință – incapacitatea de a-şi umple cu ceva viața între senzațiile alimentării. Acest fapt se manifesta în dezordinea şi inconsecvența mişcărilor, în crizele iraționale de nostalgie, însoțite de un scheunat trist, şi în imposibilitatea de a-şi găsi un loc. Chiar şi în adâncul somnului, în care trebuia să-şi satisfacă dorința de a se

sprijini şi de a se lipi de cineva, folosind în acest scop propria-i persoană, adunată într-un ghem tremurător – era însoțit de sentimentul singurătății şi al pribegiei. Ah, viața – viața tânără şi firavă, eliberată din întunericul ocrotitor, din căldura intimă a pântecului matern spre lumea mare, luminoasă şi străină, cum se chirceşte şi se retrage, cum refuză să accepte spectacolul dezgustător şi deprimant ce i se propune!

Dar încetul cu încetul micului Nimrod (primise acest nume mândru şi războinic) începe să-i placă viața. Imaginea unică a maternității ții primare cedează treptat locul fascinației în fața diversității.

Universul începe să-i întindă curse: gustul necunoscut, dar încântător al diferitelor mâncăruri, patrulaterul soarelui matinal pe duşumea, pe care e atât de bine să te întinzi, mişcarea propriilor membre, propriile lăbuțe, codița ce te îndeamnă ghiduş la joacă cu tine însuți, mângâierea mâinii omului, sub care încet se maturizează o anumită zburdălnicie, o veselie ce umple trupul şi dă naştere unor mişcări noi, bruşte şi riscante – toate acestea îl ademenesc, îl conving şi-l îmbie să accepte, să se împace cu experimentul vieții.

Şi încă un lucru. Nimrod începe să înțeleagă că ceea ce i se propune este, în fond, cu toate aparențele noutății, ceva ce a mai fost, a mai fost de multe ori, de nesfârşit de multe ori. Trupul lui cunoaşte situații, impresii şi obiecte. De fapt, toate acestea nu-l uimesc prea mult. În fața fiecărei situații noi se cufundă în memoria sa, în memoria adâncă a trupului, şi caută pe dibuite, febril – şi se întâmplă să găsească în el reacții corespunzătoare: înțelepciunea generațiilor, depozitată în plasma lui, în nervii lui. Găseşte fapte, hotărâri, despre care nici nu ştia că se maturizaseră în el, că aşteptau să iasă la lumină.

Decorul tinerei lui vieți, bucătăria cu gălețile ei mirositoare, cu zdrențele mirosind complicat şi aţâţător, cu lipăitul pantofilor Adelei, cu agitația ei zgomotoasă –

nu-l mai sperie. S-a obişnuit să o socotească un domeniu al său, a rămas acolo şi a început să nutrească faţă de ea un sentiment vag de apartenenţă, sentimentul patriei.

Uneori, pe neaşteptate, se abătea asupra lui câte un cataclism sub forma curăţirii duşumelelor – răsturnare a legilor naturii, şuvoaie de leşie caldă ce inundă toate mobilele şi sur ui tul ameninţător al periei Adelei.

Dar primejdia trece; peria liniştită şi imobilă zace tăcută într-un colţ, duşumeaua miroase plăcut a lemn umed. Nimrod, reintegrat în drepturile sale normale, îşi reia libertatea pe teritoriul său şi simte nevoia să apuce cu dinţii preşul vechi de pe duşumea, să tragă de el cu toate puterile lui, să-l scuture în dreapta şi în stânga. Pacificarea stihiilor îl umple de o bucurie inexprimabilă.

Deodată se opreşte încremenit: în faţa lui, la vreo trei paşi canini, trece o gânganie neagră, un monstru ce goneşte repede pe beţişoarele încâlcite ale numeroaselor sale picioare. Profund zguduit, Nimrod îşi poartă privirile pe drumul oblic al strălucitoarei insecte, urmăreşte încordat acel trunchi plat, fără cap şi orb, purtat cu o nemaipomenită mobilitate de păienjenişul picioarelor.

În faţa acestei imagini ceva se adună în el, se maturizează, încolţeşte, ceva ce nu înţelege nici el, o furie sau teamă, deşi e mai degrabă ce via plăcut şi însoţit de fiorul forţei, al autoîncrederii şi agresivităţii.

Deodată se lasă pe labele din faţă şi scoate din el un sunet, necunoscut nici lui, un sunet străin, cu totul deosebit de scheunatul obişnuit. Îl scoate o dată şi încă o dată, şi încă o dată, un sopran înalt, care îşi schimbă mereu coloratura.

Zadarnic însă apostrofează el insecta în acest nou limbaj, rod al inspiraţiei. În categoriile intelectului insectelor nu există loc pentru tirade şi gândacul îşi continuă drumul oblic spre colţul camerei, cu mişcările însoţite din vecii vecilor de ritualul insectelor.

Totuşi sentimentele de aversiune nu au încă

durabilitate şi forță în sufletul cățelului. Bucuria vieții, abia născută, preface toate sentimentele în veselie. Nimrod mai latră, dar sensul acestui lătrat s-a transformat pe neaşteptate, a devenit propria sa parodie – dorind, de fapt, să exprime reuşita deosebită a acestui spectacol minunat al vieții, plin de picanterie, de poante şi de fiori neaşteptați.

Pan

Printre pereții unor şoproane şi anexe gospodăreşti rămăsese un cotlon, cea mai îndepărtată şi cea din urmă ramificație a curții, un loc închis între cămară, latrină şi peretele din spate al cotețului de păsări – un fiord pierdut, din care nu exista nicio ieşire.

Era cel mai îndepărtat țărm, Gibraltarul curții, care lovea disperat cu capul în gardul format din scânduri aşezate orizontal, cel din urmă hotar al acestei lumi.

De sub stâlpii lui acoperiți cu muşchi se scurgea un fir de apă neagră, infectă, o vână de noroi putred şi gras, care nu se usca niciodată – singurul drum ce trecea dincolo de granița gardului şi ducea în lume. Dar disperarea cotlonului duhnitor a tot bătut cu capul în acel baraj, până când a slăbit una dintre scânduri. Noi, băieții, am săvârşit restul. Am scos scândura grea, acoperită cu muşchi şi am mutat-o de la locul ei. În felul acesta am făcut o spărtură şi am deschis o fereastră spre soare. Punând piciorul pe scândura aruncată ca o punte peste smârc, deținutul din curte se putea târî prin spărtura ce ducea într-o lume nouă, aerisită şi întinsă. Era acolo o grădină mare, sălbăticită. Perii înalți, merii rămuroşi creşteau în pâlcuri mari, acoperiți de un foşnet argintiu, de păienjenişul strălucirilor albicioase. Iarba abundentă, necesită acoperea cu un cojoc pufos pământul vălurit. Creşteau acolo fire de iarbă înspicată, filigrane delicate de pătrunjel şi morcov sălbatic, frunze crețe şi aspre de curpen şi de urzici moarte, cu aromă de mentă, pătlagini ațoase şi lucitoare, stropite cu rugină,

cu spicul lor gros şi roşcat. Toate, amestecate şi pufoase, pluteau într-un aer blând, străbătut de o adiere albastră şi răcorit de cer. Stând culcat în iarbă, aveai deasupra ta întreaga geografie azurie a norilor şi continentelor plutitoare, respirai toată harta întinsă a cerului. Din conviețuirea cu aerul, frunzele şi lăstarii se acoperiseră cu un păr delicat, cu un puf moale, ori cu un strat aspru de cârlige, parcă anume pentru a prinde şi a opri pierderea oxigenului. Pojghița aceea delicată şi albicioasă înrudea frunzele cu atmosfera, le împrumuta luciul argintiu, cenuşiu al valurilor de aer, al reveriilor umbroase dintre două străfulgerări ale soarelui. Una dintre acele plante, galbenă, umflată de aer, cu lujerele palide pline de un suc lăptos, slobozea din lăstarii goi numai aer, numai puf, nişte clăbuci de lăptişor, ce se risipeau la adierea vântului şi se pierdeau tăcute în liniştea azurie.

Grădina era întinsă, ramificată şi împărțită în zone şi clime. Într-o parte era deschisă, plină de laptele cerului şi văzduhului. Acolo aşternea cerului cea mai moale, mai delicată şi mai pufoasă verdeață, dar pe măsură ce cobora de-a lungul acelui cotlon şi se cufunda în umbra dintre zidul din spate al fabricii de sifoane părăsite şi peretele lung şi dărăpănat al şurii, se întuneca, devenea ursuză şi neîngrijită, creştea sălbatică şi dezordonată, se încrunta, arătându-şi urzicile, îşi zbârlea buiazele, se ticăloşea cu tot felul de buruieni, iar la capăt, între pereți, care formau un golf dreptunghiular, pierdea orice măsură şi cădea în demență. Acolo nu mai era grădină, ci paroxismul nebuniei, explozia furiei, insolență cinică şi desfrâu. Acolo se lăfăiau, dând frâu liber pasiunilor, brusturii dezmățați – hârci uriaşe ce-şi dezbrăcau în plină zi fustele, aruncându-le una după alta, până când zdrențele umflate şi foşnitoare îngropau sub foile lor demente tot acest neam certăreț de bastarzi. Nesățioase, fustele se umflau şi se înălțau una peste alta, înghesuindu-se şi acoperindu-se reciproc, crescând

odată cu masa înfoiată de frunze, până la streaşina scundă a şurei.

Acolo l-am văzut o singură dată în viață, într-o amiază năucită de căldură. Era clipa în care timpul, scos din minți şi sălbăticit, se eliberează din manejul evenimentelor şi, ca un hoinar evadat, aleargă țipând peste câmp. Atunci, vara, scăpată de sub control, creşte fără măsură şi fără noimă pe toată întinderea, creşte pretutindeni cu o impetuozitate sălbatică, îndoit, întreit, într-un alt timp, deformat, într-o dimensiune necunoscută, în demență.

La ora aceea pusese stăpânire pe mine nebunia vânatului de fluturi, pasiunea urmăririi acelor pete sclipitoare, petale albe, rătăcitoare, ce tremurau în văzduhul aprins, într-un zigzag neputincios. S-a întâmplat ca una dintre petele acelea luminoase să se destrame în timpul zborului în două, apoi în trei – iar cele trei puncte tremurătoare, de un alb orbitor, mă chemau, ca o flăcăruie rătăcitoare, prin demența buiazelor mistuite de focul soarelui.

M-am oprit abia la hotarele brusturilor, neîndrăznind să mă arunc în prăpastia aceea oarbă.

Atunci l-am zărit pe el.

Cufundat până sub brațe în brusturi, stătea pe vine în fața mea.

Îi vedeam umerii puternici în cămaşa slinoasă şi o fâşie de surtuc. Chircit, stând parcă la pândă, părea gârbovit de o greutate imensă. Trupul îi vibra de încordare, iar de pe chipul lui de bronz poleit de soare se scurgea sudoarea. Nemişcat, părea că munceşte din greu, că se luptă cu o povară uriaşă.

Am rămas țintuit de privirile lui, prins parcă într-un cleşte.

Era chipul unui vagabond sau al unui beţiv. Un şomoiog de păr murdar îi atârna zbârlit deasupra frunții înguste şi bombate, ce semăna cu o piatră rotunjită de apă. Era o frunte răsucită de cute adânci. Nu se ştie

dacă durerea, dogoarea soarelui, ori încordarea supraomenească se întipăriseră astfel pe chipul acela şi i-au încordat trăsăturile, încât erau gata să plesnească. Ochii lui negri se înfipseseră în mine cu concentrarea celei mai mari disperări sau dureri. Ochii lui mă priveau şi nu mă priveau, mă vedeau şi nu mă vedeau deloc. Erau nişte globuri umflate, încordate de extazul durerii sau de desfătarea sălbatică a inspirației. Deodată, din trăsăturile acelea încordate, gata să plesnească, se desprinse o grimasă înfiorătoare, plină de suferință, iar grimasa aceea creştea, absorbea cealaltă demență şi inspirație, creştea în el şi se detaşa până se desprinse cu totul însoțită de o tuse hârâită, de răcnetul râsului.

Profund zguduit, îl vedeam tunând cu râsul acela scos din pieptul lui puternic, ridicându-se încet de pe vine şi, adus de spate, ca o gorilă, cu mâinile în zdrențele pantalonilor coborâți, Pan cel fără nai alerga cu paşi mari, țopăind printre tinichelele fluturătoare ale brusturilor, retrăgându-se în panică spre hățişurile lui de baştină.

Domnul Carol

Sâmbătă după-amiaza unchiul Carol, văduv de ocazie, se ducea pe jos până într-o staţiune balneoclimaterică, situată la vreo oră de oraş, unde plecaseră la odihnă soţia şi copiii.

De la plecarea soţiei, casa nu mai fusese măturată, iar patul nu mai fusese aşternut. Domnul Carol venea acasă noaptea, târziu, maltratat şi pustiit de chefurile nocturne, la care îl îndemnau zilele toride şi pustii. Aşternutul mototolit şi răcoros, lăsat într-o răvăşeală barbară, era atunci pentru el un popas jinduit, o insulă salvatoare, la care ajungea cu ultimele puteri, ca un naufragiat chinuit zile şi nopţi de marea învolburată.

Se apropia pe dibuite şi se arunca în întuneric, undeva între munţii albicioşi, între culmile şi încreţiturile pufului răcoros şi dormea aşa, pe spate, întins într-o direcţie necunoscută, cu capul atârnat şi cu creştetul afundat în miezul pufos al aşternutului, de parcă ar fi vrut să străpungă în somn, să treacă prin masivele acelea uriaşe de perne dospite de noapte. Se lupta cu aşternutul cum se luptă un înotător cu apa. Îl călca, îl frământa, ca pe o copaie enormă de aluat, în care se cufunda şi se trezea în zori, gâfâind, lac de sudoare, azvârlit la ţărmul mormanului de albituri, pe care nu-l putuse învinge în timpul grelelor lupte nocturne. Pe jumătate azvârlit de valurile somnului, atârna o clipă fără cunoştinţă la marginea nopţii, trăgând aer în piept, iar aşternutul creştea în jurul lui, se umfla, dospea – şi îl acoperea din nou cu un val de

aluat albicios şi greu.

Dormea aşa până la amiază târziu, în timp ce pernele se orânduiau într-o câmpie întinsă, albă şi netedă, pe care rătăcea liniştit somnul lui. Pe cărările acelea albe se întorcea încet, la lumină, la realitate – şi, în sfârşit, deschidea ochii, ca un pasager adormit, când se opreşte trenul în gară.

În cameră domnea o semiobscuritate stătută, cu sedimentele multor zile de singurătate şi de linişte. Numai fereastra fierbea de roiul matinal al muştelor, iar storurile ardeau strălucitor. Domnul Carol căsca, aruncând din străfundurile trupului său resturile zilei de ieri. Căscatul îl prindea ca o convulsie, de parcă ar fi vrut să-l întoarcă pe dos. Azvârlea din el nisipul, balastul acela – rămăşiţele neconsumate în ziua trecută.

Uşurându-se astfel, descătuşat, trecea în notes cheltuielile, calcula, socotea şi visa. Pe urmă, zăcea vreme îndelungată nemişcat, cu ochii sticloşi, de culoarea apei, bombaţi şi umeziţi. În semiobscuritatea apoasă a camerei, luminată de reflexele zilei toride, dindărătul storurilor, ochii lui, asemenea unor mici oglinzi, reflectau toate obiectele lucioase: petele albe de soare din crăpăturile ferestrei, dreptunghiul auriu al storurilor şi repetau, aidoma picăturilor de apă, toată camera cu liniştea covoarelor şi scaunelor goale.

În vremea aceasta, dincolo de storuri, ziua vuia tot mai înfocată de bâzâitul muştelor scoase din minţi de soare. Fereastra nu mai putea cuprinde arşiţa aceea albă, iar storurile leşinau, ameţite de unduirile luminoase. Atunci se ridica din aşternut şi mai rămânea o vreme aşezat pe pat, gemând fără să-şi dea seama. Trupul lui, de vreo treizeci şi ceva de ani, începuse să dea semne de corpolenţă. În organismul acela copleşit de grăsime, secătuit de excese sexuale, dar mereu împrospătat de seve abundente, părea că se maturizează acum, în această linişte, destinul lui.

În vreme ce unchiul Carol stătea într-o inerţie pustie,

vegetativă, şi părea tot numai respiraţie, numai circulaţie şi ritm al sevelor adânci, din străfundul trupului său transpirat şi acoperit în numeroase locuri de păr se înfiripa un viitor necunoscut, neconturat încă, asemenea unei excrescenţe monstruoase, ce se dezvoltă fantastic, luând dimensiuni nebănuite. Nu se temea de el, fiindcă se identifica cu acel ceva necunoscut, dar uriaş, ce avea să vină, şi creştea împreună cu el, fără să i se împotrivească, într-o înţelegere bizară, încremenit de o ameninţare calmă, recunoscându-se în acele înfloriturii colosale, în acele suprapuneri interioare. Atunci cu un ochi îşi abătea uşor privirea spre exterior, de parcă ar fi intrat în alte dimensiuni.

Pe urmă, din acele elucubraţii, din acele depărtări pierdute se întorcea iar în el, la clipa aceea; îşi vedea pe covor picioarele durdulii şi delicate ca de femeie şi îşi scotea încet butonii de la cămaşa de zi. Pe urmă se ducea la bucătărie, unde găsea, într-un colţ umbros, găleata cu apă, cercul unei oglinzi tăcute şi sensibile, care îl aştepta acolo – singura existenţă vie, singurul martor în această casă pustie. Turna apă în lighean şi îi gusta cu pielea umezeala stătută şi dulceagă.

Îşi făcea toaleta îndelung, cu grijă, fără să se grăbească, cu pauze între operaţiuni.

Casa, pustie şi părăginită, nu-l recunoştea, mobila şi pereţii îl urmăreau cu reprobare.

Când intra în liniştea lor se simţea ca un intrus într-un regat subacvatic, inundat, în care curgea un alt timp, un timp deosebit.

Deschizându-şi propriile sertare, avea sentimentul unui hoţ şi umbla, fără să vrea, în vârful degetelor, temându-se să nu stârnească ecoul zgomotos, ce aştepta iritat cel mai mic motiv ca să izbucnească.

Iar când, în cele din urmă, trecea în tăcere de la un şifonier la altul, găsea pe rând toate cele necesare şi îşi încheia toaleta în mijlocul mobilierului, care îl tolera tăcut şi absent. În sfârşit, era gata, dar stând în prag,

cu pălăria în mână, se simțea jenat că nici măcar în ultima clipă nu găsea cuvintele care ar fi putut rupe tăcerea ostilă şi pleca resemnat, încet, cu capul lăsat – iar în direcția opusă, în adâncurile oglinzii – cineva, întors pentru totdeauna cu spatele, se îndepărta fără grabă prin anfilada pustie a unor camere inexistente.

Prăvăliile de scorţişoară

În perioada celor mai scurte şi mai somnolente zile de iarnă, prinse, dinspre dimineaţă şi dinspre seară, între coperţile blănoase ale amurgului, când oraşul se scurgea tot mai adânc în labirintul nopţilor hibernale, trezite şi alungate cu greu de zorile scurte – tatăl meu era pierdut, răpit şi cedat celeilalte sfere.

Atunci obrajii şi capul i se acopereau sălbatic cu un păr cărunt şi ţepos, cu smocuri, şuviţe şi pămătufuri lungi ţâşnite din negi, din sprâncene, din nări – apropiindu-i fizionomia de înfăţişarea unei vulpi bătrâne şi zbârlite.

Mirosul şi auzul i se ascuţeau fantastic şi se cunoştea după jocul feţei lui tăcute şi încordate că prin intermediul acestor simţuri menţinea un contact permanent cu lumea nevăzută a cotloanelor, a găurilor de şoareci, a hornurilor şi spaţiilor găunoase de sub duşumea.

Toate foşnetele, toate trosniturile nocturne, viaţa plină de taine şi de scârţâituri a duşumelei aveau în el un observator atent şi infailibil, un spion şi un complice. Era atât de absorbit de ele, încât se cufunda cu totul în sfera aceea inaccesibilă nouă, despre care nici nu încerca să ne dea vreo explicaţie.

Uneori, când ciudăţeniile sferei invizibile deveneau prea absurde, dădea din mâini şi râdea încet în sine; atunci se înţelegea din priviri cu pisica noastră, care, iniţiată şi ea în tainele acelei lumi, îşi înălţa capul vărgat, cinic, rece, clipind de plictiseală şi de indiferenţă.

În timpul prânzului se întâmpla să lase brusc cuțitul şi furculița şi cu şervetul legat de gât să se ridice de la masă cu mişcări de pisică şi, strecurându-se în vârful degetelor până la uşa camerei vecine şi pustii, să privească atent prin gaura cheii. Apoi se întorcea la masă, ruşinat parcă, cu un zâmbet sfios, mormăind şi bombănind ceva, nedesluşit, în legătură cu monologul interior în care se adâncise.

Ca să-l mai înveselească şi să-l distragă de la investigațiile lui bolnăvicioase, mama îl lua seara la plimbare, iar el mergea tăcut, fără împotrivire, dar şi fără convingere, distrat şi absent. Odată ne-am dus şi la teatru.

Eram din nou în sala aceea mare, prost luminată şi murdară, plină de forfota somnolentă a oamenilor şi de o învălmăşeală respingătoare. Dar după ce ne-am strecurat prin mulțime, în fața noastră apăru o uriaşă cortină albastră, ca – bolta unui alt firmament. Măşti desenate, mari, roze, cil obrajii bucălați pluteau în imensul spațiu de pânză. Cerul artificial creştea şi aluneca în lung şi în lat, hrănit de uriaşa respirație a patosului şi a marilor gesturi, de atmosfera lumii artificiale şi strălucitoare, care se înfiripa acolo, pe scena străbătută de zgomotul paşilor. Fiorul ce plutea pe chipul uriaş al cerului, respirația pânzei imense, din care creşteau şi prindeau viață măştile, trădau caracterul iluzoriu al acestui firmament, provocau vibrațiile realității pe care în momentele metafizice le receptam ca pe nişte străfulgerări ale tainei.

Măştile clipeau din pleoapele lor roşii, buzele colorate şopteau ceva în tăcere, şi ştiam că vine clipa în care încordarea tainei atinge zenitul şi atunci cerul învolburat al cortinei va plesni cu adevărat, se va ridica, lăsând să se vadă lucruri nemaipomenite şi fermecătoare.

Dar nu mi-a fost dat să trăiesc şi clipa aceea, fiindcă tata începuse să dea semne de nelinişte, îşi pipăia

buzunarele şi în cele din urmă declară că şi-a uitat acasă portofelul cu bani şi cu acte importante.

După o scurtă consfătuire cu mama, în timpul căreia onestitatea Adelei fu supusă unei aprecieri rapide şi globale, mi s-a propus să plec acasă şi să caut portofelul. După părerea mamei până la începerea spectacolului mai era mult şi, având în vedere sprinteneala mea, mă puteam întoarce la timp.

Am ieşit în noaptea aceea de iarnă, colorată de iluminația cerului. Era una dintre nopțile luminoase, în care bolta înstelată este atât de întinsă şi de rămuroasă, de parcă s-ar fi fărâmițat, s-ar fi frânt şi s-ar fi ramificat în labirintele mai multor ceruri, suficiente pentru a-şi împărți o lună de nopți hibernale şi pentru a acoperi sub cupele lor argintii şi colorate toate fenomenele nocturne, toate aventurile, scandalurile şi carnavalurile.

E o nesăbuință de neiertat să trimiți într-o asemenea noapte un copil cu o misiune atât de importantă şi de urgentă, pentru că în semiobscuritatea ei străzile se înmulțesc, se încâlcesc şi îşi schimbă locul cu alte străzi. În adâncul oraşului se deschid străzi, ca să zic aşa, dubluri, copii, străzi înşelătoare şi ispititoare. Fermecată şi derutată, imaginația zămisleşte planuri iluzorii ale oraşului, chipurile, de mult cunoscute şi ştiute, în care străzile îşi au locul şi numele lor, iar noaptea, în fertilitatea ei inepuizabilă, nu are nimic mai bun de făcut decât să furnizeze mereu noi şi alte configurații. Ispitele nopților de iarnă încep de obicei nevinovat, cu dorința de a scurta drumul, de a folosi câte o trecere mai puțin umblată, dar mai rapidă. Apar combinații ispititoare de a tăia un parcurs complicat printr-un pasaj nemaiîncercat. Dar de data aceasta a început altfel.

După ce am făcut câțiva paşi, am observat că plecasem fără palton. Am vrut să mă întorc. dar mi s-a părut o pierdere inutilă de timp. fiindcă noaptea nu era deloc friguroasă, dimpotrivă, părea alimentată de

izvoarele unei călduri misterioase, de suflul unei false primăveri. Zăpada se adunase în nişte mieluşei albi, în blănuri nevinovate şi gingaşe, mirosind a viorele. Şi cerul se fărâmiţase în mieluşei, iar luna se dublase şi se întreise, demonstrând în această multiplicare toate fazele şi poziţiile ei.

Cerul îşi divulga în ziua aceea construcţia sa internă în numeroase mostre anatomice, expunând spirale şi inele de lumină, secţiuni azurii în blocul nopţii, plasma văzduhului, ţesătura iluziilor nocturne.

Pe o asemenea noapte e imposibil să treci pe Podwale ori pe vreo altă stradă întunecată, care nu este decât cealaltă parte, într-un fel căptuşeala celor trei laturi ale pieţii, şi să nu-ţi aminteşti că la această oră târzie mai sunt deschise câteodată unele dintre prăvăliile acelea bizare, dar atât de ademenitoare, de care se uită de obicei ziua. Eu le spun prăvălii de scorţişoară, din cauza lambriurilor de această culoare.

Prăvăliile acelea selecte, deschise până noaptea târziu, erau obiectul visurilor mele.

Interioarele lor, slab luminate, întunecate şi solemne răspândeau o aromă puternică de vopsele, de lacuri, de tămâie, aromele unor ţări îndepărtate şi esenţe rare. Puteai găsi acolo focuri bengale, cutii fermecate, timbre ale unor ţări demult dispărute, ilustraţii chinezeşti, indigo, sacâz din Malabar, ouă de insecte exotice, de papagali, de tucani, salamandre vii, şi vasilişti, rădăcini de mandragore, mecanisme din Nürenberg, homunculuşi în borcane, microscoape şi lunete, dar, în primul rând, cărţi rare, albume vechi, cu gravuri stranii şi povestiri ameţitoare.

Îmi amintesc de negustorii bătrâni şi plini de demnitate, care îşi serveau clienţii cu ochii plecaţi, într-o tăcere discretă, arătându-se plini de înţelepciune şi înţelegere pentru dorinţele lor cele mai tainice. Dar în primul rând era acolo o librărie, în care am văzut odată nişte tipărituri rare, interzise, publicaţii ale unor cluburi

secrete, care dezvăluiau taine încărcate de vrajă şi de nelinişte.

Atât de rar se ivea ocazia de a vizita acele prăvălii – şi pe deasupra cu o sumă mică, dar suficientă în buzunar. Nu puteam scăpa acest prilej, cu toată importanța misiunii încredințate râvnei mele.

După socotelile mele, pentru a ajunge în strada prăvăliilor nocturne, trebuia să merg pe o străduță laterală şi să trec de vreo două-trei intersecții. Aceasta mă îndepărta de țelul meu, dar puteam recupera din întârziere, în întorcându-mă prin Żupy Solne.

Înaripat de dorința de a vizita prăvăliile de scorțişoară, am cotit în strada pe care o ştiam, mai mult zburând, atent doar să nu greşesc drumul. Aşa am trecut de trei sau de patru intersecții, dar strada mult visată nu era nicăieri. În plus, nici configurația străzilor nu corespundea imaginii căutate de mine. Nici urmă de prăvălii. Mergeam pe o stradă ale cărei oase nu aveau porți de intrare, ci numai ferestre ermetic închise, orbite de razele lunii. Strada din care se poate intra în ele trebuie să treacă pe cealaltă parte a clădirilor – îmi ziceam. Grăbeam înfrigurat pasul, renunțând în gând la vizitarea prăvăliilor, numai să ies cât mai repede într-un loc mai cunoscut din oraş. Mă apropiam de capătul străzii, nelinişti şi întrebându-mă unde mă poate duce. Am ieşit într-o stradă largă, lungă şi dreaptă, cu puține construcții pe margine. Suflul spațiilor deschise mă învălui imediat. Pe marginea străzii sau în grădini se înşirau vile pitoreşti, clădirile ornamentate ale bogătaşilor. Între ele se zăreau parcuri şi zidurile grădinilor. Tabloul amintea puțin de partea inferioară, rareori vizitată, a străzii Leszniańska. Lumina lunii, dispersată în mii de mieluşei, în coji argintii azvârlite pe cer, era palidă şi albicioasă ca ziua, numai parcurile şi grădinile pătau acest peisaj argintiu.

Privind atent o clădire, am ajuns la convingerea că aveam în fața mea partea din spate, partea nevăzută a

gimnaziului. Tocmai mă apropiam de poartă, care, spre mirarea mea, era deschisă, iar holul iluminat. Am intrat şi m-am trezit pe covorul roşu al coridorului. Speram că voi reuşi să mă strecor neobservat şi să ies pe poarta din faţă, scurtându-mi astfel considerabil drumul.

Mi-am adus aminte că la această oră târzie în sala profesorului Arendt trebuia să se desfăşoare una dintre acele lecţii facultative, la care ne adunam în vreme de iarnă, înflăcărați de pasiunea nobilă pentru exercițiile de desen, pe care ne-o insufla acel eminent dascăl.

Micul grup de sârguincioşi aproape că se pierdea în sala întunecată, pe pereții căreia creşteau şi se frângeau umbrele capetelor noastre, proiectate de cele două lumânări mici, înfipte în gâtul unor sticle.

La drept vorbind, nu desenam prea mult în timpul celor două ore, iar profesorul nu avea pretenții exagerate. Unii îşi aduceau de acasă perniţe şi se întindeau pe bănci să tragă un pui de somn. Numai cei mai sârguincioşi desenau chiar lângă lumânare, în cercul auriu al luminii ei.

De obicei aşteptam mult până la venirea profesorului, plictisiți de discuții somnolente. În sfârşit, uşa camerei lui se deschidea şi intra el – mic, cu o barbă minunată, plin de zâmbete ezoterice, de tăceri discrete şi răspândind o aromă de mister. Închidea repede uşa cabinetului, prin deschizătura căreia se îngrămădea la trecerea lui o mulțime de umbre de ghips, fragmente de clasice şi îndurerate Niobide, Danaide şi de Tantalizi, un Olimp întreg, trist şi arid, ofilit de ani de zile în acest muzeu al figurinelor de ghips. Penumbra camerei se tulbura şi în timpul zilei, răspândită molatec de minunile de ghips, de privirile pustii, de ovalurile şi meditațiile vestejite şi pierdute în nefiinţă. Ne plăcea să ascultăm la uşă tăcerea încărcată de suspine şi de şoapte a acelor ruine împăienjenite, a acelui apus al zeilor, prăbuşit în plictiseală şi monotonie.

Profesorul se plimba plin de demnitate şi de gravitate

de-a lungul băncilor pustii şi printre grupurile mici de elevi ce desenau ceva la lumina cenuşie a nopții de iarnă. Era linişte şi toropeală. Ici şi colo colegii mei se întindeau să doarmă. Lumânările se stingeau încet în gâtul sticlei. Profesorul se cufunda în vitrina adâncă, ticsită cu albume, cu ilustrații, gravuri şi tipărituri învechite. Printre gesturi ezoterice ne arăta litografiile vechi ale unor peisaje crepusculare, imagini nocturne, aleile unor parcuri hibernale, pătând cărările albe ale lunii.

Timpul trecea pe nesimțite în discuții somnolente şi alerga inegal, uneori gâtuind scurgerea orelor, alteori înghițind intervalele pustii ale existenței.

La întoarcere, ne regăseam toți pe cărarea albă a aleii străjuite de desişul uscat şi negricios al arbuştilor. În nopțile acelea luminoase, fără lună, în zilele acelea lăptoase, false, târziu după miezul nopții, treceam de-a lungul țărmului pufos al întunericului, atingând blana de urs a tufelor ce trosneau sub picioarele noastre. Albul difuz al luminii se cernea din zăpadă, din aerul palid, din văzduhul lăptos şi semăna cu hârtia cenuşie a unei gravuri, pe care liniile şi dantelăria tufişurilor se întretăiau, într-un negru profund. Noaptea reproducea acum seria nocturnelor şi gravurilor nocturne ale profesorului Arendt, îi continua fantezia.

În desişul întunecat al parcului, în blana mițoasă a tufişurilor, în puzderia de surcele fragile erau pe alocuri nişte adâncituri, cuiburile celui mai adânc şi mai pufos întuneric, pline de învălmăşeală, de gesturi tainice şi convorbiri dezordonate, purtate prin semne. Era linişte şi căldură în cuiburile acelea. Ne aşezam acolo, pe zăpada moale şi văratică, în paltoanele noastre păroase şi mâncam alune, care împânziseră alunişul în iarna aceea primăvăratică. Printre tufişuri se furişau, urmărind fel de fel de vietăți, jderi, nevăstuici, ihneumoni, animale păroase, duhnind a cojoc, cu trupurile lor lungi şi cu labe scurte. Bănuiam că erau

printre ele şi exemplare din cabinetul şcolii, care, deşi împăiate şi năpârlite, simțiseră în noaptea aceea albă, în interiorul lor gol, glasul instinctului primar, glasul goanei şi se întorseseră în locurile de baştină pentru o clipă de viață iluzorie.

Dar, încet, încet, fosforescența zăpezii primăvăratice se tulbura, se stingea şi se cobora negura premergătoare zorilor. Unii dintre noi adormeam în zăpada caldă, alții nimeream, prin desişul porților, casele noastre, intram pe dibuite în interioarele întunecate, în somnul părinților şi fraților, în sforăitul lor adânc, urmărit pe cărările întârziate ale somnului.

Întrunirile acelea nocturne erau pentru mine pline de farmec şi nu m-am putut opri să nu arunc şi acum o privire în sala de desen, hotărât să nu rămân acolo mai mult de o clipă. Intrând însă pe scările de cedru din spatele clădirii şi ascultând rezonanța lor, mi-am dat seama că mă găsesc într-o aripă necunoscută a gimnaziului.

Nici cel mai mic foşnet nu întrerupea liniştea solemnă. Coridoarele erau aici mai largi, elegante, aşternute cu covoare moi. Din colțuri nişte lămpi mici răspândeau o lumină potolită. Trecând de un colț, am ajuns într-un coridor şi mai mare, luxos ca un palat. Un perete se deschidea în arcade largi de sticlă spre interiorul unei locuințe. Aici începea un şir de camere aranjate într-o bogăție care-ți lua ochii. Printre tapete de mătase, printre oglinzile aurite, printre mobilele scumpe şi păianjenii de cristal, privirile pătrundeau în miezul spumos al interioarelor somptuoase, pline de vârtejuri colorate şi de arabescuri sclipitoare, de ghirlande întortocheate şi de flori îmbobocite. Liniştea adâncă a saloanelor pustii era tulburată doar de privirile tainice pe care şi le aruncau oglinzile şi de panica arabescurilor ce alergau în frize – sus, de-a lungul pereților – şi se pierdeau în stucaria tavanelor albe.

Priveam cu admirație şi cu respect acel fast. Bănuiam

că în escapada mea nocturnă ajunsesem, pe neaşteptate, în faţa locuinţei particulare a directorului. Stăteam ţintuit de curiozitate, cu inima bătând, gata s-o ia la fugă la cel mai mic foşnet. Dacă aş fi fost prins, cum aş fi putut explica cutezanţa, spionajul meu nocturn? într-unul dintre fotoliile adânci de pluş putea sta, nevăzută şi tăcută, fiica directorului şi în orice clipă îşi putea ridica ochii de pe carte, ochii aceia negri, sibilini, liniştiţi, a căror privire n-o putea suporta niciunul dintre noi. Să mă întorc însă de la mijlocul drumului, fără să-mi realizez planul, ar fi însemnat laşitate. De altfel, în interioarele somptuoase, luminate de lumina discretă a unei vremi greu de precizat, domnea o linişte profundă. Prin arcadele coridorului zăream în cealaltă parte a salonului imens o uşă mare de sticlă ce ducea spre terasă. Era atâta linişte în jur, încât am prins curaj. Nu mi se părea deloc riscant să cobor treptele până la nivelul sălii, să parcurg din câteva sărituri covorul mare şi scump, ca să ajung pe terasă, de unde puteam ieşi, fără nicio dificultate, în strada pe care o cunoşteam atât de bine.

Aşa am şi procedat. Coborând pe parchetul salonului, pe lângă palmierii înalţi, ce se ridicau din vaze până la arabescurile tavanului, am observat că mă aflam, de fapt, pe un teritoriu neutru, fiindcă salonul nu avea perete. Era un fel de logie mare, legată cu ajutorul celor câteva trepte de piaţa oraşului. Era, de fapt, o ramificaţie a pieţei, iar unele mobile stăteau chiar pe caldarâm. Am coborât în fugă scările de piatră şi am ajuns din nou în stradă.

Constelaţiile stăteau drept deasupra capului, stelele se întorseseră pe partea cealaltă, iar luna cufundată în pernele norilor, pe care îi lumina cu prezenţa ei nevăzută, părea pornită pe un drum nesfârşit şi, împotmolită în complicatele ei manevre celeste, nici nu se gândea la venirea dimineţii.

În stradă se conturau câteva birje, deşelate şi

costelive ca nişte crabi ori nişte gândaci schilozi şi adormiți. Un birjar se aplecă pe capra înaltă. Avea o față mică, roşie şi blândă.

— Mergem, domnişorule? întreabă el. Birja se cutremură din toate încheieturile şi legăturile trupului său complex şi porni pe roțile ei uşoare.

Dar cine se încredințează într-o asemenea noapte capriciilor unui birjar nesocotit? În clănțănitul spițelor, în huruitul cutiei droştei nu mă puteam înțelege cu el în privința direcției. La toate dădea indiferent şi înțelegător din cap şi fredona ceva mergând prin oraş pe drumuri ocolite.

În fața unei cârciumi stătea un grup de birjari, care-i făceau semne prieteneşti cu mâna. Le răspunse şi el ceva bucuros, apoi, fără să oprească vehiculul, îmi azvârli hățurile pe genunchi, coborî de pe capră şi se alătură colegilor. Calul, un cal bătrân şi înțelept, aruncă o privire într-acolo şi porni mai departe în trap liniştit, birjăresc. De fapt, calul acela îți inspira încredere – părea mai înțelept decât vizitiul. Eu însă nu ştiam să-l mân şi trebuia să mă las în voia. lui. Am intrat pe o străduță periferică, mărginită de ambele părți de grădini. Pe măsură ce înaintam, grădinile se prefăceau în parcuri cu copaci înalți, iar acestea în păduri.

Nu voi uita niciodată călătoria aceea strălucitoare în cea mai luminoasă noapte de iarnă. Harta colorată a cerului creştea, devenind o cupolă nemărginită, pe care se îngrămădeau țărmuri, oceane şi mări fantastice, brăzdate de liniile vârtejurilor şi curentelor stelare, de liniile strălucitoare ale geografiei celeste. Aerul devenise uşor de respirat şi luminos ca un voal argintiu. Mirosea a violete. De sub zăpada pufoasă, asemănătoare unei turme de oi albe de merinos, răsăriseră anemone plăpânde, cu scântei de lumină selenară în cupele lor delicate. Pădurea întreagă părea luminată de mii de candelabre, de stele, pe care le scutura darnic cerul de decembrie. În văzduh plutea o primăvară tainică,

puritatea nespusă a zăpezii şi violetelor. Am ajuns pe un teren deluros. Liniile colinelor împăroşate de crengile arborilor goi, se înălțau spre cer asemenea unor suspine de uşurare. Pe versanții aceia norocoşi am zărit grupuri întregi de pelerini culegând dintre muşchi şi tufişuri stelele căzute şi ude de zăpadă. Drumul devenise înclinat, calul aluneca şi trăgea cu greu vehiculul ce scârțâia din toate încheieturile. Eram fericit. Pieptul meu inspira acea minunată primăvară din aer, prospețimea stelelor şi a zăpezii. La pieptul calului se aduna tot mai înalt şi tot mai înalt valul de spumă albă a zăpezii. Cu greu îşi făcea calul drum prin masa imaculată şi proaspătă. În cele din urmă, se opri. Am coborât din birjă. Calul, cu capul lăsat, răsufla greu. I-am strâns capul la pieptul meu. În ochii lui mari şi negri luceau lacrimi. Atunci am zărit pe pântecele lui o rană rotundă, neagră. – De ce nu mi-ai spus? – i-am şoptit lăcrimând. – Dragul meu, pentru tine am făcut totul, spuse şi deveni foarte mic, ca un căluț de lemn. L-am lăsat acolo. Mă gândeam dacă să aştept trenulețul local, ce trecea pe aici, ori să mă întorc pe jos în oraş. Am început să cobor pe serpentinele înclinate ce duceau prin pădure, la început în pas uşor, elastic, apoi, luându-mi avânt, am trecut într-o alergare rapidă, fericită, care se prefăcu într-o alunecare aidoma celei de pe schiuri. Puteam controla lesne viteza şi direcția alunecării cu ajutorul unor întoarceri uşoare ale corpului.

În apropierea oraşului am frânat şi am schimbat alergarea triumfală, într-un pas liniştit de plimbare. Luna stătea încă sus pe cer. Prefacerile cerului, metamorfozarea numeroaselor lui bolți în configurații tot mai măiestre, nu aveau sfârşit. În noaptea aceea fermecată, cerul îşi deschidea, ca un astrolab argintiu, mecanismul interior şi expunea în evoluții nesfârşite matematica aurie a roților şi angrenajelor sale.

În piață am întâlnit oameni ieşiți la plimbare. Toți,

fermecați de spectacolul acelei nopți, aveau chipurile înălțate spre cer şi argintate de magia lui. Uitasem de portofel. Adâncit în ciudățeniile lui, uitase cu siguranță şi tata de pierderea aceea, iar de mama nu-mi făceam griji.

Într-o asemenea noapte, unică în an, îți vin idei fericite, îți vine inspirația şi simți atingerea profetică a degetului divin. Plin de idei şi de inspirație, voiam să mă îndrept spre casă, când, deodată, mi-au ieşit în cale colegii cu cărțile sub braț. Plecaseră prea de vreme la şcoală, treziți de strălucirea acelei nopți ce nu se mai sfârşea.

Am pornit împreună la plimbare pe o stradă înclinată în jos, de unde adia o boare de violete, şi nu ştiam dacă magia nopții arginta zăpada, ori se iviseră zorile…

Strada Crocodililor

Tata păstra în sertarul de jos al biroului său o veche şi frumoasă hartă a oraşului nostru.

Era un volum întreg *in folio* de coli de pergament, lipite iniţial cu fâşii de pânză, care alcătuiau o uriaşă hartă de perete, o panoramă văzută din zborul păsării.

Atârnată pe perete, ocupa aproape întreg spaţiul camerei şi deschidea o largă perspectivă spre valea Tîşmenţei, ce şerpuia ca o panglică aurie printre mlaştinile şi lacurile revărsate, spre Subcarpaţii unduiţi, ce alergau spre sud, întâi în şiruri rare, apoi tot mai dese, alcătuind parcă o tablă de şah din dealuri rotunjite, tot mai mici şi mai palide, pe măsură ce se apropiau de pâcla aurie şi fumurie a orizontului. Oraşul nostru se înfiripa şi creştea din depărtarea ofilită a periferiei, întâi în mase de construcţii compacte, nediferenţiate, întretăiate de defileurile adânci ale străzilor, pentru ca mai aproape să prindă formele unor clădiri individualizate, gravate cu claritatea imaginilor privite prin lunetă. În planurile mai apropiate, gravorul scosese în evidenţă toată aglomeraţia străzilor şi străduţelor, desenul cornişelor, arhitravelor, arhivoltelor şi pilaştrilor ce străluceau în aurul târziu şi întunecat al după-amiezii înnourate, care cufunda toate proeminenţele şi adânciturile într-o umbră adâncă de sepia. Blocurile şi prismele acelei umbre se înfigeau în defileele străzilor ca într-un fagure de miere întunecată, înecau în masa lor caldă şi suculentă aci o jumătate de stradă, dincolo un pasaj între case, dramatizau şi

orchestrau în romantismul macabru al umbrelor întreaga polifonie arhitectonică.

În acest plan, executat în stilul prospectelor de tip baroc, strada Crocodililor şi împrejurimile ei străluceau de albul pustiu cu care se indică de obicei pe hărțile geografice regiunile subpolare, ținuturile necercetate, cu existență incertă. Numai liniile câtorva străzi erau trasate cu negru şi însoțite de denumiri scrise simplu, fără ornamente, spre deosebire de anticva distinsă a celorlalte inscripții. De bună seamă cartograful refuzase să recunoască apartenența acestui cartier la corpul oraşului, exprimându-şi rezervele printr-o execuție deosebită şi disprețuitoare.

Ca să înțelegem rezerva cartografului trebuie să atragem de pe acum atenția asupra caracterului echivoc şi îndoielnic al acestui cartier, atât de deosebit de tonalitatea fundamentală a oraşului.

Era un cartier industrialo-comercial, cu un pronunțat caracter de utilitate lucidă. Spiritul vremii, mecanismul economic nu ocolise nici oraşul nostru şi îşi înfipsese avid rădăcinile într-o parte a periferiei lui, dezvoltându-se într-un cartier parazitar.

În timp ce în oraşul vechi domnea în continuare comerțul nocturn, comerțul pe sub mână, însoțit de un ceremonial plin de solemnitate, în cartierul nou s-au dezvoltat de la început formele moderne, lucide ale comercialismului. Pseudoamericanismul, transplantat pe teritoriul vechi, mucegăit al oraşului, a izbucnit într-o vegetație abundentă, dar seacă şi incoloră, de un pretenționalism ieftin şi de prost gust.

Se puteau vedea acolo clădiri ieftine, prost construite, cu fațade caricaturale, pe care erau lipite ornamente monstruoase din ghips fisurat. Căsuțele vechi şi strâmbe de la periferie fuseseră înzestrate cu portaluri înjghebate în pripă, în care numai o privire atentă putea recunoaşte imitația infectă a construcțiilor din marile oraşe. Geamurile de proastă calitate, tulburi şi murdare,

care răsfrângeau în reflexe vălurite imaginea întunecată a străzii, lemnul nerindeluit al portalurilor, atmosfera cenuşie a interioarelor aride, poliţele înalte, rânduite de-a lungul pereţilor scorojiţi, înecate de păienjeniş şi scame de praf, imprimau prăvăliilor pecetea unui Klondike sălbatic. Atelierele de croitorie, prăvăliile de confecţii, de porţelanuri, drogheriile, frizeriile se înşirau unele după altele. Geamurile mari şi cenuşii ale vitrinelor purtau inscripţii în diagonală sau în semicerc, executate cu litere aurite: *Confiserie, Manucure, King of England.*

Locuitorii veritabili ai oraşului se ţineau departe de acest cartier locuit de drojdia societăţii, de vulg, de creaturi fără caracter, fără virtuţi, de o reală mizerie morală, un soi ordinar de oameni, care nu se naşte decât în asemene medii efemere. Dar în zilele de decădere, în clipele de ispită josnică, se întâmpla ca unii dintre locuitorii oraşului să rătăcească, chipurile întâmplător, în acest cartier de reputaţie îndoielnică. Nici cei mai buni nu erau întotdeauna feriţi de ispita degradării benevole, a nivelării graniţelor şi ierarhiilor, a înotului în acea mocirlă a comunităţii, a intimităţii ieftine, a amestecului murdar. Cartierul acela era un eldorado pentru tot felul de dezertori morali, pentru evadaţii de sub steagul demnităţii personale. Totul părea acolo suspect şi echivoc, totul invita prin clipiri tainice, prin gesturi cinic articulate, prin ocheade impudice la speranţe suspecte, totul descătuşa natura josnică din om.

Rareori se întâmpla ca un neiniţiat să observe particularitatea ciudată a cartierului: lipsa de culori, de parcă în acest oraş de prost gust, ridicat în grabă, nimeni nu-şi putea permite luxul culorilor. Totul era cenuşiu, ca în fotografiile monocolore, ca în prospectele ilustrate. Asemănarea depăşea simpla metaforă, căci, uneori, rătăcind prin această parte a oraşului, aveai într-adevăr impresia că răsfoieşti un prospect, cu rubrici

comerciale plictisitoare, în care roiau anunțuri dubioase note aţâţătoare şi ilustrații deocheate; iar incursiunile acestea rămâneau tot atât de serbede şi de ineficiente ca şi exaltarea fanteziei purtate peste şpalturile şi coloanele tipăriturilor pornografice.

Intrai la un croitor să comanzi un costum – un costum de eleganță ieftină, atât de caracteristică acestui cartier. Magazinul e mare şi pustiu, înalt şi incolor. Rafturile uriaşe se ridică unele peste altele în înălțimea nedeterminată a halei, purtând privirile în sus până la tavanul, care ar putea fi cerul – cerul lamentabil, incolor şi coşcovit al cartierului. În schimb, depozitele oare se văd prin uşile deschise sunt ticsite până la tavan cu cutii şi cartoane, care se stivuiesc ca foile unui registru uriaş, pierdut sub cerul încâlcit al podului, în sferele pustietății, în materia sterilă a neființei. Prin ferestrele mari şi cenuşii, zăbrelite ca o coală de hârtie liniată-n pătrățele, lumina nu pătrunde, căci interiorul magazinului parcă ar fi fost umplut cu apă, cu o luminozitate cenuşie, indiferentă, ce nu aruncă umbre şi nu accentuează nimic. Imediat îşi face apariția un tânăr zvelt, uimitor de serviabil, de flexibil şi de concesiv, gata să ne satisfacă toate dorințele şi să ne inunde cu elocința ieftină şi superficială a vânzătorilor. Dar când desfăşoară baloturile uriaşe de stofă, măsoară, pliază şi drapează şuvoiul nesfârşit de material ce-i curge printre degete, alcătuind din valurile lui iluzorii, sacouri şi pantaloni, întreaga manevră pare ceva neesențial, o iluzie, o comedie, o perdea aruncată ironic peste adevăratul sens al lucrurilor.

Fetele din magazin, zvelte şi brunete, toate cu câte un cusur de frumusețe (caracteristic pentru acest cartier al articolelor cu defecte), intră şi ies, stau în uşile magazinelor, controlând din priviri dacă lucrurile (cele încredințate mâinilor experimentate ale vânzătorilor se apropie de maturizare. Vânzătorul se ploconeşte, depune atâtea strădanii, încât uneori lasă impresia că e

travestit. Îți vine să-l iei de bărbia delicat conturată, să-l pişti de obrazul palid, pudrat, când, aruncând o privire discretă, îți atrage atenția asupra mărcii de fabricație a mărfii, o marcă de o simbolică transparentă.

Încet, încet chestiunea alegerii costumului trece pe planul doi. Tânărul, corupt, dar gingaş până la efeminizare, plin de înțelegere, chiar şi pentru cele mai intime dorințe ale clientului, îi trece acum prin față mărci rare de fabricație, o bibliotecă întreagă de „semne ale fabricii", munca unui colecționar rafinat, şi magazinul de confecții se dovedeşte a fi doar o firmă, în spatele căreia se ascunde un anticariat, colecții de publicații şi tipărituri particulare profund dubioase. Vânzătorul, serviabil, deschide alte depozite, pline până în tavan cu cărți, gravuri, fotografii. Vinietele şi gravurile întrec de sute de ori visurile noastre cele mai îndrăznețe. Nici n-am bănuit vreodată asemenea culmi ale desfrâului, asemenea dezmăț al imaginației.

Fetele din magazin trec tot mai des printre rândurile cu cărți, cenuşii, confecționate parcă şi ele din hârtie, asemenea gravurilor, dar cu chipurile stricate, acoperite de pigment, de un pigment smead, lucios şi seboreic, specific brunetelor, concentrat în ochi, din care țâşneşte brusc în zigzaguri asemănătoare goanei strălucitoare a gândacilor. Chiar şi în roşeața bronzată din obraji, în stigmatele picante ale alunițelor, în semnificația jenantă a pufului întunecat, se trăda rasa unui sânge negru, focos. Acel colorant de o intensitate mult prea puternică, mocca aceea, densă şi aromată, părea că pătează cărțile pe care fetele le luau în mâinile lor măslinii. Atingerile lor parcă vopseau şi lăsau în aer o ploaie neagră de pistrui, o dâră de tabac, asemenea buretelui cerbilor cu miros aţâțător de animal. În acest timp, desfrâul general înlătura tot mai evident aparențele. Epuizându-şi stăruința activi, vânzătorul trecea încet la o pasivitate feminină. Acum iată-l răstignit pe una dintre canapelele răspândite printre raioanele cu cărți, îmbrăcat într-o

pijama de mătase, lăsând să se vadă un decolteu femeiesc. Fetele îşi demonstrează una alteia figurile şi poziţiile din gravurile de pe coperţi, altele adorm pe câte un pat improvizat. Presiunea asupra clientului slăbeşte. Eliberat din cercul preocupărilor insistente, e lăsat în voia lui. Fetele, preocupate de conversaţie, nu-i mai acordă atenţie. Întoarse spre el cu spatele sau în profil, rămân în cumpănă, îşi trec greutatea corpului de pe un picior pe altul, jucându-şi încălţămintea cochetă şi lăsând să se prelingă pe trupurile lor zvelte unduirile de şarpe ale membrelor, cu care îl atacă pe spectatorul excitat şi apoi ignorat de dincolo de iresponsabilitatea nonşalantă a acestui joc. Aşa se retrăgeau, cu rafinament, tot mai departe, deschizând oaspetelui calea spre acţiune. Să profităm de clipa de neatenţie, ca să scăpăm de consecinţele imprevizibile ale acestei vizite nevinovate şi să ieşim în stradă.

Nimeni nu ne opreşte. Ieşim din magazin prin culoarele de cărţi, printre şirurile de reviste şi tipărituri, şi iată-ne în strada Crocodililor, pe un loc înălţat, de unde se vede aproape toată artera aceea largă, până departe, la clădirile neterminate ale gării. E o zi cenuşie, ca întotdeauna în acest cartier. Întreg decorul pare o fotografie dintr-o gazetă ilustrată, atât de sure şi de scunde sunt casele, oamenii, vehiculele. Aici realitatea e subţire ca hârtia şi îşi trădează, prin toate fisurile, caracterul ei imitativ. Uneori ai impresia că numai pe bucăţica de pământ din faţa ta se orânduieşte totul atât de bine, alcătuind tabloul plin de poante al unui bulevard din marile oraşe, pe când imediat alături îşi dă frâu liber mascarada aceea improvizată, incapabilă să persiste în rolul său şi care se descompune îndărătul nostru în ghips şi cârpe, în depozitul de vechituri al unui teatru uriaş şi pustiu. Tensiunea pozei, gravitatea artificială a măştii, patosul ironic – toate vibrează pe această epidermă. Dar, departe de noi dorinţa de a compromite acest spectacol. În pofida lipsei de

cunoştinţe mai temeinice, ne simţim atraşi de farmecul ieftin al cartierului. De altfel, din imaginea oraşului nu lipsesc nici anumite trăsături de autoparodie. Şirurile de case mici, cu parter, de la periferie, alternează cu clădirile multietajate, care, construite parcă din carton, reprezintă un conglomerat de firme, de ferestre oarbe, îndărătul cărora se ascund birouri, de vitrine cu geamuri cenuşii, de reclame şi numere. Pe lângă case curge fluviul mulţimii. Strada e largă ca bulevardele dintr-o metropolă, dar partea carosabilă, asemenea pieţelor provinciale, e din pământ bătătorit, plin de gropi, de băltoace şi de iarbă. Circulaţia de pe străzile acestui cartier facilitează comparaţiile; locuitorii vorbesc despre ea cu mândrie şi cu scânteieri semnificative în priviri. Mulţimea aceea cenuşie, impersonală, este foarte preocupată de rolul său şi plină de zel în a demonstra aparenţele unui mare oraş. Dar cu tot spiritul ei antrenant şi interesat ai impresia unei călătorii demente, monotone, zadarnice, a unui cortegiu de marionete. O atmosferă de ciudată banalitate respiră în tot decorul acesta. Mulţimea curge monoton şi, curios, o vezi întotdeauna vag, figurile trec într-o înghesuială confuză, molatică, fără să prindă contururi. Doar câteodată desluşim în forfota aceea de capete, câte o privire posomorâtă, vie, câte un melon tras adânc pe ochi, nişte jumătăţi de feţe tăiate de zâmbete, cu buze care tocmai spuseseră ceva, câte un picior întins în pas şi împietrit pentru totdeauna în această poziţie.

Curiozitatea acestui cartier sunt birjele fără vizitii, oare aleargă singure pe străzi, şi nu pentru că aici n-ar exista vizitii, ci pentru că, amestecaţi în mulţime şi preocupaţi de o sumedenie de treburi, nu se îngrijesc de birjele lor. În acest cartier al aparenţelor şi al gesturilor gratuite nu se acordă prea multă însemnătate scopului călătoriei şi pasagerii se încredinţează acestor vehicule rătăcitoare cu uşurinţa ce caracterizează totul aici. Adeseori, la curbe periculoase, pot fi văzuţi clienţi

aplecați mult în afara cupeului hodorogit, executând concentrați, cu hățurile în mâini, manevra grea a depăşirii.

Avem şi tramvaie în cartier. Ambiția consilierilor orăşeneşti a înregistrat aici cel mai mare triumf. Înfățişarea acestor vagoane confecționate din papier-mâché, cu pereții scofâlciți şi mototoliți de îndelungata lor folosire, e demnă de plâns. Adeseori le lipseşte complet peretele din față, aşa că pasagerii pot fi văzuți, în trecere, stând țepeni, preocupați de demnitatea lor. Tramvaiele acestea sunt împinse de hamalii oraşului. Cel mai ciudat lucru rămâne însă comunicația feroviară de pe strada Crocodililor.

Uneori, la diferite ore din zi, pe la sfârşitul săptămânii, pot fi văzuți o mulțime de oameni aşteptând trenul la colțul străzii. Nimeni nu e sigur dacă vine şi unde opreşte, aşa că adeseori oamenii aşteaptă în două locuri diferite, neputându-se înțelege cu privire la locul staționării. Aşteaptă mult, adunați într-o mulțime tăcută şi posomorâtă de-a lungul liniilor abia conturate, stau în profil, ca un şir de măşti palide de hârtie, decupate după linia fantastică a privirilor. În sfârşit, trenul soseşte pe neaşteptate, venind, ca un şarpe, de pe o străduță lăturalnică, de unde nimeni nu-l aştepta, miniatural, tras de o locomotivă mică. Îndesată, gâfâind necontenit. Intră între rândurile negre şi strada se întunecă de şirul nesfârşit al vagoanelor ce seamănă praf de cărbune. Gâfâitul posac al locomotivei cu aburi şi adierea acelei ciudate sobrietăți, pline de tristețe, zorul înăbuşit şi enervarea prefac pentru o clipă strada într-o hală de gară, umbrită de amurgul ce se lasă grabnic peste această zi de iarnă.

Plaga oraşului nostru este traficul cu biletele de tren şi corupția.

În ultima clipă, când trenul a şi ajuns în stație, tratativele cu funcționarii corupți de la căile ferate continuă cu aceeaşi grabă nervoasă. Înainte ca

tratativele să fi luat sfârşit, trenul porneşte, condus de mulțimea dezamăgită, care înaintează încet, însoțindu-l până departe, pentru ca în cele din urmă să se împrăştie.

Strada, înghesuită o clipă în acea gară. improvizată, plină de amurg şi de visurile călătoriilor îndepărtate – se luminează din nou, se lărgeşte, lăsând să treacă prin albia ei mulțimea monotonă şi fără griji a plimbăreților, care alunecă în mijlocul larmei de-a lungul vitrinelor, de-a lungul magazinelor murdare, a cuburilor cenuşii, pline de mărfuri de prost gust, de manechine mari de ceară şi de păpuşile frizerilor.

Îmbrăcate provocator, în rochii lungi, dantelate, trec prostituatele. De fapt, ar putea fi soțiile frizerilor, ori ale capelmaiştrilor din cafenele. Merg cu pas lacom, întins, iar pe chipurile lor stricate au câte un defect, care le desființează: se uită cruciş, ori au buzele sfârtecate, ori le lipseşte vârful nasului.

Locuitorii oraşului sunt mândri de duhoarea stricăciunii ce umple strada Crocodililor. N-avem nevoie să renunțăm la nimic – îşi spun cu mândrie – ne putem permite chiar şi o depravare de talia celei din metropole. Ei susțin că fiecare femeie din cartier este cocotă. Într-adevăr, e suficient să te uiți la oricare dintre ele şi imediat întâlneşti acea privire insistentă, lipicioasă, aţâțătoare, care te îngheață, învăluindu-te în satisfacția certitudinii. Până şi elevele poartă aici fundițele într-un fel caracteristic, calcă cu picioarele lor zvelte într-o manieră personală şi au în priviri acel cusur, în care sălăşluieşte viitorul viciu.

Şi totuşi, să trădăm oare cea din urmă taină a acestui cartier, secretul străzii Crocodililor, ascuns atât de stăruitor?

În timpul relatării noastre am pus de câteva ori semne de avertizare, ne-am exprimat în mod delicat rezervele noastre. Cititorul atent nu va fi surprins, deci, de ultima întorsătură a lucrurilor. Vorbeam de aspectul imitativ şi

iluzoriu al cartierului, dar cuvintele acestea au un înțeles prea categoric şi ireversibil pentru a defini caracterul nehotărât şi ambiguu al realității.

Limba noastră nu posedă termeni care să dozeze într-un fel gradul de realitate, să definească densitatea acestei realități. Să vorbim deschis: fatalitatea acestui cartier constă în faptul că în el nimic nu se finalizează, nimic nu se definitivează, toate mişcările începute rămân suspendate în văzduh, toate gesturile se epuizează prea devreme şi nu pot depăşi un anumit punct mort. Am putut observa marea bogăție şi risipă de intenții, de proiecte şi anticipări, caracteristice acestui cartier. Dar el nu-i nimic altceva decât fermentarea dorințelor, dezvoltat pretimpuriu şi de aceea deşert şi lipsit de vlagă. Într-o atmosferă de o facilitate exagerată încolțesc toate poftele, orice încordare trecătoare se umflă şi creşte aici într-o excrescență tumefiată şi goală. Aici țâşneşte cenuşie şi uşoară o vegetație de buruieni pufoase, de maci păroşi, incolori, o vegetație confecționată din țesuturi imponderabile de halucinații şi haşiş. Deasupra cartierului pluteşte fluidul lenevos şi descompus al păcatului, iar casele, prăvăliile, oamenii par uneori un fior pe trupul lui, cuprins de febră, o piele de găină pe visurile lui febrile. Nicăieri în altă parte nu ne simțim atât de amenințați de posibilități, atât de zguduiți de apropierea realizării, de palizi şi de neputincioşi în fața spaimei plăcute a înfăptuirii. Dar totul se sfârşeşte aici.

Depăşind un anumit punct al încordării, fluxul se opreşte şi se retrage, atmosfera se stinge şi se ofileşte, posibilitățile pălesc şi se pierd în neant, macii demenți şi cenuşii ai excitației se prefac în cenuşă.

Vom regreta toată viața că am părăsit atunci magazinul de confecții de conduită dubioasă. Niciodată nu vom mai nimeri în el. Vom rătăci de la o firmă la alta şi ne vom înşela de sute de ori. Vom vizita zeci de magazine, vom nimeri la unele identice, vom trece

printre şirurile de cărți, vom răsfoi reviste şi tipărituri, conversând îndelung şi complicat cu fetele cu exces de pigment şi de o frumusețe defectuoasă, care nu vor reuşi să ne înțeleagă dorințele.

Ne vom complica în confuzii până când febra şi excitația noastră se vor volatiliza într-un efort inutil, într-o goană zadarnică.

Speranțele noastre n-au fost decât o confuzie, înfățişarea echivocă a magazinului – o aparență, confecțiile au fost confecții adevărate, iar vânzătorul nu avea nicio intenție ascunsă. Universul feminin al străzii Crocodililor se remarcă printr-un desfrâu cu totul moderat, înăbuşit de straturi groase de prejudecăți morale şi de banalități. Acest oraş cu material uman ieftin este lipsit şi de abuzuri instinctuale, de pasiuni deosebite şi tenebroase.

Strada Crocodililor era o concesie făcută de oraşul nostru modernismului şi decăderii marilor metropole. Se vede că nu ne puteam permite nimic altceva decât o imitație de hârtie, un fotomontaj de decupaje prăfuite din gazete străvechi.

Gândacii

Era în perioada zilelor cenuşii ce au urmat exploziei de culori din geniala epocă a tatălui meu. Săptămâni lungi de depresiune, săptămâni grele, fără duminici şi fără sărbători, sub un cer posomorât şi într-un peisaj sărăcăcios. Atunci tata nu mai era. Camerele de sus fuseseră dereticate şi închiriate unei telefoniste. Din azilul ornitologic rămăsese doar un exemplar, un condor împăiat, aşezat pe o etajeră în salon. În semiobscuritatea, răcoroasă a perdelelor trase stătea într-un picior ca în timpul vieții, cu înfățişarea unui înțelept budist, iar chipul lui de ascet, uscat şi chinuit, împietrise într-o expresie de indiferență şi abnegație totală. Ochii îi căzuseră, iar prin orbitele plânse şi înlăcrimate se scurgea rumeguşul. Numai excrescențele egiptene împietrite pe ciocul lui puternic şi pe gâtul golaş, excrescențele şi negii. de un albastru şters dădeau acelui cap de bătrân un aer de demnitate hieratică.

Rasa lui de pene era roasă de molii şi îşi pierdea puful moale şi cenuşiu pe care Adela îl mătura o dată pe săptămână, împreună cu praful anonim din cameră. În locurile pleşuvite se vedea pânza groasă de sac, din care ieşeau cârlții. Îi reproşam mamei uşurința cu care trecuse peste. dispariția tatei. Nu l-a iubit niciodată – îmi spuneam – şi cum tata nu se înrădăcinase în inima nici linei femei, nu s-a putut menține nici în realitate şi a plutit mereu la periferia vieții, în sfere semireale, la marginea realității. Nu îşi câştigase nici măcar o moarte

cinstită, cetățenească – îmi spuneam. La el totul a trebuit să fie bizar şi îndoielnic. Mă hotărâsem să caut un moment prielnic şi să o provoc pe mama la o discuție deschisă. În ziua aceea (era o zi grea de iarnă şi fulgii înserării începuseră să se cearnă încă dis-de-dimineață), mama avea migrenă şi stătea singură în salon, culcată pe sofa.

În camera aceea impozantă, rareori vizitată, domnea de la dispariția tatei o ordine exemplară, întreținută de Adela cu perii şi cu ceară. Mobila era acoperită cu huse; toate lucrurile se supuseră disciplinei de fier instaurate de Adela. Doar mănunchiul de pene de păun aşezate pe scrin într-o vază nu se lăsa ținut în frâu. Era un element zburdalnic, primejdios, de un revoluționarism imperceptibil, ca o clasă de liceene, smerite în ochii lumii şi de o zburdălnicie deşănțată în rest. Ochii aceia de păun sfredeleau toată ziua, sfredeleau orificii în pereți, clipeau, se înghionteau, mişcând din gene, cil degetul pe buze, puşi pe pozne şi chicote. Umpleau camera de ciripit şi de şoapte, se roteau ca fluturii în jurul brațelor candelabrului, loveau cu mulțimea lor colorată oglinzile mate, îmbătrânite, înstrăinate de agitație şi veselie, se uitau pe gaura cheii. Nici chiar în prezența mamei, care zăcea cu capul legat pe sofa, nu se puteau abține. Făceau cu ochiul, îşi făceau semne, flecăreau cu ajutorul unui alfabet mut, colorat, plin de sensuri tainice. Pe mine mă irita acea înțelegere zeflemitoare, acel complot realizat în spatele meu. Cu genunchii lipiți de sofaua mamei şi cercetând parcă dus pe gânduri materialul delicat al halatului ei, am spus într-o doară: – Am vrut să te întreb de mai multă vreme: aşa-i că acesta-i el? Şi cu toate că n-am arătat nici măcar cu privirea spre condor, mama ghici imediat, se tulbură şi lăsă ochii în jos. Am lăsat intenționat să treacă o clipă, ca să savurez tulburarea ei, apoi, liniştit, stăpânindu-mi furia ce mă cuprindea, am întrebat-o: – Atunci ce sens au zvonurile şi minciunile pe care le

răspândeşti despre tata?

Trăsăturile ei, răvăşite la început de panică, începuseră să se ordoneze din nou. – Ce minciuni? întrebă clipind din ochii pustii, fără niciun punct alb, inundaţi de un albastru întunecat. – Le ştiu de la Adela – am răspuns – dar sunt sigur că pornesc de la tine şi vreau să aflu adevărul.

Buzele ei tremurau uşor, pupilele, ocolindu-mi privirile, se ascunseseră în colţurile ochilor. – N-am mințit – spuse, dar buzele ei se umflară şi se micşorară în acelaşi timp. Simțeam că cochetează cu mine, ca o femeie cu un bărbat. – Cu gândacii a fost adevărat, doar îşi aminteşti şi tu... M-am simțit stânjenit. Într-adevăr, îmi aduceam aminte de invazia aceea de gândaci, de roiurile negre care umpluseră întunericul nopții cu goana lor asemănătoare unei pânze de păianjen. Toate crăpăturile erau înțesate de antene tremurătoare, din fiecare deschizătură putea țâşni brusc un gândac, în fiecare fisură din duşumea se putea naşte acel fulger negru – ce alerga pe podea în zigzaguri demente. Ah, nebunia aceea sălbatică a panicii, scrisă cu fulgere, cu linii negre, pe tabla duşumelei. Ah, țipetele acelea de groază ale tatii, care sărea de pe un scaun pe altul cu darda în mână. Fără să mănânce şi fără să bea, cu obrajii îmbujoraţi de febră, cu schima repulsiei săpată în jurul gurii, tatăl meu se sălbăticise complet. Era limpede că niciun organism nu putea rezista multă vreme într-o asemenea tensiune a urii. O repulsie teribilă îi prefăcuse chipul într-o mască gravă şi tragică, pe care numai pupilele, ascunse sub pleoapele inferioare, stăteau la pândă, încordate ca un arc, într-o veşnică suspiciune. Sărea brusc de pe scaun, țipând înfricoşător, alerga orbeşte în colțul camerei şi iată-l ridicând darda în care rămăsese înfipt un gândac uriaş ce dădea disperat din picioare. Atunci Adela venea în ajutorul tatei, îngălbenit de spaimă, şi-i lua lancea, împreună cu trofeul pe care îl îneca în găleata cu apă. N-aş putea spune dacă

imaginile acelea mi le întipăriseră în minte povestirile Adelei, sau am fost eu însumi martorul lor.

Tata nu mai avea forța aceea care îi apără pe oamenii sănătoşi de fascinația repulsiei. În loc să se depărteze de acea fantastică forță atractivă a fascinației, tata, lăsat pradă furiei, se cufunda tot mai mult în ea. Urmările triste nu s-au lăsat mult aşteptate. În curând au apărut primele semne suspecte, care ne-au umplut de teamă şi de durere. Comportarea tatei s-a schimbat. Furia, euforia iritării lui s-a potolit. Mişcările şi mimica lui trădau însă semnele unei conştiințe încărcate. A început să ne evite. Ziua întreagă se ascundea prin colțuri, în şifoniere, sub pilotă. L-am văzut, nu o dată, privindu-şi gânditor mâinile, cercetându-şi consistența pielii, a unghiilor, pe care începuseră să apară pete negre, strălucitoare, pete negre, asemănătoare scoarței coleopterelor.

Ziua rezista cu ultimele lui forțe, lupta, dar noaptea fascinația îl asalta cu atacuri şi mai puternice. L-am văzut noaptea târziu, în razele lumânării aşezate pe duşumea. Stătea întins la pământ, gol, stropit cu aceleaşi pete negre, vărgat de liniile coastelor, într-un desen fantastic al anatomiei exteriorizate, stătea cuprins, de fascinația aversiunii, care îl atrăgea în adâncurile ei complicate. Tata se mişca parcă pe mai multe picioare, se mişca într-un ritual ciudat, în care recunoşteam cu groază imitația ceremonialului coleopterelor.

Atunci l-am renegat pe tata. Asemănarea lui cu gândacii apărea cu fiecare zi tot mai evidentă – tata se prefăcea în gândac negru.

Începuserăm să ne obişnuim. Îl vedeam tot mai rar. Săptămâni întregi dispărea undeva pe cărările ştiute numai de gândaci. Încetaserăm să-l mai deosebim, se contopise complet cu acea nemaipomenită seminție neagră. Cine ar fi putut spune dacă mai trăia undeva, în vreo crăpătură a duşumelei, dacă mai alerga noaptea

prin camere, amestecat în vreo afacere a coleopterelor, ori dacă era printre insectele moarte pe care Adela le găsea în fiecare dimineață zăcând cu picioarele în sus şi pe care le lua cu scârbă pe făraş şi le arunca?

— Şi totuşi, am spus descumpănit, sunt sigur că acest condor e el. Mama mă privi pe sub gene:

— Nu mă chinui, dragul meu – ți-am spus doar că tata călătoreşte prin țară, în calitate de comis-voiajor, că uneori vine noaptea acasă pentru ca să pornească mai departe înainte de a se lumina de ziuă.

Viforniţa

În iarna aceea lungă şi pustie, întunericul rodise însutit în oraşul nostru. Prea multă vreme nu se măturase prin poduri, prin debarale; oalele erau aşezate unele peste altele, sticlele peste alte sticle, bateriile de sticle goale creşteau la nesfârşit.

Acolo, în codrii grinzilor afumate ale podurilor şi acoperişurilor, întunericul începuse să nască întuneric şi să fermenteze sălbatic. Acolo se inauguraseră consfătuirile negre ale oalelor, mitingurile guralive şi deşarte, clinchetul bolborosit al sticlelor, gâlgâitul buteliilor şi damigenelor. Într-o noapte însă, sub bolțile de şindrilă s-au ridicat falangele cât oale şi de sticle şi au pornit cu mic cu mare spre oraş.

Podurile ieşite din poduri se întindeau, rodeau unele din altele şi aruncau şiruri lungi şi negre, iar prin ecourile lor treceau cavalcadele grinzilor, iureşul căpriorilor, îngenuncheați pe genunchii lor de brad, pentru ca odată ajunse în libertate să umple spațiul nopții cu galopul bârnelor şi cu larma cosoroabelor şi grinzilor.

Atunci s-au pornit şirurile acelea negre, exodul butoaielor şi cofelor, şi au curs în noapte. Mulțimea lor zgomotoasă, neagră şi lucitoare a împresurat oraşul. Noaptea, adunătura aceea de vase mişuna şi ataca precum o armată de peşti guralivi, o invazie de nestăvilit de şiştare certărețe şi de ciubere în delir.

Găleţile, butoaiele şi cofele se stivuiau zăngănind, ulcioarele de lut se legănau, pălăriile şi cilindrele vechi

ale unor filfizoni se cățărau unele peste altele, ridicându-se în coloane spre cer, şi prăbuşindu-se din înălțimi.

Şi toate meliţau dizgrațios din limbile lor de lemn, mestecând stângaci bolboroseala blestemelor şi ocărilor, hulind cu noroi pe toată întinderea nopții până când li s-a împlinit hula şi blestemul.

Ademenite de orăcăitul vaselor de bucătărie, colportat de la un mal la altul, au sosit în cele din urmă şi caravanele, s-au abătut hergheliile viforului şi s-au oprit la porțile nopții. O tabără uriaşă, un amfiteatru neguros şi mobil s-a pornit spre oraş. Şi a izbucnit un întuneric imens, învolburat de viforniță, şi trei zile şi trei nopți a bântuit oraşul…

* * *

— Astăzi nu te duci la şcoală – spuse mama dimineața – afară e o viforniță cum nu s-a mai văzut. – În cameră plutea un voal uşor de fum, mirosind a răşină. Soba vuia şi şuiera, de parcă era zăvorâtă în ea o haită de câini. şi de demoni. Mogâldeața pictată pe pântecele plesnit al sobei se strâmba într-o grimasă colorată, luând o înfățişare fantastică cu obrajii ei umflați.

Am alergat desculț până la fereastră. Vântul mătura în lung şi-n lat cerul alb-argintiu străbătut de linii întinse, gata să plesnească, de brazde aspre, ca scurgerile de cositor şi de plumb. Împărțit în câmpuri energetice şi vibrând de încordare, cerul era încărcat de o dinamică ascunsă. Se distingeau pe el diagramele vijeliei, care, invizibilă şi insesizabilă, umplea peisajul de forță.

Ea nu se vedea; ți-o închipuiai după casele şi după acoperişurile în care pătrundea furia ei. Când pătrundea în ele, podurile, unul după altul, păreau să crească, gata să se dezlănțuie demente.

Golea pieţele, lăsa în urmă pe străzi un deşert alb, mătura bucăţi întregi din piaţă. Abia unde şi unde se încovoia şi flutura sub rafalele ei câte un om singuratic, agăţat de colţul vreunei case. Sub puternicele ei rafale piaţa centrală părea că-şi umflă pântecele şi străluceşte ca o chelie.

Pe cer, vântul spulbera culorile reci şi moarte, fâşiile liliachii, galbene şi verzi, bolţile şi arcadele îndepărtate ale labirintului său. Sub cerurile acelea, acoperişurile erau negre şi strâmbe, pline de nerăbdare şi de aşteptare. Cele în care intra vijelia se ridicau profetic, întreceau casele vecine şi proroceau sub cerul învolburat. Pe urmă se linişteau şi se stingeau, nemaiputând păstra puternicul suflu ce trecea mai departe şi umplea tot văzduhul cu larmă şi groază. Atunci alte case se ridicau ţipând, cuprinse de paroxism profetic, şi preziceau.

Fagii uriaşi din jurul bisericii stăteau cu braţele ridicate, ca martorii unor vedenii cutremurătoare şi ţipau, ţipau…

Mai departe, dincolo de acoperişurile din piaţă, se vedeau în zare pereţii de foc, zidurile frontale ale periferiei – despuiate. Se ridicau unele peste altele şi creşteau înmărmurite de groază. Culorile târzii acopereau îndepărtatele reflexe roşii şi reci.

În ziua aceea n-am mai mâncat de prânz, fiindcă focul din cuptor se întorcea cu vălătuci de fum în odaie. În camere era frig şi mirosea a vânt. Pe la două după-amiaza a izbucnit la periferie un incendiu ce se întindea rapid. Mama cu Adela începuseră să împacheteze lenjeria, blănurile şi lucrurile de preţ.

A venit şi noaptea. Viforul îşi sporise forţa şi asprimea, crescuse nespus şi cuprinsese întreg universul. Acum nu mai intra prin case şi prin poduri, ci construia deasupra oraşului un univers nou, multietajat şi multiplu, un labirint negru, ce se înălţa la nesfârşit. Din acel labirint azvârlea galerii întregi de camere, trasa

cu fulgerele aripi şi artere, întindea zgomotos anfilade lungi, ca să lase apoi etajele, bolțile şi cazematele imaginare să se prăbuşească, şi țâşnea şi mai sus, conturând singur imensitatea informă, călăuzit doar de inspirația sa.

Camera vibra uşor, tablourile zăngăneau pe pereți, în geamuri străluceau reflexele seboreice ale lămpii. Perdelele atârnau umflate şi pline de suflul acelei nopți furtunoase. Ne-am adus aminte că nu-l mai văzusem pe tata de azi dimineață. Bănuiam că trebuie să fi plecat din zori la prăvălie, unde l-a surprins viscolul, tăindu-i întoarcerea.

— Toată ziua n-a mâncat nimic – se căina mama. Vânzătorul şef Teodor s-a angajat să înfrunte el noaptea şi vijelia, ca să-i ducă hrană. Fratele meu s-a alăturat şi el expediției.

Înfăşurați în blănuri mari de urs, şi-au încărcat buzunarele cu fiare şi piulițe, cu balast care să împiedice vijelia să-i ducă cu ea.

Au deschis cu grijă uşa nopții. Abia au păşit în întuneric, cu paltoanele umflate, că i-a şi înghițit noaptea. Viforul şterse îndată urmele ieşirii lor. Nu se mai vedea pe fereastră nici felinarul pe care îl luaseră cu ei.

Înghițindu-i, vântul se potoli o clipă. Adela şi mama încercară din nou să aprindă focul în sobă. Chibriturile se stingeau, prin uşă țâşnea cenuşă şi funingine. Stăteam la uşă şi ascultam. În tânguiala viforului părea că se aud tot felul de voci, de îndemnuri, de chemări şi de discuții. Ni se părea că-l auzim pe tata, rătăcit în viforniță, cerând ajutor, ori că fratele meu şi Teodor tăifăsuiesc fără griji lângă uşă. Impresia era atât de puternică, încât Adela deschise uşa şi zări într-adevăr, pe Teodor şi pe frate-meu, smulgându-se anevoios din vifor, în care înotau scufundați până la piept.

Intrară gâfâind în vestibul, împingând cu greu uşa în urma lor. O vreme au trebuit să stea sprijiniți pe tocul

uşii, atât de puternic asalta vântul intrarea. În cele din urmă traseră zăvorul şi vântul porni mai departe.

Povesteau dezlânat despre noapte, despre viforniță. Blănurile lor, pătrunse de vânt, răspândeau acum miresmele aerului. Clipeau la lumină, iar ochii lor, plini încă de noapte, împroşcau întuneric la fiecare mişcare a pleoapelor. N-au putut ajunge la prăvălie, se rătăciseră şi abia au reuşit să se întoarcă. N-au mai recunoscut oraşul, de parcă toate străzile fuseseră mutate de la locul lor.

Mama îi bănuia că mint. De altfel, toată scena lăsa impresia că timp de un sfert de oră nu făcuseră altceva, decât să stea sub fereastră. Ori poate că într-adevăr oraşul şi piața nu mai existau, iar viforul şi noaptea învăluiseră casa noastră în nişte culise întunecate, pline de urlete, de şuiere şi de gemete. Poate că nici nu existau acele uriaşe şi triste întinderi pe care ni le sugera vântul, poate că nici nu existau acele jalnice labirinturi, acele artere şi coridoare, cu nenumăratele lor ferestre, din care vântul cânta ca din nişte fluiere lungi şi negre. Tot mai puternic se înrădăcina în noi convingerea că viforul acesta nu era decât o donchişoterie nocturnă, ce imita, în spațiul îngust al culiselor, nemărginirea tragică, pustietatea cosmică şi singurătatea viforniței.

Tot mai des se deschidea acum uşa de la tindă, lăsând să intre câte un oaspete înfăşurat în şubă şi în şaluri. Vecinul ori câte un cunoscut ce abia mai respira sufocat se descotorosea încet de broboade, de paltoane şi cu vocea sugrumată, azvârlea din el câte o povestire, cuvinte fără noimă, care sporeau fantastic, exagerau cu ipocrizie nemărginirea nopții. Stăteam cu toții în bucătăria puternic luminată. Îndărătul sobei şi al streşinii negre şi largi a căminului, câteva trepte duceau spre uşa de la pod.

Pe treptele acelea şedea vânzătorul şef Teodor şi asculta cum cânta podul în suflarea vântului. Când

vijelia se mai potolea, auzea strângându-se coastele podului, iar acoperişul se închircea şi se dezumfla ca un plămân uriaş din care ieşise aerul, apoi podul se umplea iar de aer, îşi înălța palisadele căpriorilor, creştea ca o boltă gotică, se întindea cu pădurea lui de grinzi, plină de ecouri, şi vuia asemenea unui contrabas uriaş. Pe urmă am uitat de vifor. Adela pisa scorțişoară într-o piuliță răsunătoare. Venise în vizită şi mătuşa Perazja. Măruntă, sprintenă şi inimoasă, cu şalul negru dantelat pe cap, începu să se învârtă prin bucătărie, ajutând-o pe Adela. Adela jumulise un cocoş. Mătuşa Perazja aprinse în cămin o mână de hârtii şi în negura căminului țâşniră fâşii mari de flăcări. Ținând cocoşul de gât, Adela îl ridică deasupra flăcărilor, ca să-i pârlească restul de pene. Cocoşul bătu brusc din aripi, cântă şi se mistui în flăcări. Atunci, mătuşa Perazja începu să se certe, să hulească şi să ocărască. Tremurând toată de supărare, le amenința pe Adela şi pe mama cu pumnii. Nu înțelegeam ce vrea, iar ea se înfuria şi mai mult, devenind un ghem de gesturi şi ocări. Cuprinsă de paroxismul furiei părea că se risipeşte gesticulând, se divide, se destramă în sute de păianjeni, se ramifică pe duşumea în mănunchiuri negre şi scânteietoare de alergături de gândac. De fapt, începuse să se micşoreze, să se închircească, tremurând şi mistuindu-se în blesteme. Deodată, alergă într-un colț al bucătăriei, unde erau aşezate lemnele de foc şi, afurisind şi tuşind, începu să caute febril, până găsi două aşchii galbene şi subțiri. Le luă cu mâinile scuturate de furie, le măsură, apoi se urcă pe ele ca pe nişte catalige şi, bocănind pe scânduri, începu să umble pe picioroangele acelea galbene, să alerge încoace şi încolo de-a lungul liniei oblice a duşumelei, tot mai repede şi mai repede, apoi urcă pe lavița de brad, şchiopătând pe scândurile huruitoare, iar de acolo pe polița cu farfurii, o poliță răsunătoare de lemn ce înconjura pereții bucătăriei, şi alerga pe ea, clonțănind pe catalige, pentru ca în cele

din urmă, micşorându-se tot mai mult, să se oprească într-un colț, să se înnegrească, să se mistuie ca o hârtie vestejită, arsă, să se prefacă într-o foiță de cenuşă, fărâmițându-se în scrum şi în neființă.

Stăteam toți neputincioşi în fața acelei izbucniri a femeii dezlănțuite, care se mistuia şi se consuma singură. Priveam cu durere trista desfăşurare a acelui paroxism, iar când jalnicul proces ajunse la sfârşitul său natura, am revenit la treburile noastre, răsuflând uşurați.

Adela sună iar din piuliță, pisând scorțişoară, mama reluă discuția întreruptă, iar vânzătorul Teodor, ascultând prorocirile podului, se strâmba caraghios, ridica din sprâncene şi râdea de unul singur.

Noaptea marelui sezon

Se ştie că într-o serie de ani obişnuiţi, normali, timpul bizar zămisleşte câteodată alţi ani, ani deosebiţi, – denaturaţi – cărora le creşte, întocmai ca un al şaselea deget la mână, o lună falsă, luna a treisprezecea.

Îi spunem lună falsă pentru că rareori ajunge să se maturizeze. Luna gheboasă, lăstarul pe jumătate vestejit şi mai degrabă imaginat decât real, rămâne pipernicit, asemenea copiilor zămisliţi cu întârziere.

Vinovată e necumpătarea vârstnică a verii, viabilitatea ei îndelungată şi imorală. Se întâmplă, uneori, să treacă luna august, iar bătrânul şi voluminosul trunchi al verii să prolifereze în continuare, din obişnuinţă, să procreeze din putregaiul său zile sălbăticite, zile-parazit, deşarte şi idioate, să adauge, pe gratis, zile-coceni, seci şi necomestibile – zile albe, uimite şi inutile.

Şi cresc aiurea, inegale, informe, unite între ele, ca degetele unei mâini monstruoase, firave şi zbârcite ca o smochină.

Unii aseamănă aceste zile cu apocrifele introduse în taină între capitolele marii cărţi a anului, cu palimpsestele strecurate între paginile ei, ori cu filele albe, netipărite, pe care privirile, sătule de citit şi saturate de conţinut, se pot bălăci printre imagini şi îşi pot pierde culorile tot mai palide, pentru ca să se odihnească în nefiinţa lor, înainte de a fi atrase în labirintul altor aventuri şi capitole.

Ah, acel vechi şi îngălbenit roman al anului, cartea mare şi zdrenţuită a calendarului! Zace uitată undeva în

arhivele timpului, iar conținutul ei creşte necontenit între coperți, se umflă de flecăreala lunilor, de fecunditatea rapidă a fanfaronadei, de mistificare şi delir. Dar scriind povestirea noastră, ordonând pe marginea uzată a textului întâmplările tatălui meu, nu mă las oare furat de speranța ascunsă că odată şi odată vor creşte! pe neobservate printre filele celei mai minunate cărți zdrențuite, că vor intra în marele foşnet al paginilor ei, care le va asimila?

Ceea ce vom relata aici s-a întâmplat, deci, în a treisprezecea lună, o lună suplimentară şi într-un fel falsă a acelui an, pe întinderea a circa cincisprezece file albe din marea cronică a calendarului.

Pe atunci dimineții le erau uimitor de aspre şi de înviorătoare. După ritmul liniştit şi rece al timpului, după mireasma cu totul nouă a aerului, după consistența deosebită a luminii se cunoştea că am intrat într-o altă serie de zile, într-un alt ținut din Anul Domnului.

Sub noile, bolți, vocea vibra sonor şi proaspăt ca într-o casă nouă şi pustie, cu miros de lac, de vopsele, de lucruri începute şi neverificate încă. Încercam cu emoție ecoul nou, îl începeam cu curiozitate, cum se începe cozonacul servit la cafea în dimineții le răcoroase şi vioaie, în ajunul unei călătorii.

Tata stătea iar la tejghea în odaia din spatele prăvăliei, o încăpere mică şi boltită, compartimentată, ca un stup, de rafturi cu dosare, şi care îşi cojea la nesfârşit vrafurile de hârtii, de scrisori şi de facturi. Din foşnetul foilor, din răsfoirea neîntreruptă a hârtiilor se zămislea existența pustie şi zăbrelită a acestei odăi, din mutarea teancurilor de hârtii şi din nenumăratele anteturi ale firmei regenera în văzduh apoteoza unui oraş industrial văzut de la înălțime, cu o pădure de coşuri fumegânde, înconjurat de şiruri de medalii şi prins în şerpuirile şi unghiurile pompoaselor *et* şi *comp.*

Tata stătea acolo pe un taburet înalt, ca într-o colivie

de păsări, iar porumbarul registrelor foşnea din teancurile de hârtii şi toate cuiburile şi scorburile erau pline de ciripitul cifrelor.

Postavurile, şeviotul, catifeaua şi pânza de cort sporeau zilnic întunericul şi bogăția prăvăliei. Pe rafturile întunecate ale magaziilor şi depozitelor de culoarea rece a pâslei, se însutea coloratura posomorâtă, stătută a lucrurilor, sporea şi se satura capitalul uriaş al toamnei. Capitalul acesta creştea, se întuneca şi se întindea peste rafturi, ca în galeriile unui mare teatru, completându-se şi înmulțindu-se în fiecare dimineață cu alte mărfuri, pe care, odată cu răcoarea zorilor, le aduceau gâfâind, în lăzi şi în cutii, pe umerii lor voinici, hamalii bărboşi, învăluiți în aburul prospețimii autumnale şi al votcii. Vânzătorii descărcau noile mărfuri de un albastru intens, umpleau cu ele şi lipeau toate crăpăturile şi golurile înaltelor dulapuri. Era un imens registru cu toate culorile toamnei, alcătuit din straturi, sortat după nuanțe, ce se întindea în sus şi în jos, asemenea unor scări sonore, şi gamelor tuturor octavelor coloristice. Începea de jos, încercând anevoios şi timid semitonurile şi spălăceala alto-ului, trecea apoi la cenuşiul şters al depărtărilor, la verdeața şi azurul gobelinurilor şi, crescând în sus în acorduri tot mai ample, ajungea la albastrul închis, la indigoul codrilor, la pluşul parcurilor foşnitoare, pentru ca după aceea, trecând prin toate nuanțele de ocru, sângeriu, roşcat şi sepia, să pătrundă în umbra foşnitoare a grădinilor ofilite şi să ajungă la mireasma întunecată a ciupercilor, la boarea putregaiului în adâncul nopții de toamnă şi la acompaniamentul surd al celui mai întunecat bas.

Tata trecea de-a lungul acestui arsenal autumnal al stofelor, potolind masele acelea, puterea lor crescândă şi forța calmă a Anotimpului. Voia să păstreze cât mai mult timp intacte rezervele de culoare înmagazinată. Se temea să se atingă de acel fond solid al toamnei, să-l schimbe în numerar. Ştia însă şi simțea, că va veni

timpul când vântul de toamnă, acel vânt cald şi pustiitor, va sufla peste dulapuri şi ele vor ceda şi nimic nu va fi în stare să le stăvilească revărsarea, şuvoaiele de culori cu care vor inunda întreg oraşul.

Se apropia timpul Marelui Sezon. Străzile se înviorau. La şase după-amiază oraşul înflorea de febrilitate, casele se îmbujorau, iar oamenii circulau înviorați de un foc interior, sulemeniți şi colorați strident, cu ochii strălucind de o febră frumoasă şi amenințătoare.

Pe străzile laterale, pe străduțele liniştite ce se cufundau în cartierul cuprins de înserare, oraşul era pustiu. Doar copiii se mai jucau în piațete, sub balcoane, se jucau neîntrerupt, zgomotos şi fără sens. Duceau nişte balonaşe mici la gură, suflau în ele, şi se înfoiau brusc şi strident, ca nişte curcani cu mărgele mari, gâlgâitoare şi clipocitoare, sau luau aspectul unor cocoşi, cu masca aceea prostească, roşie şi sonoră, ori al unor monştri autumnali, colorați, fantastici şi absurzi. Se părea că înfoindu-se şi cântând sunt gata să se ridice în văzduh, în şiruri lungi, colorate, şi să zboare deasupra oraşului ca şirurile de păsări migratoare – flotile fantastice de hârtie şi de aură tomnatică. Ori goneau, țipând, cu nişte cărucioare mici şi zgomotoase, ce cântau cu huruitul colorat al roților, spițelor şi oiştilor. Cărucioarele coborau încărcate de țipetele lor şi se rostogoleau în jos pe stradă până la pârâul înserat, mic şi gălbui, unde se risipeau în grămezi de rotițe, bețe şi scândurele.

Şi în vreme ce jocul copiilor devenea tot mai zgomotos şi mai confuz, bujorii oraşului se întunecau şi înfloreau de purpură, lumea începea deodată să se vestejească şi să se înnegrească, iar din ea se desprindea repede amurgul delirant, molipsind toate lucrurile. Viclean şi perfid se răspândea molima amurgului, trecea de la un lucru la altul, şi tot ce atingea mucegăia pe loc, se înnegrea şi se risipea în putregai. Oamenii fugeau de amurg cuprinşi de o panică mută, dar lepra aceea îi

ajungea, se aşeza în erupţii neguroase pe frunţi, şi atunci chipurile lor piereau, cădeau în pete mari, informe, iar ei mergeau mai departe, fără trăsături, fără ochi. pierzând pe drum mască după mască, încât amurgul roia de acele larve aruncate, semănate în fugă. Apoi totul începea să prindă o pojghiţă neagră, putregăită, ce se cojea în bucăţi mari, în cruste morbide de întuneric. Iar când jos totul se destrăma şi pierea în tulburarea mută, în panica descompunerii grabnice, sus stăruia şi se ridica. spre înălţimi alarma tăcută a zorilor, vibrând de ciripitul a milioane de clopoţei muţi, amplificată de zborul milioanelor de ciocârlii nevăzute, pornite în uriaşa nemărginire argintie. Pe urmă se lăsa noaptea – o noapte mare, sporită de adierile vântului. În complicatul ei labirint, erau scobite cuiburi luminoase: prăvăliile – faruri mari, colorate, pline de mărfuri stivuite şi de vacarmul cumpărătorilor. Prin geamurile luminoase ale acelor felinare se putea urmări datina plină de larmă şi de un ceremonial bizar a târguielilor de toamnă.

Noaptea aceea autumnală, mare, vălurită, amplificată de umbre, umflată de vânt, ascundea în cutele ei întunecate buzunare luminoase, pungulițe cu mărunţişuri colorate, cu mărfuri pestriţe de ciocolată, prăjituri, coloniale. Chioşcurile şi tarabele, înjghebate din cutii de bomboane, tapițate strident cu reclamele ciocolatelor, pline de săpunuri, de mărunţişuri vesele, de fleacuri aurite, de foiţe de staniol, de trompete, gofrete şi bomboane colorate de mentă, erau tot atâtea popasuri ale frivolităţii, huruitoare ale nepăsării, răspândite în mărăcinişul imensei şi complicatei nopţi fluturate de vânt.

Mulţimi mari şi întunecate se scurgeau în neguri într-o înghesuială zgomotoasă, în târşâitul miilor de picioare, în larma miilor de guri – un convoi imens, încâlcit, ce trecea pe arterele oraşului autumnal. Şi se scurgea râul acela plin de larmă, de priviri neguroase, de lovituri

viclene, fragmentat de discuții, tocat de taclale, o masă informă de bârfe, de râsete şi de vacarm.

Parcă se porniseră cu mic cu mare măciuliile uscate de maci, risipindu-şi bobițele în jur, asemenea unor capete zornăitoare, unor oameni-huruitoare.

Tata, enervat şi îmbujorat, cu ochii strălucitori, umbla prin prăvălia puternic iluminată şi asculta.

Prin geamurile vitrinei şi portalului pătrundea până aici vuietul îndepărtat al oraşului, vacarmul înăbuşit al gloatei. Peste liniştea prăvăliei ardea puternic lampa cu gaz, ce atârna de bolta mare, şi alunga până şi cea mai firavă umbră din toate crăpăturile şi cotloanele. Duşumeaua întinsă şi pustie trosnea în liniştea aceea şi îşi număra la lumină pătratele lucitoare, dispuse ca pe o tablă de şah, care vorbeau între ele trosnind şi îşi răspundeau ici şi colo plesnind zgomotos. Stofele, în schimb, zăceau tăcute, mute, în praful lor de pâslă, îşi aruncau de-a lungul pereților priviri pe la spatele tatii şi schimbau semne discrete de la un dulap la altul.

Tata asculta. În liniştea aceea a nopții, urechea lui părea că se lungeşte şi se ramifică dincolo de fereastră, devenind un coralier fantastic, un polip roşu, şerpuind în drojdia nopții.

Asculta şi auzea. Auzea, cuprins de nelinişte, apropierea mulțimilor. Se uita disperat prin prăvălia pustie. Căuta vânzătorii, dar îngerii aceia negricioşi şi roşcați zburaseră undeva. Rămăsese singur înconjurat de teamă în fața mulțimilor care aveau să inunde în curând liniştea prăvăliei cu gloata zgomotoasă şi prădalnică, să împartă şi să scoată la licitație toată bogăția toamnei, adunată ani de zile în hambarul acela mare şi tihnit.

Unde erau vânzătorii? Unde erau heruvimii chipeşi ce trebuiau să apere întunecatele parapete de pânzeturi? Tata bănuia îndurerat că păcătuiesc undeva în casă cu fiicele oamenilor. Stând nemişcat şi îngrijorat, cu ochii sclipitori în liniştea luminoasă a prăvăliei, simțea cu

auzul lui interior ce se petrecea în casă, în cămările din fundul acestui far mare.

Casa se deschidea în fața lui odaie după odaie, cămară după cămară, ca o construcție din cărți de joc, iar el vedea vânzătorii alergând-o pe Adela prin toate camerele luminoase şi pustii, pe scări în jos, pe scări în sus, până când ea reuşi să le scape, intrând în bucătăria luminoasă şi baricadând intrarea cu bufetul.

Stătea acolo gâfâind, strălucitoare şi veselă, clipind zâmbitoare cu genele ei lungi. Vânzătorii chicoteau chirciți lângă uşă. Fereastra bucătăriei era deschisă spre noaptea mare şi neagră, plină de închipuiri şi de învălmăşeală. În geamurile negre, întredeschise, ardeau reflexele iluminației îndepărtate. Cratițele şi sticlele strălucitoare stăteau nemişcate, sclipind în linişte cu smalțul lor lucios. Adela îşi scotea grijulie pe geam chipul colorat, rujat, cu ochii clipitori şi căuta vânzătorii în curtea întunecoasă, convinsă de viclenia lor. Şi iată că i-a zărit mergând precauți, în şir, de-a lungul zidului, strecurându-se spre fereastră pe cornişa de la etaj, înroşită de reflexele iluminației îndepărtate. Tata țipă de furie şi de disperare, dar în aceeaşi clipă larma vocilor se auzi aproape de tot şi deodată ferestrele luminate ale prăvăliei se populară cu chipuri apropiate, schimonosite de râsete, cu chipuri puse pe ciorovăială, care-şi pleoşteau nasurile pe geamurile lucitoare. Tata se împurpură de indignare şi sări pe tejghea, iar când mulțimea luă cu asalt această fortăreață şi intră puhoi în prăvălie, ajunse dintr-o săritură pe rafturile cu postavuri şi, suspendat deasupra mulțimii, sufla din toate puterile lui într-un corn uriaş, trâmbițând alarma. Bolta nu se umplu însă de fâlfâitul îngerilor veniți în ajutor, în schimb fiecărui geamăt al trompetei îi răspundea corul uriaş şi vesel al mulțimii.

— Jakube, vinde! Jakube, vinde! strigau toți, iar strigătul acesta, repetat în cor, devenise ritmic şi treptat, se prefăcea într-un refren cântat de toate gâtlejurile.

Atunci tata s-a recunoscut învins, a coborât de pe cornişa înaltă şi a pornit strigând spre baricadele de postavuri. Înfuriat, luase proporţii de uriaş şi cu capul prefăcut într-un pumn purpuriu, alerga ca un proroc pornit la luptă, spre meterezele de postav, şi îi ataca furibund pe toţi. Se proptise cu tot corpul în baloturile mari de lână şi, urnindu-le din loc, se strecura sub fundamentele uriaşe de postav, le ridica pe umerii săi încovoiaţi, pentru ca, din înălţimea galeriilor, să le arunce cu un trosnet surd pe tejghea. Baloturile zburau foşnind prin aer, desfăcându-se ca nişte steaguri uriaşe. Exploziile draperiilor, cascadele postavurilor aruncau în aer rafturile, lovite parcă de toiagul lui Moise.

Aşa se revărsa agoniseala dulapurilor. Vomitată brutal, curgea în râuri late. Se scurgea conţinutul colorat al rafturilor, creştea, sporea şi inunda toate tejghelele şi mesele.

Pereţii prăvăliei dispăruseră sub puternicele formaţii ale acelei cosmogonii de postav, sub lanţurile de munţi înălţaţi în masive uriaşe. Printre versanţii muntoşi se deschideau văi largi, iar în patosul amplu al podişurilor explodau liniile continentelor. Prăvălia se lărgise, devenind o panoramă a peisajului autumnal, plină de lacuri şi de depărtări, iar pe fundalul acestui decor tata umbla printre încreţiturile şi văile acestui fantastic Canaan, umbla cu paşi mari, cu braţele răstignite în nori, ca un proroc, şi trasa hotarele ţării cu loviturile inspiraţiei sale.

Iar jos, la poalele acestui Sinai înălţat din furia tatii, poporul gesticula, îl hulea şi îl cinstea pe Baal, şi făcea negoţ. Îşi umpleau braţele de falduri moi, îşi potriveau postavurile colorate, se înfăşurau în dominouri improvizate, în mantii, şi vorbeau mult şi urât.

Tata se înălţa brusc deasupra grupurilor de cumpărători, alungit de mânie, şi îi dojenea pe idolatri cu cuvinte aspre. Apoi, purtat de disperare, se urca pe galeriile înalte ale dulapurilor, alerga în neştire pe şipcile

rafturilor, pe scândurile duduitoare ale schelelor deşertate, urmărit de imaginile destrăbălării neruşinate, pe care le simțea în urmă, în odăile casei. Vânzătorii tocmai ajunseseră la balconul metalic de la nivelul ferestrei şi, ținându-se de balustradă, au prins-o de mijloc pe Adela şi au scos-o pe fereastră, cu ochii ei clipitori, trăgându-şi după ea picioarele zvelte în ciorapi de mătase.

În vreme ce tata, înfiorat de mârşăvia păcatului, se implânta cu furia gesturilor sale în grozăvia peisajului, jos, lipsit de griji, poporul lui Baal se lăsa în voia veseliei deşănțate. O parodie a pasiunii, un râs molipsitor pusese stăpânire pe mulțime. Cum puteai cere seriozitate de la ei, de la adunătura aceea de huruitoare şi de spărgătoare de nuci! Cum puteai solicita înțelegere pentru marile probleme ale tatii de la acele râşnițe ce măcinau la nesfârşit pasta colorată a cuvintelor! Surzi la tunetele de mânie ale profetului, negustorii în caftanele lor de mătase, strânşi în grupuri mici, se aşezaseră pe vine în jurul munților de postavuri, comentând printre râsete calitățile mărfurilor. Bursa neagră risipea cu limbile ei repezi substanța nobilă a peisajului, o toca cu melița limbuției şi aproape că o înghițea.

În alt loc stăteau grupuri de evrei în halate colorate, cu calpace mari pe frunțile plecate peste cascadele înalte şi luminoase de material. Aceştia erau membrii Marii Adunări, domni respectabili şi sobri, care îşi mângâiau bărbile lungi, îngrijite şi purtau discuții potolite şi diplomatice. Dar şi în această conversație ceremonioasă, în privirile pe care le schimbau se vedea fulgerul ironiei surâzătoare. Printre aceste grupuri se învârteau oameni de rând, o mulțime informă, vulgul fără chip şi individualitate. Umplea într-un fel locurile goale din peisaj, crea fundalul cu clopoțeii şi sunătorile flecărelii ei deşarte. Acesta era elementul bufon, o mulțime de polichinelli şi de arlechini, lipsiți de intenții negustoreşti, dar care, prin clovneriile lor, împingeau până la absurd

tranzacțiile comerciale începute ici şi colo.

Treptat însă, sătulă de bufonerii, mulțimea aceea veselă se risipea în ținuturile mai îndepărtate ale peisajului şi acolo dispărea încet după cotiturile stâncoase şi prin văi. Dispăreau probabil unul după altul prin crăpăturile şi încrețiturile terenului, cum dispar copiii obosiți de joacă în nopțile de bal prin colțurile şi cotloanele casei.

Între timp, demnitarii oraşului, membrii Marelui Sinhedrion se plimbau în grupuri pline de sobrietate şi de demnitate purtând dispute potolite şi profunde. Răspândindu-se prin toată țara aceea mare, muntoasă, umblau câte doi, câte trei pe drumuri lungi şi întortocheate. Siluetele lor mici şi întunecate populau platoul pustiu, deasupra căruia atârna un cer greu şi întunecat, unduit şi înnourat, străbătut de brazde paralele, lungi, argintii şi albe, care scoteau din adâncuri mereu alte straturi.

Lumina lămpii crea o zi artificială în acel ținut, o zi ciudată, fără răsărit şi fără asfințit.

Încet, încet, tata se liniştea. Furia lui se aşeza şi se stingea în straturile peisajului. Acum stătea pe galeriile rafturilor înalte şi privea spre țara întinsă ce se scufunda în toamnă.

Vedea pescuindu-se pe lacuri îndepărtate. În micile găoci ale bărcilor stăteau câte doi pescari şi aruncau năvodul în apă. Pe țărm, băieții duceau pe cap coşuri pline cu peşte argintiu şi zglobiu.

Atunci, zări în depărtare grupuri de călători înălțând capetele spre cer şi arătând ceva cu brațele ridicate.

Cerul se umplu îndată de o erupție colorată, se acoperi cu pete unduitoare, care creşteau, se maturizau şi populară repede văzduhul cu păsări ce se roteau în spirale mari, încrucişate. Cerul întreg se umpluse cu zborul lor sublim, cu foşnetul aripilor, cu liniile maiestuoase ale legănatului lor tăcut. Unele dintre ele pluteau cu aripile întinse ca nişte berze uriaşe, altele,

asemenea unor panaşe colorate, unor trofee barbare, fâlfâiau greoi şi stângaci ca să se mențină pe valurile aurei calde, în sfârşit, altele, conglomerate nereuşite de aripi, de picioare puternice şi gâturi golaşe, semănau cu nişte vulturi şi condori neîndemânatic împăiați, din care se scurge rumeguşul.

Erau printre ele şi păsări cu câte două capete, păsări cu mai multe aripi, erau şi păsări infirme, care şontâcăiau prin aer într-o singură aripă, zburând neputincioase. Cerul devenise o frescă cenuşie, plină de creații bizare, de ființe fantastice, care se roteau, treceau unele pe lângă altele şi iar se întorceau descriind elipse colorate.

Tata se ridică pe grindă, acoperit dintr-odată de strălucire, înalță brațele, chemând păsările cu o formulă magică. Le recunoscuse, plin de emoție. Erau urmaşii îndepărtați şi uitați ai generației de păsări pe care Adela le împrăştiase cândva în toate zările cerului. Acum, urmaşii aceştia artificiali, o specie degenerată şi secătuită, se întorceau denaturate şi uriaşe.

Crescute în prostie, atingeau proporții absurde, dar pe dinăuntru rămâneau pustii şi fără viață. Toată vitalitatea lor trecuse în penajul fantastic. Părea un muzeu de specii epuizate, o magazie a unui rai ornitologic.

Unele zburau pe spate, aveau ciocuri grele, dizgrațioase, asemănătoare lacătelor şi broaştelor, cu excrescențe colorate şi erau oarbe.

Ce impresie puternică a făcut asupra tatălui meu această întoarcere neaşteptată şi cât de uimit era de instinctul păsărilor, de ataşamentul lor față de Maestru, pe care acel neam de păsări alungat îl păstra în suflet ca pe o legendă, pentru ca după atâtea generații, în cea din urmă zi a existenței lor, să se întoarcă în străvechea patrie.

Dar păsările oarbe, de hârtie, nu-l mai puteau recunoaşte pe tata. În zadar le chema cu vechea

formulă, în limba uitată a păsărilor, ele nu-l auzeau şi nu-l vedeau.

Deodată, în văzduh se auzi şuieratul pietrelor. Mulțimea aceea veselă, proastă şi fără minte, începuse să arunce cu pietre în cerul fantastic al păsărilor.

În zadar îi avertiza tata, în zadar îi amenința cu gesturi încărcate de blesteme, nu-l auzeau, nu-l vedeau. Şi păsările cădeau. Nimerite de pietre se opreau în văzduh şi se vestejeau. Înainte de a ajunge la pământ, nu mai erau decât o grămadă informă de pene.

Cât ai clipi din ochi platoul se acoperi cu stârvuri ciudate şi fantastice. Până să ajungă tata la locul măcelului, tot neamul acela minunat al păsărilor zăcea mort, pe stânci.

Abia acum, de aproape, putea vedea tata toată mizeria acelei generații sărăcite, tot ridicolul acelei jalnice anatomii.

Erau nişte mănunchiuri uriaşe de pene, umplute la nimereală cu hoituri. Multora nu le puteai deosebi nici capul, fiindcă partea aceea a corpului ce semăna cu o măciulie nu părea să fi avut vreodată viață. Unele erau acoperite cu un păr lățos, ca zimbrii, şi miroseau îngrozitor. Altele semănau cu nişte cămile cocoşate, pleşuve şi moarte. În sfârşit, altele erau cât se poate de limpede confecționate dintr-un anumit fel de hârtie, goale pe dinăuntru şi splendid colorate pe dinafară. Unele, de aproape, se dovedeau a nu fi nimic altceva decât nişte cozi mari de păun, evantaiuri colorate, cărora li se insuflase într-un mod miraculos o aparență a vieții.

Am văzut întoarcerea jalnică a tatălui meu. Ziua artificială dobândea încet culorile dimineții. În prăvălia pustiită, rafturile de sus se saturau de nuanțele cerului matinal. Printre fragmentele peisajului vestejit, printre culisele răvăşite ale decorului nocturn, tata vedea vânzătorii trezindu-se din somn. Se ridicau dintre baloturile de postav şi căscau spre soare. În bucătărie,

la etaj, Adela, caldă de somn, cu părul zbârlit, măcina cafea, strângând râşniţa la pieptul ei alb, revărsând asupra boabelor de cafea strălucire şi căldură. Pisica se spăla la soare.

SANATORIUL TIMPULUI

Cartea

I

Îi spun simplu Carte, fără niciun determinant, fără niciun epitet, dar în această abstinență şi restricție mocneşte suspinul neputinței, capitularea tacită în fața nemărginirii transcendentului, căci niciun cuvânt, nicio aluzie nu poate străluci, nu poate sugera mireasma şi fiorul înfricoşării, al presimțirii unui lucru fără nume, al cărui simplu gust pe vârful limbii întrece capacitatea noastră de entuziasmare. La ce ar folosi patosul adjectivelor şi fanfaronada epitetelor în fața unui lucru incomensurabil, în fața unui miracol incalculabil. De altfel, cititorul, cititorul adevărat, căruia i se adresează acest roman, va înțelege şi aşa când îl voi privi pătrunzător în ochi şi-i voi lumina adâncurile cu strălucirea aceea. În privirea scurtă, dar pătrunzătoare, în strângerea fugară a mâinii, el va desluşi, va recunoaşte, şi va prelua totul, apoi va închide ochii, încântat de această receptare profundă. Oare sub masa oare ne desparte, nu ne ținem, în taină, toți de mână?

Cartea... Undeva în zorii copilăriei, în prima dimineață a vieții, orizontul strălucea de lumina ei blândă. Stătea glorioasă pe biroul tatii, iar tata, adâncit în lectura ei, îi ştergea răbdător cu degetul umezit de salivă abțibildurile până când hârtia oarbă începea să se înceţoşeze, să se tulbure, apoi să licărească de o presimțire desfătătoare şi deodată hârtia se cojea,

dezvelind un ochi miraculos cu gene, iar privirea cobora moleşitoare în zorile virgine ale culorilor divine, în umezeala minunată a celui mai curat azur.

O, şi cine-şi poate închipui clipa îndepărtării acelui văl de pe ochi, invazia aceea de strălucire, primăvara încântătoare... o, tată...

Uneori, tata lăsa cartea şi pleca. Atunci eu rămâneam singur cu ea, vântul trecea printre filele ei, iar imaginile prindeau viață.

Şi în vreme ce vântul răsfoia filele, fluturându-le culorile şi imaginile, prin coloanele textului ei se scurgea un fior, aruncând dintre litere stoluri de rândunici şi de ciocârlii. Cartea întreagă îşi lua zborul, risipindu-se filă cu filă, şi pătrundea în peisajul pe care îl satura de culoare. Uneori, dormea, iar vântul sufla uşor în ea, ca într-un trandafir cu sute de petale, şi ea îşi deschidea filele, petală cu petală, pleoapă după pleoapă; toate oarbe, catifelate şi adormite, ascunzând în adâncul lor pupile albastre, culori de păun, cuiburi țipătoare de colibri.

Asta era demult, foarte demult. Mama încă nu era pe atunci. Îmi petreceam zilele numai cu tata, în camera noastră, pe vremea aceea mare cât lumea.

Prismele de cristal, atârnate de lampă, umpleau camera de culori difuze, de curcubeie împrăştiate prin toate colțurile, iar când lampa se răsucea în lanțurile sale, întreaga cameră se mişca odată cu fragmentele de curcubeie, de parcă sferele a şapte planete s-ar fi rotit, întretăindu-se. Îmi plăcea să stau între genunchii tatii, strângându-i la subsuoară, ca pe nişte columne. Uneori, redacta scrisori. Stăteam pe birou şi urmăream încântat întortochelile semnăturii lui încâlcite şi răsucite ca tremolurile unui cântăreț de coloratură. Pe tapete îmboboceau zâmbete, se conturau ochi, se petreceau năstruşnicii. Ca să mă înveselească, tata slobozea dintr-un pai lung balonaşe de săpun în văzduhul multicolor. Ele se loveau de pereți şi plesneau, lăsându-şi culorile în

aer.

Pe urmă a venit mama şi idila acea timpurie şi luminoasă s-a sfârşit. Sedus de mângâierile mamei, l-am uitat pe tata, viața mea a pornit pe un drum nou, fără sărbători şi fără minuni şi poate aş fi uitat pentru totdeauna Cartea dacă n-ar fi fost noaptea şi visul acela.

II

M-am trezit într-o dimineață întunecoasă de iarnă. Sub maldărele de negură ardeau în adâncimi zorile posomorâte. Purtând încă sub pleoape un furnicar de figuri şi de semne începețoşate, am început să îndrug ceva, printre chinuri şi regrete zadarnice, despre vechea Carte pierdută.

Nu mă înțelegea nimeni şi, înfuriat de prostia din jur, am început şi mai insistent să-mi supăr şi să-mi chinui părinții, cu nerăbdarea şi febra mea.

Desculț şi numai în cămaşă am răscolit, tremurând de nerăbdare, biblioteca tatii, apoi dezamăgit şi furios am descris neputincios în fața auditoriului înmărmurit acel lucru de nedescris, pe care niciun cuvânt, nicio imagine schițată de degetul meu întins şi tremurător nu-l putea egala. Mă epuizam în relatări ambigui şi contradictorii şi plângeam de disperare.

Părinții stăteau neputincioşi lângă mine, ruşinați de neputința lor. În adâncul sufletului nu erau fără vină. Violența mea, tonul poruncitor, nerăbdător şi furios îmi dădeau în aparență dreptate, avantajul unei pretenții bine întemeiate. Îmi aduceau în grabă diferite cărți, pe care mi le vârau în mână, iar eu le respingeam cu indignare.

Tata îmi tot întindea cu sfială una dintre ele, o carte

groasă *in folio.* Am deschis-o. Era Biblia. În paginile ei am zărit marea migrație a animalelor, ce inundase drumurile, se ramificase în convoaie prin țări îndepărtate, am zărit cerul împânzit de stoluri nesfârşite şi de fâlfâit de păsări, o piramidă uriaşă întoarsă, al cărei vârf atingea Arca.

Am ridicat spre tata privirile pline de reproş: Tu ştii, tată – i-am spus – tu ştii bine, nu te ascunde, nu încerca să scapi! Cartea asta te-a trădat. De ce-mi dai această apocrifă stigmatizată, a o suta copie, acest fals nereuşit? Ce-ai făcut cu Cartea?

Tata îşi întoarse privirile.

III

Trecuseră câteva săptămâni şi revolta mea scăzuse, se potolise, dar în sufletul meu continua să ardă cu aceeaşi flacără luminoasă imaginea Cărții, a marelui şi foşnitorului Cod, a Bibliei învolburate, prin ale cărei file trecea vântul, răscolind-o ca pe un uriaş trandafir ce-şi scutura petalele.

Văzându-mă o dată mai liniştit, tata s-a apropiat timid de mine şi mi-a spus pe un ton persuasiv: – În fond există doar cărți. Cartea aceea nu-i decât un mit în care credem toți în tinerețe, dar cu trecerea anilor încetăm să o mai luăm în serios. Eu însă aveam încă pe atunci altă convingere; ştiam că ea este un postulat, o îndatorire. Simțeam pe umeri greutatea unei mari misiuni. N-am răspuns nimic, plin de dispreț şi de mândrie întunecată şi îndărătnică.

Atunci eram deja în posesia unei fascicole a cărții, a unor jalnice resturi, pe care o împrejurare ciudată le-a adus în mâinile mele. Îmi ascundeam cu grijă comoara

de toate privirile, îndurerate de decăderea cărții, pentru ale cărei rămăşiţe nu aş fi reuşit să atrag înțelegerea nimănui. Iată cum s-a întâmplat.

Într-o zi a acelei ierni am găsit-o pe Adela, în timp ce mătura prin casă, stând cu peria în mână şi sprijinindu-se de pupitrul pe care era întinsă o hârtie ruptă de undeva. M-am aplecat peste umărul ei, nu atât din curiozitate, cât din dorința de a mai simți o dată aroma trupului, al cărui farmec tineresc se dezvăluise simțurilor mele de curând trezite.

— Priveşte – spuse, suportând fără proteste apropierea mea – se poate să-i crească cuiva părul până la pământ? Aş vrea să am şi eu un păr ca acesta.

M-am uitat la fotografie. Pe o ilustrată *in folio* era portretul unei femei cu forme proeminente, cu chipul plin de energie şi de experiență. De pe capul ei se scurgea o blană uriaşă de păr, cădea greu pe spate, atingând pământul cu vârful cozilor. Era un capriciu inimaginabil al naturii, o pelerină vălurită şi bogată, țesută din fire de păr, şi era greu de închipuit că greutatea aceea nu-i provoca dureri cumplite şi că nu-i imobiliza capul încărcat cu ea. Dar proprietara acelei splendori părea să o suporte cu mândrie, iar textul tipărit alături cu litere îngroşate făcea cunoscută istoria acelei minuni şi începea cu cuvintele: *Eu, Anna Csillag, născută la Karlovițe, în Moravia, n-aş fi avut păr…*

Era o istorie lungă, asemănătoare cu cea a lui Hiob. Anna Csillag fusese înzestrată din mila lui Dumnezeu cu păr puțin. Întreg orăşelul îi compătimea infirmitatea şi i-o iertau datorită vieții ireproşabile pe care o ducea, deşi nu putea fi chiar fără pată. Şi iată că s-a petrecut o minune. În urma rugilor fierbinți, Anna Csillag a fost dezlegată de blestem şi asupra ei s-a pogorât harul divin, a primit semne şi indicații şi a preparat un medicament miraculos, care i-a restituit fertilitatea capului. A început să-i crească părul, dar nu numai ei. Soțul, frații, verişorii ei îşi vedeau de pe o zi pe alta

obrazul acoperit cu o blană tot mai bogată şi mai neagră. Pe pagina următoare era înfăţişată Anna Csillag, la şase luni după ce i-a fost încredinţată reţeta, înconjurată de fraţii săi, de fiii lor, de cumnaţi, toţi bărbaţi mustăcioşi, cu bărbile până la brâu, încât nu puteai privi decât cu admiraţie această explozie de bărbăţie autentică, sălbatică. Anna Csillag a fericit întregul orăşel, asupra căruia s-a revărsat o adevărată binecuvântare sub forma unor chici ondulate şi a unor coame uriaşe. Locuitorii măturau pământul orăşelului cu bărbile lor late ca nişte mături. Anna Csillag devenise apostolul păroşeniei. Fericindu-şi oraşul natal, şi-a pus în gând să fericească întreaga lume şi-i ruga, îi sfătuia, îi implora pe toţi să primească, pentru izbăvirea lor, acest dar divin, acest leac miraculos, a cărui taină numai ea o cunoştea.

Am citit istorioara aceasta peste umărul Adelei şi deodată m-a străfulgerat un gând, încât aveam impresia că luasem foc. Era tocmai Cartea aceea, ultimele ei file, suplimentul neoficial, anexa plină de resturi şi de vechituri! Fâşii de curcubeie porniră să se rotească în tapete mişcătoare. Am smuls fascicola din mâinile Adelei şi am răcnit cu o voce care refuza să-mi dea ascultare: – De unde ai luat cartea asta?

— Ai înnebunit, spuse, dând din umeri – a fost dintotdeauna aici. În fiecare zi rupeam file din ea ca să împachetăm carnea şi dejunul tatii…

IV

Am alergat în camera mea. Revoltat, cu obrajii învăpăiaţi, am început să răsfoiesc cu mâinile tremurătoare filele fascicolei. Din păcate, rămăseseră

numai câteva. Nicio pagină de text propriu-zis, ci numai anunțuri şi reclame. Imediat după prorocirile pletoasei Sibile venea pagina consacrată unui miraculos medicament împotriva tuturor bolilor şi infirmităților. Balsamul – fluidul cu lebădă – purta numele de Elsa şi făcea minuni. Pagina era plină de mărturii şi de relatări emoționante ale persoanelor care simțiseră efectul minunii.

Cei însănătoşiți veneau din Transilvania, din Slovenia, din Bucovina, veneau entuziasmați ca să confirme, să-şi rostească povestea în cuvinte fierbinți şi emoționante. Veneau bandajați şi gârboviți, agitându-şi protezele de prisos, smulgându-şi plasturii de pe ochi şi bandajele de pe răni.

Prin şirurile de infirmi se zăreau orăşele îndepărtate şi triste, cu cerul alb ca hârtia şi asprite de proză şi de banalitate; oraşe uitate în adâncul timpului, cu oameni legați de destinul lor mărunt, de care nu se puteau desprinde nicio clipă. Cizmarul era cizmar până-n măduva oaselor, mirosea a piele, avea chipul mic şi ofilit, ochi miopi, stinşi deasupra mustăților incolore şi pleoştite şi se simțea cizmar din cap până în picioare. Iar dacă pe oamenii aceştia nu-i chinuia vreun ulcer, ori durerile reumatice, dacă nu-i ținea în pat vătămătura, erau fericiți cu fericirea lor cenuşie, fumau tutun ieftin, tutun galben împărătesc, ori visau pierduți în fața agenției de loterie.

Pisicile le tăiau calea, când din stânga, când din dreapta, iar ei visau câini negri şi-i mânca palma. Uneori aşterneau pe hârtie câte o scrisoare după modelele cuprinse în colecțiile de corespondență, lipeau timbrul cu grijă şi le încredințau, cuprinşi de îndoială şi de neîncredere, cutiei poştale, în care loveau cu pumnul, de parcă ar fi vrut să o trezească. În visele lor zburau apoi porumbei albi cu scrisori în plicuri şi dispăreau în nori.

Paginile următoare se înălțau deasupra sferei

problemelor cotidiene, în raioanele poeziei pure.

Erau acolo armonici, țitere, harfe, instrumente rezervate cândva corurilor de îngeri, astăzi, datorită progresului industrial şi prețurilor mici – accesibile omului simplu, poporului smerit, spre îmbărbătarea inimilor şi stimularea distracțiilor cuviincioase.

Erau şi flaşnete, adevărate minuni ale tehnicii, pline de naiuri, de fluiere, de muzicuțe ascunse în ele, care scoteau nişte triluri asemenea cuiburilor de privighetori tânguitoare, o comoară inestimabilă a invalizilor, izvor de venituri lucrative pentru infirmi, indispensabile, în general, în orice casă de melomani. Şi puteai vedea caterincile acelea, frumos colorate, purtate în spinare de nişte bătrâni pricăjiți, cenuşii, ale căror chipuri, roase de viață, păreau acoperite de păienjeniş, vagi, chipuri cu ochi imobili şi înlăcrimați, care se scurgeau încet, chipuri stoarse de viață, decolorate şi nevinovate ca scoarța copacilor plesnită de vreme schimbătoare şi mirosind a ploaie şi a cer, ca şi ea.

Uitaseră demult cum se numeau şi cine erau, şi pierduți în ei se târau cu genunchii îndoiți, cu paşi mici şi ritmici în bocancii lor mari şi grei, urmând o linie dreaptă şi uniformă printre cărările întortocheate şi complicate ale trecătorilor.

În diminețile albe, lipsite de soare, dimineți asprite de frig, cufundate în treburile cotidiene, se desprindeau pe nesimțite din mulțime, îşi aşezau flaşneta la intersecția străzilor pe câte un trepied, sub fâşia galbenă de cer, tăiată de firele de telegraf, printre oamenii ce alergau grăbiți cu gulerele ridicate, şi îşi începeau melodia, nu de la început, ci de acolo unde o întrerupseseră în ziua de ieri, şi cântau: „Daisy, Daisy, tu răspuns să-mi dai…”, în timp ce deasupra coşurilor înfloreau panaşe albe de fum. Şi, lucru ciudat, abia începută, melodia îşi ocupa imediat locul ei în timp şi în peisaj, de parcă ar fi aparținut dintotdeauna acelei zile visătoare şi pierdute în ea însăşi, iar în ritmul ei alergau gândurile şi grijile

cenuşii ale trecătorilor grăbiți.

După un timp, când melodia se încheia cu un țipăt lung şi strident, smuls din viscerele flaşnetei, începea cu totul altceva iar gândurile şi grijile se opreau o clipă, ca într-un dans, ca să schimbe pasul, apoi, fără să mai întârzie, începeau să se învârtească în sens contrar, în ritmul unei noi melodii ce se ridica din fluierele flaşnetei: „Margareta, comoara sufletului meu…”.

Şi în indiferența nătângă a acelei dimineți nimeni nu observase că sensul lumii s-a schimbat radical, că nu mai aleargă în ritmul cântecului „Daisy, Daisy…”, ci dimpotrivă, după „Mar-ga-reto…”

Întorceam încă o filă… Ce-i asta? O ploaie de primăvară? Nu, e ciripitul păsărilor ce cade ca alicele cenuşii pe umbrele, căci iată aici ni se oferă canari zglobii adevărați, colivii cu sticleți şi cu grauri, coşulețe pline de cântăreți şi de guralivi înaripați. Asemenea unor suveici uşoare, umplute parcă cu vată, săltând neîncetat, mobile, de parcă se mişcau pe nişte pinioane netede şi țiuitoare, gălăgioase asemenea cucilor din ceasuri – ele erau alinarea singurătății, înlocuiau holteilor căldura căminului familial, trezeau până şi în cele mai împietrite inimi sentimentul duios al maternității, atâta duioşie şi gingăşie aveau în ele. Şi întorcând fila în urma lor, tot mai auzeai ciripitul acela înduioşător.

În continuare însă cartea aceea jalnică decădea tot mai mult. De astă dată se prăbuşise în sterilitatea unei plictiseli mistificatoare. Cine-şi prezenta publicului serviciile înfăşurat într-o mantie lungă, cu zâmbetul ascuns în barba neagră? Domnul Bosco din Milano, maestru magician, care vorbea mult şi încurcat, demonstrând ceva pe degete, ceea ce nu-l făcea mai explicit. Şi cu toate că în convingerea lui ajungea la concluzii uimitoare, pe care părea să le cântărească o clipă între degetele sale sensibile, înainte ca sensul lor vaporos să se fi ridicat în văzduh, şi cu toate că puncta

în mod subtil conexiunile dialecticii printr-o ridicare avertizatoare a sprâncenei, care te pregătea pentru lucruri deosebite, nu era înțeles, şi ce-i mai rău – nici nu simțeai dorința de a-l înțelege şi îl abandonai cu gesturile sale, cu tonul scăzut şi cu toată scara de zâmbete întunecate, ca să răsfoieşti repede ultimele pagini zdrențuite ale cărții.

Pe ultimele pagini, care cădeau în mod vizibil într-o pălăvrăgeală delirantă, într-o absurditate evidentă, un gentleman oferea o metodă infailibilă pentru a deveni energic şi ferm în hotărâri, şi vorbea multe despre principii şi despre caracter. Era suficient însă să întorci fila pentru a te vedea complet dezorientat în treburile fermității şi principiilor.

De acolo ieşea cu paşi mărunți, înlănțuită de trena rochiei, o anume doamnă Magda Wang şi declara de la înălțimea decolteului său închingat că ea nu-şi face probleme cu fermitatea şi principiile bărbaților şi că specialitatea ei este supunerea celor mai puternice caractere. (Aci, cu o mişcare a picioruşului îşi aranja trena rochiei). În acest scop există metode, continua ea printre dinți, metode infailibile, asupra cărora nu vrea să se oprească, indicând memoriile sale intitulate „Zile împurpurate" (Editura Institutului de Antropozofie din Budapesta), în care îşi expusese rezultatele experiențelor sale colonialiste în domeniul dresării oamenilor (accentua expresia aceasta cu o strălucire ironică în priviri). Şi, lucru ciudat, dama aceea, care vorbea monoton şi fără reticențe părea să fie sigură de aprobarea acelora despre care se exprima cu atâta cinism, iar în amețeala şi sclipirea aceea stranie se simțea că direcțiile sensurilor morale se deplasaseră ciudat şi că ne găsim într-un climat în care busola funcționează anapoda.

Acesta era ultimul cuvânt al Cărții, care lăsa în suflet senzația unei amețeli ciudate, un amestec de foame şi de excitare.

V

Aplecat deasupra Cărții, cu obrajii îmbujorați, ca un curcubeu, mă mistuiam în tăcere între un extaz şi altul. Cufundat în citit, uitasem de masă. Nu mă înşelase simțul. Era Originalul, sfântul original, cu toată degradarea la care ajunsese. Spre seară, târziu, când aşezam zâmbind de încântare, fascicola aceea pe fundul unui sertar, acoperind-o cu alte cărți, mi se părea că aşez pentru culcare în scrin aurora, aurora care se aprindea mereu din ea însăşi, trecea prin toate flăcările şi purpurile şi se întorcea din nou şi nu voia să ia sfârşit.

Cât mi-au devenit de indiferente toate celelalte cărți!

Cărțile obişnuite sunt ca meteorii. Fiecare dintre ele are o clipă, un moment în care îşi ia zborul, țipând, ca o pasăre fenix, cu toate filele arzând. Iar noi le iubim pentru clipa aceea unică, pentru momentul acela unic, cu toate că atunci ele nu mai sunt decât cenuşă. Uneori colindăm într-o resemnare amară printre filele acelea, mişcând cu un troncănit de lemn, ca pe nişte mătănii, formulele moarte.

Exegeții Cărții afirmă că toate cărțile tind să devină un original. Ele trăiesc o viață împrumutată, care în clipa zborului se întoarce în vechea matcă. Aceasta înseamnă că toate cărțile se epuizează, iar originalul prosperă. Totuşi nu vrem să plictisim cititorul cu un curs asupra Doctrinei. Vrem doar să-i atragem atenția asupra unui singur lucru: Originalul trăieşte şi creşte. Ce rezultă de aci? Iată, când vom deschide a doua oară fascicola noastră, cine ştie unde va fi atunci Anna Csillag şi discipolii ei. Poate o vom zări, pelerin pletos, măturând cu mantia sa drumurile Moraviei, colindând vreo țară îndepărtată, prin orăşele albe, cufundate în banal şi proză, împărțind mostre de balsam Elsa-fluid,

printre sărmanii domnului, oropsiți de pustule şi de scabie. Ah, ce vor face atunci onorabilii bărboşi ai orăşelului, imobilizați de bărbile lor uriaşe, ce va face credincioasa comunitate, condamnată să îngrijească şi să administreze rodul abundent? Cine ştie dacă nu-şi vor cumpăra toți caterinci autentice de Schwarzwald şi nu vor porni în lume pe urmele apostolului lor. ca să o caute prin țară, cântând pretutindeni „Daisy, Daisy”?

O, odisee a bărboşilor, pelerini porniți din oraş în oraş, cu flaşnetele în căutarea mamei lor spirituale! Când se va găsi un rapsod vrednic de această epopee? Cui au lăsat ei cetatea încredințată grijii lor, cui i-au încredințat păstorirea sufletelor din oraşul Annei Csillag? Oare nu puteau prevedea că lipsit de elita sa spirituală, de magnificii săi patriarhi, oraşul va cădea în ispită şi schismă şi va deschide porțile – cui? – ah, cinicei şi viciatei Magda Wang (Editura Institutului Antropozofic din Budapesta), care va înființa în el o şcoală de dresaj şi de supunere a caracterelor.

Dar să ne întoarcem la pelerinii noştri.

Cine nu cunoaşte această veche gardă, pe aceşti cimbri călători, bruneți cu trupul aparent voinic, alcătuit din fibre fără vlagă şi fără sevă? Toată forța, toată puterea lor a trecut în păr. Antropologii se chinuie de multă vreme cu această rasă ciudată, îmbrăcată întotdeauna în veşminte negre, cu lanțuri groase de argint pe pântece, cu degetele pline de inele mari de alamă.

Îmi plac aceşti Gaspari şi Baltazari, gravitatea lor, ornamentația lor funebră, admirabile exemplare bărbăteşti, cu ochii frumoşi, cu luciu seboreic de cafea prăjită, îmi place acea nobilă lipsă de vivacitate din trupurile mari, pufoase, morbiditatea familiilor ce se sting, respirația lor greoaie, smulsă din piepturi late şi chiar mirosul acela de valeriană răspândit de bărbile lor.

Uneori, se arată pe neaşteptate, asemenea îngerilor păzitori, în pragurile bucătăriilor noastre, uriaşi,

gâfâind, obosind repede – îşi şterg sudoarea de pe fruntea îmbrobonată, şi îşi dau peste cap albul albăstrui al ochilor. În clipa aceea uită de misiunea lor şi, uimiți, căutând o scăpare, un pretext pentru apariția lor – întind mâna după pomană.

Să ne întoarcem însă la Originalul nostru. De fapt, nu l-am părăsit niciodată. Acum e momentul să arătăm o trăsătură ciudată a fascicolei, fiindcă acum îi e clar cititorului că ea sporeşte în timpul lecturii, că marginile ei sunt deschise tuturor fluctuațiilor şi revărsărilor.

Acum, spre exemplu, nimeni nu mai vinde sticleți zglobii, fiindcă din flaşnetele acelor oameni negricioşi, din căderile şi modulațiile melodiilor îşi iau zborul, la intervale neregulate, nişte măturici pufoase, care se scutură deasupra pieții ca nişte litere colorate. Ah, ce mai explozie sclipitoare şi plină de ciripit... În jurul tuturor vârfurilor, a prăjinilor şi steguleților se formează adevărate baraje colorate, fâlfâit de aripi stârnit de lupta pentru loc. E de ajuns să scoți pe fereastră mânerul bastonului pentru a-l readuce în cameră încărcat de un ciorchine greu, fâlfâitor.

Ne apropiem acum cu paşi repezi de acea magnifică şi catastrofică perioadă din biografia noastră, care poartă denumirea de epocă genială.

În zadar am contesta că simțim de pe acum strângerea de inimă, neliniştea sublimă, emoția sfântă care precede momentele cruciale. În curând ne vor lipsi culorile în creuzete şi strălucirea în suflet pentru a putea pune cele mai înalte accente, pentru a trasa cele mai luminoase şi transcendentale contururi în acest tablou.

Ce este această epocă genială şi când a existat ea?

Aici suntem nevoiți să devenim o clipă cu totul ezoterici, ca domnul Bosco din Milano, şi să coborâm vocea până la intensitatea şoaptei pătrunzătoare. Trebuie să ne presărăm expunerea cu zâmbete ambigui şi să încercăm între degete, asemenea unor fire de sare,

delicata materie a imponderabililor. Nu e vina noastră dacă uneori vom avea înfăţişarea acelor vânzători de ţesături invizibile, ce-şi prezintă marfa amăgitoare cu gesturi teatrale.

Prin urmare, epoca genială a existat sau nu a existat? E greu de spus. Şi da, şi ba. Fiindcă sunt lucruri care nu pot exista în întregime. Sunt prea mari şi prea superbe pentru ca să încapă în această existenţă. Ele doar încearcă să existe, încearcă terenul realităţii, dacă le ţine. Şi îndată se retrag, temându-se să nu-şi piardă integralitatea în infirmitatea realizării. Dar dacă şi-au suprasolicitat capitalul, dacă au mai pierdut câte ceva în încercările lor de încarnare, atunci, imediat, invidioase, se refulează, se reintegrează şi în biografia noastră rămân doar nişte pete albe, stigmate aromate, urme argintii pierdute de nişte angelice picioare desculţe, risipite în paşi uriaşi prin zilele şi nopţile noastre, în timp ce plenitudinea gloriei ia amploare, se completează necurmat şi culminează deasupra noastră, străbătând triumfal euforie după euforie.

Şi totuşi, într-un anumit sens, ea începe întreagă, integrală în fiecare dintre încarnările sale infirme şi fragmentare. Intervine aici fenomenul reprezentării şi al existenţei suplinite. O întâmplare poate fi, în ceea ce priveşte proveniența şi mijloacele sale – mică şi săracă, privită însă de aproape, poate dezvălui o perspectivă infinită şi luminoasă datorită faptului că, scânteind violent, în ea se străduieşte să se exprime o existenţă superioară.

În felul acesta vom colecţiona, asemenea unor cioburi de oglindă, aluziile, apropierile teme, staţiile şi etapele de pe drumul vieţii noastre. Vom strânge bucată cu bucată ceea ce este unitar şi indestructibil – marea noastră epocă, geniala epocă a vieţii noastre.

Poate că în pornirea noastră devalorizatoare, terorizaţi de indiferența transcendentului, am limitat-o prea mult, am pus-o la îndoială şi i-am şubrezit temelia. Căci în

ciuda rezervelor – ea a existat totuşi.

A existat şi nimic nu ne poate răpi această certitudine, gustul luminos pe care îl simțim încă pe limbă, focul rece de pe cerul gurii, suspinul imens ca cerul şi proaspăt ca înghițitura de ultramarin pur.

Am pregătit oare îndeajuns cititorul pentru ceea ce va urma, putem risca o călătorie prin epoca genială?

Emoția noastră s-a transmis şi cititorului. Se simte enervarea lui. Cu toată înviorarea iluzorie avem şi noi inima grea şi suntem copleşiți de teamă.

Atunci, Domnul fie cu noi… în şa şi la drum!

Epoca genială

I

Faptele obişnuite sunt orânduite în timp, înşirate ca pe sfoară. Acolo toate au antecedentele şi consecinţele lor, care se îmbulzesc şi se calcă pe călcâie, fără pauze şi fără goluri. Acest lucru are importanţă şi pentru naraţiunea noastră, al cărei suflet este continuitatea şi succesiunea.

Ce-i de făcut însă cu întâmplările care nu-şi au locul lor în timp, cu întâmplările care au venit prea târziu, când tot t impui fusese dăruit, împărţit, defalcat, iar ele au rămas în drum, neorânduite, suspendate în văzduh, fără cămin, pribege?

Să fie timpul neîncăpător pentru toate întâmplările? E posibil ca toate locurile timpului să fi fost vândute? îngrijoraţi, alergăm de-a lungul trenului cu întâmplări, pregătindu-ne de drum.

Pentru numele lui Dumnezeu, oare nu se face cumva speculă cu biletele timpului... Domnule conductor!

Păstraţi-vă calmul! Nu stârniţi panică inutilă, totul se rezolvă în linişte, în sfera noastră de activitate.

Ai auzit vreodată, cititorule, despre benzile paralele în timpul cu două piste? Da, există asemenea ramificaţii colaterale ale timpului, puţin ilegale şi problematice, e adevărat, dar când se face contrabandă, cum facem noi, cu întâmplări supranumerice, nu poţi fi prea mofturos. Să încercăm, prin urmare, să desprindem dintr-un

punct al istoriei o asemenea ramificație, o linie moartă, pe care să împingem istoria ilegală. Fiți fără teamă. Totul se va întâmpla pe neobservate, iar cititorul nu va suferi niciun şoc. Cine ştie – poate că, în timp ce noi vorbim, manevra aceea necurată a şi rămas în urma noastră şi acum călătorim pe linia moartă.

II

Mama se apropie îngrozită şi îmi cuprinse țipătul în brațe, voind să-l acopere, cum se acoperă focul şi să-l stingă între faldurile dragostei sale. Mi-a închis gura cu gura ei, țipând împreună cu mine.

Am respins-o însă şi arătându-i stâlpul de foc, grinda aceea de aur ce stătea înfiptă oblic în văzduh, ca o aşchie care nu putea fi smulsă, plină de strălucire şi de pulberea ce juca în ea – strigam: – Smulge-o, smulge-o!

Căminul se înfoiase cu pocitania lui colorată, pictată pe frunte, se înroşise tot şi se părea că din convulsia acelor vene şi tendoane, din întreaga anatomie ce stătea gata să plesnească se va descătuşa cu un țipăt strident de cocoş.

Stăteam răstignit în extazul meu, cu degetele întinse şi prelungite, cuprins de furie şi de concentrare, încordat ca un indicator de circulație şi vibrând de fascinație.

Mă conducea mâna mea, străină şi palidă, mă trăgea după ea, o mână imobilă de ceară, asemenea unor mâini uriaşe împreunate în rugăciune, ori unei mâini angelice ridicate spre a depune jurământul.

Era spre sfârşitul iernii. Zilele zăceau în băltoace şi bătaia soarelui, cu cerul gurii încins de foc şi de piper. Cuțite lucitoare tăiau în miezul de miere al zilei brazde

argintii, prisme cu secțiunile încărcate de picanteria culorilor şi mirodeniilor. Dar cadranul amiezii strângea într-un spațiu îngust toată strălucirea acestor zile şi indica toate orele cuprinse de foc şi de flăcări.

La vremea aceea, nemaiputând cuprinde căldura, din trupul zilei se desprindeau foi de tablă argintie, cu foşnet de staniol, dezvelindu-i miezul țesut din raze. Şi parcă n-ar fi fost de ajuns, coşurile fumegau, azvârleau vălătuci de aburi strălucitori şi fiece clipă izbucnea în stoluri de îngeri, în furtuni de aripi, pe care cerul le înghițea, avid, mereu deschis altor izbucniri. Crenelurile lui luminoase azvârleau panaşe albe, fortificațiile îndepărtate alcătuiau evantaiuri tăcut de explozii suprapuse – sub canonada strălucitoare a unei artilerii invizibile.

Saturată de cer, fereastra camerei se umplea de acele stoluri nesfârşite şi se revărsa în perdelele cuprinse de flăcări; ce fumegau în foc şi se scurgeau în umbre aurii şi în vibrația văzduhului. Pe covor zăcea strâmb un patrulater în flăcări, vălurit de luciu, şi nu se putea desprinde de duşumea. Stâlpul acela de foc mă răscolea profund. Stăteam fermecat, cu picioarele depărtate, şi-l împroşcam rostind cu glasul schimbat blesteme străine şi dure.

În prag şi în vestibul stăteau consternați, speriați, frângându-şi mâinile: rudele, vecinii, mătuşile înspăimântate. Se apropiau tiptil şi plecau, se uitau curioşi pe uşă. Iar eu țipam.

— Vedeți – îi strigam mamei şi fratelui – întotdeauna v-am spus că totul este blocat, zidit în plictiseală, încătuşat! Acum priviți, ce revărsare, ce eflorescență generală, ce plăcere!…

Şi plângeam de fericire şi de neputință.

— Treziți-vă, strigam, dați-mi ajutor! Pot eu singur să țin piept acestei revărsări, pot eu cuprinde acest potop? Cum să răspund singur milioanelor de întrebări fascinante cu care mă copleşeşte Dumnezeu?

Şi cum ei nu-mi răspundeau, strigam furios: Grăbiți-vă, umpleți-vă găleţile cu belşug, faceți-vă rezerve!

Dar nimeni nu mă putea înlocui. Stăteau neputincioşi şi priveau în lături, se retrăgeau în spatele vecinilor.

Atunci am înțeles ce am de făcut şi plin de entuziasm am început să scot din dulapuri hârțoage, registre de-ale tatii, scrise şi gata să se risipească, le aruncam pe duşumea sub stâlpul acela de foc ce stătea în văzduh şi ardea. Nu-mi mai ajungea hârtia. Mama şi fratele aduceau în grabă braţe întregi de ziare şi reviste şi le azvârleau grămadă la pământ. Iar eu stăteam în mijlocul acelor hârtii, orbit de strălucire, cu ochii plini de explozii, de rachete şi culori, şi desenam. Desenam în grabă, cuprins de panică, de-a lungul şi de-a latul paginilor tipărite şi scrise. Creioanele mele colorate alergau inspirate peste coloanele textelor ilizibile, goneau în mâzgăliturі geniale, în zigzaguri uluitoare, adunându-se brusc în anagrame vizionare, în rebusuri de revelații luminoase, pentru a se răspândi iar în fulgere pustii şi oarbe, în căutarea inspirației.

O, desene luminoase, ieşite parcă de sub o mână străină, o, culori şi umbre străvezii! De câte ori nu găsesc şi astăzi în vis, după atâția ani, pe fundul bătrânelor sertare, figurile, peisajele şi chipurile acelea strălucitoare şi proaspete ca dimineţile umede încă de prima rouă a zilei!

O, azur ce îngheaţă răsuflarea cu adierea spaimei, o, verdeaţă mai verde decât uimirea, o, preludiu şi ciripit de culori abia presimțite, pornite în căutare de nume!

De ce le-am irosit atunci în marea risipă a abundenței cu o inexplicabilă nesocotință? Am permis vecinilor să răscolească şi să prade grămezile acelea de desene. Luau vrafuri întregi. În ce casă n-au ajuns, în ce lăzi de gunoi n-au nimerit! Adela îmbrăcase cu ele bucătăria, încât devenise luminoasă şi colorată, de parcă în noaptea aceea ninsese afară.

Erau desene pline de cruzime, de capcane şi de

atacuri. În timp ce stăteam încordat ca un arc, nemişcat şi pânditor, iar în jurul meu hârtiile ardeau în soare – era de ajuns ca desenul imobilizat de creionul meu să facă cea mai mică tentativă de a fugi, că mâna mea, cuprinsă de febrilitatea noilor reflexe şi impulsuri necunoscute, se şi arunca asupra lui cu furia unei pisici, şi străină, sălbatică, lacomă, sfâşia cu înțepături fulgerătoare monstrul care încercase să-i scape de sub creion. Şi abia atunci îl slăbea când cadavrul îşi descompunea pe caiet, ca într-un ierbar, colorata şi fantastica sa anatomie.

Era o vânătoare ucigătoare, o luptă pe viață şi pe moarte. Cine putea deosebi agresorul de victimă în vârtejul acela cu răbufniri de furie, în învălmăşeala aceea plină de țipete şi de groază! Se întâmpla ca mâna mea să pornească de două şi de trei ori la atac, pentru ca să-şi ajungă victima abia pe a patra sau a cincea foaie. De câte ori nu țipa de durere şi de groază, prinsă în cleştele acelor făpturi ciudate ce se zvârcoleau sub scalpelul meu.

Cu fiece oră viziunile se adunau tot mai numeroase, se aglomerau, se îmbulzeau, până când într-o zi toate drumurile şi cărările se umplură. Şi atunci s-au pornit în coloane nesfârşite iar țara se ramificase sub umbra acelor migrații – nesfârşite pelerinaje ale bestiilor şi animalelor.

Curgeau ca în zilele lui Noe cortegii colorate, râuri de blănuri şi de coame, de greabene şi de cozi, de capete ce se legănau la nesfârşit în ritmul paşilor.

Camera mea devenise hotar şi barieră. Aici se opreau, se îmbulzeau, behăind rugător. Se învârteau, băteau pământul pe loc înfricoşător şi sălbatic – ființe cocoşate şi încornorate, înveşmântate în tot felul de straie, de armuri zoologice, şi speriate de ele însele, înspăimântate de propria lor mascaradă, priveau cu ochi înfricoşați şi uimiți prin orificiile pieilor păroase şi mugeau jalnic, înăbuşit, de parcă aveau căluş sub măşti.

Aşteptau ele să le numesc, să le dezleg enigma pe care n-o înțelegeau? Mă întrebau care-i numele lor pentru a intra în ele şi a le umple cu ființa lor? Veneau măşti ciudate, creaturi-întrebări, creaturi-propuneri şi trebuia să strig la ele şi să le alung dând din mâini.

Se retrăgeau de-a-ndărătelea, aplecându-şi capetele, privind încruntat, apoi se pierdeau în ele însele, se întorceau, dizolvându-se în haosul neființei, în gunoiul formelor. Câte grumazuri plecate şi cocoşate n-au trecut atunci pe sub mâna mea, câte capete cu mângâierea lor catifelată nu s-au strecurat pe sub ea.

Atunci am înțeles de ce au animalele coame. Era ceva de neînțeles, care nu putea încăpea în viața lor, un capriciu crud şi insolent, o îndărătnicie oarbă, lipsită de rațiune. O idee fixă, crescută în afara ființei lor, deasupra capului, ieşită deodată la lumină pentru ca să se prefacă într-o materie palpabilă şi tare. Acolo lua forme sălbatice, neaşteptate şi incredibile, răsucite într-un arabesc fantastic, invizibil ochiului lor. dar înspăimântătoare, răsucite într-o cifră necunoscută. sub groaza căreia trăiau. Am înțeles de ce erau animalele acelea victimele panici inconştiente şi sălbatice, ale nebuniei înfricoşate: cufundate în demența lor, nu se puteau elibera din învălmăşeala acelor coarne, de sub care, plecându-şi capetele, priveau trist şi fioros, de parcă ar fi căutat o trecere printre ramurile lor! Animalele cornute erau departe de eliberare şi purtau cu tristețe şi cu resemnare stigmatul vinovăției lor pe cap.

Dar şi mai departe de lumină erau pisicile. Perfecțiunea lor te înspăimânta. Închise în preciziunea şi rigoarea trupului, ele nu cunoşteau eroarea şi nici inexactitatea. Coborau pentru o clipă în adâncul ființei lor şi atunci încremeneau în blana moale, căpătau o gravitate amenințătoare şi solemnă, iar ochii lor se rotunjeau ca luna, absorbind privirea în pâlniile aprinse. O clipă mai târziu însă. azvârlite pe țărm, la suprafață, căscau în nimicnicia lor, dezamăgite şi fără iluzii.

În viața lor, plină de grație, nu era loc pentru nicio alternativă. Plictisite în temnița perfecțiunii, fără nicio scăpare, cuprinse de melancolie, mormăiau cu buza lor încreștită, pline de o cruzime pustie pe chipul lat şi brăzdat. Jos se furişau dihorii, jderii şi vulpile, hoții regnului animal, creaturi cu cugetul necurat. Ocupau cu viclenie, cu intrigi şi şiretlicuri locul lor în existență, împotriva planurilor creațiunii, şi urmărite de ură, mereu primejduite, mereu atente, temându-se pentru locul câştigat – îşi iubeau fierbinte viața furată, ascunsă prin vizuini, şi pentru ea erau gata să se lase sfâşiați în bucăți.

În cele din urmă au trecut toate şi în camera mea s-a înstăpânit liniştea. Am început iar să desenez, cufundat în foile mele, ce respirau strălucire. Fereastra era deschisă şi pe cornişă tremurau în vântul primăvăratic porumbițele şi turturelele. Aplecându-şi capul, îşi arătau din profil ochiul rotund şi sticlos, speriate parcă şi gata de zbor. Spre sfârşit zilele deveneau moi, opalescente, apoi perlate şi pline de o dulceață încețoşată.

Au venit şi sărbătorile de primăvară, iar părinții au plecat pentru o săptămână la sora mea mai mare, căsătorită. M-au lăsat singur acasă, pradă inspirației mele. Adela îmi aducea zilnic dejunul şi prânzul. Nici nu-i observam prezența când se oprea în prag, îmbrăcată sărbătoreşte, mirosind primăvăratic cu voalurile şi şalurile ei.

Prin fereastra deschisă pătrundea o adiere blândă. umplând camera cu reflexele unor peisaje îndepărtate. Culorile luminoaselor depărtări stăruiau o clipă în văzduh şi îndată se risipeau şi piereau în umbra azurie, în duioşie şi tulburare. Inundația imaginilor se mai potolise, revărsarea nălucirilor se domolise.

Şedeam pe jos. În jurul meu zăceau pe duşumea creioane colorate şi pastile de acuarele, culori divine, albastrul respirând prospețime, verdele rătăcit tocmai la

hotarele uimirii. Când luam în mână creionul roşu, în lumina senină porneau fanfare de roşu euforic şi toate balcoanele pluteau în valuri de steguleţe roşii, iar casele se rânduiau de-a lungul străzilor în şiruri triumfale. Rândurile de pompieri în uniforme de culoarea zmeurei mărşăluiau pe drumuri luminoase şi fericite, iar domnii salutau cu meloane de culoarea cireşei. Dulceaţa cireşelor, ciripitul de cireaşă al sticleţilor umpleau văzduhul încărcat de lavandă şi de blânde străluciri.

Când luam culoarea azurie – prin toate ferestrele pornea pe străzi strălucirea de cobalt a primăverii, ferestrele se deschideau, una după alta, zăngănind, saturate de azur şi de foc celest, perdelele se ridicau de parcă trăgeau alarma, iar o adiere desfătătoare şi uşoară trecea printre şirurile de muselină şi leandri din balcoanele pustii, de parcă de cealaltă parte a unei alei lungi şi luminoase apăruse cineva în depărtare şi se apropia – radios, precedat de o veste, de o presimţire, prevestit de zborul rândunelelor, de torţe luminoase, înălţate din milă în milă.

III

Chiar de sărbătorile Paştelui, la sfârşitul lui martie ori începutul lui aprilie, ieşea din puşcărie Şloim, fiul lui Tobias, închis după scandalurile şi nebuniile săvârşite vara şi toamna. Într-o după amiază a acestei primăveri l-am văzut pe fereastră, ieşind de la frizer, care era totodată bărbierul, felcerul şi chirurgul oraşului. Deschise uşa strălucitoare de sticlă a frizeriei cu eleganţa căpătată la adăpostul severităţii din închisoare şi coborî cele trei trepte ale scării de lemn, proaspăt şi întinerit, cu părul bine tuns, cu surtucul cam scurt şi

cu pantalonii în carouri legați sus de tot, subțirel şi tânăr, în pofida celor patruzeci de ani ai săi.

Piața Sf. Treimi era la vremea aceasta pustie şi curată. După dezgheţurile şi noroaiele primăverii, spălate de ploi torențiale, caldarâmul rămăsese curat, uscat de-a lungul zilelor de vreme liniştită şi blândă, a zilelor mari, poate prea mari pentru un început de primăvară, întinse cam peste măsură, mai ales seara, când amurgul se prelungea la nesfârşit, pustiu în adâncul lui, inutil şi arid în uriaşa lui aşteptare.

Când Şloim închise în urma lui uşa de sticlă a frizeriei, în geamuri pătrunse imediat cerul, ca în toate ferestrele mici ale acelei case deschise spre adâncul limpede al orizontului umbros.

Coborând scările, se trezi complet singur la marginea cochiliei întinse şi pustii a pieții, prin care se scurgea azurul cerului neînsorit.

Piața mare şi curată zăcea ca un clopot uriaş de sticlă, ca un an nou, neînceput. Şloim stătea pe margine, cenuşiu şi stins, apăsat de azur şi nu îndrăznea să spargă sfera perfectă a zilei neîncepute.

Numai o dată pe an, în ziua ieşirii din temniță, se simțea Şloim atât de curat, de neîmpovărat şi de nou. Ziua îl primea atunci purificat de păcate, înnoit, împăcat cu lumea, îi deschidea, suspinând, sferele orizontului, încununate de o splendoare tăcută.

Şoim nu se grăbea. Stătea la marginea zilei şi nu îndrăznea să treacă, să calce cu mersul său mărunt, tineresc, uşor şchiopătând. cochilia blând arcuită a după-amiezii.

Deasupra oraşului se întindea o umbră străvezie. Tăcerea din jurul orei trei de după-amiază scotea din case albul imaculat de cretă şi-l întindea în tăcere, ca pe un pachet de cărți, împrejurul pieții. Încheind un tur, începea altul, completându-şi rezervele de alb din uriaşa fațadă barocă a Sf. Treimi, care, asemenea unei imense cămăşi divine, coborâte din cer, vălurită în pilaştri şi

nişe, explodând de patosul volutelor şi arhivolutelor, îşi orânduia în grabă veşmintele răvăşite.

Şloim îşi ridică privirea, adulmecând văzduhul. O adiere blândă aducea mireasma oleandrilor, mireasma locuințelor gătite de sărbătoare şi aroma de scorțişoară. Atunci strănută zdravăn, cu celebrul şi puternicul său strănut, care sperie porumbeii de pe ghereta poliției şi-i făcu să-şi ia zborul. Şloim zâmbi: Dumnezeu vestea prin cutremurul nărilor lui că primăvara venise. Era un semn mai sigur decât sosirea berzelor iar zilele aveau să fie de acum presărate cu acele explozii, care, pierdute în vuietul oraşului, când mai aproape, când mai departe, glosau evenimentele cu comentariul lor amuzant.

— Şloim! am strigat, de la fereastra parterului nostru.

Şloim mă zări, îmi zâmbi cu zâmbetul lui plăcut şi mă salută.

— Suntem singuri în toată piața, eu şi cu tine – spusei încet, căci clopotul umflat al cerului vuia ca un butoi.

— Eu şi cu tine – repetă, zâmbind trist – cât de pustie e lumea astăzi.

Am putea să o împărțim şi să-i dăm alt nume – atât e de neajutorată, de neputincioasă şi a nimănui. Într-o zi ca aceasta Mesia vine până la marginile orizontului şi priveşte de acolo pământul. Şi zărindu-l atât de alb, de tăcut în albastrul şi în meditația lui, s-ar putea întâmpla să nu-i mai vadă hotarele, iar fâşiile albăstrii ale norilor să i se aştearnă la picioare şi atunci, fără să-şi dea seama ce face, s-ar putea să coboare pe pământ. Pământul nici nu va observa în visarea sa pe cel coborât pe drumurile lui, iar oamenii se vor trezi din siestă şi nu-şi vor aminti nimic. Totul se va şterge şi va fi ca în veacurile de demult, înainte ca istoria să înceapă.

— Adela e acasă? întrebă zâmbind.

— Nu-i nimeni. Intră o clipă, să-ți arăt desenele mele.

— Dacă nu-i nimeni, nu-mi pot refuza această plăcere. Deschide-mi.

Oprindu-se în poartă se uită ca un hoț în stânga şi în dreapta şi intră.

IV

— Desenele acestea sunt extraordinare – spunea, îndepărtându-le cu gestul unui cunoscător. Chipul lui se însenina sub reflexele culorilor şi luminii. Din când în când îşi strângea palma în jurul ochiului şi privea prin luneta aceea improvizată, adunându-şi trăsăturile într-o grimasă plină de gravitate şi de pricepere.

— S-ar putea spune, zicea el, că lumea a trecut prin mâinile tale ca să se înnoiască, să năpârlească, să se despoaie ca o şopârlă fermecată. O, crezi tu oare că eu aş fi furat şi aş fi săvârşit mii de nebunii dacă lumea nu s-ar fi învechit şi nu ar fi decăzut atât, dacă lucrurile nu şi-ar fi pierdut poleiala şi aşa departe de strălucirea mâinilor divine? Ce poți face într-o astfel de lume? Cum să nu te îndoieşti, cum să nu-ți pierzi încrederea, când totul este ferecat, închis între ziduri şi nu ciocăneşti decât în cărămidă, ca într-un perete de închisoare? Ah, Iosife, ar fi trebuit să te naşti mai devreme.

Stăteam în camera aceea adâncă, semi-întunecoasă, ce se prelungea în perspectivă spre fereastra deschisă şi spre piață. De acolo ajungeau până la noi valurile de aer în pulsații blânde, răspândindu-se în linişte. Fiecare adiere aducea o nouă undă saturată de coralii depărtării, de parcă unda precedentă ar fi dispărut. Camera aceea întunecoasă trăia doar prin reflexele caselor îndepărtate de afară, le reflecta culorile în adâncul ei, ca o cameră obscură. Pe fereastră se vedeau, ca printr-o lunetă, porumbeii de pe ghereta poliției, plimbându-se înfoiați de-a lungul cornişei aticului.

Uneori, se ridicau toți deodată şi se roteau deasupra pieții. Atunci camera se lumina o clipă de aripile lor întinse, se lărgea de strălucirea fâlfâitului lor îndepărtat, şi se stingea abia atunci când porumbeii coborau, strângându-şi aripile.

— Ție, Şloim, pot să-ți dezvălui taina acestor desene. La început m-au încercat îndoielile dacă eu sunt cu adevărat autorul lor. Uneori mi se par un plagiat involuntar, ceva ce mi-a fost sugerat, oferit... de parcă ceva străin s-ar fi servit de inspirația mea în scopuri pe care nu le cunosc. Trebuie să-ți mărturisesc, am adăugat în şoaptă, privindu-l în ochi, că am găsit Originalul...

— Originalul? întrebă cu chipul luminat de o strălucire neaşteptată.

— Da, de altfel ai să-l vezi şi tu – i-am spus, îngenunchind lângă sertarul scrinului.

Am scos întâi rochia de mătase a Adelei, cutia cu fundițe, pantofii ei noi cu tocuri înalte. O mireasmă de pudră sau de parfum se răspândi în aer. Am mai ridicat vreo câteva cărți şi pe fundul sertarului stăteau într-adevăr foile acelea dragi, pe care nu le mai văzusem demult, şi radiau.

— Şloim, i-am spus emoționat, iată-l...

El însă rămăsese meditând cu pantofiorul Adelei în mână, pe care îl privea cu o profundă gravitate.

— Dumnezeu n-a spus asta – zise – şi totuşi, cât de convingător e pentru mine, de copleşitor, îmi smulge şi ultimul argument. Liniile acestea sunt ireproşabile, emoționant de precise, de absolute şi nimeresc ca trăsnetul, chiar în miezul problemei. Cum să te aperi, ce să-i spui, când tu însuți ai fost corupt, înfrânt şi abandonat de cei mai credincioşi aliați? Cele şase zile ale creației au fost divine şi luminoase, în a şaptea zi însă El a simțit între degete o substanță nouă şi, speriat, şi-a luat mâinile de pe această lume, cu toate că elanul Lui creator fusese prevăzut încă pentru multe zile

şi nopți. O, Iosife, fereşte-te de a şaptea zi.

Şi ridicând cu spaimă pantofiorul grațios al Adelei, vorbea fermecat parcă de expresia lucitoare şi ironică a acelei fărâme de lac:

— Înțelegi tu cinismul monstruos al acestui simbol în piciorul femeii, provocarea mersului ei desfrânat pe aceste tocuri ingenioase? Cum te-aş putea eu lăsa sub stăpânirea acestui simbol. Ferească Dumnezeu, să fac aşa ceva…

Zicând asta, înghesui cu îndemânare sub haină pantofiorii, rochia, mărgelele Adelei.

— Ce faci, Şloim? am strigat uluit.

El însă se îndrepta în grabă spre uşă, şchiopătând uşor în pantalonii lui cam scurți. În prag îşi mai întoarse o dată chipul cenuşiu şi şters şi duse mâna la buze cu un gest de liniştire. Şi s-a dus.

Primăvara

I

Iată istoria unei primăveri, a unei primăveri, care a fost mai adevărată, mai fermecătoare şi mai luminoasă decât altele, a unei primăveri, care pur şi simplu şi-a luat în serios textul concret, acel manifest inspirat, scris cu cel mai deschis şi mai sărbătoresc roşu, cu roşul lacului poştal şi al calendarelor, cu roşul creionului colorat, al entuziasmului, cu roşul violaceu de pe telegramele fericite venite de dincolo…

Fiecare primăvară începe cu horoscoapele ei uriaşe şi ameţitoare ce depăşesc dimensiunile unui singur anotimp. În fiecare – şi acest lucru trebuie spus o dată pentru totdeauna – sunt de toate: nesfârşite demonstraţii şi manifestaţii, revoluţii şi baricade, peste fiecare trece la un moment dat vântul fierbinte al uitării, tristeţea şi tulburarea nemărginită ce-şi caută zadarnic corespondenţa în realitate.

Pe urmă însă exagerările şi culminaţiile, aglomeraţiile şi extazurile trec în eflorescenţă, pătrund în legănatul frunzişului răcoros, în grădinile primăvăratice, răscolite de noapte şi le mistuie vuietul. Aşa ne amăgesc toate primăverile, cufundate în foşnetul sufocat al parcurilor înflorite, în clocotul şi afluxul lor – îşi uită jurămintele, risipindu-şi frunzele testamentului.

Numai primăvara aceasta a avut curajul să reziste, să rămână fidelă, să-şi respecte obligaţiile. După atâtea

încercări izbutite, după atâtea înălțări şi incantații a vrut în cele din urmă să se constituie cu adevărat, să izbucnească în lume într-o primăvară generală şi irevocabilă.

Vânt al faptelor, uragan al evenimentelor: fericită lovitură de stat, zile patetice, înălțătoare şi triumfale! Aş vrea ca desfăşurarea acestei povestiri să atingă ritmul fascinant şi inspirat, să preia tonul eroic al epopeii, să păşească alături de Marsilieza aceea primăvăratică.

Necuprins e horoscopul primăverii! Cine-i poate reproşa faptul că ea învață să-l citească în o sută de feluri, să combine orbeşte, să silabisească în toate direcțiile, fericită când reuşeşte să desluşească ceva în vacarmul stârnit de ghicitul înşelător al păsărilor. Ea citeşte textul înainte şi îndărăt, pierzându-i sensul şi reluându-l de la cap, în toate versiunile, în mii de alternative, de triluri şi de ciripiri. Fiindcă textul primăverii este presărat cu subînțelesuri, cu suspensii şi elipse, punctat fără litere pe bolta pustie, iar în spațiile dintre silabe păsările înscriu ipotezele şi soluțiile lor. De aceea povestirea noastră se va desfăşura, după modelul acelui text, pe multiple planuri şi va fi toată străbătută de pauze, de suspine şi de suspensii.

II

În nopțile acelea din pragul primăverii, nopți sălbatice şi atotcuprinzătoare, acoperite de ceruri imense, lipsite încă de gust şi de aromă, care duceau printre gropile şi maidanele văzduhului spre pustiurile stelare, tata mă lua cu el să cinăm într-o grădină, închisă între zidurile dosnice ale ultimelor case din piață.

Mergeam în lumina umedă a felinarelor ce

zdrăngăneau în bătaia vântului, tăind piața pietruită solitari, striviți de imensitatea labirintelor de aer, pierduți şi dezorientați în întinderile pustii ale văzduhului. Tata îşi ridica spre cer chipul scăldat de o lumină lăptoasă şi privea îngrijorat nisipul de stele risipit prin hrubele ramificate şi prin vârtejurile revărsate. Aglomerările lor neregulate şi nenumărate nu se orânduiseră încă în vreo constelație şi niciun contur nu pusese stăpânire peste acele revărsări întinse şi aride. Tristețea întinderilor stelare apăsa oraşul; jos, felinarele țeseau noaptea cu beteala snopilor de lumină, pe care le legau plictisite de la un nod la altul. Trecătorii se opreau câte doi, câte trei sub felinare, în cercul de lumină care crea în jur iluzia unei încăperi luminate de o lampă de masă, într-o noapte rece şi nepăsătoare, ce se descompun sus în spații neregulate, în sălbatice peisaje ale văzduhului, sfâşiate de şfichiuirile vântului, jalnice şi pribege. Discuția nu se lega. Cu ochii ascunşi în umbra adâncă a pălăriilor, oamenii zâmbeau, ascultând visători vuietul stelelor, cărora le crescuseră, ca pe drojdie, întinderile nopții.

În grădina restaurantului cărările erau acoperite cu pietriş. Două felinare atârnate pe stâlpi sfârâiau visătoare. Domni în redingote negre stăteau câte doi, câte trei aplecați peste măsuțele acoperite cu fețe de masă albe, privind pierduți farfuriile strălucitoare. Stând aşa, calculau în gând mişcările şi mutările de pe marea tablă de şah a cerului, vedeau în gând caii sărind printre stele, figurile pierdute şi constelațiile care le luau imediat locul.

Muzicanții de pe estradă îşi muiau mustățile în berea amară, şi tăceau buimăciți, închişi în ei.

Instrumentele lor, viorile şi violoncelele cu contururile lor elegante, zăceau aruncat sub ploaia tăcută de stele. Din când în când le luau în mâini şi le încercau, le acordau geamătul la tonul piepturilor lor, pe care îl controlau tuşind. Pe urmă iar le lăsau, de parcă nu se

maturizaseră încă, nu atinseseră dimensiunile nopții ce plutea indiferentă în depărtări. Atunci, în liniştea şi în scurgerea gândurilor, în timp ce furculițele şi cuțitele zăngăneau încet pe mesele acoperite cu pânză albă, viorile se ridicau deodată singure.

Maturizate pretimpuriu, abia ieşite de plânset şi îndoială, şi stăteau expresive, zvelte, subțiri în talie şi încrezătoare, reluau o problemă umană, abandonată pentru o clipă, şi duceau înainte acest proces pierdut în fața tribunalului insensibil al stelelor, printre care se conturau apoase „eseurile" şi profilurile instrumentelor, chei fragmentare, lire şi lebede neterminate, comentariu stelar imitativ şi nechibzuit pe canavaua muzicii.

Domnul fotograf, care de la un timp ne arunca de la masa vecină priviri complice, se mută, în sfârşit, la masa noastră, aducând cu el şi halba de bere. Zâmbea cu subînțelesuri, se lupta cu propriile-i gânduri, îşi împletea degetele, pierzând mereu poanta subtilă a situației. Simțiserăm de la început paradoxul ei. Tabăra aceea a restaurantului, improvizată sub auspiciile stelelor îndepărtate, nu mai putea fi salvată de la faliment, se destrăma lamentabil, fără să poată satisface pretențiile nemărginite ale nopții. Ce puteam noi opune acestor întinderi nemărginite? Noaptea ştergea spectacolul uman, pe care în zadar încercau să-l apere viorile, ocupa spațiile libere, îşi instala constelațiile pe pozițiile cucerite.

Vedeam tabăra meselor împrăştiate pretutindeni, câmpul de luptă acoperit de şervețele şi fețe de mese azvârlite, peste care noaptea păşea triumfală, luminoasă şi necuprinsă. Ne-am ridicat şi noi, în timp ce gândurile noastre, întrecând trupurile, goneau demult în urma huruitului stârnit de trăsurile lor, în urma huruitului stelar al căilor mari şi luminoase.

Păşeam sub rachetele stelelor, anticipând cu ochii închişi, fascinația înaltă, tot mai înaltă a nopții. Ah, cinismul acela al nopții triumfătoare! Luând în stăpânire

cerul întreg, juca acum domino pe întinderile lui, juca lânced şi fără noimă, strângând indiferentă milioanele câştigate. Pe urmă, plictisită, ştergea de pe tăblițele întoarse ale câmpului de luptă mâzgălelile străvezii, chipurile zâmbitoare, acelaşi zâmbet copiat de mii de ori, care, o clipă mai târziu, trecea în veşnicia stelelor şi se risipea în indiferența celestă.

Pe drum ne-am oprit la cofetărie. Abia am intrat pe uşa de sticlă în interiorul alb, lăcuit, plin de zaharicale strălucitoare, că noaptea a şi apărut cu toate stelele ei, curioasă, atentă să nu-i scăpăm. Ne-a aşteptat tot timpul răbdătoare, veghind la uşă, luminând geamurile de sus cu stelele ei nemişcătoare, în timp ce noi eram absorbiți de alegerea prăjiturilor. Atunci am zărit-o întâia oară pe Bianca. Stătea în profil, lângă tejghea, împreună cu guvernanta ei, într-o rochiță albă, zveltă şi caligrafică, coborâtă parcă dintr-un Zodiac. Nu s-a întors spre noi. Luase poza smerită a fetişcanelor şi mânca o prăjitură cu cremă. Cu privirea scrijelită încă de zigzagurile liniilor stelare, nu o vedeam prea bine. Aşa s-au încrucişat pentru întâia oară horoscoapele noastre, foarte încâlcite încă. S-au întâlnit şi s-au despărțit nepăsătoare. Încă nu înțelegeam destinul nostru în această timpurie manifestare stelară şi am ieşit trântind uşa de sticlă.

Ne întorceam pe un drum ocolit, prin mahalale îndepărtate. Casele deveneau tot mai mici şi mai rare, până dispărură cu totul, iar noi am pătruns în alt climat. Am intrat brusc într-o primăvară blândă, într-o noapte revărsată peste nisipul proaspăt, argintată de luna violetă abia răsărită. Noaptea acelei primăveri pretimpurii înainta într-un ritm accelerat, îşi întrecea febrilă fazele ulterioare. Aerul, până nu demult stăpânit de asprimea obişnuită a acestui anotimp, devenise deodată dulce şi greţos, încărcat de aroma ploii, a mâlului umed şi a primilor ghiocei înfloriți lunatic în magica lumină albă. Şi era de mirare că sub luna aceea

darnică noaptea nu s-a împânzit de mătasea broaştei de pe mlaştinile argintii, nu şi-a depus icrele, nu s-a pornit să pălăvrăgească cu mii de guri bârfitoare pe malurile acoperite de pietriş ale râului, ce mustea, prin toți porii săi, de păienjenişul strălucitor al apei dulci. Trebuia să bănuieşti, să-ți închipui acel orăcăit în noaptea tumultuoasă, străbătută de susurul izvoarelor şi plină de tresăriri ascunse, pentru ca, oprită o clipă, să pornească mai departe, iar luna să se ridice tot mai albă şi mai albă, de parcă şi-ar fi vărsat albeața dintr-o ceaşcă în alta, tot mai sus şi mai strălucitoare, mai miraculoasă şi transcendentală.

Mergeam sub gravitația crescândă a lunii. Tata şi domnul fotograf mă luaseră între ei, fiindcă mă topeam de somn. Paşii noştri scrâşneau pe nisipul ud. Eu adormisem mergând şi aveam sub pleoape toată fosforescența cerului, plină de semne luminoase, de semnale şi fenomene stelare, când deodată, ne-am oprit în câmp. Tata mă culcă pe pardesiul întins la pământ. Cu ochii închişi, vedeam soarele, luna şi unsprezece stele aşezate în rând pe cer şi defilând prin fața mea. – Bravo, Iosife! strigă tata şi aplaudă încântat. Evident, era un plagiat după un alt Iosif şi în alte împrejurări. Nimeni nu-mi reproşa acest lucru. Tatăl meu. Iacob, dădea din cap şi plescăia din limbă, iar domnul fotograf îşi aşează trepiedul pe nisip, întinse burduful aparatului ca pe o armonică şi dispăru în cutele stofei negre: fotografia fenomenul acela neobişnuit, horoscopul de pe cer, în timp ce eu stăteam fermecat pe pardesiu, cu capul înotând în lumină, şi-mi expuneam vlăguit visul.

III

Zilele deveniseră lungi, luminoase şi necuprinse, cam prea necuprinse pentru conținutul lor încă sărac şi amorf. Erau zile neîmplinite, zile pline de aşteptări, gălbejite de plictiseală şi de nerăbdare. Adierea luminoasă, vântul strălucitor treceau prin deşertul acelor zile netulburate încă de suflul grădinilor pustiite şi scăldate în soare, măturau străzile care rămâneau lungi şi luminoase, festive, de parcă aşteptau sosirea cuiva îndepărtat şi necunoscut. Soarele se îndrepta încet spre echinocțiu, îşi încetinea mersul, ajungând în poziția clasică, în care trebuia să rămână nemişcat, într-un echilibru ideal, şi să arunce şuvoaie de foc, porție cu porție, asupra pământului pustiu şi avid.

Un suflu luminos şi nesfârşit trecea peste toată întinderea orizontului, trasa rânduri şi alei sub liniile imaculate ale perspectivei, se netezea în zvârcolirea aceea mare şi pustie, şi se oprea, în cele din urmă, sufocat, imens şi lucios, de parcă ar fi vrut să închidă în oglinda sa atotcuprinzătoare imaginea ideală a oraşului, *fata morgana* prelungită în adâncul concavității sale luminoase. Atunci universul rămânea o clipă nemişcat, fără respirație, fascinat, vrând să pătrundă întreg în această imagine iluzorie, în această veşnicie provizorie, care i se deschidea. Oferta avantajoasă trecea însă, vântul îşi sfărâma oglinda şi timpul punea iar stăpânire pe noi.

A venit şi vacanța de primăvară, lungă şi impenetrabilă. Scăpați de şcoală, băteam străzile oraşului fără niciun rost. Nu ştiam să ne folosim libertatea. Era o libertate goală, nedeterminată şi impracticabilă. Noi înşine nedefiniți încă, o aşteptam să vină cu timpul, care nu reuşea să o găsească, pierzându-se în mii de complicații.

În fața cafenelei fuseseră scoase mesele. Doamnele şedeau la mese cu rochiile lor colorate în nuanțe deschise şi sorbeau vântul cu înghițituri economicoase,

de parcă mâncau îngheţată. Fustele fâlfâiau, vântul le muşca de jos, ca un cățel înfuriat, doamnele se îmbujorau, le usturau obrajii de vântul uscat şi le crăpau buzele. Antractul, cu marea lui plictiseală nu se terminase încă; universul se apropia încet şi cu emoție de nişte hotare, se îndrepta pretimpuriu spre sosire şi aştepta.

În zilele acelea simțeam toți o foame de lup. Alergam acasă storşi de vânt, ca să devorăm într-o meditație apăsătoare felii uriaşe de pâine unse cu unt. Cumpăram pe stradă covrigi mari, ce trosneau de proaspeți, apoi ne aşezam toți în rând în vestibulul încăpător, pustiu şi boltit, al casei din piață, fără niciun gând în cap. Printre arcadele joase se vedea piața albă şi curată. Butoaiele golite de vin stăteau, mirositoare, rânduite de-a lungul zidului. Şedeam pe o tejghea lungă, pe care în zilele de târg se vindeau marame colorate, şi băteam cu picioarele în scândurile ei, neputincioşi şi plictisiți.

Deodată, Rudolf, cu gura plină de covrigi, scoase de sub haină un clasor şi-l desfăcu în fața mea.

IV

Atunci am înțeles de ce fusese primăvara aceea atât de pustie până atunci, de concavă şi de sufocantă. Fără să ştie, se închidea în sine, tăcută, se retrăgea, apoi se deschideți întreagă într-un spațiu curat, într-un azur pustiu fără idei şi fără definiții – o formă goală şi uimită, gata să primească un conținut necunoscut. De aci şi neutralitatea aceea azurie, trezită parcă din somn, marea ei disponibilitate şi indiferență. Primăvara aceasta era într-o permanentă stare de alarmă – întinsă şi pustie, dăruită toată până la uitare de sine – într-un

cuvânt, aştepta o revelaţie. Cine putea bănui că-şi va face apariţia gata confecţionată, complet echipată şi fascinantă – tocmai din clasorul lui Rudolf.

Erau nişte prescurtări şi formule ciudate, reţete ale civilizaţiei, amulete utile prin care puteai prinde între două degete esenţa altor clime şi provincii. Erau mandate pentru imperii şi republici, pentru arhipelaguri şi continente. Ce puteau avea mai mult împăraţii şi uzurpatorii, cuceritorii şi dictatorii? Am cunoscut deodată dulceaţa puterii peste pământuri, ghimpele nesaţului, pe care numai stăpânirea îl poate alina. Şi atunci, împreună cu Alexandru Macedon, mi-am dorit întreaga lume. Nicio palmă de pământ mai puţin.

V

Întunecat, însufleţit, stăpânit de o dragoste mistuitoare, treceam în revistă creaţia: ţări mărşăluind, manifestaţii strălucitoare, pe care le vedeam în intervaluri, prin eclipse purpurii, asurzit de bătaia sângelui ce zvâcnea în inimă în ritmul unui marş universal, marşul popoarelor. Rudolf făcea să treacă prin faţa mea batalioane şi regimente, punea parada în mişcare.

Plin de zel şi de convingere. El, proprietarul clasorului, se degrada benevol la gradul de aghiotant, raporta regulamentar, impresionant, ca la depunerea jurământului, orbit şi dezorientat de rolul său confuz şi ambiguu în cele din urmă, entuziasmat, într-un aflux de mărinimie totală, îmi agăţă de piept, ca pe un ordin – Tasmania cea roză, înflăcărată ca luna mai, şi Hyderabadul ce mişuna de bolboroseala unui amestec de alfabete.

VI

Atunci s-a săvârşit revelaţia aceea, a apărut pe neaşteptate imaginea frumuseţii înflăcărate a lumii, atunci a venit vestea aceea fericită, mesajul tainic, misiunea specială privind posibilităţile nesfârşite ale existenţei. Orizonturile s-au deschis larg, luminoase, grave de-ţi opreau respiraţia, universul tremura şi sclipea în încheieturi, se pleca primejdios, ameninţând cu ruperea tuturor măsurilor şi regulilor.

Ce înseamnă pentru tine, dragă cititorule, un timbru? Ce înseamnă acest profil al lui Franz Joseph I cu chelia lui încoronată de cununa de lauri? Nu-i el simbolul cotidianului, determinarea tuturor posibilităţilor, garanţia graniţelor în care lumea a fost închisă o dată pentru totdeauna?

Lumea era atunci înconjurată din toate părţile de Franz Joseph I şi nu exista nicio scăpare. Din toate punctele orizontului, de după toate colţurile apărea profilul acela omniprezent şi inevitabil şi încuia lumea cu cheia, ca pe o temniţă. Şi iată, tocmai când pierduserăm orice speranţă şi apăsaţi de o resemnare amară ne împăcaserăm în noi cu uniformitatea lumii, cu imuabilitatea aceea îngustă, al cărei chezaş puternic era Franz Joseph I, tu ai deschis clasorul în faţa mea pe neaşteptate, de parcă ar fi fost un lucru lipsit de importanţă. O, Doamne, mi-ai îngăduit să arunc o privire fugară în cartea aceea de pe care picura lumină, în clasorul, ce-şi arunca veşmintele, filă cu filă, tot mai luminos şi mai înfricoşător… Cine mi-o poate lua în nume de rău că am rămas fermecat, vlăguit de emoţie, şi din ochii încărcaţi de lumină îmi curgeau lacrimi. Ce relativism fascinant, ce act copernician, ce instabilitate a categoriilor şi noţiunilor! Câte modalităţi de existenţă ai oferit, o, Doamne, cât de nesfârşită e lumea Ta! Ea

depăşeşte şi cele mai îndrăzneţe visuri ale mele. Prin urmare este adevărată anticiparea pretimpurie a sufletului, care în pofida evidenţei se încăpăţânase să stăruie în convingerea că lumea este nesfârşită!

VII

Lumea era atunci limitată de Franz Joseph I. Pe fiecare timbru poştal, pe fiecare monedă şi pe fiecare sigiliu imaginea lui adeverea imuabilitatea lumii, imperturbabila dogmă a uniformităţii ei. Aşa e lumea, şi alte lumi nu există, afirma ştampila cu bătrânul rege şi împărat. Toate celelalte sunt himere, pretenţii absurde şi uzurpare. Franz Joseph I se întinsese peste toate şi oprise lumea în dezvoltarea ei.

În adâncul fiinţei noastre, dragă cititorule, suntem înclinaţi spre loialitate, iar loialitatea naturii noastre corecte nu este insensibilă faţă de farmecul autorităţii. Franz Joseph I era cea mai înaltă autoritate. Dacă acel bătrân autoritar arunca în cumpăna acestui adevăr tot prestigiul său, atunci nu exista nicio salvare, trebuia să renunţi la himerele sufletului, la anticipaţiile lui înflăcărate – aranjându-te cumva în această unică lume posibilă, fără iluzii şi fără romantism – şi trebuia să uiţi.

Dar când temniţa se închide irevocabil, când ultima ieşire este zidită, când toate s-au înţeles să te reducă la tăcere, o, Doamne, când Franz Joseph I a baricadat, a închis şi cea din urmă portiţă, ca nimeni să nu te mai zărească, atunci Tu te-ai înălţat în mantia-ţi foşnitoare a mărilor şi continentelor şi l-ai umilit. Tu, o, Doamne, ai luat asupra ta ura ereziei şi ai uluit lumea cu acea uriaşă, colorată şi admirabilă blasfemie. O, Tu, Ereziarh sublim! Atunci m-ai izbit cu cartea aceea aprinsă şi ai

explodat în buzunarul lui Rudolf cu acel clasor. Pe atunci nu-i cunoşteam încă formatul triunghiular. În orbirea mea îl schimbam pe un pistol de carton, cu care trăgeam la şcoală pe sub bănci, spre disperarea profesorilor. O! Doamne, cum ai mai tras cu el! Aceasta a fost tirada Ta arzătoare, splendidă şi înflăcărată filipică împotriva lui Franz Joseph I şi a statului său prozaic, a fost adevărată carte, a luminii.

Am deschis-o şi ea a strălucit în faţa mea cu toate culorile lumilor, cu adierea întinderilor nemărginite, cu panorama orizonturilor mişcătoare. Tu treceai prin ea, filă după filă. trăgându-ţi trena ţesută din toate zonele şi toate climele. Canada, Honduras, Nicaragua, Abracadabra, Hiporabundia... O, Doamne, acum Te înţelegeam. Toate nu erau decât subterfugiile bogăţiei Tale, cuvintele cele mai apropiate, pe care le aveai la îndemână. Ai dus mâna la buzunar şi ai scos, cum se scoate un pumn de nasturi, imensele posibilităţi care roiesc în Tine. Tu nu urmăreai precizia, spuneai ce-ţi venea pe limbă. Puteai spune tot atât de bine: Panfibras şi Haleliva, iar între palmieri văzduhul ar fi fâlfâit la pătrat de aripile papagalilor, iar cerul, ca un trandafir albastru, uriaş, însutit, răscolit până în adâncuri, şi-ar fi dezvelit miezul – ochiul Tău în culorile păunului, înfricoşător, cu gene lungi – şi ar fi clipit cu rădăcina strălucitoare a înţelepciunii Tale, ar fi radiat de superculoare, ar fi radiat de superaromă. Tu ai vrut, o, Doamne, să te mândreşti, să mă fascinezi, să cochetezi cu mine, fiindcă şi Tu ai momente de vanitate, când eşti încântat de Tine însuţi. O, cât iubeam eu acele momente!

Cât ai fost de înjosit, Franz Joseph I, tu şi evanghelia prozei tale! Zadarnic te căutau ochii mei. În sfârşit, te-am găsit. Erai şi tu în mulţime, dar cât erai de mic, detronat şi cenuşiu. Mărşăluiai împreună cu alţii în tina drumului, imediat dincolo de America de Sud, dar înaintea Australiei, şi cântai cu ceilalţi – Osana!

VIII

Am devenit adeptul noii evanghelii. M-am împrietenit cu Rudolf. Îl admiram, presimțind vag că el nu era decât o unealtă, iar cartea îi era altcuiva destinată. În realitate el părea să fie mai degrabă paznicul ei. Cataloga, lipea, dezlipea, o încuia în dulap. În fond, era trist ca unul care ştia că în timp ce el se va diminua, eu voi spori. Era asemenea celui venit să netezească căile Domnului.

IX

Aveam toate motivele să cred că mie îmi era destinat clasorul. Numeroase semne indicau faptul că el mi se adresa cu o misiune specială, cu o însărcinare, un comision personal. De altfel, nimeni nu se simțea proprietarul lui. Nici măcar Rudolf, care mai degrabă îl îngrijea. În fond îi era străin. Rudolf părea un argat ostil şi leneş nevoit să presteze o corvoadă. Uneori, invidia îi umplea inima de amărăciune. Se răzvrătea împotriva rolului său de paznic al unei comori ce nu-i aparținea. Privea cu invidie reflexele lumilor îndepărtate ce se perindau pe fața mea într-o gamă tăcută de culori. Răsfrântă de pe chipul meu, ajungea apoi la el o rază îndepărtată, venită din acele file, în care sufletul lui nu era angajat.

X

Am văzut odată un prestidigitator. Stătea pe estradă, subțirel, vizibil din toate părțile, şi îşi prezenta cilindrul, arătându-le tuturor interiorul lui alb şi gol. Asigurându-şi în felul acesta numărul împotriva oricăror suspiciuni de şarlatanie, descria cu bagheta un semn magic în aer şi îndată începea să scoată din cilindru, cu o precizie şi o ostentație exagerată, panglici de hârtie, panglici colorate, lungi de un cot, de un stânjen şi, în sfârşit, de kilometri întregi. Încăperea se umplea cu masa aceea foşnitoare, se lumina de abundența aceea însutită, de hârtia aceea spumoasă şi uşoară, de bogăția aceea iradiantă, iar el nu mai contenea să deşire urzeala nesfârşită, în pofida vocilor îngrozite, pline de proteste entuziaste, de exclamații extaziante, de plânsete spasmodice, până când deveni limpede că pe el toate acestea nu-l costă nimic, fiindcă abundența aceea nu se revarsă din rezervele lui, ci pur şi simplu i se deschiseseră nişte izvoare extraterestre, supuse altor măsuri şi altor calcule decât cele umane.

Atunci cineva, predestinat să recepționeze sensurile profunde ale acestei demonstrații, a pornit spre casă îngândurat şi fermecat sufleteşte, pătruns până în adâncuri de adevărul pe care îl descoperise: Dumnezeu este inepuizabil...

XI

Aici e locul să dezvoltăm o scurtă paralelă între Alexandru cel Mare şi persoana mea. Alexandru cel Mare era sensibil la aromele țărilor îndepărtate. Nările lui presimțeau posibilități extraordinare. Era unul dintre aceia cărora Dumnezeu le trece în somn palma peste chip, iar ei încep să ştie ceea ce nu ştiu, devin plini de

presupuneri şi de suspiciuni, iar pe sub pleoapele închise li se perindă reflexele lumilor îndepărtate. El a luat însă aluziile divine *ad litteram*. Fiind un om de acțiune, adică de platitudine sufletească, şi-a tălmăcit menirea ca pe o misiune de înnoire a lumii. Pieptul lui se umpluse de aceeaşi sete ca şi pieptul meu, aceleaşi dorințe îl umflaseră, pătrunzând în sufletul lui, orizont după orizont, peisaj după peisaj. Şi n-avea pe nimeni care să-i corecteze eroarea. Nici măcar Aristotel nu-l înțelegea. În felul acesta, deşi cucerise lumea, a murit dezamăgit, îndoindu-se de Dumnezeu, care se retrăgea necontenit din fața lui, îndoindu-se de minunile lui. Portretul lui Alexandru cel Mare împodobea monedele şi timbrele tuturor țărilor. Drept pedeapsă a devenit un Franz Joseph al timpurilor sale.

XII

Aş vrea să-i dau cititorului o imagine, fie şi aproximativă, asupra a ceea ce însemna pe atunci cartea în ale cărei file se conturau şi se desăvârşeau problemele acelei primăveri. Un vânt nemaipomenit şi tulburător trecea printre şirurile lucitoare de timbre, pe strada mărginită de efigii şi de steaguri, desfăşurând cu zel stemele şi emblemele legănate în liniştea sufocantă, în umbra norilor iviți amenințător la orizont. Pe urmă apărură în strada pustie primii crainici, în ținută de gală, cu banderole roşii la braț, lucind de sudoare, neputincioşi, copleşiți de obligații şi de amabilitate. Făceau semne în tăcere, profund emoționați şi plini de o sobrietate solemnă, iar strada se şi întuneca de manifestația ce se apropia. Dinspre toate intersecțiile se conturau şiruri lungi, apropiindu-se în scrâşnetul miilor

de picioare. Era manifestația uriașă a țărilor, un Întâi Mai universal, o paradă-monstru a lumilor. Lumea manifesta cu mii de brațe ridicate, ca la depunerea jurământului, cu mii de steaguri şi stindarde, manifesta cu mii de voci că nu-l vrea pe Franz Joseph I, ci pe unul mult, mult mai mare. Peste tot se legăna culoarea roşu-deschis, aproape roz, o culoare nemaiîntâlnită, care declanşa entuziasm. Din San Domingo, din San Salvador, din Florida soseau delegații, înfierbântate, gâfâind, în veşminte de culoarea zmeurei şi salutau cu meloane de culoarea cireşii, de sub care îşi luau zborul câte doi, câte trei sticleți zgomotoşi.

În adierile lui euforice vântul strălucitor asprea luciul trompetelor, scutura moale şi fără vlagă de pe muchiile instrumentelor snopuri tăcute de scântei. Cu toată aglomerația, cu toată defilarea miilor de oameni, totul se petrecea în ordine, parada se desfăşura în linişte şi după plan. Sunt clipe în care, legănându-se fierbinte şi tumultuos, zvârcolindu-se în convulsii roşii în văzduhul rarefiat – în fâlfâit agitat şi tăcut, în zboruri zadarnice de entuziasm – steagurile din balcoane se ridică şi rămân nemişcate, ca la apel, şi toată strada devine roşie, strălucitoare şi plină de o alarmă mută, în timp ce în depărtarea întunecată se numără atent saluturile surde ale canonadei, patruzeci şi nouă de salve trimise în văzduhul tot mai înnegurat.

Pe urmă orizontul se înnourează, deodată, ca înaintea unei furtuni de primăvară, şi numai instrumentele orchestrei strălucesc, iar în linişte se aude murmurul cerului, ce se întunecă, vuietul spațiilor îndepărtate, în timp ce din grădinile învecinate, mireasma de mălin vine în încărcături compacte şi se destramă fără apărare în întinderile tăcute.

XIII

Într-o bună zi, la sfârşitul lui aprilie, era o dimineaţă cenuşie şi caldă, oamenii mergeau privind pământul din faţa lor, metrul acela pătrat de pământ reavăn, şi nu simţeau că trec pe lângă copacii parcului, cu ramuri întunecate, plesniţi în atâtea locuri în răni dulci şi suculente.

Cerul cenuşiu înăbuşitor, încurcat în ramurile înnegurate ale copacilor, apăsa pe grumazul oamenilor, adunat ameninţător, inform şi uriaş ca o pilotă. Oamenii ieşeau de sub el târându-se ca nişte cărăbuşi în umezeala aceea caldă; pipăind cu antenele lor sensibile tina dulce. Lumea zăcea surdă, se dezvolta şi creştea undeva în sus, undeva înapoi, în adânc şi plutea într-o neputinţă moleşitoare. Uneori, îşi încetinea plutirea, îşi amintea vag ceva, se ramifica în copaci, se deschidea în ochii plaselor strălucitoare, ţesute din ciripitul păsărilor şi aruncate peste ziua aceea cenuşie, şi se pierdea în adâncuri, în şerpuitul subteran al rădăcinilor, în pulsaţiile oarbe ale viermilor şi omizilor, în negura surdă a cernoziomului şi lutului.

Sub nemărginirea aceea informă, oamenii stăteau chirciţi, cu capetele între palme, atârnau gârboviţi pe băncile parcurilor, cu genunchii acoperiţi de ziarele care îşi picurau textul în inerţia mare şi cenuşie a zilei, atârnau ridicol în poza zilei precedente şi salivau inconştienţi.

Poate îi ameţiseră moriştile ciripitului de păsări, neobositele măciulii de mac ce azvârleau alice cenuşii, întunecând văzduhul. Mergeau moleşiţi sub grindina plumburie şi în ploaia aceea deasă vorbeau prin semne ori tăceau resemnaţi.

Dar în jurul orei unsprezece, când soarele încolţi palid undeva, străpungând trupul tumefiat al norilor – în coşurile copacilor rămuroşi străluciră deodată toţi mugurii, iar vălul cenuşiu al ciripitului se desprinse ca un păienjeniş pal-auriu de pe chipul zilei ce deschise

ochii. Aceasta era primăvara.

Aleea parcului, pustie până atunci, se înțesă într-o clipă cu oameni, care se grăbeau în diferite direcții, de parcă aleea ar fi fost nodul tuturor străzilor din oraş şi înflorea de veşmintele femeilor. Unele dintre fetele acelea zglobii şi suple se grăbeau la lucru, la prăvălii, la birou, altele la întâlnire, dar pentru cele câteva clipe, în care treceau prin coşul transparent al aleii, sufocat de umezeala florăriilor şi stropit de trilurile păsărilor – ele aparțineau acestei alei şi acestei ore şi erau – fără să ştie – figurante pe scena teatrului primăverii, de parcă acolo s-ar fi născut, pe trotuar, odată cu umbrele delicate al crengilor şi frunzelor ce înmugureau văzând cu ochii, pe fundalul auriu-întunecat al pietrişului reavăn, se avântau în câteva ritmuri prețioase, aurii şi fierbinți, apoi păleau deodată, se umbreau şi pătrundeau în nisip, asemenea filigranelor transparente când soarele intră în reculegerea norilor.

Pentru o clipă însă înțesau aleea cu graba lor proaspătă, iar mireasma necunoscută a aleii părea să se desprindă din foşnetul veşmintelor lor. Ah, cămăşuțele acelea vaporoase şi împrospătate de apret, duse la plimbare pe sub umbra străvezie a coridoarelor de primăvară, cămăşuțele acelea cu pete de sudoare sub braț, ce se zvântau în adierile violacee ale zării. Ah, picioarele acelea tinere, ritmice, încălzite de mişcare, în ciorapi de mătase, noi, foşnitori, care ascund toate petele roşii şi erupțiile – manifestări sănătoase şi primăvăratice ale unui sânge fierbinte. Ah, parcul întreg e cuprins de o erupție impertinentă şi toți copacii îşi scutură erupția de muguri, ce plesnesc de ciripit.

Pe urmă aleea devine iar pustie şi pe trotuarul pietruit clămpăne uşor din spițele sale metalice un cărucior de copil. În luntrişoara lăcuită, doarme, cufundat într-un strat de dantele apretate, ca într-un buchet de flori, ceva mult mai delicat decât ele. Fata care împinge încet căruciorul se apleacă uneori

deasupra lui, înclină pe roțile din spate, ce-şi scârțâie osiile, coşulețul legănat, înflorit de prospețime imaculată, şi suflă mângâietor în buchetul de voal, dezvelind nucleul dulce şi adormit, prin care somnul trece ca o poveste, în timp ce căruciorul străbate fâşiile de umbră – revărsare de nor şi de lumină.

Pe urmă, la amiază, grădina înmugurită continuă să împletească lumina şi umbra, iar prin ochiurile delicate ale acestei plase se scurge fără încetare ciripitul păsărilor – se scurge ca perlele, din creangă în creangă, prin colivia de sârmă a zilei, dar femeile, trecând pe marginea trotuarului, sunt obosite, au părut răvăşit de migrenă şi chipurile chinuite de primăvară, pe urmă aleea rămâne pustie de tot, iar prin liniştea amiezii trece încet mireasma restaurantului din pavilionul parcului.

XIV

Zilnic, la aceeaşi oră, Bianca trece cu guvernanta sa pe aleea parcului. Ce să spun despre Bianca, cum să o descriu? Ştiu doar că este cu desăvârşire în concordanță cu ea însăşi, că îşi îndeplineşte programul fără nicio rezervă. Urmăresc de fiecare dată cu inima strânsă de o profundă bucurie cum pătrunde – pas cu pas – în ființa sa, uşoară ca o dansatoare, cum nimereşte, fără să ştie, cu fiecare mişcare, chiar esența problemelor.

Păşeşte obişnuit, fără o grație deosebită, dar cu o simplitate care-ți merge la inimă, iar inima se strânge de fericire, că cineva poate fi atât de simplu Bianca, fără nicio şarlatanie şi fără niciun efort.

Odată şi-a ridicat încet privirile spre mine şi înțelepciunea acelor priviri m-a pătruns, m-a străbătut ca o săgeată. De atunci ştiu că nimic nu-i este tăinuit,

că de la bun început îmi cunoaşte toate gândurile. De atunci m-am pus la dispoziția ei, total şi indivizibil. A acceptat abia mişcându-şi pleoapele. Totul s-a petrecut fără cuvinte, din mers, dintr-o privire.

Când vreau să mi-o închipui, îmi pot imagina doar un amănunt lipsit de semnificație: pielea ei aspră de pe genunchi, ca la băieți, un amănunt atât de mişcător, care sugerează chinuitoarele încurcături declanşate de contradicțiile dintre fermecătoarele antinomii. Toate celelalte, mai sus şi mai jos, sunt transcendentale şi inimaginabile.

XV

Astăzi iar m-am cufundat în clasorul lui Rudolf. Ce studiu minunat. Textul e plin de trimiteri, de aluzii, de clipiri cu subînțeles. Toate liniile însă duc la Bianca. Ce supoziții încântătoare. Bănuiala mea aleargă de la un punct la altul, parcă ar urma un fitil aprins de o speranță luminoasă – şi tot mai fermecătoare. Ah, ce greu îmi e, cum îmi bate inima la gândul tainelor pe care le intuiesc.

XVI

În parcul oraşului cântă acum în fiecare seară muzica, iar pe alei e o adevărată promenadă a primăverii. Oamenii trec într-o parte şi în alta, trec unii pe lângă alții şi se întâlnesc mereu în aceleaşi arabescuri simetrice. Tinerii poartă pălării noi, de

primăvară, şi îşi ţin neglijent mănuşile-n mână. Pe aleile învecinate, printre trunchiurile copacilor şi prin gardul viu, strălucesc rochiile fetelor. Fetele merg perechi, legănându-şi şoldurile înfoiate de spuma dantelelor şi volănaşelor, îşi poartă, ca nişte lebede, penajul trandafiriu şi alb – clopoţei plini de muselin înflorit. Uneori, se aşază pe bănci, obosite parcă de parada lor zadarnică, se aşază cu tot trandafirul acela de voal şi batist, ce îşi desface petalele. Atunci ies la iveală picioarele, aşezate unul peste altul, încrucişate şi împletite în forme albe, pline de semnificaţii certe, iar tinerii ieşiţi la plimbare tac şi îngălbenesc, trecând pe lângă ele, izbiţi de precizia argumentului, convinşi până în adâncuri şi înfrânţi.

Vine apoi clipa dinaintea amurgului, când culorile devin şi mai frumoase. Atunci toate culorile apar pe tocuri înalte, devin sărbătoreşti, sârguincioase şi triste. Parcul se umple repede de un vernis trandafiriu, de un lac strălucitor, iar lucrurile prind repede culoare şi lumină. Dar în culorile acestea dăinuie un azuriu prea profund, o frumuseţe prea stridentă şi dubioasă. Încă puţin şi desişul parcului, rămuros şi golaş, abia presărat cu verdeaţă proaspătă, străluceşte pătruns de clipa trandafirie a amurgului, îmbălsămată de răcoare, saturată de tristeţea nemărginită a lucrurilor, veşnic şi ucigător de frumoase.

Atunci parcul devine asemenea unei uriaşe orchestre tăcute, solemne şi concentrate, aşteptând, sub bagheta ridicată a dirijorului, să se maturizeze şi să crească în ea muzica şi, deodată, peste acea simfonie potenţială, uriaşă şi înflăcărată, se lasă un amurg colorat, grăbit şi teatral, de parcă sub influenţa tonurilor ce răsună brusc în toate instrumentele – undeva, sus, glasul unui graure ascuns în desiş străbate verdeaţa proaspătă – şi totul în jur devine solemn, solitar şi târziu, ca într-un codru învăluit de înserare.

O adiere abia simţită atinge vârfurile copacilor şi

puful uscat al mălinilor – ciudat şi amar – se scutură înfiorat. Se scutură sus, sub cerul crepuscular şi aroma amară coboară odată cu suspinul nemărginit al morții, în care primele stele îşi picură lacrimile, asemenea florilor de liliac smulse din noaptea palidă şi viorie. (Ah, ştiu: Tatăl ei este medic pe un vas, iar mama a fost casnică. Pe ea o aşteaptă în fiecare noapte în port, fără să-şi aprindă luminile, vaporaşul acela întunecat, cu roți pe margini.)

Atunci în perechile ce se plimbă, în tinerii şi fetele ce se întâlnesc la fiecare întoarcere, pătrunde o forță şi un entuziasm misterios. Fiecare dintre ei devine un Don Juan frumos şi irezistibil, mândru şi cuceritor şi dobândeşte în priviri o putere ucigătoare, care îngheață inimile fetelor. Ochii fetelor, în schimb, se adâncesc, se deschid în ei grădini adânci, brăzdate de alei, de labirinturi întunecate şi foşnitoare. Pupilele lor se măresc de o strălucire sărbătorească, se deschid fără greutate, lăsând cuceritorii să pătrundă pe aleile grădinilor întunecoase, ce se ramifică în cărări nenumărate şi simetrice, ca strofele cantonetelor, pentru ca să se întâlnească şi să se regăsească, ca într-o rimă tristă, în piețele trandafirii, în jurul peluzelor rotunde, ori al havuzurilor cuprinse de flăcările târzii ale zilei, şi iar să se despartă şi să se reverse în masa neagră a parcului, în desişurile crepusculare, tot mai dese şi mai foşnitoare, în care se pierd şi dispar, ca în nişte culise complicate, în draperii catifelate şi alcovuri tăcute. Şi nu se ştie când străbat răcoarea întunecoaselor grădini şi ajung în locuri străine şi uitate, într-un alt foşnet neguros de copaci, ce se scurge în zăbranicul îndoliat, în care întunericul fermentează şi degenerează, iar liniştea se alterează de-a lungul anilor de tăcere şi se descompune fantastic ca în nişte butoaie de vin vechi şi uitate.

Rătăcind orbeşte prin pluşul negru al parcurilor, se întâlnesc, în cele din urmă, pe o pajişte singuratică, sub

cea din urmă purpură a zilei, pe malul unui eleşteu, de veacuri năpădit de nămol, şi undeva la hotarele timpului, la uşa din spate a lumii, lângă o balustradă putrezită, se regăsesc într-o viață demult trecută, într-o preexistență îndepărtată, şi, introduşi într-un timp străin, în costumele unor veacuri îndepărtate, plâng fără încetare peste muselina unei trene, înălțându-se spre jurămintele intangibile şi urcând scările memoriei, ajung pe culmile şi hotarele, dincolo de care nu există decât moarte şi amorțeala desfătării anonime.

XVII

Ce e un amurg de primăvară?

Oare am ajuns la fondul problemei, ori calea aceasta nu mai duce nicăieri? Ne găsim la sfârşitul cuvintelor, care devin nebuloase, delirante şi iresponsabile. Cu toate acestea abia dincolo de hotarele lor începe ceea ce este nemărginit şi inexprimabil în această primăvară. Misterul amurgului! Abia dincolo de cuvinte, unde puterea magiei noastre nu mai acționează, începe să se desluşească vuietul acestei întunecate şi necuprinse stihii. Aici cuvântul se descompune în elemente şi se dispersează, se întoarce la etimologia sa, reintră în adâncurile rădăcinii sale întunecate. Cum în adâncuri? Sensul este exact. Iată, se întunecă, cuvintele noastre se pierd în labirintul unor asociații nebuloase: Aheront, Orcus, Subteran… Simțiți cum se întunecă de la aceste cuvinte, cum se scurg muşuroaiele de cârtiță, cum adie suflul genunilor, al pivnițelor şi mormintelor? Acesta e amurgul primăverii? Punem încă o dată această întrebare, acest refren înflăcărat al investigațiilor noastre, la care nu există răspuns.

Când rădăcinile copacilor vor să vorbească, iar sub gazon se adună prea mult trecut, prea multe legende, întâmplări de demult, când sub rădăcini se strâng prea multe şoapte înăbuşite, prea multă masă informă şi nearticulată şi acel ceva întunecat şi fără suflu, care precede orice cuvânt – atunci coaja copacilor se înnegreşte şi cade fărâmicioasă în bucăți groase, în brazde adânci, porii întunecați dezvelesc rădăcinile, ca pe o blană de urs. Dacă-ți afunzi fața în blana aceea moale a amurgului, totul devine pentru o clipă întunecat, surd şi înăbuşitor, ca în mormânt. Atunci trebuie să-ți lipeşti ochii, asemenea lipitorilor, de cel mai neguros întuneric, să-l violentezi uşor, să pătrunzi prin ceea ce este impenetrabil, prin lutul surd – şi iată că deodată am atins linia de sosire, de cealaltă parte a lucrurilor, am ajuns în adâncuri, în subteran şi vedem…

Nu e deloc întuneric, cum se putea crede. Dimpotrivă, interiorul pulsează de lumină. Se vede lumina interioară a rădăcinilor, fosforescența rătăcitoare, firele subțiri de lumină lăptoasă, aşternute în beznă, sclipirea delirantă a substanței. Vedem chiar şi când dormim, rupți de restul lumii, pierduți, departe, în adâncurile introversiunii, pe cărările ce se întorc în noi înşine – vedem limpede sub pleoapele închise, căci atunci gândurile se aprind în noi ca torțele şi ard delirant de-a lungul fitilelor, întețindu-se de la un nod la altul. Aşa se desfăşoară în noi, pe toată linia, regresul, retragerea în adâncuri, drumul înapoi spre rădăcină. Aşa ne face anamneza să ne ramificăm în adâncime, cutremurându-ne de fiorii ascunşi care ne străbat, roim subcutaneu pe toată suprafața cuprinsă de delir. Căci numai sus, la lumină, trebuie să o spunem, în sfârşit – suntem un mănunchi articulat şi vibrant de melodii, un vârf luminos de ciocârlie – în adânc ne risipim iar într-un mormăit mohorât, în forfotă, în nenumărate istorii fără de sfârşit.

Abia acum vedem pe ce teren creşte primăvara

aceasta, de ce este atât de tristă şi încărcată de înțelepciune. Ah, dacă n-am fi văzut cu ochii noştri, n-am fi crezut. Iată labirintele interioare, magaziile şi depozitele de lucruri, iată mormintele, calde încă, putregaiul şi gozul. Întâmplări străvechi. Şapte straturi, ca în vechea Troie, coridoare, cămări, tezaure. Câte măşti de aur, aşezate una lângă alta, câte zâmbete strivite, chipuri roase, mumii, arătări pustii... Aici sunt porumbarele acelea, sertarele pentru morți, în care zac uscați şi negri, ca mirodeniile, în aşteptarea timpului lor. Aici sunt marile drogherii în care au fost expuşi la vânzare în urne, în borcane şi în creuzete. Stau cu anii în rafturile lor, în şiruri lungi şi solemne, cu toate că nu îi cumpără nimeni. Poate că au şi înviat în cuiburile lor, sănătoşi, curați ca tămâia şi înmiresmați – medicamente melodioase, trezite, impacientate, balsamuri şi alifii matinale, care-şi cântăresc gustul timpuriu pe vârful limbii. Columbarele acelea zidite sunt pline de pliscuri abia ivite şi de cel dintâi ciripit, ciripit de început şi de lumină. Cât de timpuriu şi înainte de orice vreme este totul între aceste şiruri lungi şi pustii, unde morții se trezesc aliniați, odihniți adânc – gata să întâmpine un nou răsărit!...

*

Dar aici încă nu e sfârşitul, coborâm şi mai jos. Nu vă fie teamă. Dați-mi, vă rog, mina, încă un pas şi ajungem la rădăcină şi îndată se face rămuros, neguros şi rădăcinos, ca într-un codru adânc. Miroase a iarbă şi a putregai, rădăcinile rătăcesc în întuneric, se împleticesc, se ridică, sevele pătrund în ele, supte ca de nişte pompe absorbante. Suntem de cealaltă parte a lucrurilor, în căptuşeala lor. În negura însăilată, mustind de fosforescență. Ce mai învolburare, ce mişcare, ce mulțime! Ce furnicar, ce masă informă, ce popoare şi generații, biblii şi iliade, de mii de ori multiplicate! Ce

migrație şi tumult, ce amestec şi îmbulzeală a istoriei! Mai departe drumul nu duce nicăieri. Am ajuns în punctul cel mai de jos, la fundamentul întunecat, la Mume. Aici sunt acele nesfârşite infernuri, acele jalnice tărâmuri osianice, acei nibelungi îndurerați. Aici sunt marile incubatoare ale istoriei, fabricile fabuloase, fumoarele începețoşate în care se zămislesc fabulele şi basmele. În sfârşit, acum poate fi înțeles acel imens şi trist mecanism al primăverii. Ah, da, ea creşte pe trupurile istoriilor. Câte întâmplări, câte istorii, câte destine! Tot ce am citit vreodată, toate istorioarele auzite şi toate cele neauzite, pe care ni le închipuim din copilărie, aici şi nu în altă parte îşi au căminul şi patria. Căci de unde şi-ar lua scriitorii ideile, de unde ar lua curajul să gândească, dacă nu ar simți în spatele lor acele rezerve, acele capitaluri, acele deconturi însutite, de care vibrează Subteranul. Ce învălmăşeală de şoapte, ce forfotă a pământului! Urechea ta pulsează de sfaturi inepuizabile. Treci cu ochii închişi prin căldura şoaptelor, a zâmbetelor şi ispitelor, asediat la nesfârşit, înțepat de mii de întrebări, asemănătoare milioanelor de înțepături de țânțar. Toate ar vrea să iei câte ceva din ele, orice, măcar o fărâmă din acea istorie imperceptibilă şi şoptitoare, să o admiți în viața ta tânără, în sângele tău şi să trăieşti mai departe. Pentru că ce este primăvara, dacă nu o înviere a istoriei? Ea singură printre toate cele imperceptibile este vie, reală, rece şi complet neştiutoare. O, cum aleargă toate fantomele, toate fantasmele, larvele şi vietățile spre tânărul ei sânge verde, spre neştiința ei vegetală. Iar ea le primeşte în somnul ei, dezarmată şi naivă, şi doarme cu ele, iar dimineața se trezeşte amețită şi nu-şi aminteşte nimic. De aceea este atât de grea, de încărcată cu toate cele uitate şi atât de tristă, fiindcă ea trebuie să trăiască şi să fie frumoasă pentru atâtea vieți refuzate şi abandonate şi nu are la dispoziție decât mireasma inepuizabilă a mălinului, ce se scurge într-un curent

veşnic, nesfârşit, în care este totul... Pentru că ce înseamnă să uiți? Peste istoriile vechi a crescut într-o noapte o verdeață nouă, o pieliță verde şi moale. Mugurii fragezi s-au revărsat prin toți porii într-o blană uniformă, asemenea părului tuns al băieților. Ah, cum înverzeşte primăvara de uitare, cum îşi recapătă bătrânii copaci dulcea şi naiva lor neştiință, cum se trezesc în crengile lipsite de memorie, cu rădăcinile înfipte în istorie! Verdeața le va citi din nou, le va mai silabisi o dată, iar istoriile vor întineri de verdeață, vor lua totul de la început, de parcă nu s-ar fi petrecut niciodată.

Atâtea istorii nu s-au născut încă. O, jalnice coruri rămase printre rădăcini, ciorovăială de poveşti, inepuizabile monologuri în mijlocul exploziilor de improvizații! Aveți suficientă răbdare ca să le ascultați? înaintea celei mai vechi istorii au fost altele, pe care nu le-ați auzit, au fost predecesori anonimi, povestiri fără titlu, epopei uriaşe, palide şi monotone, bâline fără contururi, trupuri fără forme, şi genți fără chip, ce acoperă orizontul, texte întunecate pentru dramele nocturne ale norilor, şi mai departe – cărțile legendă, cărți nescrise, cărți – veşnic pretendente, cărțile rătăcitoare şi pierdute *in partibus infidelium...*

*

Între toate istoriile aglomerate la rădăcinile primăverii, există una care a trecut demult în proprietatea nopții, a rămas pentru totdeauna în adâncul cerului – etern acompaniament şi fundal al spațiilor stelare. În fiecare noapte de primăvară, orice s-ar întâmpla, istoria aceasta trece cu paşi mari peste orăcăitul imens al broaştelor şi peste goana nesfârşită a morilor. Un bărbat trece sub ploaia de stele, ce se cerne din moara nopții, merge cu paşi mari pe cer, strângându-şi copilul în faldurile mantiei, mereu pe drumuri, într-un neobosit pelerinaj pe nesfârşitele întinderi ale nopții. O, imensă jale a

singurătății, o, soartă de orfan, pierdută în spațiul nopții, o, străluciri de stele îndepărtate! În istoria aceasta timpul nu mai schimbă nimic. Ea trece în fiecare clipă peste orizonturile stelare, trece pe lângă noi cu paşi mari şi aşa va fi întotdeauna, fiindcă o dată abătută de pe cărarea timpului ea a devenit abisală, inepuizabilă, oricât s-ar repeta. Bărbatul acela trece strângându-şi copilul în brațe – repetăm intenționat acest refren, acest motto jalnic al nopții, ca să exprimăm continuitatea intermitentă a trecerii, uneori acoperită de învălmăşeala stelelor, alteori cu totul invizibilă, în intervalurile lungi şi mute, în care adie veşnicia.

Lumile îndepărtate se apropie – înfiorător de stridente şi transmit prin veşnicie semnale violente în rapoarte mute, ermetice – iar el merge, liniştind neîncetat fetița, monoton şi fără speranțe, neputincios în fața şoaptelor, în fața acelor dulci ispite ale nopții, a acelui cuvânt unic, în jurul căruia se modelează buzele liniştii, când nimeni nu o ascultă…

Aceasta este istoria unei prințese răpite şi fermecate.

XVIII

Iar când noaptea târziu se întorc tăcute în vila încăpătoare, cufundată în mijlocul grădinilor, în camera albă şi joasă, cu pian negru, lung şi strălucitor ce tace din toate strunele sale, iar noaptea primă văratică, albă, sclipind de stele, priveşte o clipă prin peretele mare de sticlă, ca prin geamurile unei oranjerii, din toate flacoanele şi vasele se răspândeşte peste aşternutul răcoros al patului alb mireasma amăruie de mălin – atunci prin noaptea imensă, stăpânită de insomnii, aleargă tulburarea, se ascute auzul, iar inima vorbeşte

prin somn şi zboară, şi se împiedică, şi plânge prin noaptea întinsă, plină de fluturi, amară de mălin şi luminoasă... Ah, mălinul acela amar cât sporeşte el noaptea nețărmurită şi inima chinuită de zboruri, gonită de alergări îmbătătoare! Ai vrea să ațipeşti o clipă la vreun hotar al văzduhului, pe cea mai îngustă margine, dar din noaptea palidă şi nesfârşită se desprinde mereu altă noapte, tot mai palidă şi mai inconsistentă, acoperită de linii şi zigzaguri luminoase, de spiralele stelelor şi ale zborurilor palide, de mii de ori înțepată de țânțari invizibili, ireali şi îndulciți de sânge feciorelnic, iar inima neobosită delirează din nou prin somn, iresponsabilă, încurcată în nişte complicate afaceri stelare, într-o grabă sufocantă, în panica selenară, celestă şi însutită, împletită în fascinații livide, în vise adormite, lunatice şi în fiori letargici.

Ah, răpiri şi alergări nocturne, trădări şi şoapte, sclavi şi cârmaci, zăbrele în balcoane şi jaluzele nocturne, rochii de muselină şi văluri ce flutură în urma alergărilor precipitate!... În cele din urmă, se lasă deodată întunericul, o pauză neagră şi mută, şi vine clipa aceea, când toate marionetele stau de-acum în cutiile lor, toate perdelele sunt trase şi toate respirațiile, demult condamnate, se duc acolo în linişte, în timp ce pe toată întinderea acestei scene, pe cerul întins şi liniştit, zorile îşi clădesc în tăcere îndepărtatele lor oraşe trandafirii şi albe, luminoasele şi înfoiatele lor pagode şi minarete.

XIX

Natura acestei primăveri devine clară şi lizibilă numai pentru cititorul atent al Cărții. Toată agitația

matinală a zilei, toaleta ei timpurie, ezitările, îndoielile şi scrupulele opțiunii – îşi dezvăluie fondul lor numai cititorului inițiat în domeniul timbrelor. Timbrele îl introduc în complicatul joc al diplomației matinale, în tergiversatele tratative, în manevrele atmosferice, care preced redactarea finală a zilei. Mexicul pestriț şi pătat, cu şarpele zvârcolindu-se în ciocul condorului, fierbinte şi ars de erupții stă gata să scuture din cețurile ruginii ale orei nouă, dar în ochiurile limpezi ale cerului, în verdeața copacilor papagalul repetă mereu: „Guatemala", repetă cu îndârjire, la intervaluri egale, uniform, şi de la acest cuvânt verde totul devine cireşiu, proaspăt şi frunzos. Şi astfel, în mijlocul greutăților şi conflictelor, se săvârşesc opțiunile, se stabileşte desfăşurarea ceremoniei, filmul paradei, protocolul diplomatic al zilei.

În mai zilele erau roze ca Egiptul. În piață, lumina se revărsa în valuri peste toate hotarele. Pe cer, sub crăpăturile luminii, îngenuncheau învolburate aglomerările norilor de vară, vulcanice, scrijelite strident, şi toate – chiar şi Barbados, Labrador, Trinidad – se acopereau de roşeață, de parcă erau privite prin ochelari rubinii, iar în timpul celor două-trei bătăi ale pulsului, cât durează amețeala, eclipsa roşie a sângelui care a invadat creierul, pe bolta cerului îşi croieşte drum marea corvetă a Guianei explodând din toate pânzele. Alunecă cu pânzele umflate, înclinată, trasă greu printre parâmele întinse, în strigătele marinarilor, prin clocotul pescăruşilor şi strălucirea roşie a mării. Atunci o construcție uriaşă de odgoane, scări şi prăjini se ridica până în ceruri şi, vuind din înaltul pânzelor întinse, se desfăşura spectacolul aerian al pânzelor, vergelor şi brasajelor, în care se zăresc din când în când nişte negri mici, sprinteni, alergând prin labirintul de pânze şi dispărând printre semnele şi figurile fantasticului cer tropical.

Pe urmă, decorul se schimbă. În masivele norilor

culminau, în acelaşi timp, trei eclipse trandafirii, o lavă strălucitoare fumega conturând cu linii luminoase formele amenințătoare ale norilor, apoi Cuba, Haiti, Jamaica –rădăcina lumii pătrundea în adâncuri, se maturiza tot mai strident, atingea miezul şi deodată se revărsa esența pură a acestor zile: oceanismul zgomotos al tropicelor, al bolților întinse peste arhipelaguri, al răstoacelor şi viitorilor fericite, al musonilor ecuatoriali şi sărați.

Citeam această primăvară cu clasorul în mână. Oare nu era el marele comentariu al timpului, gramatica zilelor şi nopților lui? Primăvara aceasta se declina prin toate Columbiile, Costaricele şi Venezuelele, căci ce sunt în fond Mexicul, Ecuadorul şi Sierra Leone dacă nu un medicament rafinat, o ascuțire a gustului, punctul final, străduța închisă a miresmei în care se avântă lumea în căutările ei, încercând şi exersând toate clapele.

Principalul e să nu uiți, ca Alexandru Cel Mare, că niciun Mexic nu este cel din urmă, că el nu-i decât un punct de trecere, peste care păşeşte lumea, că în spatele fiecărui Mexic se deschide alt Mexic, mai luminos, mai colorat şi mai aromat…

XX

Bianca e toată cenuşie. În pielea ei întunecată parcă s-ar fi dizolvat cenuşă stinsă. Cred că atingerea mâinii ei depăşeşte orice închipuire.

Generații întregi de dresură zac în sângele ei disciplinat. E muşcătoare resemnarea cu care se supune ea rigorilor tactului, ceea ce ilustrează înfrângerea îndărătniciei, înăbuşirea revoltei, plânsul ei în timpul nopților şi violentarea mândriei ei. Cu fiece mişcare ea

se integrează benevol şi plină de o gingăşie dureroasă în tiparele stabilite. Nu face nimic ce nu e necesar. Fiecare gest al ei este măsurat cu zgârcenie, atât cât să umple o formă, pătrunde în ea fără entuziasm, mânată parcă de sentimentul pasiv al obligației. Din adâncul acestor înăbuşiri îşi ia Bianca experiența ei pretimpurie, cunoaşterea tuturor lucrurilor. Bianca ştie totul, dar nu zâmbeşte de la înălțimea acestei ştiințe. Ştiința ei este sobră şi plină de tristețe, iar buzele sunt închise deasupra ei într-o linie de o frumusețe absolută, sprâncenele desenate cu o exactitate gravă. Nu, ea nu-şi transformă ştiința într-un atu care să-i îngăduie destinderea, moleşeala ori dezmățul. Dimpotrivă. Parcă adevărul, asupra căruia sunt ațintiți ochii ei trişti, ar putea fi înfruntat numai printr-o atenție încordată, numai prin respectarea cea mai strictă a formei. Şi în acest tact ireproşabil dăinuie un ocean întreg de tristețe, o suferință înfrântă cu trudă.

Şi cu toate că a fost înfrântă de formă, ea a ieşit învingătoare. Dar cu ce sacrificii a obținut acest triumf!

Când merge, zveltă şi dreaptă, nu se ştie a cui mândrie o poartă cu atâta simplitate în ritmul natural al mersului ei: mândria ei înfrântă, ori triumful principiilor, cărora li s-a supus.

În schimb, atunci când priveşte ridicându-şi simplu şi trist ochii – ştie dintr-odată totul. Tinerețea nu a ferit-o de înțelegerea celor mai tainice lucruri. Liniştea ei este un balsam după zilele lungi de plâns şi suferință. De aceea ochii ei sunt încercănați şi au în ei acel foc fierbinte şi strălucitor şi acea precizie a privirilor, potrivnică risipei.

XXI

Bianca, minunata Bianca este pentru mine o enigmă. O studiez cu îndârjire, cu furie şi deznădejde, cu ajutorul clasorului. Se poate? Clasorul tratează şi probleme de psihologie? Naivă întrebare! Clasorul este o carte universală, un compendiu al întregii ştiinţe despre tot ce-i omenesc. Fireşte, în aluzii, în referiri şi subînţelesuri. Trebuie să ai o anumită perspicacitate, un curaj al inimii, o anumită agerime ca să găseşti firul, acea urmă de foc, acel fulger care străbate paginile cărţii.

De un singur lucru trebuie să te fereşti în aceste chestiuni: de meschinăria îngustă, de pedanterie, de exactitatea stupidă. Toate lucrurile sunt legate între ele, toate căile duc la aceeaşi destinaţie. Aţi observat că printre rândurile unor cărţi zboară o mulţime de rândunele, verste întregi de rândunele ascuţite şi vibrante? Trebuie citit zborul acestor păsări…

Dar să revin la Bianca. Ce emoţionant de frumoase sunt mişcările ei. Fiecare e făcută cu raţiune, e hotărâtă de veacuri, întreprinsă cu resemnare, de parcă ar şti dinainte tot ce urmează, desfăşurarea implacabilă a destinului ei. Stând vizavi de ea pe aleile parcului, se întâmplă să doresc s-o întreb ceva din priviri, să o rog ceva în minte – şi încerc să-mi formulez rugămintea. Dar înainte de a reuşi acest lucru, ea îmi răspunde. Îmi răspunde cu tristeţe, cu o privire profundă şi scurtă.

De ce ţine capul aplecat? Spre ce sunt aţintite privirile ei cu atâta concentrare şi îngândurare? Cât de nemărginită şi de adâncă este tristeţea ei! Şi cu toate acestea, nu-şi poartă ea oare cu mândrie şi cu demnitate resemnarea, de parcă aşa ar trebui să fie, de parcă ştiinţa aceasta, lipsind-o de bucurie, a înzestrat-o cu o imunitate, cu o libertate superioară. izvorâtă din adâncurile unei supuşenii benevole? Aceasta dă smereniei ei farmecul triumfului şi o face victorioasă.

Stă în faţa mea, pe bancă, împreună cu guvernanta

ei, şi citesc amândouă. Rochiţa ei albă (niciodată n-am văzut-o în altă culoare) pare o floare deschisă. Picioarele zvelte, cu carnaţia întunecată, şi le ţine încrucişate cu o graţie nespusă. Atingerea trupului ei trebuie să doară de sfinţenia acestui contact.

Pe urmă, închizându-şi cărţile, se ridică amândouă. Cu o privire fugară, Bianca primeşte şi-mi înapoiază salutul fierbinte şi, uşurată parcă, se îndepărtează în dansul meandric al picioarelor ei, acompaniind melodic ritmul paşilor mari şi elastici ai guvernantei.

XXII

Am cercetat, de jur împrejur, întreg terenul ce-i revenea primului născut. Am înconjurat de câteva ori terenul întins, împrejmuit de un gard înalt. Zidurile albe ale vilei, cu terasele ei, cu verandele largi îmi dezveleau mereu alte aspecte. În spatele vilei se întinde un parc, care trece treptat într-o câmpie lipsită de arbori. Acolo se înalţă nişte construcţii ciudate, pe jumătate fabrici, pe jumătate clădirile unui conac. Mi-am lipit ochii de o crăpătură în gard şi ceea ce am văzut trebuie să fi fost o iluzie. În văzduhul primăverii, rarefiat de căldură, ţi se nălucesc lucruri îndepărtate, oglindite la mile întregi de aerul cuprins de vibraţii. Şi totuşi, îmi plesneşte capul de gânduri contradictorii. Trebuie să cer sfatul clasorului.

XXIII

E posibil? Să fie vila Biancăi un teren extrateritorial? Să fie casa ei sub protecția tratatelor internaționale? La ce descoperiri uimitoare mă conduce studierea clasorului! Sunt eu singurul posesor al acestui uluitor adevăr? Şi totuşi nu pot fi neglijate indiciile şi argumentele pe care clasorul le adună în jurul acestei chestiuni.

Am cercetat astăzi îndeaproape întreaga vilă. Săptămâni întregi am dat târcoale porții mari, cu blazon, lucrată cu măiestrie. Am profitat de clipa în care două echipaje, mari şi goale, au ieşit din grădina vilei. Poarta rămăsese larg deschisă. Am intrat cu pas natural în curte, mi-am scos blocnotesul din buzunar şi, sprijinit de un stâlp al porții, m-am prefăcut că desenez un amănunt arhitectural. Stăteam pe aleea aşternută cu pietriş, pe care trecuse de-atâtea ori picioruşul uşor al Biancăi. Inima parcă mi se oprise de o teamă euforică la gândul că pe una dintre uşile balconului ar putea să apară silueta ei zveltă în rochiță albă şi uşoară. Toate ferestrele şi uşile erau însă acoperite de storuri verzi. Nici cel mai mic foşnet nu trăda vreo urmă de viață în această casă. În văzduhul cald şi rarefiat nu se simțea nici cea mai uşoară adiere. În liniştea acelei zile cenuşii numai zidurile vilei albe ca creta vorbeau cu elocința mută, dar semnificativă, a arhitecturii bogat ornamentate. Verva ei uşoară se risipea în pleonasme, în mii de variante ale aceluiaşi motiv. De-a lungul unei frize strident de albe alergau în cadențe ritmice, la dreapta şi la stânga, ghirlande în basorelief şi se opreau nehotărâte la colțuri. Din înălțimea terasei centrale, printre balustradele şi vazele arhitecturale, ce se îndepărtau repede, coborau nişte scări de marmură, patetice şi ceremonioase şi, scurgându-se pe pământ, păreau că-şi adună şi îşi retrag veşmintele învolburate într-o reverență adâncă.

Am un simț al stilului ciudat de sensibilizat. Stilul

acesta mă irita şi mă tulbura prin ceva nedefinit. Dincolo de clasicismul lui zelos, stăpânit cu atâta greutate, dincolo de eleganța lui, rece în aparență, se ascundeau nişte fiori imperceptibili. Stilul acesta era prea fierbinte, poantele lui prea stridente, plin de alunițe surprinzătoare.

Dezorientat sufleteşte, tremurând de impulsuri contradictorii, am înconjurat în vârful degetelor frontonul vilei, speriind şopârlele adormite pe scări.

În jurul bazinului rotund şi secat, pământul era încă gol şi crăpat de soare. Doar ici şi colo răsărea din crăpăturile gliei puțină verdeață înfierbântată şi fanatică. Am smuls un smoc din verdeața aceea şi l-am ascuns în bloc-notes. Tremuram tot de o revoltă lăuntrică. Deasupra bazinului aerul era cenuşiu, excesiv de transparent şi de lucios, vibrând de căldură. Barometrul de pe stâlpul alăturat indica o scădere catastrofală a presiunii atmosferice. În jur domnea liniştea. Nicio ramură nu se mişca. Vila dormea cu jaluzelele trase, strălucind cu albul ei de cretă în amorțeala nețărmurită a văzduhului cenuşiu. Deodată, când nemişcarea aceasta părea să fi atins punctul critic, aerul s-a tulburat de un ferment colorat şi s-a risipit într-un fâlfâit sclipitor, în petale multicolore.

Erau nişte fluturi uriaşi, greoi, împerecheați într-un joc erotic. Fâlfâitul neputincios s-a menținut o clipă în văzduhul amorțit. Şi-o luau înainte unul altuia şi iar se împreunau în zbor, amestecând în văzduhul întunecat pachete întregi de sclipiri multicolore. Să fi fost doar descompunerea rapidă a văzduhului exuberant, o *fata morgana* a aerului încărcat de capricii şi haşiş? Am aruncat şapca şi un fluture greu de pluş căzu la pământ, bătând din aripi. L-am ridicat şi l-am ascuns. Un argument în plus.

XXIV

Am dezlegat taina acestui stil. Liniile arhitecturii repetau în verva lor cu atâta insistență același slogan, încât, în cele din urmă, am înțeles cifrul lui înșelător, cochetăria lui. iritația lui mistificatoare. Era, de fapt, o mascaradă prea transparentă. În liniile acelea rafinate și mobile, de o eleganță exagerată, exista un condiment prea tare, un surplus de picanterie, exista ceva zglobiu, ardent, ceva ce gesticula prea strident, într-un cuvânt, ceva colorat, colonial și prea țipător. Da, stilul acesta avea în adâncul lui ceva extraordinar de respingător – era deșănțat, mofturos, tropical și nespus de cinic.

XXV

Nu trebuie să mai explic, cât de zguduit am fost de această descoperire. Liniile îndepărtate se apropie și se unesc, izbucnind în proporții și paralele surprinzătoare. Revoltat, i-am destăinuit lui Rudolf descoperirea mea. L-a emoționat prea puțin. Ba chiar s-a înfuriat și mi-a reproșat că exagerez și că inventez. Tot mal des îmi reproșează înclinația spre fanfaronadă și mistificare. Dacă aveam cândva pentru el, ca proprietar al clasorului, vreo simpatie, acum ieșirile lui pline de invidie și de amărăciune necontrolată, mă îndepărtează tot mai mult de el. Totuși, nu-mi manifest deschis resentimentele, fiindcă, din păcate, sunt dependent de el. Ce m-aș face eu fără clasor? Rudolf știe acest lucru și profită de el.

XXVI

Prea multe se întâmplă în această primăvară. Prea multe aspirații, pretenții exagerate, ambiții clocotitoare şi necontrolate umplu adâncurile ei întunecate. Coordonarea acestei acțiuni uriaşe, complicate, depăşeşte puterile mele. Vrând să trec o parte din greutate pe umerii lui Rudolf, l-am numit coregent. Fireşte, în secret. Împreună cu clasorul lui constituim un triumvirat neoficial, pe umerii căruia apasă greutatea răspunderii pentru toată această impenetrabilă şi necuprinsă afacere.

XXVII

Nu am avut curajul să înconjur vila şi să trec de cealaltă parte. Aş fi fost cu siguranță observat. Atunci de ce am sentimentul că am mai fost cândva acolo – cândva demult? În fond, nu cunoaştem noi oare toate peisajele pe care le întâlnim în viață? Ar putea să apară ceva cu totul nou, ceva ce în adâncul rezervelor noastre nu l-am fi presimțit demult? Ştiu că o dată, la o oră târzie, mă voi opri în pragul acestor grădini, mână în mână cu Bianca. Vom păşi spre colțişoarele acelea uitate, unde, printre ziduri vechi, stau închise parcuri otrăvite, paradisurile artificiale ale lui Poe, pline de cucută, de mac şi de mătrăgună, arzând sub cerul cenuşiu, decorat cu fresce învechite. Vom trezi marmura albă a unei statui cu ochi pustii, adormită în acest univers extrateritorial, dincolo de hotarele după-amiezii ofilite. Îi vom speria singurul iubit, vampirul roşu. adormit cu aripile strânse la pieptul ei, iar el îşi va lua tăcut zborul,

moale, plutitor şi, vibrând din trupul lui roşu-deschis, neputincios, fără schelet şi substanță, va vira, va fâlfâi, va tulbura, fără urme, văzduhul amorțit. Apoi vom intra printr-o portiță într-o poiană pustie. Vegetația e acolo arsă ca tutunul, ca preria într-o vară indiană târzie. Poate fi în statul New Orleans ori în Louisiana – țările nu sunt decât pretexte. Ne aşezăm pe bordura de piatră a bazinului pătrat. Bianca îşi umezeşte degetele albe în apa caldă, acoperită de frunze galbene, şi nu-şi ridică privirile. De cealaltă parte stă o femeie zveltă, îmbrăcată în negru, acoperită toată de un voal. O întreb pe Bianca în şoaptă cine e, iar ea dă din cap şi-mi spune încet: – Nu-ți fie teamă, ea nu ascultă. E mama mea, moartă, care locuieşte aici. – Pe urmă îmi spune cele mai dulci, cele mai tăcute şi mai triste lucruri. Bucuria s-a sfârşit. Se lasă întunericul…

XXVIII

Întâmplările se precipită într-un ritm infernal. A venit tatăl Biancăi. Stăteam astăzi la intersecția străzii Fântânelor cu strada Scarabeului, când a sosit trăsura aceea deschisă, lucioasă, largă şi joasă, ca o cochilie.

Am zărit-o pe Bianca întinsă în cochilia aceea albă şi mătăsoasă, într-o rochiță albă de tul. Profilul ei delicat era umbrit de borurile pălăriei, trase în jos şi prinse cu o panglicuță sub bărbie. Era aproape toată scufundată în dantelărie albă. Şedea alături de un domn într-o redingotă neagră şi o vestă albă, matlasată, pe care străluceşte un lanț greu de aur cu o mulțime de brelocuri. Sub melonul negru tras pe ochi se zărea un chip întunecat, sobru, cu favoriți. M-am cutremurat la vederea lui. Nu putea fi nicio îndoială. Era domnul de

V…

Când elegantul vehicul trecu de mine, huruindu-şi discret cupeul pe arcuri elastice, Bianca îi spuse ceva tatălui, care se întoarse şi îşi îndreptă spre mine privirile ochelarilor săi mari şi negri. Avea înfățişarea unui leu cenuşiu fără coamă.

Într-un moment de euforie, ameţit de cele mai contradictorii sentimente, am strigat:

— Ai încredere în mine… până la ultima picătură de sânge… şi am descărcat în aer pistolul scos de sub haină.

XXIX

Multe lucruri confirmă faptul că Franz Joseph I era în fond un puternic şi trist demiurg. Ochii lui înguşti, inexpresivi ca nişte nasturi, aşezaţi în deltele triunghiulare ale ridurilor, nu erau ochi de om. Chipul lui păros, cu favoriţii albi, pieptănaţi spre spate, ca la demonii japonezi, era chipul unui vulpoi bătrân şi posomorât. De departe, din înălţimea terasei de la Schönbrunn, chipul acela, datorită unei anumite dispuneri a ridurilor, părea să zâmbească. De aproape însă zâmbetul se dovedea a fi o grimasă a amărăciunii şi a concretului tern, pe care nu îl lumina strălucirea nici unei idei. În clipa apariţiei lui pe scena lumii, cu egreta verde de general, cu mantia albăstruie, lungă până la pământ, uşor gârbovit şi salutând împrejur, lumea ajunsese în dezvoltarea sa la un punct fericit. Epuizându-şi conţinutul în metamorfoze nesfârşite, formele atârnau pe lucruri, gata să cadă. Lumea se înmulţise brusc, roise de culori tinere, zgomotoase, se lepăda de toate nodurile şi legăturile ei. Puţin a lipsit şi

harta lumii, foaia aceea plină de petice şi de culori, ar fi sărit în aer, vibrând toată, plină de entuziasm. Franz Joseph I simțise toate acestea ca pe o primejdie îndreptată împotriva sa. Elementul lui era lumea închisă în regulamentele prozei, în pragmatismul plictiselii. Spiritul cancelariilor şi circumscripțiilor era spiritul lui. Şi lucru ciudat, bătrânul acela rece şi obtuz, care nu avea nimic ademenitor în el, reuşise să-şi atragă o mare parte a creaturilor. Toți părinții loiali şi prevăzători s-au simțit primejduiți împreună cu el şi au respirat uşurați când acest demon puternic s-a aşezat cu toată greutatea lui pe lucruri şi a frânat zborul lumii. Franz Joseph I a liniat lumea în rubrici, i-a stabilit cursul cu ajutorul patentelor, a prins-o în menghinea procedurală şi a asigurat-o împotriva deraierii undeva în necunoscut, în aventură şi imprevizibil.

Franz Joseph I nu era inamicul fericirii cumpătate şi cu frica de Dumnezeu. Dintr-o bunătate prevăzătoare el a inventat loteria imperială pentru popor, cărțile egiptene de vise, calendarele ilustrate şi traficul imperial de tabac. Uniformizase chiar şi personalul ceresc; l-a îmbrăcat în uniforme simbolice albastre şi i-a dat drumul în lume, împărțit în caste şi grade. Personalul cetelor îngereşti luase înfățişarea poştaşilor, conductorilor şi funcționarilor financiari. Până şi cel din urmă dintre aceşti curieri celeşti mai avea pe chip strălucirea înțelepciunii preaveşnice şi surâsul harului dăruit de Creator, prins între favoriți, chiar şi atunci când picioarele lui obosite de călătoriile pământene duhneau de sudoare.

A auzit cineva însă de zădărnicirea unui complot chiar la treptele tronului, de o mare revoluție de palat înăbuşită în faşă chiar la debutul glorioasei guvernări a Atotputernicului? Tronurile se ofilesc când nu sunt hrănite cu sânge. Vitalitatea lor creşte din mulțimea nedreptăților, a negării vieții (a celei veşnice, nu a alteia) care a fost îndepărtată şi negată de ele. Destăinuim aici

lucruri secrete şi interzise, ne referim la secrete de stat, de mii de ori închise şi sigilate cu mii de sigilii ale tăcerii. Demiurgul avea un frate mai tânăr, cu alt spirit şi cu alte idei. Dar cine nu-l are într-o formă sau alta, pe cine nu-l întovărăşeşte el ca o umbră, ca o antiteză, ca partener al unui dialog veşnic. După unii însă, nu era decât un văr de al lui, după alții nici nu s-ar fi născut, a fost doar închipuit din delirul, din temerile Demiurgului, spuse în timpul somnului. Poate că s-a produs un fals şi a fost pus altcineva să joace în locul lui, în mod simbolic, această dramă, să mai repete o dată, pentru a nu ştiu câta oară, ceremonios şi tradițional acest act prelegislativ şi fatal, pe care nu-l putuse epuiza în mii de repetiții. Cel născut condiționat, nedreptățit într-un fel din punct de vedere profesional, ca urmare a rolului său, antagonistul nefericit purta numele arhiducelui Maximilian. Până şi numele acesta, spus în şoaptă, ne împrospătează sângele în vine, îl face mai limpede şi mai roşu, pulsând mai repede în culoarea entuziasmului, a lacului poştal şi a creionului roşu, cu care sunt însemnate telegramele cu veşti bune, sosite de acolo. Avea obrajii rumeni şi strălucitori, ochii albaştri, inimile toate se avântau spre el, rândunicile îi tăiau calea, exultând de bucurie, îl prindeau între ghilimele tremurătoare – citat norocos, scris în cursive festive şi străbătut de triluri. Însuşi Demiurgul îl iubea pe ascuns, deşi îi plănuia pieirea. Întâi îl numise comandor al escadrei levantine, în speranța că, aventurându-se pe mările sudului, va sfârşi tragic. Puțin mai târziu însă încheie o convenție secretă cu Napoleon al III-lea, care l-a atras cu viclenie în aventura mexicană. Toate acestea erau măsluite. Tânărul plin de fantezie şi de agerime, ispitit de speranța constituirii unei lumi noi şi fericite la Pacific, a renunțat la toate drepturile sale la coroană şi la succesiunea Habsburgilor. A pornit cu vasul francez la linie „Le Cid” drept spre capcana pregătită special pentru el. Documentele acelui complot secret n-au văzut

niciodată lumina zilei.

Aşa se risipi şi ultima speranță a celor nemulțumiți. După moartea lui tragică, Franz Joseph I a interzis culoarea roşie sub motivul doliului pe care-l poartă curtea. Doliul negru-galben deveni culoarea oficială. Culoarea roşie, stindardul fluturând al entuziasmului, fâlfâia de acum înainte, în taină, numai în inimile adepților lui. N-a reuşit Demiurgul să o smulgă complet din natură. O avea în ea şi lumina soarelui. E suficient să închizi ochii în bătaia soarelui de primăvară ca să o simți pătrunzând fierbinte sub pleoape, val după val. Hârtia fotografică se developează tocmai în roşul acestor raze primăvăratice, revărsate peste toate hotarele. Taurii, purtați pe străzile însorite ale oraşelor, cu o fâşie de pânză în coarne, o văd în petele luminoase din fața lor şi îşi lasă capetele, gata să-i atace pe toreadorii imaginari care aleargă cuprinşi de panică în arenele înflăcărate.

Uneori, stăruie toată ziua, strălucind în exploziile solare, în aglomerările de nori tiviți cu lumină şi crom, cu marginile acoperite de reflexe roşii. Oamenii umblă buimăciți de lumină, cu ochii închişi, explodând de rachete, de artificii şi de butoaie cu praf de puşcă. Spre seară focul uraganic al luminii se domoleşte, orizontul se rotunjeşte, se înfrumusețează şi se umple de azur, asemenea globurilor de sticlă din grădini, în care se oglindeşte panorama miniaturală şi luminoasă şi lumii, cu planurile fericit ordonate, deasupra cărora, ca o supremă încoronare, se înşiră norii la orizont, ca nişte rulouri de medalii de aur, ori ca sunetul clopoțeilor ce se împlineşte în litania mătăniilor.

Oamenii se adună tăcuți în piață, sub cupola aceea uriaşă de lumină, se grupează, fără voie, şi se completează într-o scenă mare şi imobilă, în scena finală a aşteptării; norii se adună roşietic, tot mai roşietic, în adâncul ochilor se lasă liniştea profundă şi reflexele depărtării luminoase şi deodată, în timp ce ei aşteaptă,

lumea atinge zenitul, se maturizează în ultimele două trei pulsații până la suprema perfecțiune. Grădinile se orânduiesc definitiv pe cupa de cristal a orizontului, verdeața lunii mai se învolburează şi îşi fierbe vinul strălucitor, pentru ca în clipa următoare să se reverse, colinele se aranjează după modelul norilor şi, trecând cel mai înalt vârf, frumusețea lumii se desprinde şi îşi ia zborul, intrând înmiresmată în veşnicie.

Şi în timp ce oamenii stau încă nemişcați, plecându-şi capetele încărcate încă de imense viziuni luminoase, fermecați de uriaşul şi strălucitorul zbor al lumii, din mulțime iese gâfâind acela pe care ei îl aşteptau neştiutori, curierul înveşmântat în roz, în tricou de culoarea zmeurei, acoperit de clopoței, de medalii şi ordine, aleargă prin piața curată, înconjurată de mulțimea tăcută, plină încă de zbor şi de prevestire – supliment în afara programului, profit net refuzat de această zi, care l-a economisit norocoasă din toată strălucirea ei. Înconjoară piața de şase-şapte ori în cercuri mitologice, în cercuri superb arcuite şi desenate. Aleargă încet, în ochii tuturor, cu privirile plecate, ruşinat parcă, cu mâinile în şolduri. Pântecele, cam greu, îi atârnă, uşor scuturat de ritmul alergării. Fața împurpurată de încordare îi străluceşte asudată sub mustața neagră de bosneac, iar medaliile, ordinele şi clopoțeii sar ritmic pe decolteul maro, ca un harnaşament de nuntă. Se vede de departe cotind într-o linie întinsă, asemenea unei parabole, apropiindu-se cu orchestra ienicerească de clopoței, frumos ca un zeu, nespus de roz, cu torsul nemişcat, alungind cu lovituri de harapnic trimise de fulgerele ochilor haita de câini care îl latră.

Atunci Franz Joseph I, dezarmat de armonia generală, proclamă o amnistie tacită, îngăduie roşul, îl îngăduie pentru această unică seară de mai, într-o formă diluată şi dulce ca o caramea şi, împăcat cu lumea şi cu antiteza sa, apare în fereastra deschisă a

Schonbrunnului, pentru ca în clipa aceasta să fie văzut în întreaga lume, la toate orizonturile, sub care, în piețe curate, înconjurate de mulțimi tăcute, aleargă curieri roşietici, rapizi, iar el se vede ca o uriaşă apoteoză crăiască pe fundalul norilor, sprijinit cu mâinile înmănuşate de balustrada ferestrei, în surtucul său turcoaz-albăstrui, cu eşarfa de cavaler al ordinului maltez, cu ochii întredeschişi parcă într-un zâmbet în deltele ridurilor – nasturi albaştri fără bunătate şi fără milă. Stă aşa cu favoriții albiți, pieptănați spre spate, deghizat în bunătate, un vulpoi înveninat, imitând zâmbetul cu chipul lui lipsit de umor şi lipsit de geniu.

XXX

După îndelungate şovăieli, i-am povestit lui Rudolf întâmplările din ultimele zile. N-am putut ține mai mult în mine taina care mă rodea. S-a întunecat, a țipat, m-a făcut mincinos şi în cele din urmă şi-a manifestat deschis invidia. Totul nu e decât minciună, minciună sfruntată, striga, alergând cu brațele ridicate. Extrateritorial! Maximilian! Mexic! Ha, ha! Plantații de bumbac! De ajuns, s-a terminat, nu mai are de gând să-şi folosească clasorul pentru astfel de aiureli. S-a terminat cu asociația noastră! Contractul a fost reziliat. S-a lua cu mâinile de păr de furie. Era scos din minți, gata de orice.

Foarte speriat, am început să-i explic, liniştindu-l. Am recunoscut că la prima vedere toată chestiunea pare ireală, de-a dreptul fantastică. Nici eu, îi spuneam, nu-mi pot reveni. Prin urmare nu-i de mirare că el, nepregătit, nu o poate accepta atât de uşor. Apelam la inima şi la onoarea lui. Îl lasă pe el conştiința, ca tocmai

acum, când lucrurile au intrat într-un stadiu hotărâtor, să-mi refuze ajutorul şi să distrugă totul prin retragerea lui? În cele din urmă m-am hotărât să-i dovedesc pe baza clasorului că totul, absolut totul, e adevărat.

Puțin mai îmbunat, a deschis albumul. Niciodată n-am vorbit cu atâta convingere şi înflăcărare; m-am întrecut pe mine însumi. Argumentând cu ajutorul timbrelor, nu numai că am respins toate acuzațiile şi am împrăştiat orice urmă de îndoială, dar mergând mai departe am ajuns la concluzii atât de uluitoare, încât eu însumi am rămas fascinat de perspectivele ce se deschideau. Rudolf tăcea învins. Nu mai putea fi vorba de desființarea asociației.

XXXI

Poate fi socotit o întâmplare faptul că tocmai în zilele acelea a sosit marele teatru al iluziei – splendid panoptic – şi s-a instalat în piața Sf. Treimi?... De mult prevăzusem aşa ceva, l-am înştiințat triumfător pe Rudolf.

Era o seară vântoasă şi neliniştită. Se apropia ploaia. La orizontul galben şi fad, ziua se pregătea de plecare, îşi trăgea în grabă coviltirele impermeabile şi cenuşii peste tabăra carelor sale ce se îndreptau în şir spre alte lumi, târzii şi reci. Sub cortina întunecoasă, pe jumătate lăsată, se mai arătară o dată ultimele şi îndepărtatele urme de lumină, ce cobora pe câmpia netedă şi nesfârşită, plină de întinse lacuri şi oglinzi. Condamnată parcă, lumina gălbuie şi speriată străbătea oblic jumătate din cer, cortina cădea repede, acoperişurile luceau pal de reflexe umede, întunericul cobora, iar jgheaburile începeau să cânte monoton.

Panopticul era puternic iluminat. În amurgul grăbit şi nelinişţit, adăpostiți de umbrele, oamenii se îmbulzeau cu siluetele lor întunecate prin lumina lăptoasă a amurgului spre vestibulul iluminat al cortului. Acolo plăteau respectuoşi unei dame colorate şi decoltate, strălucind cu giuvaerurile şi cu dintele său de aur – un bust viu, strâns în şnururi şi rujat, cu partea de jos a trupului pierdută în mod inexplicabil în umbra perdelelor de catifea.

Am intrat într-o încăpere puternic luminată. Lumea şi începuse să vină. Grupuri de oameni în mantale ude de ploaie, cu gulerele ridicate, treceau tăcuți dintr-un loc în altul şi se opreau în semicercuri. Printre ei i-am recunoscut cu uşurință pe cei care făceau parte doar aparent din aceeaşi lume, dar în realitate duceau o altă viață, o viață reprezentativă, îmbălsămată, urcată pe piedestal, expusă pentru a fi admirată şi de o pustietate solemnă. Stăteau într-o tăcere cutremurătoare, îmbrăcați în redingote şi jachete festive, croite din material bun şi pe măsură, palizi, cu roşeața ultimelor boli de care suferiseră şi muriseră. şi cu ochi strălucitori. În capetele lor nu mai exista de mult nicio idee, doar obişnuința de a se expune din toate părțile, viciul reprezentării existenței lor pustii, care reuşea să-i mențină cu ultimele eforturi. De mult ar fi trebuit să fie în pat, să-şi fi luat linguriţa cu doctorie, să stea înveliți în cearşafurile lor răcoroase, cu ochii închişi. Era un abuz să-i ții noaptea atât de târziu pe soclurile şi scaunele lor înguste, pe care şedeau țepeni, în încălțămintea strâmtă de lac, la mile depărtare de vechea lor existență, cu ochii strălucitori şi lipsiți total de memorie.

Din gură le atârna, ca limba unui spânzurat, cel din urmă strigăt scos atunci când au părăsit ospiciul, în care au stat, ca în purgatoriu, socotiți maniaci, înainte de a trece ultimul prag. Da, nu erau ei chiar Dreyfusi, Edisoni şi Luccheni autentici. Erau în bună măsură

nişte prefăcuți. Poate că erau într-adevăr nebuni, prinşi în flagrant delict tocmai în clipa în care a pătruns în ei acea extaziantă idee fixă, în momentul în care nebunia lor a fost pentru o clipă adevăr şi, preparată cu pricepere, a devenit esența noii lor existențe, curată ca un element, jucată pe o singură carte, neschimbată. De acum aveau în cap un singur gând, ca semnul exclamării, şi stăteau pe el într-un picior, ca în timpul zborului, opriți în mijlocul mişcării.

Îl căutam cu privirile în mulțimea aceea, neliniştit, trecând de la un grup la altul. În cele din urmă l-am găsit. Nu era în splendida uniformă de amiral al escadrei levantine, în care plecase din Toulon pe vasul amiral „Le Cid", în anul în care trebuia să se urce pe tronul mexican, nici în fracul verde de general de cavalerie, pe care îl purta cu atâta plăcere în ultimele sale zile. Era într-o haină obişnuită, cu poale lungi vălurite şi cu pantaloni de culoare deschisă. Un guler înalt cu plastron îi sprijinea bărbia.

Cu venerație şi cu emoție m-am apropiat împreună cu Rudolf de grupul oamenilor care îl înconjurau. Şi deodată am înmărmurit. La trei paşi de noi, în primul rând al spectatorilor, stătea Bianca în rochiță albă, împreună cu guvernanta ei. Stătea şi privea. Chipul ei pălise şi slăbise în ultimele zile, iar ochii încercănați şi plini de umbră priveau îngrijorător de trişti.

Stătea nemişcată, cu mâinile încrucişate sub faldurile rochiței şi privea pe sub sprâncenele sobre cu ochii încărcați de un doliu profund. Inima mi se strânse dureros la vederea ei. Fără să vreau i-am urmat privirile înfiorător de triste, şi iată ce am văzut: chipul lui a tresărit, de parcă l-a trezit cineva, colțurile gurii s-au ridicat în zâmbet, ochii i-au strălucit şi au început să se rotească în orbite, pieptul, sclipind de decorații, se umfla de suspine. Nu era o minune, ci un simplu truc mecanic. Întors cu cheia, arhiducele se mişca după principiile mecanismelor, artistic şi ceremonios, aşa cum

obişnuia în timpul vieții. Îşi trecea privirea pe rând peste toți, oprind-o câte o clipă, atent, asupra fiecăruia.

Aşa s-au întâlnit la un moment dat şi privirile lor. Arhiducele a tresărit, a şovăit, a înghițit în sec, de parcă ar fi vrut să spună ceva, dar, supus mecanismului său, îşi porni privirile mai departe, purtându-le peste alte chipuri cu acelaşi zâmbet radios şi încurajator. A sesizat el prezența Biancăi, şi-a deschis ea drum spre inima lui? Cine putea şti? Doar nu era el în adevăratul sens al cuvântului, ci abia un alter ego îndepărtat, foarte redus şi într-o prostrație profundă. Rămânând însă în lumea faptelor, trebuie recunoscut că era cea mai fidelă dublură a lui, era poate chiar el însuşi, în măsura în care asta mai era posibil într-o asemenea stare de lucruri, după atâția ani de la moartea lui. Era, desigur, foarte greu să se poată întrupa pe el însuşi într-o înviere de ceară. Trebuia să se strecoare ceva nou, amenințător, trebuia să se amestece ceva străin, aparținând nebuniei acelui genial maniac, care l-a conceput în megalomania sa, iar acel ceva trebuia să o umple de groază şi de spaimă pe Bianca. Pentru că până şi un bolnav se desprinde, se îndepărtează de sine, darmite un fals reînviat. Cum se comporta acum față de cel mai apropiat sânge al său? îşi juca cu bravură şi veselie artificială comedia crăiască, zâmbitor şi superb. Trebuia el să se mascheze într-atât, se temea chiar atât de paznicii săi, care îl urmăreau pretutindeni, chiar şi expus în acest spital al figurilor de ceară, unde trăiau cu toții sub groaza disciplinei spitaliceşti? Distilat cu greutate din nebunia cuiva, salvat în cele din urmă, pur şi tămăduit, nu trebuia el să tremure de teamă că îl puteau azvârli din nou în viitoare şi în haos?

Când privirile mele o regăsiră pe Bianca, am văzut-o ascunzându-şi fața în batistă. Guvernanta o cuprinse cu brațul, scânteind pustiu cu ochii emailați. N-am mai putut privi durerea Biancăi, simțeam că mă năpădeşte plânsul şi l-am tras pe Rudolf de mânecă. Ne-am

îndreptat spre ieşire.

În spatele nostru, strămoşul acela rujat, bătrânul în floarea vârstei, împărțea mai departe saluturile sale strălucitoare, monarhice, şi într-un exces de zel ridică şi mâna, trimițându-ne bezele în liniştea aceea imobilă, în mijlocul sâsâitului produs de lămpile cu acetilenă şi al susurului tăcut al ploii ce cădea pe pânza cortului, se ridică pe vârfuri cu ultimele lui forțe, bolnav până-n măduva oaselor şi, ca toți ceilalți, tânjind după trupul lui de muritor.

În vestibul, bustul rujat al casieriței ne întâmpină cu briliantele strălucitoare şi cu dintele ei de aur, pe fundalul negru al draperiilor magice. Am ieşit în noaptea înrourată, şi caldă de ploaie. Acoperişurile luceau sub apa ce se scurgea pe ele, jgheaburile plângeau monoton. Alergam prin ploaia torențială, luminată de felinarele aprinse ce zăngăneau în bătaia ei.

XXXII

O, abisuri ale perversității umane, o, intrigă infernală! În mintea cui s-a putut înfiripa această idee veninoasă şi diabolică, ce depăşeşte prin cutezanța sa cele mai rafinate născociri ale fanteziei? Cu cât pătrund mai adânc în nemernicia ei abisală cu atât sunt mai uimit de perfidia nețărmurită, de strălucirea răului genial din miezul acestei idei criminale.

Prin urmare nu m-a înşelat presimțirea. Aici, sub ochii noştri, în această aparentă legalitate, în pacea aceasta generală şi sub protecția tratatelor se săvârşea o crimă, care îți făcea părul măciucă în cap. Drama aceasta posomorâtă se petrecea într-o linişte desăvârşită, atât de mascată şi de conspirativă, încât

nimeni nu o putea bănui şi urmări printre atâtea aparenţe nevinovate ale primăverii. Cine putea bănui că între acel manechin mut, cu ochi rotitori, şi Bianca, o fată atât de delicată, de binecrescută şi de cumsecade, se petrecea o tragedie familială? Cine era în definitiv Bianca? Să dezvăluim, în sfârşit, această taină? Ce importanţă are faptul că nu provenea nici din împărăteasa de drept a Mexicului, nici măcar din consoarta aceea ilegală, din morganatica Isabella d'Orgaz, care, de pe scena unei opere ambulante, a reuşit să-l cucerească prin frumuseţea ei pe arhiduce?

Ce importanţă are faptul că mama ei era o micuţă creolă, căreia el i-a dat numele dezmierdător de Conchita şi care sub acest nume a intrat în istorie – într-un fel pe uşa din spate? Ştirile, pe care am reuşit să le strâng despre ea cu ajutorul clasorului, pot fi formulate în câteva cuvinte.

După căderea împăratului, Conchita a plecat cu fetiţa la Paris, unde a trăit dintr-o rentă viageră, fidelă monarhului iubit. Aici istoria pierde urmele acestei figuri emoţionante, făcând loc presupunerilor şi intuiţiei. Despre căsătoria fetiţei şi despre destinul ei nu ştim nimic. În schimb, în anul 1900, o anume doamnă de V., de o frumuseţe neobişnuită şi exotică, călătoreşte cu paşapoarte false, împreună cu fetiţa şi cu soţul său, din Franţa în Austria. La Salzburg, la graniţa cu Bavaria, în momentul transbordării în trenul de Viena, toată familia e reţinută de jandarmeria austriacă şi arestată. Este semnificativ faptul că după cercetarea actelor false, domnul de V. este eliberat, dar nu face niciun demers pentru eliberarea soţiei şi a fetiţei. Pleacă în aceeaşi zi înapoi în Franţa şi urmele lui se pierd. Aici toate firele se topesc în beznă. Cu câtă satisfacţie le-am regăsit urmele ce ţâşneau într-o erupţie înflăcărată din clasor. Meritul meu, descoperirea mea, rămâne pentru totdeauna identificarea acelui domn de V. cu o personalitate foarte suspectă, cunoscută sub cu totul alt nume şi în altă

țară. Dar, sst... Despre asta niciun cuvânt. E suficient că obârşia Biancăi este dovedită fără putință de tăgadă.

XXXIII

Atât spune istoria dogmatică. Dar istoria oficială nu este completă. Ea are lacune intenționate, pauze lungi şi tăceri îndelungate, în care se instalează repede primăvara. Ea umple îndată toate lacunele cu marginaliile sale, le acoperă generos cu frunzişul ce se scurge fără încetare şi creşte în pofida tuturor, amețeşte totul cu absurdițăile păsărilor, cu controversa acestor înaripate, plină de contradicții şi de minciuni, de întrebări naive, lipsite de răspunsuri, de repetări îndărătnice şi pretenționase. Trebuie multă răbdare ca să găseşti îndărătul acestei învălmăşeli textul adevărat. La acest rezultat te conduce analiza atentă a primăverii, analiza gramaticală a frazelor şi perioadelor ei. Cine, ce? al cui? Trebuie eliminată flecăreala nesocotită a păsărilor, atributele şi prepozițiile lor ascuțite, speriatele lor pronume reflexive, ca să poți desprinde sâmburele sănătos al sensului. Clasorul reprezintă un indicator foarte prețios. Proasta şi naiva primăvară! Umple totul, fără alegere, amestecă visul cu nonsensul şi, nesfârşit de frivolă, se ține veşnic de bufonerii. Să fie şi ea aliată cu Franz Joseph I, unită cu el prin firele aceluiaşi complot? Trebuie reținut ca şi cea mai mică fărâmă de sens în această primăvară este imediat acostată de o fanfaronadă însutită, de un nonsens bolborosit. Păsările şterg urmele, încurcă rânduiala cu interpretarea lor falsă. În felul acesta adevărul este alungat de peste tot de primăvara abundentă. care umple imediat cu eflorescența sa frunzoasă orice petic liber, orice

crăpătură. Unde să se ascundă atunci oropsitul, unde să-şi găsească azil, dacă nu acolo unde nu-l caută nimeni – în calendarele şi în cărţuliile acelea de iarmaroc, în litaniile cerşetorilor, care îşi au originea în clasor.

XXXIV

După multe săptămâni însorite au venit şi zilele înnorate şi caniculare. Cerul s-a întunecat ca în vechile fresce, norii s-au învolburat în liniştea apăsătoare, ca un tragic câmp de bătălie în tablourile şcolii napolitane. Pe fundalul acelor învolburări plumburii şi cenuşii, casele străluceau cu albul lor incandescent, de cretă, subliniat şi mai mult de umbrele aspre ale cornişelor şi pilaştrilor. Oamenii umblau cu capetele plecate, plini de întunericul ce se aduna în ei, ca înaintea unei furtuni, printre descărcările electrice mute.

Bianca nu se mai arată în parc. Se vede că o păzesc, nu o lasă să iasă. Au simţit primejdia.

Am văzut astăzi în oraş un grup de bărbaţi în fracuri şi cilindre negre, trecând prin piaţă cu pas măsurat, de diplomaţi. Piepturile lor albe străluceau strident în văzduhul plumburiu. Priveau casele în tăcere, de parcă voiau să le evalueze. Mergeau cu paşi rari, cadenţat. Pe chipurile proaspăt bărbierite au mustăţi negre, de culoarea cărbunelui, şi ochi strălucitori, expresivi, ce se mişcă uşor în orbite, de parcă ar fi unşi. Uneori îşi scoteau cilindrele şi îşi ştergeau transpiraţia de pe frunte. Toţi sunt înalţi, zvelţi, de vârstă mijlocie şi au feţe smeade de gangsteri.

XXXV

Zilele deveniseră înnegurate, nouroase şi cenuşii. Furtuna stă zi şi noapte, departe, la orizont, potențială, fără să-şi descarce ploile. Uneori, în liniştea adâncă, trece prin văzduhul de oțel o boare de ozon, o mireasmă de ploaie, o briză jilavă şi proaspătă.

Pe urmă însă numai grădinile sparg văzduhul cu oftatul lor puternic şi cresc de mii de ori cu frunzişul lor, cresc la întrecere, zi şi noapte, cresc în acord. Steagurile atârnă greu, întunecate şi îşi scurg neputincioase cele din urmă valuri de culoare în aerul vâscos. Uneori, în capul străzii, cineva îşi întoarce spre cer o jumătate de față, luminată, decupată din întuneric, cu un ochi neliniştit şi strălucitor – ascultă foşnetul aerului, tăcerea electrică a norilor plutitori, în timp ce rândunici ascuțite, înveşmântate în negru şi alb spintecă adâncurile văzduhului ca nişte săgeți tremurătoare.

Ecuadorul şi Columbia au decretat mobilizare. Pe diguri se adună într-o tăcere amenințătoare coloane de infanterie, pantaloni albi, diagonale albe încrucişate pe piept. Inorogul chilian s-a ridicat în două picioare. Se vede seara pe fundalul cerului – un animal patetic, încremenit de groază, cu copitele în aer.

XXXVI

Zilele se cufundă tot mai mult în umbră şi în meditație. Cerul s-a închis, s-a baricadat, umflat de furtuna de oțel tot mai înnegurată, şi tace învolburat, jos de tot. Pământul ars şi pestriț a încetat să mai respire. Numai grădinile cresc fără încetare, îşi scurg

frunzişul, îmbătate şi inconştiente, acoperă fiecare crăpătură cu substanța lor rece şi frunzoasă. (Erupția mugurilor, lipicioasă ca erupția de scabie, dureroasă şi purulentă – se vindecă acum cu verdeață răcoroasă, se cicatrizează, frunză pe frunză, se compensează cu sănătate însutită, făcându-şi rezerve peste măsură şi fără nicio noimă. Acoperiseră şi înăbuşiseră sub verdeața întunecată strigătul pierdut al cucului, glasul lui se aude departe şi înăbuşit, cufundat în grădini adânci, pierdut sub revărsarea eflorescenței exuberante.)

De ce luminează casele în acest peisaj mohorât? Cu cât se înnourează mai mult foşnetul parcurilor cu atât devine mai puternic albul de var al caselor şi luminează tot mai strident, fără soare, cu reflexele incandescente ale pământului ars, de parcă peste o clipă ar trebui să se împestrițeze de petele negre ale unei boli lucioase şi pestrițe.

Câinii aleargă amețiți, cu botul în vânt. Adulmecă ceva, năuciți şi agitați, scotocind verdeața pufoasă.

Ceva din foşnetul vâscos al acestor zile înnourate încearcă să fermenteze – ceva extraordinar, ceva neînchipuit de imens.

Fac calcule şi măsurători, ce ar putea echivala cu suma negativă a aşteptării, care se concentrează într-o încărcătură uriaşă de electricitate negativă, ce ar putea egala catastrofala depresiune barometrică.

Undeva creşte şi prinde forță acel ceva, pentru care toată natura noastră pregăteşte concavitatea acea, forma, adierea aceea fără suflu, pe care parcurile nu o pot umple cu mireasma îmbătătoare de liliac.

XXXVII

Negri, negri, mulțime de negri în oraş! Au fost văzuți ici şi colo, concomitent în câteva puncte. Aleargă pe străzile oraşului, mulțimi zgomotoase, zdrențuite, năvălesc în magazinele alimentare, le devastează. Glume, ghionturi, râsete, alb de ochi rostogolit în rotiri largi, sunete guturale şi dinți albi, strălucitori. Până să se mobilizeze miliția, s-au volatilizat fără urmă.

Eu presimțisem aşa ceva, şi nici nu se putea altfel. Era consecința firească a încordării meteorologice. Abia acum îmi dau seama de ceea ce am intuit de la bun început: primăvara aceasta e plină de negri.

De unde au apărut negrii în această zonă, de unde au venit mulțimile de negri în pijamalele dungate de bumbac? Să-şi fi aşezat marele Barnum corturile prin apropiere, venind cu convoaiele de oameni, de animale şi demoni, să-şi fi oprit prin apropiere trenurile lui nesfârşite. ticsite de forfota îngerilor, dobitoacelor şi acrobaților? Nici vorbă. Barnum era departe. Bănuiala mea se îndrepta în altă direcție. Nu spun nimic. Tac, pentru tine, Bianca, şi nicio tortură nu-mi va smulge vreo mărturisire.

XXXVIII

În ziua aceea m-am îmbrăcat îndelung şi cu grijă. În cele din urmă, stând în fața oglinzii, pus la punct, am arborat o fermitate stăpânită, dar necruțătoare. Mi-am armat cu grijă pistolul înainte de a-l introduce în buzunarul din spate. Am mai aruncat o privire în oglindă şi mi-am pipăit sacoul şi buzunarul de la piept, în care aveam ascunse actele. Eram gata să-l înfrunt.

Mă simțeam profund liniştit şi hotărât. Era doar vorba de Bianca şi ce n-aş fi fost în stare să fac pentru

ea! M-am hotărât să nu-i destăinui nimic lui Rudolf. Cu cât îl cunoşteam mai bine, cu atât mă convingeam mai mult că e un om mediocru, incapabil să se ridice deasupra platitudinii. M-am săturat de faţa aceea care împietrea de consternare şi îngălbenea de invidie la fiecare nouă revelaţie a mea.

Dus pe gânduri, am străbătut repede drumul acela scurt. Când poarta mare de fier s-a închis în urma mea, am intrat, tremurând de emoţie, în altă atmosferă, în altă învolburare a văzduhului, în ţinutul străin şi rece al marelui an. Ramurile negre ale copacilor se rămureau într-un alt timp, vârfurile lor, desfrunzite încă, împungeau cu nuielele negre cerul alb ce plutea sus de tot, într-o altă zonă, străină, închisă din toate părţile de alei, izolată şi uitată ca un golf fără curenţi. Glasurile păsărilor, pierdute şi înăbuşite în spaţiile îndepărtate ale acelui cer întins, tăiau liniştea altfel, o prelucrau meditând, grea, cenuşie, oglindită pe dos în eleşteul tăcut, iar lumea se cufunda în această oglindire fără să gândească, gravita oarbă, impetuoasă, în meditaţia aceea imensă universală şi cenuşie, în tirbuşoanele acelea inversate ale copacilor ce alergau la nesfârşit, în paloarea aceea mare, despletită, fără liman şi fără sosire.

Calm şi profund liniştit, cu fruntea ridicată, am poruncit să fiu anunţat. Am fost introdus într-un hol semiîntunecos. Semiîntunericul vibra de un lux potolit. Prin fereastra înaltă şi deschisă intra, ca printr-o deschizătură de flaut, aerul din grădină, intra în valuri domoale, blând, ca un balsam într-o cameră în care zace un bolnav incurabil. În febra aceea care pătrundea pe nevăzute, odată cu respiraţia blândă a perdelelor, umflate uşor de aerul grădinii, obiectele prindeau viaţă, se trezeau suspinând. O presimţire strălucitoare trecea în fugă prin pasajele înspăimântate ale paharelor veneţiene din vitrina adâncă, frunzele tapetelor foşneau speriate şi argintii.

Pe urmă tapetele păleau, se cufundau în umbră, iar meditația lor gravă, de ani de zile înghesuită în desişurile unei speculații întunecate, se elibera, dezlănțuindu-şi brusc imaginația trezită de delirul orb al miresmelor, asemenea vechilor herbare prin ale căror prerii uscate trec în goană şiruri de colibri şi turme de bizoni, incendiile stepelor şi opresorii cu scalpuri la şei.

E ciudat cum vechile interioare nu-şi pot găsi liniştea în trecutul lor întunecat şi răscolit, cum încearcă să revină în liniştea lor întâmplări de mult trecute şi osândite. Se reiau aceleaşi situații în variante nesfârşite, întoarse pe toate fețele de dialectica sterilă a tapetelor. Aşa se destramă liniştea aceea imorală, stricată până în străfunduri, în mii de ipoteze, în deliberări solitare, străbătând năucite tapetele în fulgere fără lumină. De ce să ascundem? Nu trebuiau oare calmate aici noapte de noapte acele răbufniri exagerate, acele paroxisme ale febrei, nu trebuiau ele domolite cu injecții de droguri tainice, care le transportau în privelişti întinse, blânde şi mângâietoare, pline de ape şi oglinzi îndepărtate, printre tapetele ce se risipeau?

Am auzit un foşnet. Condus de un servitor, cobora scările, îndesat, voinic, cu mişcări economicoase, orbit de reflexele ochelarilor mari de baga. Pentru întâia oară mă găseam față în față cu el. Era impenetrabil, dar după primele mele cuvinte am observat, nu fără satisfacție, două brazde de remuşcare şi amărăciune, care se adânceau în trăsăturile lui. În timp ce în spatele strălucirii oarbe a ochelarilor îşi acoperea fața cu masca unei perfecte inaccesibilități, o nelinişte palidă dispărea în grabă printre cutele acelei măşti. Încet, încet interesul lui sporea şi după înfățişarea lui atentă se vedea că abia acum începea să mă prețuiască. M-a invitat alături, în cabinetul lui. La intrarea noastră, o siluetă de femeie în rochie albă se retrase de lângă uşă, speriată, de parcă ar fi tras cu urechea, şi dispăru în interior. Să fi fost guvernanta Biancăi? Trecând pragul camerei, mi se

părea că intru în junglă. Semiîntunericul încăperii, de un verde tulbure, era vărgat de umbrele apoase lăsate de şipcile jaluzelelor din ferestre. Pereții erau împodobiți cu planşe botanice, în colivii mari zburau păsările colorate. Vrând, pesemne, să mai câştige timp, îmi arăta armele primitive atârnate pe pereți: sulițe, bumeranguri şi tomahawkuri. Simțul meu olfactiv sensibilizat desluşi mirosul de curara. În timp ce el manipula un fel de halebardă barbară, i-am recomandat atenție şi stăpânirea mişcărilor, întărindu-mi avertismentul cu pistolul. Zâmbi dezolat, uşor surprins, şi puse arma la locul ei. Ne-am aşezat la biroul uriaş de abanos, l-am mulțumit pentru țigara pe care mi-o oferea, invocând abstinența. Atâta prudență îmi atrase aprecierea lui. Cu țigara în colțul buzelor răsfrânte, mă privea cu o bunăvoință amenințătoare şi suspectă. Pe urmă, răsfoind parcă distrat un carnet de cecuri, mi-a propus pe neaşteptate un compromis, spunând o cifră cu multe zerouri, în timp ce pupilele lui se ascunseră în colțurile ochilor. Zâmbetul meu ironic îl determină să renunțe repede la această temă. Suspinând, etală în fața mea registrele comerciale şi începu să-mi explice situația afacerilor. Numele Biancăi nu fu pronunțat niciodată, deşi era prezent în fiecare cuvânt al nostru. Îl priveam fără nicio tresărire, iar de pe buzele mele nu dispărea zâmbetul ironic. În cele din urmă se sprijini neputincios de brațele fotoliului. – Dumneata eşti ireconciliabil – spuse parcă pentru sine – de fapt ce doreşti? Am început să vorbesc din nou. Vorbeam cu vocea înăbuşită, cu o înflăcărare stăpânită. Obrajii mi s-au îmbujorat. Am pronunțat de câteva ori cu vocea tremurândă numele lui Maximilian, l-am pronunțat accentuându-l, urmărind de fiecare dată chipul adversarului meu, care devenea cu câte o nuanță mai palid. În cele din urmă am încheiat, respirând greu. Stătea zdrobit. Nu-şi mai putea stăpâni fața, care devenise brusc bătrână şi obosită.

— Hotărârile dumneavoastră, am încheiat – îmi vor arăta dacă v-aţi maturizat pentru a înţelege noua stare a lucrurilor şi dacă sunteţi gata să o recunoaşteţi şi în fapte. Cer dovezi şi încă o dată dovezi…

Întinse o mână tremurătoare spre clopoţel. L-am oprit cu o mişcare a mâinii şi, cu degetul pe trăgaci, m-am retras ieşind cu spatele din cameră. La ieşire, lacheul mi-a întins pălăria. M-am pomenit pe o terasă inundată de soare, cu ochii încărcaţi încă de vârtejurile întunericului şi de vibraţii. Coboram scările, fără să mă uit înapoi, triumfător şi sigur că acum nicio armă ucigaşă nu se mai poate ivi din dosul vreunui oblon al palatului.

XXXIX

Treburi importante, treburi de stat de cea mai mare însemnătate mă obligă acum să ţin adesea conferinţe secrete cu Bianca. Mă pregătesc scrupulos pentru ele, stând până noaptea târziu aplecat deasupra biroului, studiez probleme dinastice de cea mai delicată natură. Timpul trece, iar noaptea se opreşte tăcută în fereastră, deasupra lămpii de masă, tot mai târzie şi mai solemnă, taie straturi tot mai târzii şi mai întunecate, abordează grade tot mai adânci de iniţiere şi se dezarmează în fereastră, neputincioasă, în suspine nemărginite. Camera întunecată soarbe cu înghiţituri lungi şi rare spaţiile parcului, îşi schimbă conţinutul prin transfuzii răcoroase cu imensa noapte ce se apropie învolburată de beznă, încărcată de seminţe pufoase, de pulbere întunecoasă şi de fluturi de noapte pluşaţi şi tăcuţi, care zboară de-a lungul pereţilor într-o spaimă mută. Desişurile tapetelor se înfioară de frică în întuneric,

argintii, strecurând prin frunzişul ce se cerne fiori rătăcitori şi letargici, extazuri şi înălțări reci, spaima şi uitarea transcendentală, care umplu noaptea de mai până dincolo de hotarele ei, dincolo de miezul nopții. Fauna ei transparentă şi sticloasă, roiul uşor al țânțarilor se abătea asupra mea în timp ce stăteam aplecat deasupra hârtiilor, umplând spațiul mai sus, tot mai sus cu broderia albă, spumoasă şi misterioasă, cu care se brodează noaptea, târziu după miezul nopții. Pe hârtie se aşază cosaşi şi țânțari alcătuiți parcă din țesutul transparent al speculațiilor nocturne, insecte de sticlă, monograme delicate, arabescuri închipuite de noapte, tot mai mari şi mai fantastice, mari ca liliecii, ca vampirii, create numai din caligrafie şi din aer. Perdelele roiesc de dantelăria aceea mişcătoare, de invazia tăcută a acelei faune albe, imaginare.

Într-o astfel de noapte nemărginită, fără hotare, spațiul îşi pierde sensul. Înconjurat de dansul luminos al țânțarilor, cu vraful de hârtii rezolvate în mână, fac câțiva paşi într-o direcție nedefinită, într-o înfundătură a nopții, care trebuie să se sfârşească cu o uşă, uşa albă a Biancăi. Apăs pe clanță şi intru la ea, trecând parcă dintr-o cameră în alta. Şi totuşi, când păşesc peste prag, pălăria mea neagră de carbonar fâlfâie parcă de vântul îndepărtatelor călătorii, cravata împletită fantastic foşneşte în curent, iar eu strâng la piept mapa plină cu cele mai secrete documente. Parcă aş fi trecut din anticamera nopții într-o noapte adevărată! Cât de profund se respiră acest ozon al nopții! Aici e sorgintea, aici e miezul nopții încărcate de iasomie. Abia aici îşi începe ea adevărata istorie. Lampa mare cu abajur trandafiriu arde la capul patului. În penumbra ei roză lângă fereastra larg deschisă, se odihneşte Bianca între perne imense, purtată de aşternutul învolburat ca de adierea nopții. Bianca citeşte sprijinită în brațul ei palid. La înclinarea mea adâncă răspunde cu o privire scurtă pe deasupra cărții. Privită de aproape, frumusețea ei

pare să scadă, să se retragă în ea, ca lumina unei lămpi potolite. Observ cu o satisfacție profanatoare că năsucul ei nu este chiar atât de nobil croit, iar pielea e departe de perfecțiunea ideală. Observ acest lucru cu o anumită uşurare, deşi ştiu că această reticență a strălucirii ei se datorează parcă numai îndurării menite să nu-mi oprească respirația şi să nu mă amuțească, Mai târziu frumusețea ei regenerează repede, prin intermediul depărtării şi devine dureroasă şi de-a dreptul insuportabilă.

Încurajat de semnul ei, mă aşez lângă pat şi-mi încep relatarea, servindu-mă de documentele pregătite anterior. Dincolo de capul Biancăi, pluteşte somnolent, prin fereastra deschisă, foşnetul parcului. Întreaga pădure, adunată dincolo de fereastră, pluteşte cu şirurile ei de copaci, pătrunde prin pereți, se întinde, omniprezentă şi atotcuprinzătoare. Bianca ascultă absentă parcă. E iritant că nu-şi întrerupe lectura. Mă lasă să-i înfățişez fiecare chestiune sub toate aspectele, să-i prezint toate argumentele pro şi contra, apoi, ridicându-şi ochii de pe carte şi clipind puțin absentă, o rezolvă repede, în treacăt, cu o precizie uimitoare. Prudent şi atent la fiecare cuvânt al ei, îi rețin cu zel tonul vocii, pentru a-i pătrunde intențiile ascunse. Pe urmă îi prezint supus decretul pentru semnătură, iar Bianca, cu umbre lungi sub genele plecate, semnează şi priveşte cu o uşoară ironie, cum îmi aşez contrasemnătura.

S-ar putea ca ora târzie, mult după miezul nopții, să nu favorizeze concentrarea asupra problemelor de stat. Depăşind şi cel din urmă hotar, noaptea se îndreaptă spre un fel de dezmăț. În timp ce discutăm, iluzia camerei dispare tot mai mult şi suntem, de fapt, într-o pădure. Firele de ferigă umplu toate colțurile, pe lângă pat trece un perete de tufişuri mişcătoare şi încolăcite. Din acest perete frunzos se desprind în lumina lămpii veverițe cu ochi mari, ciocănitori şi viețuitoare ale nopții

şi privesc nemişcate la lumină cu ochii lor lucitori şi bulbucați. Începând din această clipă intrăm într-un timp ilegal, într-o noapte lipsită de control, supusă tuturor capriciilor şi toanelor nocturne. Ceea ce se întâmplă acum, este într-un fel în afara socotelilor, nu se ia în considerare, e plin de banalitate, de excese incalculabile şi de ştrengării nocturne. Numai aşa se explică ciudata metamorfoză din comportarea Biancăi. Ea. Întotdeauna stăpânită şi serioasă, întruchiparea disciplinei şi ordinii, devine acum plină de capricii, de îndărătnicie şi nesăbuință. Hârtiile stau întinse pe marea câmpie a plăpumii, Bianca, absentă parcă, le ia în mână, îşi aruncă ochii, indiferentă, peste ele şi le lasă nepăsătoare să-i cadă printre degete. Cu buzele umflate, aşezându-şi mâna palidă sub cap, Bianca tergiversează luarea unei hotărâri şi mă lasă să aştept. Alteori, se întoarce cu spatele către mine, îşi acoperă urechile cu mâinile, surdă la rugămințile şi persuasiunile mele. Deodată, fără niciun cuvânt, cu o mişcare a picioruşului sub plapumă, aruncă toate hârtiile jos şi, de la înălțimea pernelor sale, priveşte peste umăr cu ochii deschişi enigmatic, cum le strâng aplecat şi sârguincios de pe jos, suflând cetina de pe ele. Aceste capricii, pline, de altfel, de grație, nu uşurează rolul, şi aşa atât de greu şi plin de răspundere, al regentului.

În timpul discuțiilor noastre freamătul pădurii, încărcat de iasomie răcoroasă, trece prin cameră însoțit de mile întregi de peisaje. Mereu alte fragmente ale pădurii, cortegii de copaci şi de tufişuri, decoruri silvice întregi se perindă prin cameră. Atunci devine limpede că ne aflăm de la bun început într-un fel de tren, un tren forestier nocturn, care înaintează încet pe marginea unei depresiuni prin împrejurimile păduroase ale oraşului. De aici şi curentul acela adânc şi îmbătător, care străbate compartimentele şi se prelungeşte în perspectiva nesfârşită a presimțirilor. Apare de undeva chiar şi un conductor cu lanternă, iese de printre copaci

şi ne perforează biletele cu cleştele. Aşa pătrundem într-o noapte tot mai adâncă, deschidem bolți cu totul noi, pline de uşi ce se închid zgomotoase şi de curent. Ochii Biancăi se adâncesc, obrajii îi ard, un zâmbet sublim îi întredeschide buzele. Vrea oare să-mi destăinuie ceva? O mare taină? Bianca vorbeşte de trădare şi chipul ei e cuprins de flăcările extazului, ochii i se micşorează de voluptate, atunci când, zvârcolindu-se ca o şopârlă sub plapumă, îmi reproşează trădarea celei mai sacre misiuni. Îmi sondează cu atâta îndărătnicie chipul livid cu ochii ei dulci, încât aceştia devin saşii. – Fă asta – îmi şopteşte insistent – fă asta şi ai să devii unul dintre ei, unul dintre acei negri... Iar când o conjur, ducând disperat degetul la gură, fața ei devine deodată rea şi veninoasă. — Eşti caraghios cu fidelitatea ta inflexibilă şi cu toată misiunea ta. Dumnezeu ştie ce crezi tu despre indispensabilitatea ta. Dar dacă l-aş alege pe Rudolf! Îl prefer de o mie de ori, unui pedant politicos ca tine. Ah, el ar fi supus, gata de orice crimă, gata să renunțe la propria sa ființă, să se autodesființeze... Apoi, luând o înfățişare triumfătoare, întreabă: – Îți aminteşti de Lonka, fata spălătoresei Antosia, cu care te jucai, când erai mic? – M-am uitat la ea mirat. — Aceea eram eu – spuse chicotind – numai că atunci eram încă băiat. Îți plăceam atunci?

Ah, ceva se strică şi se dezmățează chiar în miezul primăverii. Bianco, Bianco, oare şi tu mă vei dezamăgi?

XL

Mă tem să dezvălui prea devreme ultimele mele atuuri. Mizez prea mult pe o carte ca să-mi permit acest risc. Pe Rudolf nu-l mai informez de mult asupra

desfăşurării evenimentelor. De fapt, comportarea lui s-a schimbat de la o vreme. Invidia, trăsătura dominantă a caracterului său, a cedat locul mărinimiei. De câte ori ne întâlnim întâmplător, în gesturile şi în cuvintele lui stângace se manifestă o bunăvoinţă debordantă, combinată cu jenă. Mai demult, sub înfăţişarea lui de mutălău, sub reticenţa lui veşnic pânditoare, se ascundea totuşi o curiozitate devorantă, avidă de orice amănunt nou, de orice versiune nouă a cauzei. De la un timp e ciudat de liniştit, nu doreşte să afle nimic de la mine. De fapt, acest lucru mă bucură acum, când noapte de noapte am în Panoptic consfătuiri nespus de importante şi care trebuie să rămână un timp în cel mai desăvârşit secret. Paznicii, ameţiţi de votcă, la care nu mă scumpesc, îşi dorm în cămări somnul celor drepţi, în timp ce eu, la lumina câtorva lumânări fumegânde, port convorbiri într-o societate atât de aleasă. Doar printre cei de acolo sunt şi capete încoronate, iar pertractările cu ele nu sunt uşoare. Şi-au păstrat din timpurile de altădată un eroism fără obiect, pustiu şi fără text, o flacără, o mistuire în focul unei concepţii, obişnuinţa de a miza toată viaţa pe o singură carte. Ideile pentru care au trăit s-au discreditat una după alta în proza zilei cotidiene, fitilele lor au ars, iar ei stau acum pustiiţi, plini de un dinamism neutilizat şi, fulgerând inconştienţi din priviri, aşteaptă ultimul cuvânt al rolului pe care îl joacă. Cât de uşor e să falsifici acum acest cuvânt, să le sugerezi prima idee pe care o ai la îndemână, când ei sunt atât de ignoranţi şi de neajutoraţi! Asta îmi simplifică nespus misiunea. Pe de altă parte este extraordinar de greu să pătrunzi în gândirea lor, să aprinzi în ei scânteia unei idei, aşa curent s-a creat în spiritul lor, aşa vânt pustiu suflă prin ei. Chiar şi trezirea lor din somn a necesitat multă trudă. Stăteau toţi culcaţi în paturi, înfiorător de palizi şi fără să respire. Mă aplecam asupra lor pronunţând în şoaptă cuvintele cele mai însemnate pentru ei cuvinte

care ar fi trebuit să-i zguduie ca un curent electric. Deschideau câte un ochi. Se temeau de paznici şi făceau pe morții şi pe surzii. Abia când se convingeau că suntem singuri se ridicau în paturile lor, bandajați, reconstituiți din bucăți, strângându-şi protezele de lemn, imitațiile de plămân şi de ficați. La început erau foarte suspicioşi şi voiau să-şi recite rolurile învățate pe de rost. Nu înțelegeau că se putea cere şi altceva de la ei. Bărbați iluştri, floarea omenirii, Dreyfus şi Garibaldi, Bismarck şi Victor Emmanuel I, Gambetta şi Mazzini şedeau uluiți, gemând din când în când. Cel mai greu înțelegea arhiducele Maximilian. Când eu îi tot repetam cu înflăcărare la ureche numele Biancăi, el clipea năucit din ochi, pe fața lui se întipărise uimirea şi nicio scânteie a înțelegerii nu-i tulbura trăsăturile. Doar când am pronunțat rar şi apăsat numele lui Franz Joseph I peste fața lui a trecut o grimasă oribilă, un simplu reflex, care nu mai avea corespondență în sufletul lui. Acest complex i-a fost demult alungat din conştiință, căci cum ar fi putut trăi cu această încărcătură de ură, el, cu atâta trudă reconstituit şi vindecat după acea sângeroasă execuție din Vera Cruz. Am fost nevoit să-l învăț din nou propria lui viață. Anamneza fiind deosebit de slabă, a trebuit să fac apel la acele firave tresăriri ale sentimentelor din subconştientul lui. Îi inoculam elementele dragostei şi urii. A doua noapte constatam că uitase totul. Colegii lui, mai ageri decât el, mă ajutau, şoptindu-i reacțiile cu care trebuia să-mi răspundă şi în felul acesta educarea lui înainta încet, încet. Era foarte neîngrijit, pur şi simplu pustiit sufleteşte de paznici, cu toate acestea am ajuns ca la auzul numelui lui Franz Joseph să scoată sabia din teacă. Era cât pe aci să-l străpungă pe Victor Emmanuel I, care nu se dăduse suficient de repede la o parte.

S-a întâmplat ca restul acestui superb colegiu să se înflăcăreze şi să se pătrundă de ideea noastră mult mai repede decât nefericitul arhiduce. Entuziasmul lor nu

cunoştea limite. A trebuit să fac uz de toate forțele mele ca să-i potolesc. E greu de spus dacă înțeleseseră în întregime ideea pentru care aveau să lupte, dar fondul problemei nu-i privea pe ei. Predestinați să se mistuie în focul unei dogme, erau fascinați de ideea că datorită mie au intrat în posesia parolei, în numele căreia puteau muri în luptă, în furtuna entuziasmului. Îi linişteam prin hipnoză, le inoculam cu trudă păstrarea secretul vii. Eram mândru de ei. Ce conducător de oşti a avut vreodată sub comanda sa un stat-major atât de superb, o echipă de generali alcătuită din spirite atât de înflăcărate, o gardă, e adevărat, numai de invalizi, dar de invalizi geniali.

A venit, în sfârşit, şi noaptea aceea mare şi nesfârşită, furtunoasă, învolburată, zguduită în adâncurile ei de ceea ce se pregătea. Fulgerele sfâşiau necontenit întunericul, lumea se deschidea sfârtecată până la viscere, îşi arăta interiorul strident colorat, înfiorător şi fără viață şi îl închidea înapoi, ca să plutească mai departe în freamătul parcurilor, în demonstrația codrilor, în procesiunea orizonturilor rotitoare. Am părăsit muzeul la adăpostul întunericului. Mergeam în fruntea acelor cohorte însuflețite, ce înaintau în larma poticnelilor şi salturilor, în şontâcăitul cârjelor şi protezelor. Fulgerele se scurgeau pe lamele săbiilor scoase din teacă. Aşa am ajuns prin întuneric până la poarta vilei. Am găsit-o deschisă. Îngrijorat, presimțind un vicleşug, am poruncit să se aprindă torțele. Văzduhul s-a înroşit de smoală aprinsă, păsările speriate s-au ridicat sus în lumina roşie, iar în focul acela bengalic am zărit clar vila, terasele şi balcoanele ei, ce păreau cuprinse de flăcări. Pe acoperiş flutura un steag alb. Stăpânit de presimțiri rele, am intrat în curte, în fruntea vitejilor mei. Pe terasă apăru major domus. Cobora pe scările monumentale, făcând plecăciuni, şi se apropia ezitând, palid şi nesigur în mişcări, tot mai vizibil în lumina torțelor. Minam îndreptat vârfu! săbiei

spre pieptul lui. Credincioşii mei stăteau nemişcaţi, ridicând sus făcliile fumegânde. În tăcerea ce s-a aşternut se auzea foşnetul flăcărilor ce se scurgeau orizontal.

— Unde-i domnul de V? am întrebat.

Servitorul desfăcu braţele cu o mişcare nedefinită.

— A plecat, domnule – spuse.

— Ne convingem noi imediat. Dar Infanta unde este?

— Înălţimea Sa a plecat, de asemenea. Toţi au plecat…

Nu aveam motive să mă îndoiesc. Cineva mă trădase. Nu era timp de pierdut.

— Pe cai! am strigat. Trebuie să le tăiem calea!

Am smuls uşile grajdului şi din întuneric ne-a izbit un val de căldură şi miros de animale. În clipa următoare toţi eram în şa, iar caii nechezau şi se smulgeau de sub noi. Purtaţi de galopul lor, am ieşit în strada pietruită într-o cavalcadă lungă, însoţiţi de tropotul copitelor. – Prin pădure, spre râu, am strigat peste umăr şi am cotit pe alee. În jurul nostru adâncurile codrului turbaseră. Parcă se deschiseseră în întuneric priveliştile tuturor catastrofelor şi potopurilor. Goneam prin vuietul cascadelor, prin codrii înverşunaţi, flăcările torţelor rămâneau în urma galopului nostru întins. Prin capul meu trecea un uragan de gând un. Bianca a fost răpită, sau ereditatea ordinară a tatălui a învins în ea sângele mamei şi menirea, pe care zadarnic m-am străduit să i-o insuflu? Aleea devenea tot mai îngustă, se transforma într-un defileu, la capătul căruia se deschidea o poiană mare. Acolo i-am ajuns. Ne-au zărit de departe şi au oprit caleştile. Domnul de V. a coborât şi şi-a încrucişat braţele pe piept. Se apropia de noi încet, încruntat, fulgerând cu ochelarii, purpuriu în lumina torţelor. Douăsprezece săbii lucitoare s-au îndreptat spre pieptul lui. Ne apropiam de el în tăcere, formând un semicerc mare. Caii mergeau la trap. Mi-am acoperit ochii cu mâna ca să văd mai bine. Lumina

torțelor cădea pe caleaşcă şi, în interiorul ei, am zărit-o pe Bianca înspăimântător de palidă, iar alături de ea pe Rudolf. Îi ținea mâna şi i-o strângea la piept. Am descălecat liniştit şi m-am îndreptat cu pas şovăitor spre caleaşcă. Rudolf se ridică încet, de parcă ar fi vrut să-mi iasă în întâmpinare.

Oprindu-mă lângă caleaşcă, m-am întors spre cavalcada ce mă urma în front larg, cu săbiile gata să lovească şi am spus: – Domnilor, v-am deranjat inutil. Dumnealor sunt liberi şi pot pleca fără să se atingă cineva de ei. Nu fi se va clinti niciun fir de păr din cap. V-ați îndeplinit misiunea. Băgați săbiile în teacă. Nu ştiu în ce măsură ați înțeles ideea, în slujba căreia v-am angajat, în ce măsură a pătruns ea în voi şi a devenit sânge din sângele vostru. După cum vedeți, ideea aceasta dă faliment, dă faliment pe toată linia. Cred că, în ceea ce vă priveşte, veți supraviețui acestui faliment fără prea mari suferințe, din moment ce ați supraviețuit falimentului propriei voastre idei. De acum sunteți nepieritori. În ceea ce mă priveşte... dar persoana mea are mai puțină importanță. Şi, întorcându-mă către cei din caleaşcă, am continuat: aş vrea doar să nu credeți că ceea ce s-a întâmplat mă găseşte complet nepregătit. Nu-i aşa. De mult prevăzusem toate acestea. Dacă însă, aparent, am stăruit atâta timp în greşeala mea, e numai pentru că nu se cuvenea să cunosc lucrurile care depăşesc sfera mea de acțiune, nu se cuvenea să revanşez desfăşurarea evenimentelor. Am vrut să rămân la postul meu, acolo unde m-a aşezat destinul, am vrut să-mi îndeplinesc până la capăt programul, să rămân fidel rolului, pe care eu însumi l-am uzurpat. Fiindcă, acum recunosc cu căință, în pofida ambiției mele eu nu am fost decât un uzurpator. În orbirea mea m-am încumetat să răspândesc scriptura, să fiu tălmăcitorul voinței divine. În falsa mea inspirație am reținut urmele şi contururile sterile ce străbăteau clasorul. Le-am aranjat însă, din păcate, într-o schemă arbitrară. Am

impus acestei primăveri propria-mi regie, am introdus în eflorescența ei nemărginită propriul meu program şi am vrut să o modific, să o conduc după planurile mele. O vreme m-a purtat pe eflorescența ei, răbdătoare şi indiferentă, abia simțindu-mă. Insensibilitatea ei am luat-o drept toleranță, ba chiar solidaritate şi complicitate. Credeam că-i ghicesc din trăsături, intențiile cele mai ascunse, mai bine decât ea însăşi, că citesc în sufletul ei, că anticipez ceea ce ea, năucită de imensitate, nu poate exprima. Am ignorat toate semnele independenței ei primitive şi neînfrânate, am neglijat perturbările violente şi incalculabile care o răscoleau până în străfunduri. Am mers atât de departe în megalomania mea, încât am îndrăznit să mă amestec în problemele dinastice ale celor mai mari puteri, v-am mobilizat, domnilor, împotriva Demiurgului, am abuzat de slăbiciunea voastră față de idei, de nobila voastră naivitate, ca să vă inoculez o doctrină falsă şi distructivă, să îndrept idealismul vostru entuziast spre fapte demente. Nu vreau să lămuresc acum dacă am fost predestinat pentru cele mai mărețe fapte, spre care tindea ambiția mea. Se vede că am fost predestinat numai pentru a le iniția. Eu am început, apoi am fost îndepărtat. Mi-am depăşit limitele, dar şi acest lucru a fost prevăzut. În fond, mi-am cunoscut de la început destinul. Asemenea destinului acestui nefericit Maximilian, destinul meu a fost destinul lui Abel. A fost o vreme când jertfa mea era înmiresmată şi plăcută lui Dumnezeu, iar fumul tău, Rudolf, plutea undeva jos de tot. Dar Cain învinge întotdeauna. Jocul acesta a fost măsluit de la bun început.

În clipa aceea o explozie îndepărtată zgudui văzduhul şi un stâlp de foc se înălță deasupra codrilor. Toți întoarseră capul. – Fiți liniştiți – le-am spus – arde Panopticul. Am lăsat acolo un butoi cu pulbere, cu fitilul aprins. De acum nu mai aveți casă, stimați domni, sunteți pribegi. Sper că acest lucru nu vă emoționează

prea mult.

Dar aceste puternice individualități, această floare a omenirii tăcea şi scânteia neputincioasă din ochi, stătea uluită, în formație de luptă sub reflexele îndepărtate ale incendiului. Se priveau lipsiți de orice idee, clipind din pleoape. – Iar Tu, Sire – şi aici m-am adresat arhiducelui – nu ai avut dreptate. A fost poate şi din partea ta o megalomanie. Voiam, pe nedrept, să schimb lumea în numele tău. De fapt, poate că tu nici n-ai avut această intenție. Culoarea roşie e o culoare ca toate celelalte şi abia toate la un loc alcătuiesc lumina. Iartă-mă, că am abuzat de numele tău în scopuri străine ție. Trăiască Franz Joseph I!

La auzul acestui nume, arhiducele tresări, duse mâna la sabie, dar îndată se stăpâni şi o roşeață vie îi coloră obrajii fardați, colțurile gurii se ridicară parcă într-un zâmbet, ochii începură să i se mişte în orbite, iar el, cumpătat şi demn, porni în rondurile sale, trecând de la unul la altul cu zâmbetul lui radios. Toți se îndepărtau de el indignați. Această recidivă monarhică, în împrejurări atât de nepotrivite, făcu o impresie deplorabilă.

— Renunță, Sire – i-am spus – nu mă îndoiesc că ştii pe de rost ceremonialul curții tale, dar acum nu e timpul pentru aşa ceva. Am vrut să vă citesc, onorabili domni, şi ție, Infanto, actul abdicării mele. Abdic din toate funcțiile. Dizolv triumviratul şi cedez regența lui Rudolf. Iar voi, stimați domni – aici m-am adresat statului meu major, sunteți liberi. Ați avut cele mai bune intenții şi vă mulțumesc călduros în numele ideii, al ideii noastre detronate – lacrimile îmi umeziră ochii – care cu toate acestea...

În acest moment răsună undeva în apropiere un foc de armă. Toți am întors capetele într-acolo. Domnul de V. stătea cu pistolul fumegând în mană, ciudat de țeapăn şi de oblic. Se strâmbă dizgrațios. Deodată se clătină şi se prăbuşi cu fața în jos. – Tată, tată! – strigă

Bianca şi se aruncă spre cel căzut. Se stârni panică. Garibaldi, care, ca vechi practician, se pricepea şi la răni, îl cercetă pe nefericit. Glontele îi perforase inima. Regele Piemontului şi Mazzini îl luară cu grijă de subsuoară şi îl întinseră pe targă. Bianca plângea sprijinită de Rudolf. Negrii, care abia acum se strânseră sub copaci, îşi înconjurară stăpânul. – Massa, massa, bunul nostru massa – se văitau în cor.

— Noaptea aceasta e o noapte fatală! am strigat. Dar în memorabila ei istorie nu va fi ultima tragedie. Recunosc, totuşi, că asta nu prevăzusem. L-am nedreptățit. De fapt, în pieptul lui bătea o inimă nobilă. Îmi retrag părerea despre el, o părere mioapă şi părtinitoare. A fost un tată bun, un stăpân bun pentru robii lui. Concepția mea dă faliment şi în acest caz. Dar o sacrific fără să regret. Ție, Rudolf, îți revine sarcina să-i alini Biancăi durerea, să o iubeşti îndoit, să-i înlocuieşti tatăl. Veți vrea, desigur, să-l luați cu voi pe punte. Să ne constituim în convoi şi să pornim spre debarcader. Sirena vaporului vă cheamă de mult.

Bianca s-a urcat din nou în caleaşcă, noi am încălecat, negrii au ridicat targa pe umeri şi am pornit spre debarcader. Cavalcada călăreților încheia acest trist convoi. Furtuna se liniştise în timpul cuvântării mele, lumina torțelor deschidea în pădure breşe adânci, umbrele lungi şi întunecate treceau cu sutele în goană, pe alături şi pe sus, adunându-se într-un larg semicerc în urma noastră.

Au mai rămas puține lucruri de adăugat şi istoria noastră se apropie de sfârşit. În mijlocul plânsetelor Biancăi şi ale negrilor, corpul neînsuflețit a fost urcat pe punte. Ne-am aliniat pe mal pentru ultima oară. Încă un lucru, Rudolf – am spus, apucându-l de nasturele sacoului. – Pleci ca moştenitor al unei averi imense, nu vreau să-ți impun nimic, fiindcă mie mi-ar reveni datoria să asigur bătrânețea acestor eroi pribegi ai omenirii, din păcate sunt sărac. – Rudolf scoase imediat

carnetul de cecuri. Urmă o consfătuire scurtă şi ajunserăm repede la înțelegere.

— Domnilor! am strigat, întorcându-mă spre garda mea, iată că acest mărinimos prieten al meu s-a hotărât să îndrepte fapta mea, care v-a lăsat fără pâine şi fără casă. După toate cele întâmplate nu vă mai primeşte niciun panoptic, cu atât med mult cu cât concurența este mare. Va trebui să mai renunțați la câte ceva din ambițiile voastre. Veți deveni în schimb oameni liberi şi sunt convins că ştiți să apreciați acest lucru. Pentru că, din păcate, voi cei predestinați reprezentării pure, nu ați învățat nicio meserie practică, prietenul meu v-a dăruit o sumă suficientă pentru cumpărarea a douăsprezece caterinci de Schwarzwald. Plecați în lume şi cântați oamenilor spre îmbărbătarea inimilor. Alegerea ariei vă aparține. De ce să facem risipă de cuvinte – doar nu sunteți Dreyfusi, Edisoni şi Napoleoni autentici. Sunteți, ca să spun aşa, numai din lipsa altora mai buni. Acum veți spori societatea multor predecesori ai voştri, a acelor anonimi Garibalzi, Bismarci şi Mac-Mahoni, oare pribegesc cu miile prin lume. În adâncul inimilor voastre veți rămâne pentru totdeauna aceste personaje. Iar acum, dragi prieteni şi stimați domni, strigați împreună cu mine: Trăiască fericiții miri, Rudolf şi Bianca! – Trăiască! strigară în cor. Negrii intonară un song. Când se lăsă liniştea, i-am strâns din nou cu o mişcare a brațului, apoi, oprindu-mă în mijlocul lor, am scos pistolul şi am strigat: – Şi acum, domnilor, rămâneți cu bine şi rețineți din ceea ce veți vedea avertismentul că nimeni nu trebuie să se încumete să ghicească intențiile divine. Nimeni n-a pătruns vreodată planurile primăverii. Ignorabimus, domnii mei, ignorabimus!

Am dus pistolul la tâmplă şi am apăsat pe trăgaci, dar în aceeaşi clipă cineva îmi smulse arma din mână. Alături stătea un ofițer de feldjägeri, care ținea o hârtie în mână şi întreba:

– Dumneavoastră sunteți Iosif N?

— Da – am răspuns uimit.

— Dumneavoastră – spuse ofițerul – ați avut cu câtva timp în urmă visul lui Iosif din Biblie?

— S-ar putea…

— Aşa este – spuse ofițerul, privind hârtiile. – Ştiți că acest vis a fost observat acolo, sus, şi că a fost aspru criticat?

— Nu răspund pentru visele mele – am ripostat.

— Ba nu, răspundeți. În numele Maiestății Sale sunteți arestat!

Am zâmbit.

— Cât de înceată este maşina justiției. Birocrația Maiestății Sale este cam greoaie. Eu devansasem de mult acel vis timpuriu cu fapte de calibru mult mai mare, pentru care am vrut să-mi aplic singur pedeapsa, şi iată că acest vis perimat îmi salvează viața. Sunt la dispoziția dumneavoastră.

O coloană de feldjägeri se apropia de noi. Am întins mâinile ca să-mi pună cătuşele. Mi-am mai întors o dată privirile şi am mai văzut-o pe Bianca pentru ultima oară. Stătea pe punte şi îşi flutura batista. Garda de invalizi mă salută în tăcere.

Noapte de iulie

Nopțile de iulie le-am cunoscut în anul examenului meu de maturitate, în timpul vacanței. În casa noastră, prin ale cărei ferestre treceau, cât era ziua de lungă, adierile, foşnetele, strălucirea zilelor fierbinți de vară, venise un nou locatar, o ființă micuță, îmbujorată şi plângăreață, fiul surorii mele. Venirea lui a provocat în casa noastră întoarcerea la relațiile primitive, a readus dezvoltarea sociologică la atmosfera migrațiilor şi haremelor din matriarhat, cu tabere de scutece, de lenjerie de pat şi de corp, spălate şi uscate la nesfârşit, cu neglijența toaletei feminine ce tinde spre o dezvelire vegetativ inocentă a părților abundente ale corpului, cu mirosul acrit de sugar şi de sâni plini cu lapte.

După o naştere grea, sora mea a plecat la băi, cumnatul îşi făcea apariția numai la masă, iar părinții stăteau până noaptea târziu în prăvălie. Asupra casei îşi exercita stăpânirea doica sugarului, a cărei feminitate expansivă se augmentase, şi îşi extrăgea autoritatea din rolul ei matern. Sub grandoarea acestei demnități şi cu existența sa grea şi lată, lăsase în întreaga casă amprenta genocreației, care nu era altceva decât supremația fizicului ei saturat şi abundent, distribuit în mod gradat şi inteligent între ea şi cele două slujnice, cărora fiecare acțiune le permitea să-şi desfăşoare, asemenea evantaiului de păun, întreaga gamă a feminității lor autosatisfăcute. La eflorescența şi maturizarea tăcută a grădinii pline de foşnetul frunzelor, de străluciri argintii şi meditații umbroase – casa

noastră răspundea cu aroma feminității şi maternității ce plutea deasupra lenjeriei albe şi a carnației înfloritoare, iar la ceasul amiezii violente, când toate perdelele se ridicau înspăimântate, şi în ferestrele deschise, scutecele întinse pe sfori se aliniau în şiruri strălucitoare – prin alarma aceea de dantelării şi pânzeturi pluteau semințe pufoase, fire de pulbere, petale rătăcite, iar grădina, cu apele ei de lumini şi de umbre, cu convoaiele de foşnete şi de meditații trecea încet prin cameră, de parcă în acest ceas al Domnului ar fi dispărut toate gardurile şi toți pereții, iar prin lumea întreagă ar fi trecut, într-o nesfârşită scurgere a gândurilor şi simțirilor, fiorul unității atotcuprinzătoare.

Eu, în schimb, mi-am petrecut serile acelei veri la cinematograful orăşelului. Plecam de acolo abia după ultimul spectacol.

Din negura sălii de cinema, sfâşiată de panica luminilor şi umbrelor, se trecea într-un vestibul liniştit şi luminos, cum sar trece din imensitatea unei nopți furtunoase într-un han liniştit.

După goana fantastică prin hârtoapele filmului, după excesele ecranului, inima fugărită venea să se liniştească în sala de aşteptare luminoasă, apărată de pereți împotriva asediului acelei uriaşe nopți patetice, în stația plină de siguranță, în care timpul se oprise demult, iar becurile îşi aruncau zadarnic lumina lor sterilă, valuri după valuri, în ritmul stabilit o dată pentru totdeauna de zgomotul surd al motorului, ce zguduia ghereta casieriței.

Vestibulul, scufundat în plictiseala orelor târzii, asemenea sălilor de aşteptare după plecarea trenurilor, părea uneori fundalul final al existenței, ceea ce rămâne atunci când evenimentele au trecut, când forfota diversității s-a epuizat. Pe un afiş mare, colorat, Asta Nielsen se clătina cu stigmatul negru al morții întipărit pentru veşnicie pe frunte, gura ei se deschisese o dată pentru totdeauna în cel din urmă țipăt, iar ochii

căpătaseră dimensiuni supraomeneşti şi o frumusețe supremă.

Casierița plecase demult acasă. Acum se învârtea cu siguranță prin cameră, în jurul patului aşternut, care o aştepta ca o luntre, gata să o poarte spre lagunele întunecate ale somnului, în păienjenişul aventurilor şi scandalurilor visate. Cea care stătea în gheretă, era numai învelişul ei, o fantasmă ce privea cu ochi obosiți, vopsiți strident, în golul luminii, clipea stupid din gene, ca să-şi scuture de pe ele pulberea de aur a somnolenței cernute neîntrerupt de becurile electrice. Uneori îi zâmbea pal sergentului de pompieri, sprijinit de perete, părăsit demult de realitatea sa, împietrit pentru totdeauna în casca lui strălucitoare, în splendoarea deşartă a epoleților, fireturilor şi decorațiilor sale. În depărtare, geamurile uşii ce ducea spre noaptea târzie de iulie zăngăneau în ritmul motorului, dar reflexul păienjenişului electric orbea geamul, nega noaptea, cârpea cum putea iluzia unui adăpost ferit de stihiile nopții nesfârşite. În cele din urmă, vraja sălii de aşteptare trebuia să se risipească. Uşa cu geamuri se deschidea, draperiile roşii se umflau de respirația nopții, care devenise deodată totul.

Simțiți oare sensul profund şi tainic al acestei aventuri, când firavul şi lividul bacalaureat iese singur pe uşa cu geamuri din adăpostul acela ferit în nemărginirea nopții de iulie? Va străbate el vreodată mocirlele negre, mlaştinile şi prăpăstiile nopții nesfârşite, va ancora el în vreo dimineață într-un port lipsit de primejdii? Câte zeci de ani va dura această obsesie întunecată?

Nimeni n-a scris până acum topografia nopții – de iulie. Filele acestea au rămas nescrise în geografia internă a cosmosului.

Noaptea de iulie! Cu ce ar putea fi ea comparată, cum s-o descrii? Să o compar cu interiorul unui uriaş trandafir negru, care ne acoperă cu somnul însutit al

miilor de petale catifelate? Vântul nopții răscoleşte până în adâncuri învelişul trandafirului, iar privirile stelelor ne ajung în miezul lui înmiresmat.

Să o compar cu bolta neagră a pleoapelor noastre închise, plină de pulbere rătăcitoare, de macul alb al stelelor, al rachetelor şi meteoriților?

Ori poate să o compar cu un tren nocturn, lung cât lumea, care trece printr-un tunel negru şi nesfârşit? Să mergi printr-o noapte de iulie, înseamnă să răzbați dintr-un vagon în altul, printre pasagerii somnoroşi, prin coridoare strâmte, prin compartimente lipsite de aer şi prin curente încrucişate.

Noaptea de iulie! Fluidul tainic al întunericului, materia vie, sensibilă şi mobilă a beznei, care zămisleşte necontenit ceva din haos şi abandonează imediat orice zămislire! Materie brută, neagră, care construieşte în jurul călătorului somnolent caverne, bolți, firide şi nişe! Ea îl însoțeşte ca un flecar insolent pe călătorul singuratic, închizându-l în sfera vedeniilor sale, inepuizabilă în plăsmuiri, în aiureli, în născociri – halucinând în fața lui îndepărtări stelare, albe căi ale laptelui, labirinturi de nesfârşite coloseumuri şi forumuri. Văzduhul nopții, acel Proteu negru, care construieşte în joacă aglomerări catifelate, fâşii de miresme de iasomie, cascade de ozon, tăceri neprevăzute, lipsite de aer, ce cresc în infinit, asemenea unor dovleci negri, ciorchini monstruoşi de struguri plini de suc negricios. Mă strecor prin firidele strâmte, îmi plec capul pe sub arcurile şi bolțile joase şi iată că deodată tavanul se crapă şi pentru o clipă se deschide, suspinând şuierat, o cupolă fără sfârşit, pentru ca să mă readucă imediat între firidele, pasajele şi pereții aceia strimți. În locurile retrase, sufocante, în golfurile întunericului mai stăruie încă fragmente din discuțiile lăsate de călători nocturni, fragmente de afişe, ritmuri de râs pierdute, urme de şoapte, pe care adierea nopții n-a izbutit să le împrăştie. Uneori, mi se pare că noaptea

mă închide într-o cameră mică, fără ieşire. Mă cuprinde somnul şi nu-mi dau seama, dacă picioarele îmi merg, ori mă odihnesc demult în cămăruța aceea din hotelul nopții. Dar iată că simt un sărut fierbinte şi catifelat, pierdut în spațiu de nişte buze înmiresmate, apoi se ridică nişte jaluzele, iar eu păşesc peste parapetul unei ferestre şi rătăcesc mai departe sub parabolele stelelor căzătoare. Din labirintul nopții îşi fac apariția doi călători. Pălăvrăgesc împreună şi deşiră din întuneric o cosiță de vorbă lungă şi insuportabilă. Umbrela unuia dintre ei ciocăneşte monoton în caldarâm (asemenea umbrele se poartă împotriva ploilor de stele şi de meteoriți), capetele lor mari, în meloane cât dovlecii, se clatină ametite. Altă dată mă opreşte pentru o clipă privirea conspirativă a unui ochi negru saşiu şi o mână mare şi osoasă, cu încheieturi proeminente încremenită de noapte pe baston, strânsă în jurul mânerului din corn de cerb (în astfel de bastoane se întâmplă să fie ascunse săbii lungi şi subțiri).

În cele din urmă, la capătul oraşului, noaptea renunță la artificiile sale, dă la o parte vălul, dezvelindu-şi chipul grav şi veşnic. Acum nu ne mai zideşte în labirintul iluzoriu al halucinației şi delirului, ci deschide în fața noastră veşnicia ei astrală. Bolta creşte la nesfârşit, constelațiile ard în toată splendoarea lor, în poziții neschimbate, conturând pe cer figuri magice, de parcă prin tăcerea lor înspăimântătoare ar vrea să vestească ceva, să prorocească ceva irevocabil. Din clipirea acelor lumi îndepărtate sa înfiripat orăcăitul broaştelor, forfota astrală argintie. Din cerul de iulie se cerne macul meteoriților şi pătrunde tăcut în univers.

La o anumită oră a nopții, constelațiile îşi visau eternul vis, iar eu mă aflam iar pe strada mea. O stea se oprise în capătul străzii, răspândind o mireasmă străină. Când deschideam poarta casei, curentul trecea prin ea ca printr-un coridor întunecat. În sufragerie lumina era încă aprinsă. Patru lumânări fumegau în

candelabrul de bronz. Cumnatu-meu încă nu venise. De când a plecat soră-mea, întârzia la cină, venea noaptea târziu. Adeseori mă trezeam din somn şi-l vedeam dezbrăcându-se, cu privirea pierdută şi dus pe gânduri. Pe urmă stingea lumânările, se dezbrăca până la piele şi rămânea vreme îndelungată treaz în patul lui răcoros. Moleşeala neliniştită a somnului nu-i cuprindea imediat trupul mare. Întâi murmura ceva, gâfâia, ofta greu, se lupta cu o greutate care-i strivea pieptul. Uneori, se întâmpla să izbucnească într-un plâns surd, uscat. Speriat, îl întrebam din întuneric: – Ce ai, Carol? – El însă îşi continua drumul greu al somnului, cățărându-se cu hărnicie pe muntele abrupt al sforăitului.

Prin fereastra deschisă, noaptea respira în pulsații rare. În masa ei mare, diformă, se vărsa un fluid rece, înmiresmat; în steiurile ei întunecate, slăbeau toate legăturile, se scurgeau fire subțiri de miresme. Materia moartă a întunericului căuta eliberarea în exaltările miresmelor de iasomie, dar masa necuprinsă din adâncurile nopții zăcea încă neeliberată şi moartă.

Crăpătura uşii spre camera alăturată părea o strună de aur, sonoră şi sensibilă ca somnul unui copil, care se alintă în leagăn. De acolo răzbătea ciripit de alintări, idila dintre doică şi copil, bucolica primei iubiri, a suferințelor şi supărărilor erotice, supusă din toate părțile presiunilor lansate de demonii nocturni, care împânzeau noaptea de afară, atraşi de calda scânteie de viață, ce mocnea acolo.

De cealaltă parte a camerei noastre era o încăpere întunecată şi pustie, iar dincolo de ea dormitorul părinților. Încordându-mi auzul, îl auzeam pe tata, lipit de pieptul somnului, cum se lăsa purtat de extaz, pe căile lui aeriene, dăruit cu toată ființa sa acelui zbor îndepărtat. Sforăitul lui melodios şi depărtat depăna povestea călătoriei prin necunoscutele hârtoape ale somnului.

Aşa pătrundeau încetul cu încetul sufletele în

întunecatul apohelium, în sferele neînsorite ale vieții, ale cărei forme niciun om viu nu le-a văzut. Zăceau ca morții, sforăind înfiorător şi plângând, în timp ce eclipsa neagră atârna ca plumbul în sufletele lor. Iar când în cele din urmă treceau şi de negrul Nadir, cel mai adânc Orcus al sufletelor, după ce au străbătut în sudoarea frunții ciudatele lui peninsule, burdufurile plămânilor începeau să se umfle cu altă melodie, să crească spre zori într-un sforăit exuberant.

Întunericul surd şi dens apăsa pământul, trupul lui diform zăcea ca o turmă de fiare negre, vlăguite, cu limbile atârnate şi cu saliva scurgându-se din boturile lor încremenite. Dar iată că o altă mireasmă, o altă culoare a întunericului vestea în depărtare apropierea zorilor. Întunericul se umfla de fermenții otrăviți ai noii zile, aluatul lui fantastic creştea ca pe drojdie, lua forme demențiale, se revărsa peste toate albiile şi cratițele, fermenta în grabă, în panică, să nu-l surprindă zorile în această fecunditate dezmățată şi să nu-i eternizeze exuberanța bolnăvicioasă, monstruozitatea copiilor vitregi, ieşiți din copaiele de pâine ale nopții, ca demonii ce se scaldă împerecheați în băițe de copii. E clipa în care şi peste cel mai treaz cap se lasă amorțeala somnului. Atunci bolnavii, oamenii foarte trişti şi frământați au o clipă de uşurare. Cine ştie cât durează acest moment în care noaptea îşi lasă cortina peste ceea ce se petrece în adâncuri, dar şi acest scurt antract este suficient pentru schimbarea decorului scenei, pentru înlăturarea aparaturii impresionante, pentru lichidarea acestui mare spectacol al nopții, cu toată pompa lui întunecată şi fantastică. Te trezeşti speriat, cu sentimentul că ai întârziat, că ai pierdut ceva, şi tocmai atunci vezi la orizont fâşia luminoasă a zorilor, masa neagră şi tot mai consistentă a pământului.

Tatăl meu se înscrie la pompieri

În primele zile ale lui octombrie mă întorceam cu mama de la odihnă, dintr-o localitate situată în departamentul învecinat, în bazinul împădurit al râului Slotwinka, străbătut de susurul a mii de izvoare. Purtând încă în urechi foşnetul arinilor, împletit cu ciripitul păsărilor, călătoream cu o trăsură veche, mare, cu capota cât o crâşmă întinsă şi întunecoasă, striviți de bagaje, în alcovul adânc, tapisat cu catifea, în care peisajul lăsa să-i cadă imaginile desprinse parcă dintr-un pachet de cărți trecute dintr-o mână în alta.

Spre seară am ajuns pe un platou măturat de vânt, la răscrucea mare şi uimită a ținutului. Deasupra răscrucii, cerul se întindea adânc, înăbuşit, rotindu-şi în zenit roza colorată a vânturilor. Aici era cea mai îndepărtată barieră a ținutului, cea din urmă cotitură, după care se deschidea în vale peisajul întins şi târziu, al toamnei. Aici era granița şi aici se ridica şi şuiera în bătaia vântului piatra de hotar, bătrână şi, acoperită de muşchi, cu scrisul şters.

Roțile mari ale trăsurii scârțâiră şi se afundară în nisip, spițele guralive şi sclipitoare tăcură, numai cupeul uriaş vuia surd, fâlfâia întunecat în bătaia încrucişată a vântului din răspântie, ca o arcă eşuată în pustiu.

Mama plăti taxa, bariera se ridică scârțâind şi trăsura pătrunse greoaie în toamnă.

Intrasem în plictiseala ofilită a unei câmpii uriaşe, în boarea palidă şi decolorată, care îşi deschidea aici, deasupra depărtării gălbui, imensitatea sa blândă şi

insipidă. În zarea ştearsă se ridica şi albea o veşnicie târzie şi nesfârşită.

Filele peisajului se întorceau, ca într-un roman vechi, îngălbenite, tot mai palide, tot mai vlăguite, de parcă aveau să se sfârşească într-un deşert mare şi pustiit de vânturi. Puteam intra în neantul acela pustiit, în nirvana aceea gălbuie, în afara timpului şi realităţii, şi puteam rămâne pentru totdeauna în peisajul acela, în boarea aceea caldă şi stearpă – o diligenţă cu roţi mari, imobilizată de nori pe pergamentul cerului, o ilustrată veche, o gravură uitată într-un roman zdrenţuit – când vizitiul trase hăţurile cu ultimele lui puteri, scoase hardughia noastră din acea dulce letargie a vânturilor şi coti în pădure.

Am pătruns într-un univers pufos, dens şi uscat, într-o ofilire de tabac. În jurul nostru totul deveni repede tăcut şi maroniu ca într-o cutie de *Trabucos*. În semiobscuritatea de cedru, tulpinile copacilor treceau pe lângă noi uscate şi aromate ca ţigările de foi. Pădurea se întuneca tot mai mult, mirosea tot mai aromat a tutun, până când, în cele din urmă, ne închise ca într-o cutie uscată de violoncel acordat de vânt. Vizitiul nu avea chibrituri şi nu putea aprinde felinarul. Caii, sforăind. găseau instinctiv drumul prin întuneric. Clămpănitul spiţelor se rări, apoi dispăru, roţile călcau moale pe aşternutul de cetină înmiresmată. Mama adormise. Timpul se scurgea fără măsură, creând articulaţii, abrevieri ciudate în scurgerea sa. Întunericul era de nepătruns, iar deasupra trăsurii mai vuia încă foşnetul pădurii, când pământul deveni sub copitele cailor zgrunţuros şi se prefăcu în caldarâm, iar trăsura coti în loc şi se opri. Se oprise atât de aproape de zid, încât părea că-l atinge. Mama dibui poarta casei chiar lângă uşa trăsurii. Vizitiul descărca bagajele.

Intrarăm în vestibulul mare şi ramificat. Era întuneric, cald şi linişte, ca într-o brutărie veche şi pustie, dimineaţa, după stingerea cuptorului, sau ca

într-o baie, noaptea târziu, când căzile părăsite încremenesc în întuneric, în tăcerea măsurată de clipocitul picăturilor. Un greiere deşira răbdător din întuneric cusăturile iluzorii de lumină, împunsăturile infime, care nu făceau însă mai multă lumină împrejur. Am găsit scările tot pe dibuite.

Când am ajuns pe platforma scârțâitoare a scării, mama spuse: – Trezeşte-te, Iosife, cazi din picioare, mai avem câteva trepte. – Dar eu, amețit de somn, m-am lipit şi mai strâns de ea şi am adormit de-a binelea.

Niciodată n-am reuşit să aflu de la mama, ce a fost adevărat din tot ce am văzut în noaptea aceea cu ochii închişi, toropit de somnul greu, aruncat mereu în brațele uitării, şi ce anume a fost rodul imaginației mele.

A fost o mare confruntare între tata şi mama pe de o parte, şi Adela, protagonista acestei scene, pe de altă parte, o confruntare de însemnătate cardinală, după câte îmi dau seama astăzi. Dacă încerc zadarnic să desprind sensul ei, care îmi scapă mereu, vina este, fără îndoială, a lacunelor din memoria mea, a petelor oarbe lăsate de somn, pe care încerc să le umplu cu închipuiri, cu supoziții, cu ipoteze. Istovit şi adormit cădeam mereu în neştire, în timp ce peste pleoapele mele se lăsa adierea nopții înstelate, aninată în fereastra deschisă. Noaptea respira în ritmuri curate, apoi, deodată, îşi arunca perdeaua transparentă de stele şi se uita de sus în somnul meu cu chipul ei bătrân şi veşnic. Raza unei stele îndepărtate, încâlcită între genele mele, mi se revărsa argintie pe albul orb al ochiului şi printre pleoapele întredeschise vedeam camera scăldată de lumina unei lumânări pierdute în păienjenişul liniilor şi zigzagurilor aurii.

De fapt, s-ar putea ca scena aceasta să fi avut loc altcândva. Multe lucruri indică faptul că am fost martorul ei abia mult mai târziu, într-o zi când mă întorceam acasă cu mama şi cu vânzătorii, după închiderea prăvăliei.

În pragul casei, mama scoase un țipăt de uimire şi de admirație, vânzătorii amuțiră fascinați. În mijlocul camerei stătea un superb cavaler în alamă, un adevărat Sf. Gheorghe, pe care coiful, găitanele de aur ale epoleților, armura aurie şi zornăitoare îl făceau şi mai impunător. Cu uimire şi cu bucurie am recunoscut şi mustățile răsucite şi barba zbârlită a tatălui meu, ieşite de sub coiful greu de pretorian. Armura se unduia pe pieptul lui umflat, inelele de alamă respirau ca torsul unei larve uriaşe. Impunător în armura lui, în strălucirea tinichelelor aurii, semăna cu arhistrategul oştilor cereşti.

— Îmi pare rău, Adelo – spunea tata – dar tu n-ai avut niciodată înțelegere pentru lucrurile superioare. Pretutindeni şi întotdeauna mi-ai zădărnicit inițiativele cu izbucnirile tale de răutate nechibzuită. Acum însă, închis în armură, îmi râd de gâdilatul cu care duceai la disperare un om lipsit de apărare. Furia ta neputincioasă îți poartă astăzi limba spre o vervă deplorabilă, căci grosolănia şi vulgaritatea ei se amestecă cu prostia. Crede-mă că mă umple doar de tristețe şi de compătimire. Lipsită de agilitatea nobilă a fanteziei, te laşi mistuită de ura oarbă împotriva a tot ce se ridică deasupra mediocrității.

Adela aruncă asupra tatei o privire plină de dispreț şi, întorcându-se spre mama, spuse: – Ne ia tot siropul! Duce din casă toate sticlele cu sirop de zmeură, pe care l-am făcut împreună astă-vară, ca să-l dea trântorilor ăştia de pompieri să-l bea. Peste toate, mă şi împroaşcă cu tot felul de impertinențe. – Adela suspină scurt. – Căpitan de pompieri, căpitan de puşlamale! striga, măsurându-l pe tata cu o privire duşmănoasă. – Sunt peste tot. Dimineața, când vreau să cobor după pâine, nu pot să deschid uşa. Fireşte, doi dintre ei au adormit în prag şi au blocat ieşirea. Pe scări, pe fiecare treaptă stă câte unul în coif de alamă şi doarme. Se invită în bucătărie, îşi vâră prin deschizătura uşii mutrele de

iepuri în cutii de alamă, ridică câte două degete ca elevii la şcoală şi miorlăie rugător: – zahăr, zahăr… îmi smulg din mână găleata şi aleargă după apă, dansează în jurul meu, se gudură şi aproape că dau din coadă. Pe deasupra mai şi clipesc necontenit cu pleoapele lor roşii şi se ling dizgrațios. E de ajuns să mă uit la vreunul dintre ei mai aspru, că imediat i se umflă obrajii de carne roşie, neruşinată, ca unui curcan. Şi unora ca ei să le dăm siropul nostru de zmeură!…

— Natura ta banală – spuse tata – terfeleşte tot ce atinge. Ai prezentat un tablou al acestor fii ai focului demn de mintea ta fragilă. În ceea ce mă priveşte, toată simpatia mea este de partea acestui nefericit neam de salamandre, a acestor sărmane şi dezmoştenite ființe ale focului. Toată vina acestui neam, celebru cândva, a fost aceea de a se fi pus în slujba omenirii, de a se fi vândut oamenilor pentru o mizerabilă lingură de hrană. Şi a fost răsplătit cu dispreț. Prostia profanilor e nemărginită. Aceste delicate ființe au fost împinse până la cea mai adâncă decădere, până la o totală ticăloşire. Nu e de mirare că nu le place hrana sălcie şi ordinară, gătită de preacuvioasa soră de la şcoala municipală, într-acelaşi cazan pentru ei şi pentru arestații din oraş. Cerul gurii lor, delicat şi genial, cerul gurii acestor spirite ale focului cere balsamuri alese şi întunecate, lichide aromate şi colorate. De aceea, în noaptea aceasta festivă, când vom sta solemni în jurul meselor acoperite cu alb, în marea sală a municipalității, cu ferestre înalte şi luminoase, ce strălucesc în adâncul nopții autumnale, iar în jur oraşul va roi de mii de lumini, fiecare dintre noi va muia cu pietate şi cu prețuirea proprie fiilor focului pâine în cupa cu sirop de zmeură şi vom bea încet această nobilă şi densă licoare. În felul acesta se întăreşte esența lăuntrică a pompierului, regenerează bogăția culorilor pe care acest popor le iradiază sub forma artificiilor, a rachetelor şi focurilor bengale. Sufletul meu e plin de dragoste pentru suferința lor,

pentru degradarea de care nu sunt vinovați. Dacă am acceptat din mâna lor sabia de căpitan, am făcut-o numai cu speranța că voi reuşi să ridic din decăderea sa acest neam, să-l scot din umilință şi să înalț deasupra lui stindardul unei noi idei.

— Eşti atât de schimbat, Iakube – spuse mama – eşti atât de minunat. Doar n-ai de gând să pleci la noapte de acasă. Nu uita că de la întoarcerea mea nu am avut prilejul să stăm de vorbă. În ceea ce-i priveşte pe pompieri. Îi spuse Adelei, – mi se pare că eşti într-adevăr dominată de prejudecăți. Sunt băieți simpatici, cu toate că sunt puşlamale. Mă uit întotdeauna cu plăcere la aceşti tineri zvelți, în uniforme bine croite, puțin cam prea strânse în talie. Au în ei multă eleganță naturală, iar râvna lor de a fi întotdeauna serviabili cu doamnele e de-a dreptul emoționantă. De câte ori îmi cade umbrela pe stradă, ori mi se dezleagă un şiret la pantof, întotdeauna se găseşte câte unul, care se apropie în grabă, serviabil şi zelos. Nu mă lasă inima să-l dezamăgesc şi aştept răbdătoare până se apropie şi îmi oferă serviciile lui, ceea ce pare să-l facă foarte fericit. După ce îşi îndeplineşte îndatoririle de cavaler şi se îndepărtează, colegii îl înconjoară imediat şi discută aprins toată întâmplarea, iar eroul relatează mimând cum s-au petrecut lucrurile. În locul tău aş beneficia cu plăcere de serviabilitatea lor.

— Eu îi socotesc nişte trântori – spuse vânzătorul şef Teodor. Nimeni nu-i lasă să stingă incendiile din cauza iresponsabilității lor infantile. E suficient să-i vezi cu câtă invidie se opresc întotdeauna lângă grupurile de copii care se joacă lovind nasturi de perete, ca să poți aprecia maturitatea minții lor de iepure. Când auzi în stradă țipete sălbatice de joacă, poți fi aproape sigur că, uitându-te pe fereastră, ai să-i vezi şi pe aceşti găligani în mijlocul copiilor, absorbiți, alergați şi aproape istoviți de goană. La vederea incendiilor înnebunesc de fericire, bat din palme şi dansează ca nişte sălbatici. Nu, e

imposibil să-i foloseşti la stingerea incendiilor. La aşa ceva sunt folosiți coşarii şi milițienii oraşului. Rămân doar distracțiile şi serbările populare, la care sunt indispensabili. La asaltul Capitoliului, spre exemplu, în zorii întunecați ai toamnei, ei se îmbracă în cartaginezi şi asaltează Colina bazilicii însoțiți de zgomote infernale. Atunci toți cântă *„Hannibal, Hannibal ante portas”.*

Spre sfârşitul toamnei, devin leneşi şi somnolenți, adorm în picioare, iar când cade prima zăpadă, nu-i mai găseşti nici cu lumânarea. Mi-a povestit un sobar bătrân că la reparatul căminelor îi găsesc înfipți în fumare, atârnând ca nişte coconi în uniformele purpurii şi în coifurile lor strălucitoare. Dorm aşa în picioare, beți de sirop de zmeură, plini de o dulceață lipicioasă şi de foc. Atunci îi scot de urechi şi îi duc la cazarmă, beți şi năuciți de somn, trecând pe străzi în diminețile de toamnă, colorate de primele geruri, în timp ce mulțimea de gură-cască aruncă după ei cu pietre, iar ei zâmbesc cu surâsul lor ruşinat, plin de vinovăție şi de remuşcări şi se clatină ca nişte beți.

— Oricum ar fi – spuse Adela – eu siropul tot nu-l dau. Nu mi-am stricat eu tenul fierbându-l la bucătărie, ca să-l bea puşlamalele astea.

În loc de răspuns, tata duse fluierul la gură şi şuieră înfiorător. Patru tineri zvelți, parcă ar fi ascultat la gaura cheii, năvăliră în cameră şi se alin iară lângă perete. Camera se lumină de strălucirea coifurilor, iar ei, bruneți şi bronzați sub căştile lucioase, aşteptau ordinele în poziție de drepți. La semnul tatei, doi dintre ei luară de ambele părți o damigeană mare, plină cu lichid purpuriu, şi, înainte ca Adela să-i poată împiedica, coborâră tropotind scările, ducând cu ei prada prețioasă. Ceilalți doi, salutând milităreşte, plecară şi ei.

O clipă Adela păru că se va lăsa pradă unor fapte necugetate, aşa fulgere scăpărau ochii ei frumoşi. Tata însă nu aşteptă să izbucnească furia ei. Dintr-o săritură

ajunse pe pervazul ferestrei şi-şi deschise braţele. Alergarăm spre el. Piaţa inundată de lumini roia de o mulţime colorată. Sub fereastra noastră opt pompieri ţineau întinsă o pânză mare de corabie. Tata se mai întoarse o dată, strălucind în bogăţia armurii sale, şi, salutându-ne în tăcere, luminos ca un meteor, se aruncă cu braţele deschise în noaptea incendiată de mii de lumini. Era o privelişte atât de frumoasă, încât, entuziasmaţi, am izbucnit toţi în aplauze. Chiar şi Adela, uitând de supărare, aplaudă săritura aceea, executată cu atâta eleganţă. Între timp, tata sări elastic de pe cearşaf şi, scuturându-şi zornăitor tinichelele, trecu în fruntea detaşamentului, care, încolonându-se câte doi, se întinse în timpul marşului într-un şir lung şi se depărtă încet prin coridorul întunecat al mulţimii, strălucind cu cutiile de alamă ale coifurilor.

A doua toamnă

Printre numeroasele activităţi ştiinţifice desfăşurate de tatăl meu în puţinele clipe de linişte şi de tihnă lăuntrică, între loviturile înfrângerilor şi catastrofelor. În care era atât de bogată această viaţă aventuroasă şi furtunoasă – cele mai apropiate inimii lui erau studiile de meteorologie comparată, şi, în special, cele privitoare la clima specifică provinciei noastre, plină de curiozităţi unice. El, tatăl meu, a pus bazele ingenioasei analize a formaţiilor climaterice. Lucrarea lui *Schiţă asupra sistematicii generale a toamnei* a lămurit o dată pentru totdeauna esenţa acestui anotimp, care, în clima noastră provincială, cunoaşte o formă cronică, stufoasă, parazitară, şi se prelungeşte până adânc în zilele iernii colorate sub numele de „vară chinezească”. Ce mai poate fi spus? El a explicat cel dintâi caracterul secundar, trecător al acestei formaţiuni târzii, care nu este nimic altceva decât un fel de otrăvire a climei cu miasmele trecutei şi alteratei arte baroce, aglomerată în muzeele noastre. Această artă muzeistică, descompusă în plictiseală şi uitare, lipsită de aer, se zahariseşte, ca o dulceaţă veche, ne îndulceşte clima şi provoacă febra frumoasă şi malarică, delirurile colorate. În care agonizează această toamnă cronică. Frumosul e o boală, spunea tata, este un fel de frison al unei infecţii tainice, simptomul întunecos al descompunerii, apărut din adâncurile perfecţiunii şi întâmpinat de perfecţiune cu cel mai profund suspin de fericire.

Fie ca acele câteva observaţii privitoare la muzeul

nostru provincial să servească unei mai bune înțelegeri a chestiunii... Începuturile lui se pierd în secolul al XVIII-lea şi sunt legate de entuziasmul de colecționari, ce merită toată admirația, al călugărilor bazilieni, care au înzestrat oraşul cu această excrescență parazitară, ce gravează bugetul municipal cu cheltuieli suplimentare şi neproductive. Cumpărând pe o nimica toată colecțiile ordinului sărăcit, tezaurul Republicii s-a ruinat ani în şir cu mărinimie pentru acest mecenat, demn de o reşedință regală. Următoarea generație de patroni ai oraşului, orientată mai practic şi fără să închidă ochii la cerințele economice, după pertractări zadarnice cu inspectoratul colecțiilor arhiducale, căruia a încercat să-i vândă acest muzeu – l-a închis, a dizolvat comitetul, stabilind pentru ultimul custode o pensie viageră. În timpul pertractărilor specialiştii au stabilit, în afara oricărui dubiu, că valoarea colecțiilor a fost cu mult exagerată de patrioții locali. Oneştii edili ai oraşului au achiziționat în elanul lor demn de admirat numeroase falsuri. Muzeul nu poseda niciun tablou al vreunui maestru de valoare, în schimb deținea colecții întregi ale unor pictori de mâna a doua şi a treia, şcoli provinciale întregi, cunoscute numai specialiştilor, unghere uitate ale istoriei artei.

Lucru ciudat: preacuvioşii călugări aveau predilecție pentru arta militară, cea mai mare parte a tablourilor înfățişau scene batalistice. O negură aurie, arsă, se întuneca pe acele pânze roase de vechime, pe care flotele de galere şi caravele, ori vechi şi uitate armade putrezeau în golfuri închise, legănând în pânzele lor întinse măreția unor republici demult dispărute. Sub vernisul afumat şi întunecat abia se mai desluşeau contururile unor bătălii între două cavalerii. Prin pustiul unor expediții ratate, sub cerul mohorât şi tragic treceau într-o tăcere amenințătoare cavalcade furtunoase, prinse între buchetele focului de artilerie.

În tablourile şcolii napolitane o după-amiază

începătoşată şi afumată, văzută parcă printr-o sticlă colorată, îmbătrâneşte la nesfârşit. Soarele întunecat pare să se ofilească văzând cu ochii în peisajele acelea pierdute, ca în preziua unei catastrofe cosmice. De aceea sunt atât de banale zâmbetele şi mişcările pescărițelor aurii, care vând cu o grație afectată şiraguri de peşti comedianților ambulanți. Întreg universul acesta este demult condamnat şi apus. De aici – duioşia aceea nesfârşită a ultimului gest, singurul care mai durează – străin de el însuşi şi pierdut, mereu repetat şi mereu acelaşi.

Mai departe, în interiorul țării locuite de neamul lipsit de griji al poznaşilor, arlechinilor şi vânzătorilor de păsări, în țara aceea lipsită de autoritate şi de realitate, nişte turcoaice mici, cu mâini dolofane, întind pe scândurele turte dulci, doi băieți cu pălării napolitane duc un coş plin cu porumbei, atârnat pe un băț ce se îndoaie uşor sub greutatea aceea gureşă şi înaripată. Şi mai adânc, chiar la marginea serii, pe ultima bucată de pământ, acolo unde la hotarele neantului tulbure-auriu se leagănă un buchet de acante ofilite – se desfăşoară necontenit o partidă de cărți, ultima miză a omenirii în fața marii nopți ce se apropie.

Toată această magazie de frumuseți învechite a fost supusă distilării, sub presiunea unor ani lungi de plictiseală.

— Reuşiți voi oare să înțelegeți, întreba tata, disperarea frumosului care a fost condamnat, zilele şi nopțile lui? El riscă mereu noi licitații iluzorii, înscenează vânzări avantajoase, tranzacții publice şi zgomotoase, e pasionat de hazardul dement, joacă la risc, cheltuieşte cu gesturi de risipitor, îşi iroseşte bogățiile, pentru ca trezindu-se să-şi dea seama că totul este zadarnic, că nimic nu-l poate scoate din sfera perfecțiunii la care a fost condamnat şi nu-şi poate alina suferința acelui excedent dureros. Nu-i de mirare că toată această nerăbdare, această frumoasă neputință

trebuia, în cele din urmă, să se reflecte şi pe cerul nostru, să strălucească la orizont asemenea aurorei, să se denatureze în scamatorii atmosferice, în configurațiile norilor, uriaşe şi fantastice, pe care le numim a doua noastră toamnă, o pseudotoamnă. A doua toamnă a provinciei noastre nu este nimic altceva decât o *fata morgana* bolnavă, proiectată pe cerul nostru, la dimensiuni uriaşe, de frumosul claustrat şi muribund din muzeele noastre. Toamna aceasta e un mare teatru ambulant, care minte cu poezia lui. cu uriaşa lui ceapă colorată, ce-şi despoaie foile una după alta, descoperind mereu alte privelişti, fără să ajungă însă vreodată la miez. Îndărătul fiecărei culise, când se ofileşte şi se înfăşoară foşnind, înainte de a-şi trăda cartonul în momentul dispariției, apare, pentru o clipă, o perspectivă nouă şi strălucitoare, vie şi adevărată. Toate perspectivele sunt pictate şi toate priveliştile sunt de carton, numai mireasma e adevărată, mireasma culiselor ofilite, mireasma marilor garderobe, pline de ruj şi de tămâie. În amurg adevărată e dezordinea şi învălmăşeala culiselor, haosul costumelor azvârlite, printre care se înoată la nesfârşit, ca prin frunze ofilite şi foşnitoare. E o dezordine totală şi fiecare trage sforile cortinei, iar cerul, marele cer autumnal, atârnă în zdrențele perspectivelor şi e plin de scârțâitul blocurilor. Şi toată febra aceasta, tot carnavalul acesta târziu şi apăsător, panica matinală a sălilor de bal şi babilonul măştilor, care nu-şi găsesc veşmintele lor adevărate.

Toamna, toamna, epocă alexandrină a anului, care adună în uriaşele ei biblioteci înțelepciunea sterilă a celor 365 de zile parcurse de soare. O, dimineți îmbătrânite, galbene ca pergamentul, dulci de înțelepciune ca serile târzii! Dimineți cu zâmbet viclean, asemenea înțeleptelor palimpseste, stratificate ca vechile cărți îngălbenite! Ah, ziua de toamnă, bătrâna şi poznaşa bibliotecară, ce umblă pe toate scările în halatul ei decolorat şi gustă din dulcețurile tuturor

veacurilor şi culturilor! Fiecare privelişte i se pare începutul unei vechi poveşti de dragoste. Ce bine se distrează eliberând eroii vechilor romane, să se plimbe sub cerul afumat şi mieros, în această tulbure şi tristă dulceață târzie a luminii! Ce peripeții noi va trăi Don Quijote în Soplicowo? Cum se va desfăşura viața lui Robinson după întoarcerea în Bolechowul natal?

În serile apăsătoare, aurite de lumina zărilor, tata ne citea fragmente din manuscrisul său. Zborul captivant al ideii îi îngăduia să uite o clipă de prezența amenințătoare a Adelei.

Au venit şi vânturile calde din Moldova şi uriaşa monotonie gălbuie, adierea aceea dulceagă şi sterilă de sud. Toamna nu voia să se sfârşească. Zilele se trezeau, ca baloanele de săpun, tot mai frumoase şi mai eterice, şi toate păreau de o noblețe atât de desăvârşită, încât fiecare clipă de dăinuire era o minune prelungită peste măsură şi aproape dureroasă.

În liniştea acestor zile adânci şi frumoase, materia frunzişului se schimba pe neobservate, până când copacii rămâneau în focul de paie al frunzelor complet dematerializate, într-o podoabă uşoară ca eflorescența plevei, ca o invazie de confeti colorate – superbi păuni şi fenicşi, care trebuie doar să se scuture şi să dea din aripi, ca să arunce de pe ei acele splendide pene, mai uşoare decât hârtia, dar acum ponosite şi inutile.

Sezonul mort

I

La ora cinci dimineața – în dimineţile strident colorate de soarele timpuriu – casa noastră se scălda de mult în lumina înfierbântată şi tăcută a dimineții. La această oră solemnă, în vreme ce prin camerele cufundate în semiobscuritatea storurilor trase se perinda încă respirația solidară a celor adormiți, – lumina dimineții intra tăcută şi nevăzută de nimeni în fațada incendiată de soare, în liniştea arşiței timpurii, şi casa părea toată lipită cu pleoape adormite în tihnă. Profitând de liniştea acestor clipe solemne, aspira cel dintâi foc al dimineții cu fața blând adormită, moleşită de strălucire, cu liniile vibrând uşor în somnul viselor acelei clipe de încordare. Umbra salcâmului din fața casei, unduită strident pe pleoapele fierbinți, repeta pe suprafața lor, ca la pian, aceeaşi frază lucitoare, limpezită de adiere, străduindu-se zadarnic să pătrundă în adâncul somnului auriu. Storurile de pânză absorbeau dogoarea matinală, porție cu porție, şi se bronzau, moleşite de lumina nemărginită.

La această oră timpurie, tata se trezea şi cobora scările, încărcat de registre, ca să deschidă prăvălia de la parterul casei. O clipă rămânea nemişcat în poartă, stăvilind cu ochii închişi puternicul atac al focului solar. Peretele însorit al casei îl atrăgea blând în suprafața sa plată, nivelată plăcut, netezită până la dispariție. Şi

pentru o clipă devenea şi el un tată plat, imprimat în faţadă, şi îşi simţea mâinile răsfirate, tremurătoare şi calde, contopindu-se netede în structura aurie a faţadei. (Câţi taţi n-au pătruns pentru totdeauna în faţadele caselor la ora cinci dimineaţa, în timp ce coborau ultima treaptă a scărilor. Câţi taţi nu au devenit pentru totdeauna paznicii propriilor porţi, întipăriţi în tocurile lor, cu mâna pe clanţă şi cu chipul descompus în linii paralele şi blânde, peste care trec mai târziu drăgăstos degetele fiilor, căutând ultimele urme părinteşti, topite pentru totdeauna în surâsul universal al faţadei.) Pe urmă, cu un ultim efort de voinţă, se desprindea, îşi recâştiga a treia dimensiune şi, umanizat din nou, elibera uşa ferecată cu lacăte şi drugi de fier.

Când deschidea aripa grea şi ferecată în fier a uşii de la prăvălie, întunericul morocănos se retrăgea un pas de la intrare, se mai îndepărta o palmă în adâncul prăvăliei, îşi schimba locul şi se cuibărea lenevos în interior. Ridicându-se invizibilă din plăcile încă reci ale trotuarului, prospeţimea dimineţii se oprea sfioasă în prag, ca un fir subţire şi vibrant de aer. Înlăuntru, bezna multor zile şi nopţi zăcea în baloturile neîncepute de stofă, aşezată în straturi, rânduită în şiruri, în demonstraţii şi în migraţii înăbuşite, până când se oprea sleită în miezul prăvăliei, în magazia întunecată, unde se deşerta uniform saturată, într-o delirantă prematerie de postav.

Tata mergea de-a lungul peretelui înalt de şeviot şi gabardină, trecându-şi mâna peste marginile baloturilor ca peste fermoarul unei rochii de femeie. Sub atingerea lui, şirurile de baloturi oarbe, gata oricând să se sperie, să rupă rândurile, se linişteau, se întăreau în ierarhia şi în ordinea lor postăvărească.

Pentru tata, prăvălia noastră era locul veşnicelor frământări şi remuşcări. Acest produs al mâinilor sale începuse, nu de azi, de ieri, să-l apese tot mai insistent, să-l copleşească ameninţător şi misterios. Era pentru el

o sarcină care-i depăşea puterile, o sarcină înălțătoare şi de necuprins. Vastitatea acestei misiuni îl speria. Privind cu groază imensitatea ei, căreia nu i se putea opune nici dacă ar fi pus în cumpănă întreaga sa viață, tata vedea disperat superficialitatea vânzătorilor, optimismul lor uşuratic şi nepăsător, manevrele lor poznaşe şi nechibzuite, situate undeva la periferia acestei cauze mari. Cerceta cu ironie galeria de chipuri netulburate de nicio grijă, de frunți neasaltate de nicio idee, le sfredelea ochii, a căror încredere ingenuă nu era tulburată nici de cea mai uşoară umbră suspiciune. Cum l-ar fi putut ajuta mama cu toată loialitatea şi cu tot devotamentul ei? Reflexul acestei chestiuni extraordinare nu ajungea până la sufletul ei simplu şi inocent. Nu era făcută pentru fapte eroice. Să nu fi observat el cum se înțelegea din priviri cu vânzătorii în spatele lui, bucurându-se de fiecare clipă scăpată de sub supraveghere, în care putea să ia parte la bufoneriile lor nesăbuite?

Tata se detaşa tot mai mult de această lume uşuratică, se retrăgea în disciplina dură a ordinului său. Speriat de dezmățul care se răspândea împrejur, se închidea în slujba solitară a unui ideal măreț. Mâna lui nu lăsa niciodată hățurile, nu-şi permitea niciodată să slăbească disciplina, să cadă într-o facilitate comodă.

Asemenea lucruri îşi putea permite Bałanda et Comp. şi alți diletanți ai branşei, lipsiți de setea perfecțiunii, de asceza unei măiestrii superioare. Tata privea cu durere la decăderea branşei. Cine din generația de astăzi a negustorilor de pânzeturi mai cunoaşte bunele tradiții ale vechii arte, care dintre ei mai ştia, spre exemplu, că o coloană din baloturi de stofe, aşezată în rafturile unui dulap după principiile artei negustoreşti, trebuie să scoată sub apăsarea unui deget care coboară pe ea întreaga gamă produsă de un clavir? Cui îi mai erau la îndemână rafinamentul stilistic utilizat în schimbul de note, de memorandumuri şi scrisori? Cine mai cunoştea

întregul farmec al diplomației acelei vechi şi bune şcoli negustoreşti, desfăşurarea plină de încordare a negocierilor, de la rigiditatea necruțătoare, de la reticența simulată la apariția plenipotențiarului unei firme străine, trecând prin dezghețul lent produs sub influența demersurilor şi linguşelilor stăruitoare ale diplomatului, până la masa comună, stropită cu vin, servită pe birou, pe hârtii, într-o atmosferă entuziastă, printre pişcăturile suportate de Adela şi în discuții libere şi pipărate, ca între bărbați, care ştiu ce sunt datori clipei şi împrejurărilor – şi încheiată cu folos pentru ambele părți?

În liniştea acelor ore ale dimineții, în vreme ce dogoarea se împlinea, tata spera să găsească un final reuşit şi inspirat pentru scrisoarea adresată domnilor Christian Seipel şi Fiii, filatură şi țesătorie mecanică. Era un răspuns tăios dat pretențiilor nemotivate ale acestor domni, o replică întreruptă chiar acolo unde stilul scrisorii trebuia să atingă apogeul unei poante puternice şi spirituale, urmat de acel scurtcircuit electric, recepționat printr-un uşor fior intern şi după care nu putea veni decât o întoarcere făcută cu dezinvoltură şi eleganță, dar finală, definitivă. Simțea forma acelei poante, o ținea între degete şi de fiecare dată îi scăpa din nou. Îi lipsea clipa aceea de umor norocos, de vervă norocoasă, ca să ia cu asalt obstacolul de care se lovea de fiecare dată. Lua mereu altă coală curată, sperând ca printr-un elan proaspăt să înlăture piedica ce-i zădărnicea eforturile.

Între timp, vânzătorii umpleau prăvălia. Intrau înroşiți de căldura timpurie, ocolind de departe biroul tatei, spre care priveau cu teamă şi cu conştiința încărcată.

Slabi şi stigmatizați, ei simțeau povara dezaprobării lui tacite, căreia nu-i puteau opune nimic. Nimic nu-l putea îndupleca pe acest şef preocupat de necazurile lui. Ascuns după birou ca un scorpion, de unde fulgera

veninos cu ochelarii lui, foşnind ca un şoarece printre hârtii, nu putea fi îmbunat nici măcar de sârguința lor. Pe măsură ce dogoarea soarelui se întețea, agitația lui creştea, şi o pasiune nedefinită punea stăpânire pe el.

Patrulaterul razelor solare ardea pe duşumea. Muşte metalice şi lucioase spintecau intrarea în prăvălie cu străfulgerările lor, se opreau o clipă în uşă, suflate parcă cu sticlă de nuanța metalului, aidoma balonaşelor scoase din luleaua fierbinte a soarelui, din fabrica de sticlă a acestei zile înflăcărate se opreau cu aripile întinse, încărcate de zbor şi de viteză şi îşi schimbau locul în zigzaguri furibunde. În patrulaterul luminos al uşii, teii parcului orăşenesc leşinau de lumină, clopotul îndepărtat al bisericii se zărea aproape de tot în văzduhul transparent şi vibrant, ca în lentila unei lunete. Acoperişurile de tablă ardeau. Deasupra lumii se ridica uriaşul balon auriu al caniculei.

Iritarea tatei creştea. Se uita neputincios împrejur, ghemuit de durere, vlăguit de diaree. În gură simțea un gust mai amar decât pelinul.

Căldura se întețea şi sporea furia muştelor, scotea scântei din punctele strălucitoare de pe învelişul lor metalic. Patrulaterul luminii ajunsese până la birou şi hârtiile ardeau ca în Apocalips. Inundați de atâta lumină, ochii lui nu mai puteau reține omogenitatea albă a hârtiei. Prin sticlele cromatice groase, tata vede toate obiectele mărginite de purpură, le vede cu tiv violet-vierzui şi îl cuprinde disperarea din cauza acestei explozii de culori, a anarhiei lor, revărsate peste lume în orgii de lumină. Mâinile-i tremură. Cerul gurii îi este amar şi uscat ca înainte de criză. Ochii lui, ascunşi între riduri, urmăresc atent evoluția evenimentelor.

II

La amiază, când tata ajungea undeva la hotarele demenței şi se retrăgea în odăile de sus, vlăguit de canicula, tremurând de revoltă zadarnică, atunci duşumeaua etajului trosnea în liniştea din jur ba ici, ba colo sub greutatea trupului său ghemuit în aşteptare, iar în prăvălie se statornicea o clipă de pauză şi de destindere – venea ora siestei de după-amiază.

Vânzătorii se rostogoleau peste baloturile de postavuri, întindeau pe rafturi corturi din stofă, improvizau leagăne din draperii. Desfăşurau baloturile tăcute, eliberau negura centenară, pufoasă, de sute de ori înfăşurată. Odată eliberat, întunericul de pâslă, stătut de ani de zile, umplea prăvălia cu mireasma altui timp, cu aroma zilelor trecute, aşezate răbdător, în fiecare toamnă, în nenumărate straturi. Moliile oarbe se scurgeau în văzduhul întunecat, pufuri de pene şi de lână se roteau prin prăvălie odată cu sămânța de întuneric, iar mirosul de apret, puternic şi autumnal, umplea tabăra de postavuri şi de catifea. Trăind în această tabără, vânzătorii se gândeau la năzbâtii şi glume. Se lăsau înfăşurați de colegi în postavul negru şi răcoros şi zăceau într-o nemişcare îmbătătoare, înşiruiți lângă stiva de baloturi – fundamente vii, mumii de postavuri ce-şi roteau ochii, prefăcându-se înspăimântați de imobilitatea lor. Alteori se lăsau legănați şi azvârliți până în tavan pe bucăți mari şi întinse de postav. Fâlfâitul surd al acestor prelate şi suflul aerului pus în mişcare de ele îi încânta până la delir. Se părea că prăvălia întreagă e gata să-şi ia zborul, postavurile se ridicau extaziate, vânzătorii cu poalele hainelor întinse porneau, azvârliți parcă din praştie, în înălțări de scurtă durată. Mama privea printre degete la aceste pozne, destinderea în orele de pauză justifica în ochii ei şi cele mai grave excese.

Vara, prăvălia se acoperea sălbatic şi dezordonat cu verdeață. Dinspre curte şi dinspre magazie, fereastra

părea subacvatică şi sclipitoare de lucirea frunzelor, de valurile reflexelor, se înverzea toată de buruieni şi de urzici. Acolo, ca într-o sticlă verde, cufundate în semiîntunericul lungilor după-amiezi de vară, bâzâiau într-o melancolie incurabilă muştele – exemplare bolnăvicioase şi monstruoase, hrănite cu vinul dulce al tatei, solitari păroşi, care-şi plângeau destinul, cât e ziua de lungă, în epopei lungi şi monotone. Rasa aceea degenerată de muşte, cu înclinații spre mutații bizare şi neaşteptate, fruct al încrucişărilor incestuoase, crea o super rasă de uriaşi greoi, de veterani cu timbru profund şi îndoliat, de druizi primitivi şi posomorâți ai propriilor suferințe. Spre sfârşitul verii se năşteau şi acei supraviețuitori solitari, ultimii din seminție, asemănători marilor scarabei cereşti, tăcuți şi fără glas, cu aripile atrofiate, şi îşi duceau viața tristă, gonind fără încetare pe geamurile verzi, în peregrinări neobosite şi demente.

Uşa, deschisă rar, se acoperea de păienjeniş. Mama dormea în spatele biroului, într-un hamac de postav, agățat între rafturi. Vânzătorii, stingheriți de muşte, tresăreau, schimonosindu-se şi mişcându-se neliniştiți în somnul lor de vară. Între timp, în curte verdeața creştea. Sub dogoarea soarelui, groapa de gunoi se acoperea cu generații noi de urzici şi de nalbă.

Din contactul soarelui cu bruma de apă din pământ se zămislea acolo o substanță înțepătoare de verdeață, un extract îndărătnic, un derivat veninos al clorofilei. Acolo se gătea la soare un ferment febril, ce se dezvolta în formații frunzoase, uşoare, multiple, dințate şi zbârcite, repetate în mii de exemplare după acelaşi model, după o singură idee ascunsă în ele. Prinzând o clipă favorabilă, concepția aceea contagioasă, ideea aceea înflăcărată şi sălbatică se întindea ca focul; aţâţată de soare, creştea sub fereastră într-o bolboroseală goală de pleonasme verzi, o mizerie de verdețuri, amplificată însutit în tot felul de nimicuri – o

cârpăceală de duzină, care acoperea peretele magaziei cu petice foşnitoare şi tot mai mari, ce se umflau păroase, aşezând tapet peste tapet. Vânzătorii se trezeau din scurta lor siestă cu obrajii îmbujorați. Surescitați, se ridicau din aşternuturi cuprinşi de o inițiativă febrilă, imaginând bufonade eroice. Mistuiți de plictiseală, se legănau pe rafturile înalte, băteau toba cu picioarele, şi în aşteptarea vreunei aventuri priveau zadarnic piața pustie, măturată de arşiță.

Atunci, se întâmpla să se oprească în uşa prăvăliei un țăran desculț, îmbrăcat în straie de cânepă, şi se uita sfios înăuntru. Pentru vânzătorii plictisiți era o ocazie rară. Coborau fulgerător scările, ca păianjenii la vederea unei muşte, şi îndată, înconjurat din toate părțile, tras de mânecă şi împins, copleşit cu mii de întrebări, țăranul se apăra în fața curiozității lor insistente cu un zâmbet ruşinat. Se scărpina în cap, zâmbea, se uita cu neîncredere la seducătorii aceia simpatici. Prin urmare, e vorba de tutun? Dar ce fel de tutun? Cel mai bun, macedonean, de culoarea chihlimbarului auriu? Nu? Poate fi şi un tutun obişnuit, de lulea? Mahorcă? Mai aproape, poftim mai aproape. Fără teamă. Vânzătorii îi conduceau în interiorul prăvăliei, spre tejgheaua laterală, aşezată lângă perete, însoțindu-l, printre complimente, cu ghionturi uşoare. Trecând în spatele tejghelei, Leon încerca să tragă un sertar fictiv. O, cum se mai chinuia săracul de el, cum îşi muşca buzele de atâta efort zadarnic. Nu! Trebuia lovit cu pumnii în tejghea, din toate puterile, îndemnat de vânzători, țăranul izbea cu convingere, atent şi concentrat. În cele din urmă, când nici asta nu ajuta, se urca pe masă, izbind în ea cu picioarele desculțe, gârbovit şi cărunt, iar noi ne tăvăleam pe jos de râs.

Atunci a avut loc un incident regretabil, care ne-a umplut pe toți de tristețe şi de ruşine. Niciunul dintre noi nu era fără vină, cu toate că nu o făcuserăm cu rea intenție. Era mai degrabă o nesocotință, o lipsă de

seriozitate şi de înțelegere pentru marile griji ale tatei, o neglijență a noastră, care, în cazul unei firi necontrolate, agitate şi înclinate spre soluții extreme, a avut urmări de-a dreptul fatale.

În timp ce noi, adunați în semicerc, ne distram lipsiți de orice griji, tata se strecurase încet în prăvălie.

N-am observat intrarea lui. L-am zărit abia atunci când înțelegerea bruscă a legăturii dintre lucruri îl lovise ca un trăsnet şi îi schimonosise fața cuprinsă de paroxismul groazei. Mama alergă speriată spre el: – Ce ai, Iakube? strigă într-un suflet. Disperată, voia să-l lovească în spate, aşa cum se obişnuieşte când cineva se îneacă cu ceva. Era însă prea târziu. Tata se încruntase şi se zbârlise tot, chipul lui se descompunea repede, în părți simetrice, de spaimă, se risipea văzând cu ochii, sub povara unei înfrângeri imense, înainte ca noi să putem înțelege ce s-a întâmplat, tata fu cuprins brusc de vibrații, zbârnâi şi zbură din fața noastră sub forma unei muşte monstruoase, zumzăitoare şi păroase, de culoarea oțelului, ce se lovea în zborul ei demențial de toți pereții prăvăliei. Profund impresionați, ascultam tânguirea lui disperată ce gonea în sus şi în jos sub tavanul întunecat al prăvăliei, trecând prin toate registrele necuprinsei lui dureri, a suferinței lui nealinate.

Stăteam consternați, ruşinați de acest fapt jalnic, evitându-ne privirile. În adâncul inimii simțeam o anumită uşurare la gândul că într-o clipă atât de critică a găsit totuşi o soluție pentru a scăpa de umilință. Îi admiram eroismul lipsit de compromis, cu care s-a aruncat fără să ezite în acea stradă înfundată a disperării, din care se părea că nu mai există întoarcere. De fapt, acest pas al tatei trebuia socotit *cum grano salis.* Era un gest interior, o demonstrație violentă şi disperată, care opera însă cu o doză minimă de realitate. Nu trebuie uitat că majoritatea celor relatate aici pot fi puse pe seama aberațiilor estivale, a semirealității

caniculare, a marginaliilor iresponsabile, ce stăruie fără nicio garanție la hotarele sezonului mort.

Ascultam în tăcere. Aceasta era răzbunarea rafinată a tatei, revanşa lui asupra conştiinței noastre. De acum eram pentru totdeauna osândiți să ascultăm zumzetul jalnic şi grav, ce se tânguia tot mai insistent, tot mai dureros, pentru ca deodată să se întrerupă brusc. O clipă savuram uşurați această liniște, această pauză binefăcătoare, în timpul căreia se trezea în noi o speranță timidă. El revenea însă îndată, nealinat, tot mai tânguitor şi mai iritat, şi atunci am înțeles că pentru durerea aceea neţărmurită, pentru blestemul acela zumzăitor, condamnat să rătăcească, izbindu-se de toți pereții – nu exista niciun sfârşit, nicio eliberare. Monologul plângăreț, surd la toate persuasiunile şi pauzele, în timpul cărora părea să uite o clipă de sine, pentru ca apoi să izbucnească într-un plâns cu atât mai puternic şi mai furios, de parcă şi-ar fi imputat cu disperare clipa precedentă de alinare – ne irita profund. Suferința, care nu are sfârşit, suferința închisă cu îndărătnicie în sfera propriei manii, suferința ce se autobiciuieşte cu furie şi uitare de sine – devine în cele din urmă insuportabilă pentru martorii neputincioşi ai nefericirii. Apelul neîntrerupt şi furios la adresa îndurării celor din jur conținea prea clar şi prea izbitor acuzarea liniştii noastre, pentru ca să nu trezească împotrivire. Replicam toți în tăcere, cuprinşi de furie în loc de regrete. Să nu fi găsit el o altă soluție, decât să se arunce orbeşte în această stare jalnică, şi, căzând în ea, din vina lui sau a noastră, să nu găsească totuşi mai multă putere a spiritului, mai multă demnitate ca să o poarte fără a se plânge? Mama îşi stăpânea cu greu supărarea. Vânzătorii, stând înmărmuriți pe scări, gândeau sângeros, alergau în gând cu pliciul de piele pe rafturi şi vedeau roşu în fața ochilor. Marchiza de pânză de deasupra portalului se legăna luminată strident în căldură, dogoarea după-amiezii gonea mile întregi pe

câmpia luminoasă, pustiind depărtările, iar în penumbra prăvăliei, sub tavanul întunecat, tata se învârtea, dement, încurcat, fără ieşire, în laţurile zborului său, încâlcindu-se singur în zigzagurile disperate ale goanei sale.

III

Cât de mică însemnătate au, în pofida aparenţelor, asemenea episoade rezultă din faptul că în aceeaşi seară tata stătea, ca de obicei, aplecat asupra hârtiilor sale, iar incidentul părea să fi fost de mult uitat, traumatismul învins şi înlăturat. Fireşte, ne abţineam de la orice aluzii. Priveam mulţumiţi, cum umplea grijuliu pagină după pagină cu scrisul lui uniform, caligrafic, aparent într-un deplin echilibru sufletesc şi stăpânit parcă de o contemplare senină. Cu atât mai greu puteau fi şterse urmele personalităţii compromiţătoare a ţăranului, fiindcă e ştiut cât de adânc se înrădăcinează asemenea reminiscenţe în anumite straturi. L-am uitat intenţionat de-a lungul acestor săptămâni pustii, dansând pe tejghea în colţul acela întunecat, cu fiecare zi mai mic şi cu fiecare zi mai cenuşiu. Invizibil aproape, se scutura în acelaşi loc, la postul lui, zâmbind blajin, gârbovit deasupra tejghelei, bocănea neobosit, ascultând atent, vorbea şoptit de unul singur. Bocăneala devenise adevărata lui chemare, în care se adâncise cu totul. Iar noi nu îl întorceam. Se depărtase prea mult, ca să mai poate fi ajuns.

Zilele de vară nu cunosc amurgul. Până să ne dăm seama, în prăvălie se lăsa noaptea. Se aprindea lampa mare cu gaz, iar treburile prăvăliei mergeau mai departe. În scurtele nopţi de vară nu merita să te întorci

acasă, în timp ce orele nopții se scurgeau, tata stătea aparent concentrat şi însemna marginile scrisorilor cu atingeri de peniță, care lăsau steluțe zburătoare, diavoli de cerneală, pufuri păroase ce se roteau halucinant în câmpul nostru vizual, atomi de întuneric desprinşi din marea noapte de vară. Noaptea de afară prăfuia ca buretele cerbilor; microcosmosul negru al întunericului – erupție contagioasă a nopților de vară – se cernea în umbră. Ochelarii îl orbeau pe tata. Lampa cu petrol atârna îndărătul lor ca un incendiu înconjurat de o țesătură de fulgere. Tata aştepta, aştepta nerăbdător şi asculta privind țintă albul țipător al hârtiei, peste care treceau întunecatele galaxii de stele negre şi de pulbere. În spatele tatei, şi, de fapt, fără participarea lui, se desfăşura o mare confruntare pentru cauza prăvăliei şi, lucru ciudat, se desfăşura în tabloul atârnat deasupra capului său, între fişier şi oglindă, în lumina strălucitoare a lămpii cu petrol. Era un tablou-talisman, un tablou necercetat, un tablou-enigmă, interpretat la nesfârşit, trecut din generație în generație. Ce reprezenta? Era o dispută purtată de veacuri, un proces nesfârşit între două principii opuse. Doi negustori stăteau față în față, două antiteze, două lumi. – Eu am vândut pe credit – striga cel slab, zdrențăros şi uluit, iar vocea i se frângea de disperare. – Eu am vândut cu bani peşin – răspundea cel gras din fotoliu, trecându-şi picioarele unul peste altul şi rotindu-şi degetele mâinilor încrucişate pe pântece. Cât îl ura tata pe grăsun. Îi cunoştea pe amândoi de mic copil. Încă de pe băncile şcolii îl umplea de dispreț acel egoist îmbuibat, care înfuleca în recreații cantități nesfârşite de chifle cu unt. Dar nu se solidariza nici cu cel slab. Tata vedea cu uimire cum îi scăpa din mână inițiativa, acaparată de cei doi combatanți. Aştepta rezultatul disputei cu respirația întretăiată, cu privirile încremenite cruciş îndărătul ochelarilor căzuți, adunat ca un arici şi răscolit până în adâncuri.

Prăvălia, prăvălia era impenetrabilă. Devenise ţinta tuturor gândurilor, a tuturor investigaţiilor nocturne şi a meditaţiilor înfricoşate ale tatei. Necercetată şi nețărmurită, prăvălia rămânea în afara a tot ce se întâmpla, întunecată şi universală. Ziua generaţiile acelea de postavuri stăteau pline de o demnitate patriarhală, aşezate după grade, rânduite după generaţii şi descendenţă. Noaptea însă negura postavurilor se ridica răzvrătită şi asalta cerul pu tirade pantomimice, cu improvizaţii luciferice. Toamna prăvălia vuia, se revărsa învolburată de sortimentul întunecos al mărfurilor de iarnă, de parcă hectare întregi de codri ar fi pornit într-un peisaj foşnitor. Vara, în sezonul mort, se întuneca şi se retrăgea în rezervaţiile sale neguroase, se retrăgea inabordabilă şi neprietenoasă în cuibul său de stofă. Vânzătorii izbeau noaptea cu coţii de lemn în peretele surd de baloturi, ascultând cum urla negura de durere, închisă în nucleul pufos de postavuri.

Tata pătrundea în adâncul acelor genealogii, în adâncul timpurilor, coborând pe scările tăcute de pâslă. Era cel din urmă din seminţie, era Atlas, pe umerii cărui/a apăsa povara uriaşului testament. Zi şi noapte se gândea tata la teza testamentului, se străduia să înţeleagă într-o clipă de reverie esenţa lui. Adeseori îi privea întrebător pe vânzători, încărcat de aşteptare. Lipsit de vreun semn în sufletul său, lipsit de străfulgerări şi directive, se aştepta ca sensul prăvăliei, ce se ascundea de el, să se dezvăluie brusc acestor tineri şi naivi, care abia făcuseră ochi. Îi teroriza cu clipitul lui perseverent, iar ei, proşti şi bâlbâiţi, fugeau de privirile lui, se uitau în lături, bolborosind stânjeniţi cele mai năstruşnice aberaţii. Dimineaţa, sprijinit într-un baston lung, umbla ca un cioban prin turma mitoasă şi oarbă, prin mulţimea de baraje, de trunchiuri vălurite şi fără capete, ce behăiau venite la adăpat. Tot mai aştepta, tot mai amâna clipa în care avea să-şi ridice întreg poporul şi să pornească în noaptea plină de larmă, cu acel Izrael,

încărcat, însutit şi mişunând peste tot…

Noaptea de afară părea de plumb – fără spațiu, fără nicio adiere, fără vreun drum. După câțiva paşi se sfârşea brusc. Atunci, ca într-un vis, bătea pasul pe loc la hotarele acelea timpurii şi, în vreme ce picioarele i se adânceau, epuizând spațiul zgârcit, gândul îi alerga mai departe, fără oprelişti, mereu chestionat, luat la întrebări, purtat prin toate meandrele acestei dialectici neguroase. Analiza diferențială a nopții pornea din ea însăşi. În cele din urmă picioarele i se opreau vlăguite într-un cotlon fără ieşire. Ore întregi stătea acolo pe întuneric, în cel mai intim colțişor al nopții, într-o linişte surdă, ca în fața unui pisuar, stăpânit de sentimentul unei culpe plăcute. Numai gândul, liber, se derula încet, anatomia complicată a creierului se deşira ca un ghem, iar în mijlocul unei dialectici caustice se desfăşura la nesfârşit tratatul abstract al unei nopți de vară, făcea tumbe printre torsiunile logice, sprijinit din ambele părți de chestionări neobosite şi răbdătoare, de întrebări sofisticate, rămase fără răspuns. Filosofând astfel, se strecura cu greu prin spațiile speculative ale nopții şi intra, fără forme, în cea din urmă pustietate.

Era târziu după miezul nopții, când tata ridică brusc privirile de pe hârtii. Se ridică solemn, cu ochii larg deschişi, numai urechi. — Vine, spuse cu chipul radios, deschideți. – Şi înainte ca Teodor să ajungă la uşa cu geamuri, blocată de noapte, pătrunse prin ea, încărcat cu pachete, oaspetele mult aşteptat, zâmbitor, semeț, cu barba neagră. Domnul Jakub, profund mişcat, îi ieşi înainte, înclinându-se, şi-i întinse ambele brațe. Se îmbrățişară. O clipă am avut impresia că o locomotivă mică. neagră şi strălucitoare se apropiase pe nesimțite de intrarea în prăvălie. Un hamal cu chipiu de feroviar aduse înăuntru o valiză enormă.

N-am aflat niciodată, cine era cu adevărat eminentul oaspete. Vânzătorul şef Teodor susținea morțiş că fusese însuşi Chrystian Seipel şi Fiii (filatură şi țesătorie

mecanică). Puține fapte confirmau însă această versiune, iar mama nu-şi ascundea rezervele privitoare la o asemenea supoziție. Oricum ar fi stat însă lucrurile, nu exista nicio îndoială că trebuia să fie un demon puternic, unul dintre stâlpii Uniunii Naționale a Creditorilor. O barbă neagră şi parfumată îi împodobea chipul dolofan, lucios şi plin de demnitate. Înconjurat de brațul tatei, se îndrepta spre birou, întovărăşit de plecăciuni.

Fără să înțelegem limba străină pe care o foloseau, ascultam cu respect conversația aceea ceremonioasă, presărată cu zâmbete, cu coborârea pleoapelor, cu bătăi pe spate delicate şi pline de afecțiune. După schimbul de amabilități introductive, domnii trecură la subiect. Au întins pe birou registre şi hârtii şi au deschis o sticlă de vin alb. Cu țigările de foi în colțul gurii, cu chipurile adunate într-o grimasă de mulțumire arțăgoasă şi cu străluciri şţrengăreşti de auguri în priviri, domnii schimbau între ei cuvinte scurte, semne monosilabice, menținând cu degetul apăsat poziția corectă a registrului. Încetul cu încetul, discuția se înfierbânta şi indignarea cu greu stăpânită devenea tot mai evidentă. Îşi muşcau buzele, iar țigările, amare şi stinse, atârnau pe chipurile lor dezamăgite şi pline de aversiune. Tremurau de revoltă. Tata respira pe nas, sub ochi avea pete roşii, părul i se zbârlise deasupra frunții asudate. Atmosfera se înfierbânta. A fost o clipă când amândoi au sărit de la locurile lor şi s-au oprit față-n față, scoşi din minți, respirând greu şi fulgerând cu sticlele ochelarilor. Speriată, vrând să preîntâmpine o catastrofă, mama începu să-l liniştească pe tata bătându-l pe spinare. La vederea doamnei, amândoi şi-au revenit, şi-au amintit de codul bunelor maniere, s-au închinat zâmbind unul celuilalt şi s-au aşezat să-şi continue munca.

În jurul orei două după miezul nopții, tata trânti în cele din urmă coperta grea a registrului mare. Neliniştiți, încercam să descifrăm pe fețele celor doi interlocutori,

de partea cui se înclinase balanța victoriei. Umorul tatei ni se părea artificial şi forțat, în schimb barbă-neagră se lăfăia în fotoliu, cu picioarele încrucişate, şi iradia tot de bunăvoință şi de optimism. Împărțea cu o dărnicie ostentativă bacşişuri vânzătorilor.

Strângându-şi hârtiile şi socotelile, domnii s-au ridicat de la birou. Înfățişarea lor era cât se poate de promițătoare. Făcând cu ochiul vânzătorilor, dădeau de înțeles că sunt plini de inițiativă, iar în spatele mamei îşi propuneau o aventură de pomină. Totul nu era însă decât lăudăroşenie. Vânzătorii ştiau ce să creadă despre asemenea lucruri. Noaptea aceasta nu ducea nicăieri. Se sfârşea lângă rigolă, într-un loc ştiut de toți, acolo unde se ridica peretele orb al neantului şi al culpabilității. Toate cărările oare duceau acolo se întorceau înapoi în prăvălie. Toate escapadele în spațiile nopții aveau aripile frânte de la bun început. Vânzătorii făceau cu ochiul din politețe.

Luându-se de braț, barbă-neagră şi tata au ieşit din prăvălie pofticioşi, însoțiți de privirile îngăduitoare ale vânzătorilor. Dincolo de uşă, însă, ghilotina nopții îi decapită brusc şi se prăbuşiră în noapte ca într-o apă neagră.

Cine a cercetat vreodată abisul nopților de iulie, cine a măsurat la câți stânjeni poți să cazi în golul în care nu se întâmplă nimic? Străbătând tot infinitul acela negru, s-au întors iar în fața prăvăliei, de parcă abia ieşiseră, recâştigându-şi capetele pierdute şi odată cu ele cuvântul de ieri, nefolosit şi întipărit pe buze. Stând aşa, nu se ştie cât, vorbeau monoton, parcă s-ar fi întors dintr-o expediție îndelungată, legați de complicitatea unor aventuri şi scandaluri nocturne. Îşi dădeau pălăriile pe ceafă, cu gestul unor oameni afumați şi se clătinau pe picioarele lor moi.

Trecând pe lângă portalul iluminat al prăvăliei, se furişară pe poarta casei şi porniră încet pe scările scârțâitoare de la etaj. Aşa au ajuns pe balconul din

spate, de sub fereastra Adelei, vrând s-o vadă cum doarme. Nu o puteau zări. Adela stătea culcată în umbră, cu coapsele depărtate, cutremurată de îmbrățișarea somnului, cu capul aprins, azvârlit pe spate, dăruindu-se fanatic viselor. Ciocăneau în geamurile negre, cântau cuplete vulgare, dar ea, cu un zâmbet letargic pe buzele întredeschise, rătăcea nemişcată şi cataleptică pe drumurile sale îndepărtate, la distanță de mile întregi şi inaccesibilă.

Atunci, sprijiniți de balustrada balconului, căscau zgomotos, resemnați, şi bocăneau cu picioarele în scândurile balustradei. Noaptea târziu, nu se ştie la ce oră, îşi regăsiră trupurile, nu se ştie cum, înălțate pe lenjeria adunată în două paturi înguste. Pluteau paralel, dormind pe întrecute, devansându-se cu schimbul în galopul harnic al sforăitului.

La un anumit kilometru al somnului – nu se ştie dacă curentul somnului le-a unit trupurile, ori visurile lor s-au unit pe neobservate într-un punct al acelei neființe negre – s-au pomenit îmbrățişați, luptându-se crâncen unul cu altul. Printre sforțările zadarnice îşi aruncau unul celuilalt respirația în față. Barbăneagră era deasupra tatei, ca îngerul deasupra lui Iacov, dar tata îl strânse din toate puterile între genunchi şi, plutind nemişcat şi absent, mai fura, între două reprize, câte un crâmpei de somn tonifiant. Aşa luptau, pentru ce? pentru nume? pentru Dumnezeu? pentru contract? – se înfruntau cumplit, cu ultimele puteri, în timp ce curentul somnului îi purta spre ținuturile tot mai depărtate şi tot mai ciudate ale nopții.

IV

A doua zi tata şchiopăta uşor de un picior. Chipul lui

iradia. În zori găsise poanta uluitoare cu care avea să încheie scrisoarea şi pentru care luptase atâtea zile şi nopți. Pe barbă-neagră nu l-am mai văzut. Plecase spre dimineață cu valiza şi cu pachetele lui, fără să-şi ia rămas bun de la nimeni. Era ultima noapte a sezonului mort. Începând cu această noapte de vară, pentru prăvălia noastră au urmat şapte ani lungi de belşug.

Sanatoriul timpului

I

Călătoria a durat mult. Pe linia aceea secundară şi uitată, pe care trenul circulă o dată pe săptămână, călătoream doar câțiva pasageri. Nu mai văzusem niciodată vagoane de un tip atât de arhaic, retrase demult de pe alte linii, spațioase cât o cameră, întunecoase şi pline de unghere. Coridoarele care se frângeau sub diferite unghiuri, compartimentele pustii şi friguroase, asemănătoare unor labirinturi, aveau în ele o pustietate ciudată, ceva aproape înspăimântător. Treceam dintr-un vagon în altul, în căutarea vreunui colțişor mai confortabil. Vântul sufla peste tot, un curent rece îşi făcea loc prin interiorul trenului, îl străbătea dintr-o parte în alta. Ici şi colo câțiva oameni şedeau pe podea cu legăturile alături, neîndrăznind să ocupe canapelele pustii şi foarte înalte. De altfel canapelele acelea de muşama erau reci ca gheața şi lipicioase de vechime. În stațiile pustii nu se urca niciun pasager. Trenul pornea încet, fără să şuiere, fără să gâfâie, parcă dus pe gânduri.

Un timp am mers cu un om îmbrăcat într-o uniformă învechită de feroviar, un om tăcut, gânditor, care îşi tot apăsa batista pe obrazul umflat şi dureros. Pe urmă a dispărut şi el, coborâse pe nesimțite într-o haltă. În urma lui a rămas o adâncitură în paiele care acopereau podeaua şi o valiză uitată, neagră şi uzată.

Înotând prin paie şi prin tot felul de resturi, treceam, împleticindu-mă, dintr-un vagon în altul. Uşile compartimentelor se legănau mişcate de curent. Nicăieri nu era niciun călător. În cele din urmă l-am întâlnit pe conductorul liniei, îmbrăcat în uniforma neagră a căilor ferate. Îşi înfăşură gâtul într-o basma groasă şi îşi împacheta lucrurile, lanterna, cartea cu mersul trenurilor. – Ne apropiem, spuse, privindu-mă cu ochii lui complet albi. Trenul încetinea treptat, fără gâfâituri, fără bufnituri, de parcă viața din el se scurgea odată cu ultima suflare a aburilor. Ne-am oprit. Liniște şi pustiu. Nicio clădire împrejur. Coborând, mi-a arătat direcția în care se găsea Sanatoriul. Am pornit cu valiza în mână pe drumul alb şi îngust ce intră repede în desişul întunecat al parcului. Priveam peisajul din jur cu o oarecare curiozitate. Drumul pe care mergeam urca şi ducea pe culmea unei înălțimi blânde, de unde puteai îmbrățişa tot orizontul. Ziua era cenuşie, potolită, fără nicio nuanță. Şi poate că sub influența acelei atmosfere grele şi incolore se întuneca şi tipsia mare a orizontului, pe care se aranja un peisaj întins, păduros, se rânduia în nişte culise formate din fâşii şi din straturi împădurite, tot mai depărtate şi mai cenuşii, care se scurgeau în panglici şi în cascade domoale când din dreapta, când din stânga. Tot peisajul acela întunecat, plin de gravitate părea să curgă în sine, abia observat, să treacă pe alături, ca un cer înnorat şi plin de o mişcare ascunsă. Fâşiile pluteau, iar liniile împădurite păreau că freamătă şi cresc în acel freamăt, ca fluxul mării ce se înalță insesizabil deasupra țărmului. În mijlocul dinamicii întunecate a terenului împădurit, drumul alb şerpuia ca o melodie pe culmile întinse ale acordurilor, supusă presiunii puternice a maselor muzicale, care o mistuiau în cele din urmă. Am rupt o ramură dintr-un copac de lângă drum. Verdele frunzelor era întunecat de tot, aproape negru. Era un negru ciudat de saturat, profund şi binefăcător, ca un somn

reconfortant. Şi toate cenuşiurile peisajului erau derivate ale acestei singure culori. O astfel de culoare capătă uneori peisajul la noi, vara, la vremea unui amurg înnourat, saturat de ploi îndelungate. Aceeaşi abnegaţie profundă şi liniştită, aceeaşi amorţeală resemnată şi definitivă, care nu mai avea nevoie de îmbărbătarea culorilor.

În pădure era negură ca noaptea. Mergeam pe întuneric pe covorul tăcut de cetină. Când copacii s-au mai rărit, sub picioare mi-au răsunat bârnele unui pod. De cealaltă parte, în negura copacilor, se zăreau pereţii cenuşii, cu multe ferestre, ai hotelului, ce îşi zicea Sanatoriu. Uşile duble, cu geamuri, de la intrare, erau deschise. Intrai pe ele direct de pe podeţul încadrat de ambele părţi de balustrade mişcătoare ridicate de ramurile de mesteacăn. În coridor domnea semiîntunericul şi o linişte solemnă. Am pornit în vârful degetelor de la o uşă la alta, citind pe întuneric numerele fixate deasupra lor. La colţ am întâlnit, în sfârşit, o femeie de serviciu. Ieşise în fugă din cameră, revoltată, de parcă tocmai se smulsese din nişte mâini insolente. Abia înţelegea ce-i spuneam. A trebuit să repet de câteva ori, în timp ce ea se învârtea încurcată.

Dacă au primit depeşa mea? Desfăcu neputincioasă braţele, iar privirea ei alunecă alături. Aştepta doar un prilej ca să poată alerga spre uşa întredeschisă, spre care trăgea cu ochiul.

— Am venit de departe, şi mi-am rezervat telegrafic o cameră în această casă – i-am spus cu o oarecare nerăbdare. – Cui trebuie să mă adresez?

Nu ştia. – Poate vreţi să intraţi în restaurant – îngăimă ea. – Acum dorm toţi. Am să vă anunţ, când se scoală domnul doctor.

— Dorm? Doar e încă ziuă, mai e mult până la noapte…

— La noi se doarme tot timpul. Dumneavoastră nu ştiţi? – întrebă, ridicându-şi spre mine privirile curioase.

– De fapt, aici nu e niciodată noapte – adăugă ea cochetă. Acum nu mai voia să fugă, îşi ciupea doar dantela şorţuleţului, învârtindu-se în loc.

Am lăsat-o şi am intrat în restaurantul semiîntunecat. Erau acolo multe măsuţe, iar un bufet mare ocupa toată lăţimea peretelui. După vreme îndelungată am simţit iar poftă de mâncare. Mă bucura vederea prăjiturilor şi torturilor oare acopereau din abundenţă plăcile bufetului.

Mi-am aşezat valiza pe una dintre mese. Toate erau libere. Am bătut din palme. Niciun răspuns. M-am uitat în sala vecină, mai mare şi mai luminoasă. Sala aceasta dădea printr-o fereastră largă sau printr-o logie spre peisajul pe care-l cunoscusem şi care stătea în rama ferestrei cu tristeţea şi cu resemnarea lui profundă, ca un memento îndoliat. Pe feţele de masă se vedeau resturi proaspete de mâncare, sticle desfundate, păhărele pe jumătate golite. Ici şi colo rămăseseră chiar şi bacşişurile neridicate de chelneri. M-am întors la bufet, privind prăjiturile şi pateurile. Arătau deosebit de apetisant. Mă gândeam dacă e frumos să mă servesc singur. Simţeam cum creşte în mine o lăcomie neobişnuită. Mai ales un fel de plăcintă cu mere mă făcea să salivez. Tocmai voiam să iau cu spatula de argint o prăjitură, când am simţit prezenţa cuiva în spatele meu. Camerista intrase cu papucii ei moi şi mă atinse cu degetele pe spate. – Domnul doctor vă invită – spuse, privindu-şi unghiile.

Mergea înaintea mea şi, sigură de magnetismul pe care îl exercita jocul şoldurilor ei, nici nu se uita înapoi. Se amuza intensificând acel magnetism, potrivind distanţa dintre trupurile noastre, în timp ce treceam pe lângă zecile de uşi prevăzute cu numere. Culoarul era din ce în ce mai întunecos. Ajunşi într-un loc unde era întuneric-beznă, se sprijini uşor de mine. – Aici e uşa doctorului şopti – vă rog să intraţi.

Doctorul Gotard mă întâmpină în mijlocul camerei.

Era un bărbat scund, lat în umeri, cu barba neagră.

— Am primit încă ieri telegrama dumneavoastră – spuse el. – Am trimis la gară trăsura instituției, dar dumneavoastră ați venit cu alt tren. Din păcate legătura pe calea ferată nu e cea mai bună. Cum vă simțiți?

— Tata trăieşte? am întrebat eu, pironindu-mi privirile neliniştite pe chipul lui radios.

— Trăieşte, desigur – răspunse, suportându-mi liniştit privirile aprinse. – Fireşte, în limitele impuse de situație – adăugă mijindu-şi ochii. – Dumneavoastră ştiți tot atât de bine ca şi mine că din punctul de vedere al casei dumneavoastră, din perspectiva patriei dumneavoastră – el e mort de mult. Acest lucru nu mai poate fi recuperat în întregime, iar moartea aceasta aruncă o anumită umbră şi asupra existenței lui aici.

— Dar tata nu ştie, nu bănuieşte nimic? am întrebat în şoaptă. Doctorul negă, dând din cap. – Fiți liniştit – spuse cu vocea şoptită – pacienții noştri nu bănuiesc, nu pot bănui…

— Toată chestiunea constă în aceea că am dat timpul înapoi, adăugă el, gata să demonstreze mecanismul cu ajutorul degetelor pregătite pentru aşa ceva. Noi aici întârziem timpul cu un anumit interval a cărui dimensiune e imposibil de precizat. Lucrurile se reduc la un simplu relativism. Aici pur şi simplu moartea lui nu s-a realizat încă, moartea care în patria dumneavoastră s-a şi petrecut.

— În acest caz – am spus – tata este pe moarte sau aproape de moarte…

— Nu mă înțelegeți – răspunse pe un ton de iritare stăpânită. – Noi reactivăm aici timpul trecut cu toate posibilitățile lui, prin urmare, inclusiv cu posibilitatea însănătoşirii.

Mă privea, zâmbind, mângâindu-şi barba.

— Acum însă probabil vreți să vă vedeți tatăl. V-am rezervat, aşa cum ați cerut, un pat în camera lui. Vă conduc.

Când am ieşit în coridorul întunecos, doctorul Gotard începu să vorbească în şoaptă. Am observat că avea în picioare papuci de pâslă, ca şi camerista.

— Noi îi lăsăm pe pacienţi să doarmă mult, le economisim energia vitală. De altfel, tot n-au ce face altceva.

Se opri la o uşă şi duse degetul la buze.

— Intraţi încet, tatăl dumneavoastră doarme. Culcaţi-vă şi dumneavoastră. E cel mai bun lucru pe care îl puteţi face acum. La revedere.

— La revedere – am şoptit, simţindu-mi bătăile inimii ridicându-se până la gât. Am apăsat pe clanţă şi uşa se deschise singură, ca gura unui om în timpul somnului. Am intrat înăuntru. Camera era aproape pustie, cenuşie şi goală. Pe un pat obişnuit de lemn, aşezat sub o fereastră micuţă, tata dormea adâncit în aşternutul bogat. Respiraţia lui profundă elimina din adâncul somnului straturi întregi de sforăit. Camera părea tapisată de jos până sus cu acel sforăit, la care se adăugau mereu alte straturi. Priveam profund emoţionat chipul tras şi vlăguit al tatei, absorbit total de activitatea aceea a sforăitului, chipul, care, abandonând învelişul pământean, se afla în transă, îşi mărturisea undeva, pe un tărâm îndepărtat, existenţa, numărându-i solemn minutele.

Al doilea pat nu exista. De la fereastră trăgea un frig pătrunzător. Soba era rece.

Nu pare că se îngrijesc prea mult de pacienţii lor – mi-am zis. – Un om atât de bolnav să fie lăsat în aşa curent! Aici probabil că nu mătură nimeni. Un strat gros de praf acoperea duşumeaua, noptiera cu medicamente şi cu un pahar de cafea rece. La bufet sunt grămezi de prăjituri, iar pacienţilor nu le dau decât cafea neagră în loc de ceva mai hrănitor! Dar în comparaţie cu binefacerile timpului recuperat totul nu e, fireşte, decât un fleac.

M-am dezbrăcat încet şi am intrat în patul tatei. Nu s-a trezit. Numai sforăitul lui, ce se ridicase prea sus,

coborî cu o octavă, renunțând la retorica aceea emfatică. Devenise într-un fel un sforăit particular, destinat propriilor necesități. Am strâns pilota în jurul tatei, ferindu-l, pe cât era posibil, de curentul ce trăgea de la fereastră. În curând am adormit şi eu lângă el.

II

Când m-am trezit, în cameră se lăsase amurgul. Tata şedea îmbrăcat la masă şi bea ceai, înmuind în el prăjituri cu glazură de zahăr ales. Îmbrăcase un costum negru, aproape nou, confecționat din stofă englezească, pe care şi-l făcuse vara trecută. Cravata era legată cam neglijent.

Văzând că nu dorm, mi se adresă cu un zâmbet plăcut pe fața palidă de boală: – M-am bucurat mult că ai venit, Iosife. Ce surpriză. Mă simt aici atât de singur. E adevărat că în situația mea nu mă pot plânge, am trecut prin altele şi mai rele, iar dacă ai vrea să obții *facit* din toate situațiile… Dar să lăsăm asta. Închipuie-ți că imediat, în prima zi, m-au servit cu un excelent *filet de boeuf* cu ciuperci. A fost, Iosife, o carne nemaipomenită. Te avertizez, cât se poate de serios, că dacă ți-ar da vreodată şi ție *filet de boeuf*… Şi acum mai simt focul acela în pântece. Şi diaree după diaree… N-o mai puteam scoate la capăt. Dar trebuie să-ți comunic o noutate – adăugă el. – Să nu râzi: am închiriat o prăvălie. Da, da. Şi mă felicit pentru această idee. Ştii că mă plictiseam de moarte. Nici nu-ți închipui ce plictiseală e aici. Aşa am cel puțin o ocupație plăcută. Să nu-ți închipui ceva extraordinar. Da' de unde. E mult mai modestă decât prăvălia pe care o aveam. O coşmelie în comparație cu cealaltă. La noi în oraş mi-ar fi ruşine

cu taraba asta. Aici însă, unde a trebuit să renunțăm la multe din pretențiile noastre – nu-i aşa, Iosife?... – Tata izbucni într-un râs dureros. – Şi uite aşa trăim. – Îmi părea rău de el. Mă ruşinam de jena tatei, care simțise inoportunitatea cuvântului folosit.

— Văd că ți-e somn – spuse după o clipă. – Mai dormi puțin şi pe urmă fă-mi o vizită la prăvălie – bine? Mă grăbesc să văd cum merg treburile acolo. N-ai idee cât de greu a fost să obțin creditul, cu câtă neîncredere sunt priviți aici bătrânii negustori, negustorii cu trecut serios... îți aminteşti de atelierul opticianului din piață? Imediat lângă el e prăvălia noastră. N-are încă firmă, dar nimereşti şi aşa. E greu să te încurci.

— Pleci fără palton, tată? l-am întrebat neliniştit.

— Închipuie-ți că au uitat să mi-l împacheteze. Nu l-am găsit în valiză, dar nici nu am nevoie de el. Clima asta blândă, atmosfera plăcută!...

— Ia paltonul meu, te rog, am insistat, ia-l neapărat. – Dar tata îşi puse pălăria, îmi făcu semn cu mâna şi ieşi din cameră.

Nu, nu-mi mai era somn. Mă simțeam, odihnit... şi flămând. Mi-am amintit cu plăcere de bufetul încărcat cu prăjituri. Mă îmbrăcam, gândindu-mă cum o să-mi împlinesc pofta, mâncând din toate bunătățile acelea. Aveam de gând să dau întâietate plăcintei cu mere, fără să uit nici minunatul pişcot cu coajă de portocală, pe care-l văzusem acolo. M-am oprit în fața oglinzii, ca să-mi leg cravata, dar suprafața ei, asemenea unei oglinzi sferice, îşi rotea apele tulburi, ascunzându-mi înfățişarea undeva în adâncuri. În zadar încercam să găsesc o distanță potrivită, îndepărtându-mă şi apropiindu-mă, din ceața argintie şi plutitoare nu voia să se desprindă niciun chip. Trebuie să cer să aducă altă oglindă, m-am gândit şi am ieşit din cameră.

În coridor era întuneric de tot. Impresia de linişte solemnă era potențată şi de mim lampă cu gaz ce ardea într-un colț cu flacără albăstrie. În labirintul de uşi, de

tocuri şi de nişe, îmi era greu să-mi amintesc intrarea în restaurant. Ies în oraş, mi am spus dintr-odată. – Mănânc eu undeva. O să găsesc o cofetărie bună.

La ieşire mă întâmpină aerul greu, umed şi dulce al acelui climat deosebit. Cenuşiul cronic al atmosferei mai coborâse cu câteva nuanțe. Parcă era o zi văzută printr-un linţoliu de doliu.

Nu mă săturam privind negrul catifelat şi suculent al celor mai întunecate părți, gama cenuşiurilor stinse ce se scurgea în pasaje de tonuri înăbuşite, frânte de amortizorul claviaturii – nocturna aceea a peisajului. Văzduhul bogat şi unduitor îmi flutura în obraji pânza sa moale. Avea în el dulceața moleşitoare a apei de ploaie stătută.

Şi din nou freamătul pădurilor negre, ce revenea în el însuşi, acorduri surde ce răscoleau văzduhul dincolo de hotarele auzului! Eram în curtea din spatele Sanatoriului. Priveam zidurile înalte ale pavilionului clădirii centrale, în formă de potcoavă. Toate ferestrele erau închise cu obloane negre. Sanatoriul dormea adânc. Am ieşit pe portița din gardul de fier. Lângă portiță era o cuşcă goală de câine, de o mărime neobişnuită. Şi din nou mă absorbi şi mă îmbrățişă pădurea neagră, prin întunericul căreia mergeam pe bâjbâite, de parcă aveam ochii închişi. Când se mai lumină puțin, între copaci se conturară casele. Mai aveam câțiva paşi şi eram în piața mare a oraşului.

Ciudată şi derutantă era asemănarea ei cu piața din oraşul nostru. Cât de mult seamănă de fapt toate piețele din lume! Aproape aceleaşi case şi aceleaşi prăvălii!

Trotuarele erau aproape pustii. Din cerul de un cenuşiu nedesluşit se cernea lumina slabă, târzie şi îndoliată a unei vremi nedefinite. Citeam cu uşurință afişele şi firmele, şi totuşi nu m-aş fi mirat dacă mi s-ar fi spus că e noaptea târziu! Numai unele prăvălii erau deschise. Altele aveau jaluzelele pe jumătate lăsate şi proprietarii le închideau în grabă. Aerul puternic şi

exuberant, un aer îmbătător şi consistent acoperea în unele locuri o parte a peisajului, ştergea ca un burete umed câteva case, felinarul, o bucată dintr-o firmă. Uneori, era greu să ridici pleoapele ce cădeau coborâte de o ciudată neglijenţă sau de somn. Am început să caut atelierul opticianului de care amintise tata. Vorbise despre el ca despre ceva ce-mi era cunoscut, parcă se referea la cunoştinţele mele din sfera relaţiilor locale. Să nu fi ştiut că eram aici pentru întâia oară? I se încurcaseră, fără îndoială, lucrurile în cap. Dar ce puteai pretinde de la tata, care era doar pe jumătate real şi trăia o viaţă atât de condiţionată, de relativă, îngrădită de atâtea rezerve! E greu de negat că trebuia multă bunăvoinţă ca să i se recunoască un anumit gen de existenţă. Era un surogat de viaţă, demn de milă, dependent de îngăduinţa generală, de acel *„consensus omnium*", din care îşi extrăgea puţina lui sevă. Era limpede că această jalnică aparenţă a vieţii se putea menţine în ţesutul realităţii numai datorită faptului că toţi priveau printre degete, închideau ochii la carenţele evidente şi stridente ale acestei stări de lucruri. Până şi cea mai uşoară opoziţie îl putea clătina, iar cea mai uşoară adiere de scepticism îl putea dărâma. Putea oare Sanatoriul doctorului Gotard să-i asigure acea ambianţă de seră a unei toleranţe binevoitoare, să-l apere de răbufnirile raţiunii şi criticismului? Era de mirare că într-o astfel de situaţie, mereu ameninţată şi contestată, tata reuşea totuşi să păstreze o excelentă stare de spirit.

M-am bucurat văzând vitrina unei cofetării încărcate cu cozonaci şi torturi. Pofta de mâncare reînviase în mine. Am deschis uşa cu geamuri, pe care atârna o tăbliţă cu inscripţia „îngheţată", şi am intrat în localul întunecos. Mirosea a cafea şi vanilie. Din fundul prăvăliei îşi făcu apariţia o fată cu faţa ştearsă de amurg şi luă comanda. În [...] mânca pe săturate nişte gogoşi minunate, pe care le muiam în cafea. Stând în întuneric, legănat de arabescurile rotitoare ale amurgului,

înghițeam mereu alte prăjituri, simțind rotirea întunericului strecurându-mi-se sub pleoape, cuibărindu-se încet în interiorul meu cu pulsațiile lui calde, cu roiul milioanelor de atingeri delicate. În cele din urmă, numai [...] dreptunghiul ferestrei se zărea ca o pată cenuşie în întunericul acela total. Zadarnic băteam cu linguriţa în masă. Nimeni nu venea ca să ia plata pentru consumaţie. Am lăsat pe masă o monedă de argint şi am ieşit în stradă. În librăria de alături era încă lumină. Vânzătorii erau ocupaţi cu sortarea cărţilor. Am întrebat de prăvălia tatei. E chiar a doua prăvălie de lângă noi – mi-au explicat. Un băiat serviabil veni până la uşă, ca să-mi arate. Uşa de la intrare era de sticlă, vitrina, nearanjată încă, avea geamul acoperit cu hârtie fumurie. Chiar de la intrare, am observat cu uimire că prăvălia era plină de cumpărători. Tata stătea după tejghea şi, muind mereu creionul în gură, aduna o coloană lungă de cifre. Aplecat deasupra tejghelei, domnul pentru care făcea bonul urmărea cu degetul arătător fiecare cifră adunată, socotind în şoaptă. Restul clienţilor priveau în tăcere. Tata îmi aruncă o privire pe deasupra ochelarilor şi spuse, însemnând cifra la care se oprise: – E aici printre hârtiile de pe birou o scrisoare pentru tine – şi iar se adânci în calcul. Între timp, vânzătorii puneau de o parte mărfurile cumpărate, le împachetau în hârtie, le legau cu sfoară. Rafturile erau doar parţial acoperite cu stofe. Cea mai mare parte erau încă pustii.

— De ce nu stai jos, tată? l-am întrebat în şoaptă, trecând în spatele tejghelei. – N-ai deloc grijă de dumneata, deşi eşti atât de bolnav. – Tata ridică mâna în semn de protest, de parcă ar fi vrut să alunge persuasiunile mele, dar nu se opri din socotit. Arăta foarte rău. Era clar ca lumina zilei că numai exaltarea artificială, activitatea febrilă îi conservă puterile, mai amâna clipa prăbuşirii totale.

Am căutat pe birou. Era mai degrabă un pachet decât

o scrisoare. Cu câteva zile în urmă solicitasem unei librării o carte pornografică şi iată că mi-o trimiseseră aici. Găsiseră adresa mea sau mai degrabă adresa tatei, care abia şi-a deschis prăvălia, fără firmă şi fără nume. Era într-adevăr o uimitoare organizare a informației, o operativitate în expediere demnă de admirație! Şi ce grabă!

— Poți citi în camera din spate – spuse tata, aruncându-mi o privire plină de nemulțumire – doar vezi că aici nu e loc.

Camera din spatele prăvăliei era încă goală. Prin uşa de sticlă intra acolo puțină lumină din prăvălie. Pe pereți atârnau paltoanele vânzătorilor. Am deschis scrisoarea şi am început să citesc la lumina slabă ce trecea prin geamurile uşii.

Eram înştiințat că, din păcate, cartea solicitată de mine nu exista în depozit. Vor face tot posibilul s-o găsească, dar, fără să anticipeze rezultatul, firma îmi trimitea, deocamdată, fără nicio obligație, un articol care socoteau ei că va trezi cu siguranță interesul meu. Urma o descriere complicată a unui refractar pliant, cu o mare capacitate de iluminare şi cu alte numeroase calități. Curios, am scos din plic instrumentul confecționat din muşama neagră, ori din pânză de sac şi strâns ca o armonică. Întotdeauna am avut slăbiciune pentru telescoape. Am început să întind învelişul pliant al instrumentului şi în mâinile mele se contură burduful uriaş al unui telescop, fixat cu vergele subțiri, care îşi întindea cât ținea camera construcția sa goală, labirintul de celule negre, un complex lung de camere optice obscure, intrate până la jumătate una într-alta. Era ceva ce semăna cu un automobil lung din pânză cerată, un obiect din recuzita unui teatru, confecționat dintr-un material uşor de hârtie şi de doc, care imita masivitatea realității. M-am uitat în pâlnia ocularului şi am zărit conturul începătoşat al Sanatoriului privit dinspre curte. Curios, m-am apropiat şi mai mult de camera din spate

a aparatului. Acum puteam urmări în câmpul de vizibilitate al lunetei camerista care trecea cu o tavă în mână prin coridorul semiîntunecos al Sanatoriului. Ea se întoarse şi zâmbi. Mă vede oare şi ea? – m-am întrebat. O somnolenţă irezistibilă îmi împăienjenea privirile. Stăteam de fapt în camera din spate a lunetei, ca într-o limuzină. O uşoară mişcare a manetei şi iată că aparatul începu să foşnească asemenea fâlfâitului unui fluture de hârtie, apoi am simţit că se mişcă cu mine cu tot, îndreptându-se spre uşă.

Luneta pătrunse în prăvălia luminoasă ca o omidă uriaşă, ca un fuzelaj multiarticulat, un gândac uriaş de hârtie, având în faţă imitaţia a două faruri. Cumpărătorii se îngrămădiră, retrăgându-se dinaintea acestui balaur orb de hârtie, vânzătorii deschiseră larg uşa spre stradă şi am ieşit încet cu maşina mea de carton, trecând printre şirurile de clienţi care însoţeau cu privirile pline de indignare această plecare cu adevărat scandaloasă.

III

Aşa trăiesc oamenii în acest oraş, iar timpul trece. Cea mai mare parte a zilei o petrec dormind, şi nu numai în pat. Nu, din acest punct de vedere ei nu emit pretenţii prea mari. Aici fiecare e gata oriunde şi oricând să tragă un pui de somn. Cedează, fie şi pentru o clipă, nevoii irezistibile de a dormi şi aţipeşte cu capul sprijinit pe o masă din restaurant, în trăsură, ba chiar şi de-a-npicioarele pe stradă, ori în trecere, în vestibulul vreunei case.

Treziţi, dar ameţiţi încă, reluăm discuţia întreruptă, ne continuăm drumul greu, continuăm o problemă

complicată, fără început şi fără sfârşit. Datorită acestui lucru, undeva pe drum se pierd din mers intervaluri întregi de timp, scăpăm controlul asupra continuității zilei şi, în cele din urmă, încetăm să mai facem presiuni asupra ei, renunțăm, fără părere de rău, la scheletul cronologiei neîntrerupte, pe care ne obişnuiserăm cândva să o urmărim atent din viciu şi dintr-o grijulie disciplină cotidiană. Am sacrificat de mult disponibilitatea noastră permanentă de a justifica timpul parcurs, scrupulozitatea de a motiva orele utilizate – mândria şi ambiția economiei noastre. Am abandonat demult toate virtuțile fundamentale în care altădată nu cunoşteam şovăire şi eroare.

Fie ca următoarele exemple să servească drept ilustrare a acestei stări de lucruri. La o anumită vreme a zilei sau a nopții – o nuanță abia perceptibilă a cerului le deosebeşte una de alta – mă trezesc lângă balustrada podețului care duce spre Sanatoriu. E vremea amurgului. Toropit de somn, am umblat, probabil, mult prin oraş, fără să-mi dau seama, până să ajung, epuizat, la acest podeț. N-aş putea spune dacă dr. Gotard, care stă acum în fața mea şi încheie un lung raționament, trăgând concluzii definitive, m-a însoțit tot timpul pe drumul străbătut. Furat de propria-i elocință, mă ia de braț şi mă trage după el. Îl urmez şi înainte de a trece peste scândurile duruitoare ale podețului, adorm din nou. Prin pleoapele închise zăresc vag gesturile expresive ale doctorului, zâmbetul lui ascuns în barba neagră şi mă străduiesc zadarnic să înțeleg această excepțională poantă de logică, acest argument hotărâtor, cu care, ajuns pe culmile argumentării sale, rămâne nemişcat şi triumfător. Nu ştiu câtă vreme mai mergem împreună, adânciți într-o discuție plină de neînțelegeri, căci la un moment dat, când mă trezesc complet, doctorul Gotard nu mai e, în jur e întuneric, dar numai pentru că țin ochii închişi. Deschid ochii şi sunt în pat, în camera mea în care nu ştiu cum am intrat.

Un exemplu şi mai drastic:

Intru pe la prânz într-un restaurant din oraş, în forfota şi în învălmăşeala consumatorilor. Pe cine zăresc în mijlocul sălii, la o masă, încovoiată sub greutatea mâncărurilor? Pe tata. Toate privirile sunt îndreptate spre el, iar el, purtând un ac de cravată cu un briliant strălucitor, neobişnuit de vioi, fericit până la extaz, se apleacă afectat în toate părțile, angajat într-o discuție debordantă cu întreaga sală deodată. Cu o bravură, la care nu pot priviri decât cu cea mai mare nelinişte, tata comandă mereu alte mâncăruri, ce se adună mormane pe masă. Le îngrămădeşte cu plăcere în jurul său, deşi nu a mâncat nici felul întâi. Plescăind din limbă, meşterind şi vorbind în acelaşi timp, tata exprimă prin gesturi, prin mimică marea mulțumire pe care i-o produce acest banchet, îl caută cu privirile pe domnul Adam, chelnerul, căruia îi transmite cu un zâmbet de îndrăgostit mereu alte comenzi. Iar când chelnerul aleargă, fluturându-şi şervețelul, ca să-l servească, tata apelează cu gesturi de implorare la cei din jur, îi ia pe toți martorii farmecului irezistibil al acestui Ganymedes.

— Inestimabil băiat – strigă, zâmbind fericit şi închizând ochii – un înger! Recunoaşteți, domnilor, că e fermecător.

Dezgustat, mă retrag din sală fără ca tata să mă observe. Dacă ar fi fost pus intenționat de conducerea hotelului, pentru reclamă, să distreze consumatorii, nu s-ar fi putut comporta mai provocator şi mai ostentativ. În drum spre casă, străbat străzile împleticindu-mă, cu capul buimăcit de somn. Îmi sprijin o clipă capul de o cutie de scrisori şi fac o scurtă siestă. În cele din urmă, bâjbâind prin întuneric, ajung la poarta Sanatoriului şi intru. În cameră e beznă. Întorc comutatorul, dar nu e curent. De la fereastră vine frig. Patul scârțâie în întuneric. Tata îşi înalță capul de pe aşternut şi spune: – Ah, Iosife! Zac aici, neîngrijit de două zile. Soneriile nu funcționează, nimeni nu vine la mine, iar propriul meu

fiu mă părăseşte grav bolnav, şi umblă după fete prin oraş. Uite cum îmi bate inima.

Cum să împac aceste lucruri? Tata stă în restaurant cuprins de febra lăcomiei, ori zace în camera sa grav bolnav? Să fie doi taţi? Nici vorbă. Vinovată e numai descompunerea rapidă a timpului scăpat de sub supraveghere.

Ştim cu toţii că acest element indisciplinat se lasă ţinut în frâu doar de nevoie, datorită cultivării neîncetate, îngrijirii atente, sistematizării şi corectării exceselor sale. Lipsit de această îngrijire el se îndreaptă imediat spre denaturări şi aberaţii sălbatice, spre ghiduşii nesăbuite, spre bufonerii dezagreabile. Tot mai clar se conturează incongruenţa timpului nostru individual. Timpul tatălui meu şi timpul meu propriu nu mai coincideau.

Între noi fie vorba, decăderea morală pe care mi-o reproşa tata, era o insinuare lipsită de temei. Nu mă apropiasem aici încă de nicio fată. Împleticindu-mă ca un turmentat între un somn şi altul, abia dacă mai reuşesc în clipele de oarecare trezie să observ sexul frumos local.

De altfel, întunericul cronic de pe străzi nu permite nici să deosebeşti prea bine chipurile. Singurul lucru pe care am reuşit să-l observ, ca orice om tânăr cu anumite preocupări în acest domeniu, e mersul deosebit al fetelor.

Mersul lor e o implacabilă linie dreaptă, care nu ia în seamă niciun obstacol, supus unui ritm interior, unei legităţi, pe care ele o deşiră ca de pe un ghem, ca pe un fir de alergare dreaptă, plină de acurateţe şi de eleganţă reţinută.

Fiecare fată poartă în ea o regulă deosebită, individuală, asemănătoare unui arc dintr-o jucărie mecanică.

Când merg drept înainte, cu privirile aţintite spre regula aceea, concentrate şi pline de sobrietate, par a fi

preocupate doar de un singur lucru: să nu risipească nimic din mersul lor, să nu se abată cumva de la regula aceea grea. să nu se abată nici cu un milimetru măcar. Şi atunci devine limpede că ceea ce ocrotesc ele cu atâta grijă şi cu atâta zel nu e nimic altceva decât o idee fixă cu privire la propria lor perfecțiune, care, datorită puterii lor de convingere, devine aproape o realitate. E, de fapt, o anticipare luată pe propria lor răspundere, fără nicio asigurare, o dogmă intangibilă, mai presus de orice îndoială.

Câte imperfecțiuni, câte defecte, câte nasuri cârne sau turtite, câți pistrui şi câte coşuri nu trec ele prin contrabandă sub drapelul acestei ficțiuni! Nu există urâțenie ori mediocritate pe care zborul convingerii lor să nu o înalțe sub cerul fictiv al perfecțiunii.

Sub puterea acestei convingeri trupul se înfrumusețează vizibil, iar picioarele, într-adevăr frumoase şi elastice în încălțămintea ireproşabilă, vorbesc prin mersul lor, explică în grabă prin monologul lin şi strălucitor al paşilor bogăția acestei idei, pe care chipul cenzurat de mândrie o trece sub tăcere. Merg cu mâinile în buzunarele jachetelor scurte şi strânse pe talie. În cafenea şi la teatru îşi petrec picioarele unul peste altul, dezvelite până la genunchi, şi se adâncesc în tăcerea lor expresivă. Atât aş putea spune în trecere despre una dintre curiozitățile acestui oraş. Despre vegetația neagră de aici am mai amintit. Merită atenție, cu deosebire, o specie de ferigă neagră, ale cărei buchete uriaşe împodobesc vazele din fiecare casă şi din fiecare local public. Feriga neagră a devenit aproape simbolul doliului, emblema funebră a acestui oraş.

IV

Relațiile în Sanatoriu devin pe zi ce trece tot mai insuportabile. E greu de negat că am căzut pur şi simplu într-o capcană. De la sosirea mea, când s-a creat aparența unei ospitalități, conducerea Sanatoriului nu se mai străduieşte absolut deloc să ne creeze măcar iluzia vreunei îngrijiri. Suntem pur şi simplu lăsați de capul nostru. Nimeni nu ia în seamă nevoile noastre. Am constatat de mult că sârmele de la soneriile electrice se întrerup chiar deasupra uşilor şi nu duc nicăieri. Personalul medical e invizibil. Zi şi noapte coridoarele sunt cufundate în întuneric şi în linişte. Am profunda convingere că noi suntem singurii pacienți în acest Sanatoriu şi că înfățişarea misterioasă şi discretă cu care camerista închide uşile camerelor, când intră sau când iese, nu-i decât o mistificare.

Uneori, sunt tentat să deschid pe rând uşile camerelor şi să le las larg deschise, ca să demasc această perfidă intrigă în care am fost amestecați.

Şi totuşi, nu sunt chiar sigur de bănuielile mele. Uneori, noaptea târziu, îl văd pe doctorul Gotard pe culoar, grăbindu-se undeva, îmbrăcat în halatul alb, utilizat la operații, cu irigatorul pentru clisme în mână, precedat de cameristă. Atunci e greu să-l opreşti şi să-l încolțeşti cu vreo întrebare.

Dacă n-ar fi restaurantul şi cofetăria din oraş, am muri de foame. Până acum nu am putut obține al doilea pat, iar de lenjerie curată nici nu poate fi vorba. Trebuie să recunosc că decăderea generală a deprinderilor civilizate nu ne-a ocolit nici pe noi.

Să mă urc în pat îmbrăcat şi încălțat era pentru mine, ca pentru orice om civilizat, pur şi simplu inimaginabil. Acum însă mă întorc acasă târziu, beat de somn, în cameră e semiîntuneric, perdelele de la fereastră sunt umflate de suflarea rece de afară. Mă arunc buimăcit în pat şi mă îngrop în pilotă. Şi dorm aşa spații inegale de timp, zile sau săptămâni întregi, pribegind prin peisajele

pustii ale somnului, veşnic pe drumuri, veşnic pe cărările abrupte ale respiraţiei, când coborând uşor şi elastic pe un versant blând înclinat, când cățărându-mă cu greu pe peretele perpendicular al sforăitului. Ajuns în vârf, îmbrățişez orizonturile întinse ale acestui pustiu surd şi stâncos al somnului. Deodată, într-un anumit punct, undeva la o curbă strânsă a sforăitului, mă trezesc pe jumătate ameţit şi simt la picioare trupul tatei. Stă acolo culcat, ghemuit şi mic ca o pisică. Adorm din nou cu gura deschisă, iar panorama uriaşă a peisajului muntos trece pe lângă mine vălurit şi maiestuos.

La prăvălie, tata desfăşoară o activitate febrilă, încheie tranzacţii, foloseşte întreaga sa elocinţă pentru a-şi convinge clienţii. Obrajii lui sunt rumeni de însufleţire, ochii strălucesc. Zace în Sanatoriu grav bolnav, ca acasă în ultimele săptămâni. E greu de negat că procesul se îndreaptă cu paşi repezi spre un sfârşit fatal. Cu vocea lui slabă, tata îmi spune: – Iosife, ar trebuie să treci mai des pe la prăvălie. Vânzătorii ne fură. Doar vezi că eu nu pot face faţă. Zac aici de săptămâni întregi, iar prăvălia, lăsată în voia soartei, se duce de râpă. N-a venit vreo scrisoare de acasă?

Încep să regret totul. N-aş putea spune că am avut o idee fericită, când, seduşi de reclama aceea zgomotoasă, l-am trimis pe tata aici. Timpul dat înapoi… sună frumos, dar ce este el în realitate? Se poate obţine aici timp adevărat, de calitate superioară, scos proaspăt din cutie, mirosind a nou şi a vopsea? Dimpotrivă. Timpul de aici e complet uzat, purtat de oameni, un timp ros şi găurit pretutindeni, străveziu ca o sită.

Şi nu-i de mirare, fiindcă, într-un fel, el e un timp debordat, vă rog să mă înţelegeţi bine, un timp de mâna a doua. Vai de el!

Aici mai intervine şi utilizarea lui nepotrivită. Tot felul de maşinaţiuni, de intervenţii pe ascuns în mecanismul lui, de amestec în tainele lui sensibile! Uneori, îţi vine să

bați cu pumnul în masă şi să strigi în gura mare: – Ajunge, lăsați timpul în pace, timpul este intangibil, timpul nu trebuie provocat! Nu vă ajunge spațiul? Spațiul e al omului, în spațiu puteți zburda cât vreți, puteți face tumbe, vă puteți da de-a dura, puteți sări de pe o stea pe alta. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă atingeți de timp!

Pe de altă parte, îmi poate cineva cere să rup eu înțelegerea cu doctorul Gotard? Oricum ar fi această existență mizeră a tatei, totuşi îl văd, sunt împreună cu el, vorbesc cu el... De fapt, îi sunt dator doctorului Gotard recunoştință nețărmurită.

Am vrut de câteva ori să vorbesc deschis cu el, dar doctorul Gotard e de negăsit. – Chiar acum s-a dus la restaurant – mă informează camerista. Mă îndrept într-acolo, dar ea mă ajunge şi-mi spune că a greşit, doctorul Gotard e în sala de operații. Urc în grabă la etaj, întrebându-mă ce operații pot fi făcute aici, intru în vestibul şi într-adevăr mi se spune să aştept. Doctorul Gotard vine imediat, tocmai a terminat operația şi se spală pe mâini. Aproape că îl şi văd, mic, cu halatul descheiat, trecând în grabă, cu paşi mari, prin sălile spitalului. Dar ce aflu? Doctorul Gotard nici n-a fost aici, de ani de zile nu s-a făcut aici nicio operație. Doctorul Gotard doarme la el în cameră, iar barba lui neagră stă înfiptă în văzduh. Camera se umple de sforăit ca de nişte vălătuci de nori, care cresc, se adună şi-l înalță în învolburarea lor pe doctorul Gotard, cu pat cu tot, tot mai sus şi mai sus – o înălțare patetică pe valurile sforăitului şi ale aşternutului umflat.

Se întâmplă aici lucruri şi mai ciudate, lucruri pe care le ascund şi față de mine însumi, lucruri de-a dreptul fantastice prin absurditatea lor. De câte ori ies din cameră, mi se pare că cineva se îndepărtează de uşă şi coteşte pe un coridor lăturalnic, ori că cineva merge înaintea mea fără să se întoarcă. Nu e sora. Ştiu cine e! – Mamă! strig cu glasul tremurând de revoltă, iar mama

întoarce capul şi mă priveşte o clipă cu un zâmbet rugător. Unde sunt? Ce se întâmplă aici? În ce impas am intrat?

V

Nu ştiu dacă acesta-i rezultatul anotimpului târziu, dar culoarea zilelor devine tot mai gravă, se înserează şi se întunecă. E ca şi cum am privi lumea prin nişte ochelari complet negri.

Întregul peisaj seamănă cu fundul unui acvariu cu cerneală palidă. Copacii, oamenii şi casele se contopesc în nişte siluete negre ce se leagănă ca plantele subacvatice pe fundalul de cerneală al apei.

Primprejurul Sanatoriului e plin de câini negri, de toate mărimile şi de toate formele. Seara, aleargă pe drumuri şi poteci, tăcuți, atenți, plini de încordare, cufundați în treburile lor canine.

Trec câte doi, câte trei, cu capetele întinse şi pânditoare, cu urechile ascuțite, cu un scheunat tăcut şi jalnic, care le scapă din gâtlejuri, semnul profundei lor nemulțumiri. Preocupați de treburile lor, grăbiți şi mereu pe drum, mereu absorbiți de scopuri neînțelese, abia mai dau atenție trecătorilor. Uneori, aruncă o privire fugară spre ei şi atunci din privirea lor saşie, neagră şi înțeleaptă, se desprinde o mânie înfrânată numai din lipsă de timp. Alteori, dând frâu liber furiei. se apropie de picior cu capul plecat şi cu un mârâit amenințător, dar numai pentru ca la jumătatea drumului să-şi abandoneze intențiile şi să alerge mai departe în salturi mari de câine.

Împotriva acestei plăgi canine nu există leac, dar de ce naiba ține conducerea Sanatoriului în lanț un câine

lup uriaş, o bestie înfricoşătoare, un adevărat vârcolac, de o sălbăticie de-a dreptul demonică?

Mă trec fiorii de fiecare dată când ajung în dreptul cuştii lui, lângă care stă nemişcat într-un lanț scurt, cu un guler de păr zbârlit în jurul capului, mustăcios, lățos şi bărbos, cu maşinăria gurii uriaşe, plină de colți. Nu latră deloc, numai că înfățişarea lui sălbatică devine şi mai fioroasă la vederea omului, trăsăturile lui încremenesc într-o expresie de furie neţărmurită şi, ridicându-şi încet botul înfricoşător, se îneacă în convulsii înăbuşite de urlete joase, pătimaşe, smulse din adâncurile urii, în care răzbate jalea şi disperarea neputinței.

Când ieşim din Sanatoriu, tata trece indiferent pe lângă bestia din lanț. În ceea ce mă priveşte, de fiecare dată sunt profund zguduit de această manifestare stihinică a urii neputincioase. Sunt acum cu două capete mai înalt decât tata, care aleargă pe lângă mine, mic şi slab, cu paşii lui mărunți de bătrân.

Apropiindu-ne de piață, zărim o mişcare neobişnuită. Mulțimea aleargă pe străzi. Aflăm ştiri nemaipomenite despre pătrunderea unor armate duşmane în oraş.

În mijlocul unei consternări generale, oamenii schimbă ştiri alarmante şi contradictorii. E incredibil. Un război care n-a fost precedat de nicio acțiune diplomatică? Un război a întrerupt liniştea generală, care n-a fost tulburată de niciun conflict? Război cu cine şi pentru ce? Suntem informați că invazia armatelor duşmane a dat curaj opoziției din oraş, c. are a ieşit cu armele în stradă, terorizându-i pe locuitorii paşnici. Într-adevăr, zărirăm un grup de complotişti în haine civile negre, cu diagonale albe încrucişate pe piept. Mergeau tăcuți, cu armele gata să tragă. Mulțimea se retrăgea din fața lor, se înghesuia pe trotuare, iar ei mergeau, aruncând de sub jobenuri priviri întunecate şi ironice, priviri care trădau sentimentul superiorității, sclipirea unui amuzament răutăcios şi nişte semne făcute cu

coada ochiului, de parcă abia se reţineau să nu izbucnească într-un râs care să demaşte toată această mistificare. Unii dintre ei sunt recunoscuţi de mulţime, dar strigătele de veselie sunt înăbuşite de teama în faţa ţevilor întinse. Trec însă pe lângă noi, fără să se lege de nimeni. Străzile se umplu iar cu mulţimea înfricoşată, ce tace întunecată. Peste oraş arde o forfotă surdă. Se pare că în depărtare se aude hurducăitul artileriei, duruitul chesoanelor. – Trebuie să ajung la prăvălie – spune tata palid, dar hotărât. – Nu-i nevoie să mă însoţeşti; tu mai mult mă încurci – şi adaugă – întoarce-te la Sanatoriu. – Vocea laşităţii mă îndeamnă să-i dau ascultare. Îl văd pe tata pătrunzând în zidul mulţimii să-l pierd din ochi.

Mă strecor grăbit pe nişte străduţe lăturalnice spre partea de sus a oraşului. Îmi dau seama că pe aceste povârnişuri voi izbuti să ocolesc centrul înţesat de mulţime.

Acolo, în partea de sus a oraşului, era mai puţină lume şi, în cele din urmă, dispăru cu totul. Mergeam liniştit pe străzile pustii, care duceau spre parc. Felinarele ardeau cu flacără întunecată, albăstrie, ca nişte asfodele îndoliate. În jurul fiecărui felinar dansau un soi de cărăbuşi grei ca plumbul, purtaţi într-un zbor diagonal de aripi tremurătoare. Unii, căzuţi, se târau prin nisip neputincioşi, cocoşaţi, cu spatele arcuit de carapacea dură, sub care încercau să-şi strângă foiţa delicată a aripilor întinse. Pe gazon şi pe cărări trecătorii se plimbau adânciţi în discuţii lipsite de griji. Ultimii copaci atârnă deasupra curţilor ce înconjoară casele aşezate undeva jos de tot şi sprijinite de zidul parcului. Mergeam de-a lungul acestui zid, care, pe partea mea, îmi ajunge abia până la piept, dar pe cealaltă parte coboară la nivelul curţilor în râpe înalte de un etaj. Într-un loc, se ridica dintr-o curte un povârniş de pământ până la înălţimea zidului. Am sărit cu uşurinţă bariera zidului şi, trecând pe acel dig, m-am strecurat în stradă

printre acareturile înghesuite. Calculul meu, sprijinit de o colosală intuiție spațială, se dovedise just. Mă găseam aproape în dreptul clădirii Sanatoriului, a cărui aripă îşi expunea albul şters în rama neagră a copacilor. Intru ca de obicei prin spate, pe poarta tăiată în gardul de fier şi zăresc încă de departe câinele la postul lui. Ca întotdeauna, mă trece un fior de aversiune. Vreau să trec cât mai repede pe lângă el, ca să nu-i aud geamătul de ură, smuls din adâncul inimii, când, spre groaza mea, nici nu-mi vine să-mi cred ochilor – îl văd depărtându-se de cuşcă, alergând în jurul curții şi vrând să-mi taie retragerea cu un lătrat înăbuşit, scos parcă din adâncul unui butoi.

Înmărmurit de spaimă, mă retrag în colțul opus al curții şi, căutând instinctiv un ascunziş, mă adăpostesc într-un chioşc, convins de zădărnicia eforturilor mele. Dar bestia aceea lățoasă se apropie în salturi şi iată că botul lui apare în uşa chioşcului şi mă închide ca într-o capcană. Mort aproape de frică, îmi dau seama că lanțul pe care îl târâse după el prin curte se desfăşurase în întregime, iar chioşcul a rămas în afara razei de acțiune a colților lui. Maltratat, strivit de groază, abia mai simt o uşoară despovărare. Clătinându-mă pe picioare, aproape leşinat, îmi ridic privirile. Niciodată nu l-am văzut atât de aproape şi abia acum îmi cade vălul de pe ochi. Cât de mare este forța anticipării! Cât de puternică este sugestia fricii! Ce orbire! Doar e un om. Un om în lanț, pe care, într-o generalizare simplificatoare, metaforică, îl luasem într-un mod inexplicabil drept câine. Vă rog să nu mă înțelegeți greşit. Era câine, fără îndoială, dar sub formă de om. Calitatea canină este o calitate interioară şi se poate manifesta tot atât de bine sub formă umană sau animală. Cel care stătea în fața mea în uşa chioşcului, cu gura deschisă, dată parcă peste cap, cu colții rânjiți într-un mârâit înfricoşător, era un bărbat de statură mijlocie, cu părul negru. Fața lui era palidă, osoasă, ochii negri, răi şi nefericiți. Judecând după

îmbrăcămintea neagră, după forma civilizată a bărbii – putea fi socotit un intelectual, un om de ştiinţă. Putea fi fratele mai mare, fratele nereuşit al doctorului Gotard. Dar prima impresie era falsă. Mâinile lui mari, mânjite cu clei, cele două cute brutale şi cinice din jurul nasului, care se pierdeau în barbă, ridurile ordinare de pe fruntea îngustă împrăştiau repede prima iluzie. Era mai degrabă un legător de cărţi, un demagog, un cuvântător la mitinguri – un om violent, cu pasiuni întunecate şi explozive. Şi tocmai în abisurile pasiunilor, în încordarea convulsivă a tuturor fibrelor, în furia aceea dementă cu care lătra la vârful bățului îndreptat spre el – era sută la sută câine.

Dacă aş trece bariera din spatele chioşcului – mă gândesc – aş ieşi complet din raza furiei lui şi aş putea ajunge, pe cărarea aceea lăturalnică, la poarta Sanatoriului. Îmi şi trec picioarele peste balustradă, dar mă opresc brusc. Simt că ar fi prea crud să pier şi să-l las cu furia lui neputincioasă, împingă dincolo de orice hotare. Îmi închipui dezamăgirea lui îngrozitoare, durerea inumană, dacă m-ar vedea plecând din curte, îndepărtându-mă definitiv. Rămân. Mă apropii de el şi-i spun cu o voce obişnuită, calmă:

— Liniştiţi-vă, domnule, eu vă dezleg.

Atunci chipul lui, sfârtecat de frisoane, răvăşit de vibrația mârâitului, se întregeşte, se netezeşte şi din adâncuri se conturează un chip aproape omenesc. Mă apropii fără teamă şi-i deschei catarama de pe grumaz. Acum păşim alături unul de altul. Legătorul de cărţi e îmbrăcat într-un costum negru de calitate, dar e desculț. Încerc să leg o conversație cu el, dar din gura lui iese doar o bolboroseală neînțeleasă. Numai în ochii lui, în ochii aceia negri expresivi desluşesc entuziasmul sălbatic al unui ataşament, al unei simpatii, care mă îngrozeşte. Uneori se împiedică de câte o piatră, de câte un bulgăre de pământ şi atunci, datorită zguduiturii, fața lui se frânge, se destramă, teama se arată până la

jumătate, gata să sară, iar în urma ei furia pândeşte o clipă prielnică pentru a-i schimba iar faţa într-un cuib de vipere şuierătoare. Atunci îl chem la ordine cu o admonestare aspră, colegială. Îl bat chiar şi pe spate. Uneori pe chipul lui încearcă să se contureze un zâmbet de uimire, bănuitor, care nu-şi crede lui însuşi. Aa! Cum mă apasă această prietenie îngrozitoare. Cum mă înspăimântă această simpatie nemaipomenită. Cum să scap de acest om care păşeşte alături de mine, agăţat cu privirile şi cu toată pasiunea sufletului său de câine de chipul meu. N-am voie însă să-mi trădez nerăbdarea. Îmi scot portofelul şi-i spun pe un ton serios: – Aveţi nevoie de bani, vă pot împrumuta cu plăcere. – Dar la vederea banilor faţa lui ia o înfăţişare atât de sălbatică, încât ascund cât mai repede portofelul. Şi multă vreme nu-şi poate linişti şi stăpâni trăsăturile, schimonosite de convulsia urletului. Nu, asta nu mai suport. Orice, numai asta nu. Şi aşa lucrurile s-au complicat şi s-au încâlcit înfiorător. Deasupra oraşului zăresc vâlvătăile unui incendiu. Undeva în focul revoluţiei, tata stă într-o casă cuprinsă de flăcări, doctorul Gotard e de negăsit şi în plus apariţia inexplicabilă a mamei, venită incognito, într-o misiune misterioasă! Toate acestea sunt verigile unei intrigi de neînţeles, ţesută în jurul persoanei mele. Trebuie să fug, să fug de aici. Oriunde. Să scap de această prietenie oribilă, de acest legător de cărţi, care miroase a câine şi care nu mă pierde din priviri. Stăm în faţa porţii Sanatoriului. – Poftiţi în camera mea – îi spun cu un gest politicos. Mişcările civilizate îl fascinează. Îi adorm sălbăticia. Îl las să intre primul în cameră. Îl aşez pe scaun.

— Mă duc până la restaurant să aduc puţin coniac.

Auzind aşa ceva, sare speriat, vrând să mă însoţească. Îi liniştesc panica cu o hotărâre blândă.

— Dumneavoastră staţi aici, aşteptaţi liniştit – îi spun cu o voce profundă, tremurătoare, în adâncul căreia răsună teama. Se aşază, zâmbind stânjenit.

Ies şi merg încet pe coridor, apoi cobor scările şi mă îndrept spre ieşire. Trec poarta, străbat curtea, trântesc în urma mea uşa de fier, apoi încep să alerg pe aleea întunecată ce duce la gară, fără să respir, cu inima gata să-mi sară din piept, cu tâmplele zvâcnind.

În minte mi se învălmăşesc imagini, care mai de care mai înfiorătoare. Nerăbdarea monstrului, groaza lui, disperarea în clipa în care îşi dă seama că a fost înşelat. Recidiva nebuniei, a furiei izbucnite cu o forță neînfrânată. Întoarcerea tatei la Sanatoriu, bătaia lui în uşă, lipsită de orice bănuială, şi vederea acelei bestii înfricoşătoare.

Noroc că tata, de fapt, nu mai trăieşte, că lui nu i se mai poate întâmpla aşa ceva – mă gândesc şi zăresc uşurat şirul întunecat al vagoanelor gata de plecare.

Mă urc într-unul dintre ele şi trenul, parcă atât ar fi aşteptat, pleacă imediat, fără niciun semnal.

Prin fața ferestrei trece şi se învârteşte iar tipsia uriaşă a orizontului, pe care s-au revărsat păduri întunecate şi foşnitoare, iar în mijlocul lor se zăresc zidurile albe ale Sanatoriului. Adio, tată, adio, oraş, pe care nu-l voi mai revedea.

De atunci călătoresc, călătoresc mereu. M-am obişnuit cu trenul, cu pelerinajul prin vagoane, unde sunt tolerat. Vagoanele mari cât nişte camere sunt pline de gunoi şi de paie, curentul le străbate în lung şi în lat în zilele cenuşii fără culoare.

Hainele mele s-au rupt, s-au zdrențuit. Am primit însă în dar o manta de feroviar purtată. Mi s-a umflat un obraz şi am fața legată cu o zdreanță murdară. Stau în paie şi moțăi, iar când sunt flămând stau pe culoarul de la clasa a doua şi cânt. Atunci oamenii îmi aruncă monezi mărunte în chipiul meu de conductor, în chipiul negru de feroviar, cu cozorocul rupt.

Dodo

Venea pe la noi sâmbăta după-amiază, îmbrăcat într-o redingotă închisă, cu vestă albă, matlasată, cu un melon confecționat la comandă, pe măsura capului său, venea să stea un sfert sau o jumătate de oră la un pahar de apă cu sirop de zmeură, să stea dus pe gânduri cu barba sprijinită în mânerul de fildeş al bastonului, pe care îl ținea între genunchi, ori să mediteze privind fumul albastru al țigării.

Atunci veneau de obicei în vizită şi alte rude şi în timpul discuției ce se desfăşura natural şi antrenant, Dodo intra parcă în umbră, îşi lua în primire rolul de figurant. Nu vorbea, îşi purta doar privirile expresive, ascunse sub sprâncenele superbe, de la un vorbitor la altul, iar fața lui se lungea treptat, ieşea parcă din încheieturi, se tembeliza, căci nimic nu o putea smulge din ascultarea aceea oarbă.

Vorbea doar când era solicitat şi atunci nu răspundea decât la întrebare, monosilabic, ce-i drept, în silă, privind în altă parte, dacă întrebarea nu depăşea cumva sfera lucrurilor simple şi uşor de rezolvat. Uneori, reuşea să susțină o discuție cu câteva întrebări ce depăşeau această sferă, datorită bagajului de gesturi şi mimicii de care dispunea şi care, datorită sensurilor multiple, îi făceau servicii universale, acoperind lacunele unei vorbiri articulate şi menținând, datorită expresiei vii a mimicii, iluzia unei judecăți raționale. Nu era însă decât o amăgire, care dispărea repede, iar discuția se întrerupea jalnic, în timp ce privirea interlocutorului se

depărta încet şi meditativ de la Dodo, care, părăsit, revenea la rolul său de figurant şi de observator pasiv, pe fundalul unei conversații generale.

Şi cum ar fi putut cineva continua discuția cu el, când, spre exemplu, la întrebarea dacă şi-a însoțit mama la țară, el răspundea candid: „nu ştiu" şi acesta era adevărul trist şi ruşinos, fiindcă, de fapt, memoria lui Dodo nu depăşea clipa de față şi cea mai apropiată actualitate.

Demult, în copilărie, Dodo trecuse printr-o boală grea a creierului, în timpul căreia zăcuse luni întregi fără cunoştință, mai aproape de moarte decât de viață, iar când s-a însănătoşit totuşi, s-a dovedit că, de fapt, el fusese scos din circulație şi nu mai aparținea oamenilor cu judecată. Educația lui se făcuse în particular, *pro forma*, cu multă circumspecție. Cerințele, dure şi categorice în cazul altora, deveneau în cazul lui Dodo îngăduitoare şi tolerante.

Se crease în jurul lui o sferă de privilegiere ciudată, care îl înconjura cu o centură de securitate, cu o zonă neutră, şi îl izola de asaltul vieții şi cerințelor ei. Toți cei din afara acelei sfere erau loviți de valurile vieții, înotau zgomotos în ele, se lăsau duşi, răpiți, purtați într-o ciudată uitare; în interiorul sferei era însă linişte şi pauză, o cezură în vacarmul general.

Aşa creştea Dodo, iar caracterul excepțional al destinului său creştea odată cu el, de la sine şi fără nicio împotrivire.

Dodo nu primea niciodată haine noi, ci numai pe cele purtate de fratele său mai mare. În timp ce viața celor de o vârstă cu el era împărțită în faze, perioade, articulate de evenimente hotărâtoare, de momente înălțătoare şi simbolice: onomastici, examene, logodne, avansări – viața lui se scurgea într-o monotonie nediferențiată, netulburată de nimic plăcut ori neplăcut, iar viitorul lui se înfățişa ca un drum drept şi uniform, fără evenimente şi surprize.

Greşeşte cel care crede că Dodo se împotrivea în el acestei stări de lucruri. O accepta cu simplitate, ca pe o formă de viață proprie lui, fără să fie uimit, cu o înțelegere realistă, cu un optimism sobru şi se organiza, îşi aranja amănuntele în limitele acestei monotonii lipsite de evenimente.

Zilnic, înainte de prânz, ieşea în oraş, la plimbare, şi mergea pe acelaşi traseu, de-a lungul a trei străzi, pe care le străbătea până la capăt, apoi se întorcea pe acelaşi drum.

Îmbrăcat într-un costum elegant, deşi purtat, al fratelui său, cu mâinile, în care ținea bastonul, la spate – Dodo se mişca cu distincție şi fără grabă. Semăna cu un domn care călătoreşte de plăcere şi care tocmai vizita oraşul. Încetineala, lipsa unei direcții sau a unui țel, care să se exprime în mişcările lui, luau uneori forme compromițătoare, fiindcă Dodo manifesta tendințe spre holbare: căsca ochii la uşile prăvăliilor, la atelierele în care se ciocănea şi se meşterea ceva, ba chiar şi la grupurile de oameni ce stăteau de vorbă.

Fizionomia lui începuse să se maturizeze pretimpuriu şi, lucru curios, în timp ce trăirile şi zguduirile se opreau în pragul vieții lui, cruțându-i intangibilitatea pustie şi caracterul periferic excepțional, trăsăturile lui se formau totuşi pe baza trăirilor, care treceau pe lângă el, anticipau o biografie nerealizată, care, abia conturată în sfera posibilității, îi modela şi îi sculpta înfățişarea, dându-i mască iluzorie de mare tragedian, pe care s-a întipărit ştiința şi tristețea tuturor lucrurilor.

Sprâncenele lui se bolteau în arcuri superbe, umbrindu-i ochii mari şi trişti, adânc încercănați. În jurul nasului se adânceau două riduri, pline de o suferință abstractă, de o înțelepciune iluzorie, şi alergau până în colțurile gurii şi dincolo de ele. Gura mică şi cărnoasă stătea închisă dureros, iar semnul cochet de pe bărbia lungă, de burbon, îi dădea înfățişarea unui bonvivant mai în vârstă şi experimentat.

Caracterul lui excepțional şi privilegiat nu a putut rămâne neobservat, aşa că a fost urmărit, pândit cu lăcomie de răutatea oamenilor, ascunsă cu viclenie şi veşnic dornică de pradă.

Tot mai des se întâmpla ca în plimbările lui matinale să fie însoțit de nişte camarazi, una dintre condițiile caracterului său excepțional, camarazi de un gen special, nu în sensul colegialității şi al comunității de interese, ci într-un sens foarte îndoielnic şi care nu-i făcea cinstite. Cei care se strângeau în jurul lui Dodo, plin de demnitate şi de gravitate, erau, în general, mult mai tineri, iar discuțiile lor aveau un ton special, vesel şi glumeț şi, trebuie recunoscut, – plăcut şi înviorător pentru el.

Mergând aşa şi dominând cu un cap grupul vesel şi zburdalnic, Dodo părea un filosof peripatetic, înconjurat de elevii săi, iar de sub masca sobrietății şi tristeții i se răsfrângea pe chip un surâs frivol, ce lupta cu dominanta tragică a fizionomiei lui.

Acum Dodo întârzia în plimbările lui matinale, se întorcea cu părul răvăşit, cu îmbrăcămintea uşor deranjată, dar înviorat şi predispus la conversații vesele cu Karola, verişoara sărmană, ocrotită de mătuşa Retycja. De altfel, conştient parcă de cinstea minoră pe care i-o ofereau aceste întâlniri, Dodo păstra acasă o discreție totală în privința lor.

O dată sau de două ori au avut loc în această viață monotonă întâmplări, care, prin forma lor, contrastau cu platitudinea evenimentelor cotidiene.

Odată, plecând dimineața, nu s-a întors la prânz. Nu s-a întors nici la cină, nu s-a întors nici a doua zi la prânz. Mătuşa Retycja era disperată. A venit însă seara, puțin cam şifonat, cu melonul strivit şi aşezat strâmb, încolo însă sănătos şi liniştit sufleteşte.

Era greu de reconstituit istoria acestei escapade, în privința căreia Dodo păstra o tăcere totală. Holbându-se în timpul plimbării, a ajuns, probabil, într-un loc

necunoscut, poate că l-au ajutat şi tinerii peripateticieni, care-l puneau cu plăcere pe Dodo în noi şi necunoscute condiţii de viaţă.

Poate că a fost una din zilele în care Dodo îşi trimitea în concediu memoria sa nefericită şi suprasolicitată – şi îşi uita adresa, ba chiar numele şi datele, care, de altfel, îi erau întotdeauna cunoscute.

N-am aflat niciodată amănuntele acestei aventuri.

Când fratele mai mare al lui Dodo a plecat peste hotare, familia s-a redus la trei, patru persoane. În afară de unchiul Hieronim şi de mătuşa Retycja, mai era Karola, care îndeplinea rolul de chelar în gospodăria mare a unchiului meu.

Unchiul Hieronim nu mai ieşea de mulţi ani din cameră. De când Providenţa i-a luat cu blândeţe din mână cârma acestei hodorogite şi eşuate nave a vieţii – trăia ca un pensionar pe un petic de pământ, situat între vestibul şi cămăruţa întunecoasă, care i-a fost repartizată.

Îmbrăcat într-un halat lung până la pământ, şedea într-un colţ al cămăruţei şi cu fiecare zi chipul i se acoperea de o barbă tot mai fantastică. O barbă lungă de culoarea piperului (spre capetele şuviţelor era aproape albă) îi învelea faţa, până la jumătatea obrajilor, încât i se zărea numai nasul acvilin şi doi ochi ce se roteau în umbra sprâncenelor stufoase.

În cămăruţa întunecoasă, în închisoarea aceea strâmtă, în care fusese condamnat, ca o pisică mare şi sălbatică, să se mişte încoace şi încolo prin faţa uşii de sticlă, care ducea în salon – erau două paturi uriaşe de stejar – bârlogul unchiului şi al mătuşii, iar peretele din spate era acoperit de un gobelin mare, vag conturat în întuneric. Când ochii se mai obişnuiau cu întunericul, dintre bambuşi şi palmieri se profila un leu uriaş, puternic, sumbru ca un proroc şi maiestuos ca un patriarh.

Stând cu spatele unul la altul, leul şi unchiul

Hieronim fierbeau de ură. Fără să se privească, se amenințau cu colții rânjiți; mârâindu-şi cuvinte amenințătoare. Uneori, înfuriat, leul se ridica pe labele din față, îşi zbârlea coama ce-i acoperea gâtul întins şi atunci răgetul. lui se rostogolea de-a lungul orizontului înnourat.

Alteori, unchiul Hieronim se înălța şi mai sus cu o tiradă profetică, iar chipul i se modela amenințător sub influența marilor cuvinte, care îl însuflețeau, în timp ce barba i se unduia în extaz. Atunci leul îşi micşora dureros ochii şi îşi întorcea încet capul, ghemuindu-se sub tăria cuvântului divin.

Leul acela şi acel Hieronim umpleau cămăruța întunecoasă cu cearta lor veşnică.

Unchiul Hieronim şi Dodo trăiau în locuința aceea strâmtă, fără să se simtă unul pe altul, trăiau în dimensiuni diferite, care se încrucişau fără să se atingă. Când se întâlneau, privirile lor treceau mai departe, ca privirile a două animale diferite, din specii îndepărtate, care nu se observă deloc, inapte să rețină o imagine străină pătrunsă în conştiința lor şi incapabile să o realizeze.

Nu-şi vorbeau niciodată.

Când se aşezau la masă, mătuşa Retycja, şezând între soț şi fiu, reprezenta o graniță între două lumi, un istm între două mări ale nebuniei.

Unchiul Hieronim mânca agitat, iar barba lungă îi cădea în farfurie. Când scârțâia uşa de la bucătărie, sărea de pe scaun şi apuca farfuria cu supă, gata să fugă cu porția sa în cămăruță, dacă vreun străin ar fi intrat în casă. Atunci mătuşa Retycja îl liniştea:

— Nu-ți fie teamă, nu vine nimeni. E servitoarea. – În vremea aceasta Dodo arunca spre cel speriat privirea plină de furie şi de indignare a ochilor săi strălucitori, mormăind nemulțumit: – Mare nebun…

Înainte de a fi fost absolvit de complicațiile prea încâlcite ale vieții şi de-a primi permisiunea să se

retragă în refugiul său solitar din cămăruță, unchiul Hieronim fusese cu totul alt om. Cei care îl cunoşteau din tinerețe afirmau că temperamentul lui neînfrânat nu cunoştea nicio stavilă, niciun considerent ori scrupul. Bolnavilor incurabili le vorbea cu satisfacție de moartea care-i aştepta. Folosea vizitele de prezentare a condoleanțelor pentru a supune viața răposatului, după care lacrimile nu se uscaseră încă, unei critici severe, chiar în fața familiei consternate. Amintea public şi caustic lucrurile personale neplăcute şi iritante, pe care unii ar fi vrut să le ascundă. Într-o noapte însă, s-a întors dintr-o călătorie complet schimbat şi scos din minți de frică, încercând să se ascundă sub pat. Câteva zile mai târziu, s-a răspândit ştirea în familie că unchiul Hieronim a renunțat la toate complicatele, îndoielnicele şi riscantele lui afaceri, care îl năpădiseră până peste cap, a renunțat la tot şi definitiv şi a început o viață nouă, o viață prinsă în reguli aspre şi ferme, pe care noi însă nu le înțelegeam.

Duminică după-amiază mergeam toți la mătuşa Retycja, la o gustare în familie. Unchiul Hieronim nu ne recunoştea. Stând în cămăruța sa, în spatele uşii de sticlă, arunca spre adunarea noastră priviri speriate şi sălbatice. Uneori însă, ieşea pe neaşteptate din singurătatea sa, îmbrăcat în halatul lui lung până la pământ, cu barba unduită în jurul feței, şi, făcând o mişcare cu mâna, de parcă ar fi vrut să ne despartă, spunea: – Şi acum, vă implor, aşa cum sunteți aici, plecați, fugiți repede, pe ascuns, pe furiş... — Pe urmă, avertizându-ne misterios cu degetul, adăuga în şoaptă: – Acum se spune peste tot: Di – da.

Mătuşa îl împingea uşor în cămăruță, iar el se mai întorcea o dată amenințător în uşă şi repeta: – Di – da.

Dodo înțelegea greu, încet, şi treceau câteva clipe de tăcere şi de consternare, până când situația se limpezea în mintea lui. Atunci, trecându-şi privirile de la unul la altul, parcă ar fi vrut să se convingă că s-a petrecut ceva

vesel, izbucnea în râs şi râdea zgomotos şi satisfăcut, îşi scutura capul cu milă şi repeta râzând: – Mare nebun…

Noaptea se lăsa peste casa mătuşii Retycja, vacile, mulse, se frecau în întuneric de scânduri, fetele dormeau în bucătărie, din grădină veneau baloane de ozon nocturn şi se spărgeau în fereastra deschisă. Mătuşa Retycja dormea cufundată în patul ei mare. În al doilea pat unchiul Hieronim şedea în perne ca-n huhurez. Ochii îi străluceau în întuneric, i iar barba îi curgea peste genunchii stinşi.

Cobora încet din pat, furişându-se în vârful degetelor spre mătuşa Retycja. Stătea aplecat deasupra ei, pânditor ca o pisică gata să sară, cu sprâncenele şi cu mustățile zbârlite. Leul din perete căsca scurt şi îşi întorcea capul. Trezindu-se, mătuşa se speria zărind capul acela sforăitor, cu ochi scânteietori.

— Du-te, du-te, culcă-te – spunea, alungându-l, ca pe un cocoş, cu mâna.

Unchiul Hieronim se retrăgea, sforăind şi întorcând capul cu mişcări nervoase.

În camera a doua stătea Dodo. Dodo nu ştia să doarmă. Centrul somnului nu funcționa normal în creierul lui bolnav. Se răsucea, se zvârcolea în aşternut, se întorcea de pe o parte pe alta.

Patul scârțâia. Dodo ofta greu, respira anevoios, se ridica, neputincios, între perne.

Viață netrăită îl chinuia, îl tortura disperant, se zbătea ca o pisică în cuşcă. În trupul lui Dodo, în trupul acelui semicretin, cineva îmbătrânea fără trăiri, se îndrepta spre moarte fără nicio urmă de conținut.

Deodată, izbucni într-un plâns înspăimântător.

Mătuşa Retycja alergă spre el: – Ce ai, Dodo, te doare ceva?

Dodo întoarse capul uimit. – Cine? întrebă.

— De ce gemi? întrebă mătuşa.

— Nu eu, el…

— Care el?

— Cel zidit…

— Cine e?

Dar Dodo dădu din mână resemnat:

— Eh… – şi se răsuci pe partea cealaltă.

Mătuşa Retycja se întoarse în pat în vârful degetelor. Unchiul Hieronim o amenință în trecere cu degetul – Acum se spune peste tot: Di – da…

Edzio

I

Edzio locuieşte cu familia la acelaşi etaj cu noi, dar înspre curte, în aripa lungă şi îngustă a casei.

Edzio nu mai e de mult un copil. E bărbat în toată firea şi are o voce profundă şi bărbătească, cu care cântă uneori arii din opere.

Edzio manifestă tendințe spre corpolență, dar nu spre o corpolență pufoasă şi moale, ci mai degrabă spre forma ei atletică şi musculoasă. Are brațele puternice ca un urs, dar ce folos dacă picioarele lui, complet atrofiate şi informe, nu sunt bune de nimic.

De fapt, privindu-l pe Edzio, nu ştii ce fel de infirmitate e aceea. Picioarele lui parcă ar avea prea multe încheieturi între genunchi şi gleznă, cu cel puțin două încheieturi mai mult decât picioarele normale. Nu e de mirare că se frâng jalnic în aceste încheieturi supranumerice, şi nu se frâng numai lateral, ci şi înainte şi în toate direcțiile.

Edzio se mişcă cu ajutorul a două cârje, două cârje admirabil lucrate, imitând splendid lemnul de mahon. Cu ajutorul cârjelor coboară zilnic să cumpere ziare şi aceasta e singura lui plimbare şi singurul divertisment. E neplăcut să-l vezi mergând pe scări. Picioarele lui sendoaie, ba în lături, ba în spate, se frâng unde nu te aştepți, iar tălpile, scurte şi butucănoase, asemenea copitelor de cai, bocănesc pe scânduri ca nişte butuci.

Ajungând însă pe o suprafață întinsă, Edzio se schimbă surprinzător. Se îndreaptă, torsul lui se umflă impunător, iar trupul se înviorează. Sprijinindu-se în cârje, ca pe nişte balustrade, îşi aruncă înainte picioarele, care lovesc neregulat pământul, pe urmă schimbă locul cârjelor şi cu un nou balans îşi aruncă iar picioarele puternic în față. Cu asemenea salturi ale corpului cucereşte el spațiul.

Uneori, manevrând cârjele prin curte, dintr-un exces de energie acumulată în timpul şederii îndelungate, Edzio reuşeşte, în admirația servitorilor de la parter şi de la etaj, să demonstreze cu o pasiune remarcabilă această eroică metodă de locomoție. Atunci grumazul lui se umflă, sub bărbie i se conturează două cute adânci, iar pe chipul purtat oblic, cu gura încleştată de încordare, se furişează o grimasă de durere. Edzio nu are nicio profesie şi nicio ocupație, de parcă, împovărându-l cu infirmitatea aceea, soarta l-a scutit, pe ascuns, de acest blestem ce s-a abătut asupra urmaşilor lui Adam. În umbra infirmității sale, Edzio profită din plin de drepții! său excepțional la trândăvie şi în adâncul sufletului e mulțumit de această tranzacție particulară, încheiată individual cu soarta.

Deseori ne întrebăm însă, cu ce-şi umple timpul acest tânăr de douăzeci de ani şi ceva. Lectura ziarelor îi răpeşte mult timp. Edzio e un cititor serios. Nicio notă, niciun anunț nu scapă atenției sale. Iar când ajunge, în sfârşit, la ultima pagină a cotidianului, nu-l amenință plictiseala pentru restul zilei. Nu, nici vorbă. Abia atunci începe munca adevărată, care-i prilejuieşte lui Edzio satisfacții anticipate. După-amiază, când alții îşi fac siesta, Edzio îşi scoate albumele voluminoase, le întinde pe masă, îşi pregăteşte cleiul, pensula şi foarfeca, apoi începe plăcuta şi captivanta muncă de decupare a celor mai interesante articole şi de încorporare a lor în albume, după principiile unui anumit sistem adoptat. Pentru orice eventualitate, cârjele stau sprijinite de

prichiciul ferestrei, dar sunt de prisos, fiindcă Edzio are totul la îndemână, şi, muncind cu sârg, se scurg cele câteva ore până la cină.

O dată la trei zile, Edzio îşi rade barba roşcată. Îi place această activitate şi toată recuzita ei, apa fierbinte, săpunul spumos, briciul lustruit şi plăcut. Săpunind pensula şi ascuțind briciul pe o curea de piele, Edzio cântă, fără ştiință şi fără artă, cu modestie, dar din tot pieptul, iar Adela susține că are o voce plăcută.

Cu toate acestea, în apartamentul lui Edzio nu pare a fi totul în ordine. Între el şi părinți domneşte o neînțelegere foarte serioasă, al cărei fundal şi fundament sunt necunoscute. Nu vom repeta aici bănuielile şi zvonurile care circulă, ci ne vom limita la faptele constatate în mod empiric.

Spre seară, în anotimpurile călduroase, când fereastra lui Edzio este deschisă, se întâmplă să ajungă până la noi ecourile acelor neînțelegeri. De fapt, auzim numai o parte a dialogului, partea lui Edzio, căci replica adversarilor săi, ascunşi prin closetele casei nu ajunge până la noi.

E greu de presupus ce-i reproşează ei Lui Edzio, dar din tonul reacției sale se poate deduce că este profund jignit, aproape exasperat. Cuvintele lui sunt violente şi nesocotite, dictate de revoltă, dar tonul, deşi furios, este totuşi lipsit de curaj, lamentabil.

— Aşa este – strigă cu glas plângăreț. Şi ce-i cu asta?… – Când ieri? – Nu-i adevărat! – Şi dacă-i aşa? – Ei bine, tata minte! Şi controversa continuă, întreruptă doar de izbucnirile de amărăciune şi de revoltă ale lui Edzio, care se loveşte cu pumnii în cap şi îşi smulge părul de atâta furie neputincioasă.

Uneori însă – şi aceasta este, de fapt, poanta acestor scene, care le condimentează cu un fior specific – urmează ceea ce aşteptam cu respirația întretăiată. Undeva în casă să aud nişte bufnituri, o uşă se deschide trosnind, mobilele se răstoarnă zgomotos şi deodată se

dezlănțuie țipătul sfâşietor al lui Edzio.

Ascultăm cutremurați şi ruşinați, dar şi plini de satisfacție, gândindu-ne la violența sălbatică şi fantastică la care a fost supus un tânăr atletic, deşi infirm de picioare.

II

Seara, după cina timpurie, când tacâmurile sunt spălate, Adela se aşază în balconul dinspre curte, aproape de fereastra lui Edzio. Două galerii lungi, prevăzute cu două cotituri, înconjoară curtea, una la parter, alta la nivelul etajului întâi. Prin crăpăturile galeriilor de lemn creşte iarba, iar într-un loc, între două grinzi, creşte chiar un pui de salcâm şi se leagănă înalt deasupra curții.

În afară de Adela mai stau, ici şi colo, în fața uşii lor şi alți vecini, atârnând din scaune şi scăunele, ofilindu-se vag în amurg, stau istoviți de truda zilei, ca nişte saci legați şi muți, care aşteaptă să-i dezlege mângâietor amurgul.

Jos, curtea se umple repede de negură, se umple în valuri, dar sus văzduhul nu vrea să renunțe la lumină şi scânteiază cu atât mai puternic cu cât jos totul se carbonizează mai repede şi se cufundă în doliu – luminează puternic, tremurător şi sclipitor, incendiat de zborul nedesluşit al liliecilor.

Jos însă întunericul îşi începuse munca sa grabnică şi tăcută; acolo mişună de furnici repezi şi lacome, care dezmembrează şi împrăştie substanța lucrurilor, le rod până ajung la oasele albe, la scheletul şi la coastele lor fosforescente, răspândite pe acest jalnic câmp de luptă. Hârtiile albe, zdrențele de pe groapa cu gunoi, vergelele

nemistuite de lumină se mențin cel mai mult în întunericul putred şi nu se pot sfârşi. Adeseori se pare că întunericul le-a mistuit, dar ele apar din nou, sclipesc, scăpând mereu privirilor, pline de vibrații şi de furnici, dar încetează să se mai deosebească de restul lucrurilor şi de vedeniile ochiului, care tocmai atunci începe să aiureze ca în somn, încât fiecare stă în propria-i aură, ca într-un nor de țânțari, înconjurat de roiuri de stele pulsând de creier şi de anatomia sclipitoare a halucinației.

Atunci, de jos, din curte, încep să se înalțe firele acelea de adiere, nesigure încă de existența lor şi gata să renunțe la ea, înainte de a ne atinge fața, urmele acelea de prospețime mătăsoasă cu care este căptuşită noaptea văluroasă a verii. Şi în vreme ce pe cer se aprind primele stele, sclipitoare şi efemere, iar vălul sufocant al înserării, țesut din vârtejuri şi năluciri, se desprinde, se deschide oftând o noapte estivală adâncă şi plină afund de pulbere stelară şi de orăcăitul îndepărtat al broaştelor.

Adela se culcă pe întuneric în aşternutul mototolit şi tăvălit în noaptea trecută, dar abia închide ochii, că prin apartamente şi pe la etaje se şi aude goana aceea din fiecare seară.

Numai cei neinițiați cred că noaptea de vară înseamnă odihnă şi uitare. De îndată ce se termină treburile zilei, iar creierul muncit ar vrea să adoarmă şi să uite, începe vânzoleala aceea dizgrațioasă, vacarmul încâlcit şi uriaş al nopții de iulie. Atunci toate apartamentele, toate camerele şi cămăruțele sunt pline de forfotă, de mişcare, de intrări şi de ieşiri. În fiecare fereastră stă câte o lampă de masă cu abajur, coridoarele sunt şi ele puternic luminate, iar uşile se închid şi se deschid fără încetare. O discuție generală, dezordonată, pe jumătate ironică se agită în veşnice neînțelegeri şi împânzeşte toate cămările acelui stup. Cei de la etaj nu prea ştiu ce vor cei de la parter şi îşi trimit emisarii cu instrucțiuni

urgente. Curierii aleargă prin toate locuințele, în sus, în jos, chemați mereu înapoi pentru noi indicații, îşi uită pe drum instrucțiunile. Veşnic e ceva de completat, veşnic rămâne câte o chestiune de lămurit, încât toată vânzoleala, însoțită de râsete şi de glume, nu duce la nicio rezolvare.

Numai camerele dosnice, scăpate de dezordinea nopții, au timpul lor, măsurat de tic-tac-ul ceasurilor, de monologurile liniştii, de respirația adâncă a celor adormiți. Acolo dorm doicile trupeşe, mustind de lapte, dorm lipite pasional de sânul nopții, cu obrajii arzând de extaz, iar sugarii rătăcesc prin somnul lor, cu ochii închişi, hoinăresc mângâietor ca nişte vietăți ce scormonesc harta albastră a vinelor de pe şesurile albe ale sânilor, pribegesc delicat, căutând cu fața oarbă intrarea caldă în somnul acela profund, până găsesc cu buzele sensibile crusta somnului, sfârcul devotat şi plin de uitare dulce.

Iar cei care au prins somnul în patul lor, nu-i mai dau drumul şi se luptă cu el cum s-ar lupta cu un înger care se smulge, până îl biruiesc şi-l țintuiesc în aşternut, apoi se întrec în sforăit, de parcă s-ar certa şi şi-ar aminti toată istoria vrăjmăşiei lor. Iar când lamentările şi împunsăturile încetează domolite şi toată goana aceea se risipeşte şi se pierde prin colțuri, iar camerele se prăbuşesc, una după alta, în linişte şi în neființă – pe scări apare Leon orbecăind; intră încet, cu ghetele în mână şi caută pe întuneric gaura cheii. Ca în fiecare noapte se întoarce de la lupanar cu ochii injectați, zguduit de sughițuri şi cu un fir de salivă atârnându-i din gura întredeschisă.

În camera domnului Jakub arde lampa de masă, iar el, încovoiat deasupra mesei, îi scrie lui Chrystian Seipel şi Fiii – filatură şi țesătorie mecanică, îi scrie o scrisoare lungă pe mai multe pagini. Pe duşumea zace un vraf de coli scrise, dar până la sfârşit mai e cale lungă. Sare mereu de la masă şi aleargă în jurul camerei, cu mâinile

înfipte în părul răvăşit, şi în timp ce se tot învârteşte, se întâmplă să urce pe perete şi atunci trece de-a lungul tapetelor ca un țânțar uriaş, nedesluşit, izbind halucinant în arabescurile desenelor de pe pereți, apoi coboară pe duşumea, continuându-şi goana în cerc.

Adela doarme adânc, cu buzele întredeschise, cu chipul alungit şi absent, dar pleoapele ei închise sunt transparente, iar pe pergamentul lor subțire noaptea îşi scrie mărturia, jumătate text, jumătate imagine, o mărturie plină de ştersături, de corecturi şi de mâzgăleli.

Edzio stă în camera sa, dezbrăcat până la brâu, şi face exerciții cu greutățile. Are nevoie de multă forță, de forță dublă în brațele care-i înlocuiesc picioarele paralizate şi de aceea exersează sârguincios, exersează în taină, nopți întregi.

Adela pluteşte în trecut, dincolo de ea însăşi, în neființă, şi nu poate striga, nu poate țipa, nu-l poate împiedica pe Edzio să iasă pe fereastră.

Edzio iese în balcon fără cârje şi Adela se uită înspăimântată dacă îl țin picioarele. Edzio însă nu încearcă să meargă. Se apropie în patru labe, ca un câine alb uriaş, se apropie în salturi mari. târşâite, pe scândurile duduitoare ale balconului şi ajunge lângă fereastra Adelei. Îşi lipeşte, ca în fiecare noapte, fața palidă, seboreică, însoțită de o grimasă dureroasă. de geamul ce străluceşte în bătaia lunii şi spune ceva plângăreț, insistent, povesteşte plângând că noaptea îi încuie cârjele în dulap, iar el trebuie să alerge ca un câine în patru labe.

Adela rămâne însă paralizată, dăruită ritmului. profund al somnului, care îi străbate trupul. Nu are putere nici să-şi acopere cu plapuma coapsele dezvelite şi nu se poate împotrivi ploşnițelor, şirurilor şi coloanelor de ploşnițe care mărşăluiesc pe trupul ei. Frunzele acelea uşoare aleargă pe ea atât de delicat, încât nu simte nici cea mai uşoară atingere. Sunt nişte pungi de sânge, plate, fără ochi şi fără fizionomie, care

mărşăluiesc în clanuri, ca o mare migrație de popoare, împărțită pe generații şi seminții. Pornesc de ia picioare, multe, într-o promenadă nesfârşită, tot mai mari, mari ca nişte fluturi de noapte, ca nişte pungi turtite, ca nişte vampiri roşii, fără capete, uşoare, ca hârtia şi purtate de picioare mai subțiri decât firul de păianjen.

În sfârşit, când cele din urmă ploşnițe au trecut şi au dispărut, una uriaşă, apoi ultima – şi se aşterne o linişte deplină, iar camerele se umplu treptat de cenuşiul zorilor, prin coridoarele pustii şi prin apartamente pluteşte somnul adânc.

Oamenii dorm în paturile lor cu genunchii strânşi, cu fața întoarsă violent într-o parte, profund concentrată, cufundată în somn şi în întregime dăruită lui.

Când a apucat cineva somnul, îl ține strâns, cu chipul înflăcărat şi pierdut, în vreme ce respirația, pornind înainte, rătăceşte singură pe drumuri îndepărtate.

Şi totul nu e, de fapt, decât o istorie lungă, fracționată în părți, în capitole şi rapsodii împărțite între cei adormiți. Când unul se opreşte şi tace, motivul este preluat de altul şi povestirea înaintează într-un zigzag amplu şi epic, în vreme ce ei zac vlăguiți în camerele lor, ca macul în compartimentele măciuliilor surde, şi, întovărăşiți de respirație, cresc şi se înalță spre zori.

Pensionarul

Sunt un pensionar în sensul cel mai exact şi mai deplin al cuvântului, foarte înaintat, foarte avansat în această calitate, un pensionar de înaltă specializare.

S-ar putea să fi depăşit sub acest aspect chiar şi anumite limite permise. Nu vreau să ascund acest lucru, pentru că nu-i nimic extraordinar. De ce să facă cineva ochi mari şi să mă – privească cu acel respect fățarnic, cu acea sobrietate festivă, în care-i atâta bucurie tăinuită, izvorâtă din nefericirea aproapelui nostru? Cât de rari sunt oamenii care au fie şi cel mai elementar simț al măsurii! Asemenea fapte trebuiesc acceptate cu cea mai obişnuită înfățişare, cu o anumită apatie şi cu indiferența inerentă acestor lucruri. Trebuie să treci uşor peste ele, fredonând ceva, aşa cum trec eu, uşor şi lipsit de griji. Poate că de asta sunt cam nesigur pe picioare şi trebuie să înaintez atent, aşezând un picior în fața celuilalt, şi să iau mereu seama direcției în care merg. E atât de uşor să te abați din drum în această situație. Cititorul va înțelege că nu pot fi prea explicit. Forma existenței mele presupune o mare doză de imaginație şi multă bunăvoință. Voi apela nu o dată la ea, la nuanțele ei subtile, pe care le poți solicita doar printr-o discretă clipire a ochiului, o mişcare atât de grea pentru mine din cauza rigidității măştii, dezobişnuită de mişcările mimice. De altfel, nu vreau să agasez pe nimeni, departe de mine gândul de a mă topi de recunoştință pentru un azil pe care mi-l rezervă cineva în închipuirea lui. Refuz această concesie fără

niciun regret, impasibil şi total indiferent. Nu-mi place când cineva îmi prezintă odată cu generozitatea înţelegerii sale şi preţul recunoştinţei. E mai bine să fiu tratat cu o anumită indiferenţă, cu o anumită insensibilitate sănătoasă, cu umor şi colegialitate. Din acest punct de vedere bunii şi sensibilii mei colegi de birou, colegii mai tineri din oficiu, au găsit tonul potrivit.

Uneori, mai trec pe acolo, din obişnuinţă, în jurul zilei de întâi a lunii, şi stau liniştit lângă balustradă, aşteptând să fiu observat. Atunci are loc următoarea scenă. La un moment dat domnul Kawalkiewiez, şeful oficiului, lasă tocul deoparte, face semn cu ochiul funcţionarilor, apoi, trecându-şi privirile pe lângă mine, le aţinteşte undeva în gol şi, ducându-şi mâna la ureche, spune:

— Dacă nu mă înşală auzul, atunci dumneata, domnule consilier, eşti undeva pe aici, printre noi, în birou! Privirile lui, aţintite undeva sus, deasupra mea, se încrucişează în timp ce vorbeşte iar pe faţă i se aşterne un zâmbet poznaş. – Am auzit o voce în spaţiu şi m-am gândit imediat că trebuie să fie iubitul nostru consilier – strigă şeful, făcând parcă eforturi, cuiva foarte îndepărtat. – Fă măcar un semn, domnule consilier, tulbură măcar văzduhul în locul în care pluteşti. — Gluma-i glumă, domnule Kawalkiewiez – îi răspund încet, drept în faţă – dar eu am venit după pensie. – După pensie? ţipă domnul Kawalkiewiez, privind cruciş în aer – după pensie, ai spus? Glumeşti, iubite domnule consilier. Dumneata eşti şters de mult de pe lista pensionarilor. Câtă vreme vrei să mai iei pensie, stimate domn?

Aşa glumesc ei cu mine, omeneşte, cald, înviorător. Grosolănia lor şi felul neprotocolar cu care mă apucă de umăr îmi produc o ciudată uşurare. Plec de acolo îmbărbătat şi înviorat şi mă grăbesc spre casă, să duc şi în cameră ceva din căldura aceea interioară plăcută, care şi începe să se volatilizeze.

Alți oameni, în schimb... Întrebările insolente, tăinuite, pe care le citesc mereu în ochii lor... E imposibil să scapi de ele. Să zicem, că e aşa – dar de ce-i nevoie imediat de minele acelea alungite, de chipurile solemne, de tăcerea dominată de respect, de prudența aceea înfricoşată? Să nu se atingă nici măcar cu un cuvințel de starea mea delicată, să o treacă sub tăcere... Cu câtă uşurință descifrez acest joc! Nu-i nimic altceva decât o formă sibaritică de automulțumire a oamenilor, de delectare cu propriul lor mod deosebit de a fi, mascarea ipocrită a refuzului violent de a admite starea mea. Schimba între ei priviri sugestive şi tac şi permit acestui lucru să se dezvolte în tăcere. Starea mea. Poate nu-i tocmai cum trebuie. Poate că există în ea un neajuns de natură esențială! Şi ce-i cu asta? Nu trebuie să fie un motiv ca să se ajungă imediat la indulgența asta înspăimântată. Adeseori mă pufneşte râsul când văd înțelegerea sobră, considerația grabnică cu care fac ei loc stării mele. De parcă ar fi un argument irefutabil, categoric şi definitiv. De ce insistă atâta asupra acestui punct, de ce este pentru ei mai presus de orice şi de ce le dă această constatare satisfacția profundă pe care o ascund sub masca aceea habotnică.

Să zicem că sunt, ca să spun aşa, un pasager de categorie uşoară, într-adevăr, excesiv de uşoară, să zicem că mă pun în încurcătură nişte întrebări, cum ar fi: cât sunt de bătrân. când îmi serbez onomastica etc. – e asta un motiv să se învârtească toți la nesfârşit în jurul acestor întrebări, de parcă în ele ar sta esența tuturor lucrurilor? Nu că m-aş ruşina de starea mea. Nicidecum. Dar nu pot suporta exagerarea cu care amplifică toți semnificația unui fapt, a unei diferențieri, firavă, de altfel, ca un fir de păr. Mă distrează actoria falsă, patosul festiv adunat în jurul acestei probleme, travestirea momentului într-un costum tragic, plin de pompă sumbră, în realitate însă? Nimic mai lipsit de patos, nimic mai natural, nimic mai banal în lume.

Superficialitate, independență, iresponsabilitate... Şi muzicalitatea, extraordinara muzicalitate a membrelor, ca să zic aşa. Nu pot trece pe lângă vreo flaşnetă, fără să dansez. Nu din veselie, ci pentru că îmi este totuna, iar melodia are voința ei, ritmul ei insistent. Şi atunci cedez. „Margareta, comoara sufletului meu...” E prea uşor omul, prea slab ca să se poată împotrivi, şi apoi, în numele cui să se împotrivească acestei ispite atât de inofensive, atât de sincere? Şi atunci dansez, sau mai bine zis țopăi în ritmul melodiei, cu paşi mărunți de pensionar, rareori întrerupți de câte o săritură. Preocupați de goana lor cotidiană, puțini sunt cei care mă observă. Un lucru aş vrea să evit: să nu-şi facă cititorul prea mari iluzii despre condiția mea fizică. Atrag clar atenția să nu fie supraestimată, dar nici subestimată. Să excludem orice romantism. E o condiție ca toate celelalte, caracterizată de cea mai firească înțelegere şi naturalețe. Orice paradox dispare când te găseşti de această parte a cauzei. Starea mea ar putea fi numită marea dezmeticire, descotorosirea de toate greutățile, uşurință de dansator, pustietate, iresponsabilitate, nivelare a deosebirilor, slăbirea tuturor legăturilor, destrămarea limitelor. Nimic nu mă reține şi nimic nu mă leagă. Sunt lipsit de orice rezistență şi dispun de o libertate nelimitată. Ciudată e indiferența cu care mă deplasez de-a lungul tuturor dimensiunilor existenței... Ar trebui să fie o senzație plăcută, dar, ştiu eu? Abisul acesta, omniprezența aceasta, chipurile lipsită de griji, indiferentă şi frivolă... – nu aş vrea să mă plâng... Există o zicală: Să nu încălzeşti niciunde locul. Asta este: eu am încetat să mai încălzesc locul sub mine.

Când privesc din fereastra camerei mele oraşul situat undeva jos, acoperişurile, zidurile împurpurate şi coşurile ce se ridică în lumina cenuşie a dimineții autumnale, când privesc de la perspectiva înălțimii la care stau tot peisajul acela aglomerat, abia încolțit din

noapte, luminându-se palid spre orizontul gălbui, tăiat în fâşii lucitoare de foarfecele negre şi vălurite ale cârâitului de cioară, atunci simt că aceasta e viaţa. Fiecare stă în el însuşi, într-o zi, în care se trezeşte, într-o oră, care îi aparţine, într-o clipă. Undeva, într-o bucătărie semiîntunecoasă, fierbe cafeaua. Bucătăreasa a plecat, lumina murdară a flăcării dansează pe duşumea. Timpul, derutat de linişte, se scurge înapoi, iar în clipele acelea nenumărate, noaptea creşte din nou pe blănița ondulată a pisicii. Zosia de la etajul întâi cască şi se întinde prelung, înainte de a deschide fereastra ca să mătură, aerul nopții, odihnit din belşug, sforăit, se îndreaptă spre fereastră, trece dincolo de ea, intrând încet în cenuşiul ceţos şi fumuriu al zilei. Fata îşi afundă lenevos mâinile în coca aşternutului cald încă şi dospit de somn. În cele din urmă, zguduită de un fior lăuntric, cu ochii încărcați de noapte scutură pe fereastră duna mare şi umflată, şi atunci spre oraş zboară pufuri de pene, steluțe de puf, rodul trândav al viselor nocturne.

Atunci visez să devin distribuitor de pâine, electrician sau încasator la asigurări. Sau măcar coşar. Dimineața, în zori, intri pe o poartă uşor întredeschisă, la lumina lanternei portarului, duci neglijent două degete la cozoroc şi cu o glumă pe buze, păşeşti în labirintul acela, pe care-l părăseşti abia seara târziu, în cealaltă parte a oraşului. Să treci toată ziua din casă în casă, să porți o discuție nesfârşită şi complicată, dintr-un capăt în altul al oraşului, o discuție împărțită între locatari, să întrebi ceva într-o casă şi să primeşti răspuns în următoarea, să arunci o glumă într-un loc şi să aduni roadele râsului în celelalte. Să treci prin coridoarele înguste însoțit de trosnetele uşilor, să străbați dormitoarele pline de mobilă, să răstorni oalele de noapte, să te împiedici de cărucioare scârțâitoare în care plâng copiii, să te apleci după jucăriile scăpate de sugari. Să te opreşti mai mult decât e nevoie prin

bucătării, prin antreurile în care mătură servitoarele. Alergând, fetele îşi întind picioarele tinereşte, se înalță din călcâie, îşi joacă încălțămintea strălucitoare, dar ieftină, tropotesc cu papucii lor mari…

Acestea sunt visurile mele în clipele de iresponsabilitate, situate în afara timpului. Nu le reneg, deşi văd lipsa lor de sens. Fiecare ar trebui să-şi cunoască limitele situației sale şi să vadă ce i se cuvine.

Pentru noi, pensionarii, toamna este în general un anotimp primejdios. Cel care ştie cu câtă trudă se ajunge în situația noastră la o anumită stabilitate, cât de greu ne este nouă, pensionarilor, să evităm disperarea, să nu ne scăpăm din propriile noastre mâini, acela înțelege că toamna, vijeliile ei, tulburările şi confuziile atmosferice nu ne favorizează existența şi aşa îndeajuns de periclitată.

Există însă toamna şi zile pline de linişte, de îngândurare, care sunt mai blânde cu noi. Sunt uneori zile fără soare, calde, înceţoşate şi cu zările îndepărtate chihlimbarii. În spațiile dintre case se deschide deodată un ochi adânc, spre peticul de cer care coboară jos, tot mai jos, până la galbenul şters al celor mai îndepărtate orizonturi. În perspectivele deschise spre miezul zilei, privirea trece parcă peste coloanele unui calendar, zăreşte straturile de zile, colecții nesfârşite ale timpului, ce pătrund înşiruite în veşnicia galbenă şi strălucitoare. Totul se adună şi se ordonează în formațiile decolorate şi îndepărtate ale cerului, în timp ce în prim plan apare ziua şi clipa de acum şi puțini sunt cei care ridică privirile spre îndepărtatele coloane ale acelui calendar imaginar. Aplecați spre pământ, oamenii merg undeva, trec agitați unul pe lângă altul, iar strada e toată scrijelită de mersul, de întâlnirile, de trecerile lor. Dar în golul dintre oase, prin care privirea zboară spre partea inferioară a oraşului, spre panorama arhitectonică, luminată din spate de o fâşie strălucitoare, pierdută în orizonturile moleşitoare, există o întrerupere, o pauză în

această aglomerație. Într-o piață lărgită şi luminoasă se taie lemne pentru şcoala oraşului. Zac acolo în stive şi în metri cubi trunchiuri de lemn sănătos şi tare, care dispar încet, bucată după bucată, sub fierăstraiele şi sub securile tăietorilor de lemne. Ah, lemnul, credincioasă, cinstită şi valoroasă materie a realității, luminoasă şi solidă – întruchiparea onestității şi prozei vieții. Oricât de profund ai căuta în ea, nu vei găsi nimic care să nu se fi exteriorizat simplu şi fără reticențe. Întotdeauna la fel de zâmbitoare şi luminată de calda şi certa strălucire a miezului fibros, țesut după asemănarea trupului omenesc. În fiecare nouă fisură în lemnul tăiat apare un chip nou, şi totuşi acelaşi, zâmbitor şi auriu. O, misterioasă carnație a lemnului, a căldurii lipsite de exaltare, sănătoasă, înmiresmată şi plăcută.

Sacramentală activitate, sobră şi simbolică. Tăierea lemnelor? Aş putea sta ore întregi în golul acela luminos, deschis în adâncul după-amiezii târzii, să privesc fierăstraiele cântând melodios şi munca ritmică a securilor. E aici o tradiție veche, veche ca neamul omenesc, în această spărtură luminoasă a zilei, în golul timpului deschis spre veşnicia galbenă şi veştejită, se tăiau trunchiuri de fag încă de pe vremea lui Noe. Aceleaşi mişcări eterne şi patriarhale, aceleaşi elanuri în încovoieri. Stau cufundați până la piept în auriul acela de tâmplărie şi pătrund încet în stivele de lemn, acoperiți de rumeguş, cu scânteia firavă a reflexelor în ochi, îşi croiesc drum tot mai adânc în miezul cald şi sănătos, în mama uniformă a lemnului, şi fiecare lovitură este însoțită de o strălucire aurie în priviri, de parcă ar căuta ceva înăuntrul lemnului, de parcă ar vrea să ajungă la salamandra de aur, la vietatea aceea țipătoare a focului, care se ascunde tot mai adânc. Nu, ei împart pur şi simplu timpul în aşchii mărunte, îl gospodăresc, umplu pivnițele cu un viitor bun, tăiat uniform pentru lunile de iarnă.

Numai să depăşim acest moment critic, cele câteva săptămâni, şi imediat încep gerurile matinale şi iarna. Cât îmi place mie acest prolog al iernii, la început fără zăpadă, dar cu miros de ger şi de fum în văzduh. Îmi amintesc de asemenea după-amiezi duminicale în toamnele târzii. Să zicem că» a plouat o săptămână întreagă, ploi lungi de toamnă, şi în cele din urmă pământul, saturat de apă, începe să se zvânte, să devină mat, să emane o răcoare puternică şi sănătoasă. Cerul, acoperit o săptămână întreagă de nori zdrenţuiţi, a fost măturat, ca noroiul, într-o parte a orizontului, unde zace în grămezi întunecate, vălurit şi mototolit, iar dinspre apus încep să apară încet culorile sănătoase, viguroase ale serilor autumnale şi colorează peisajul înnorat. Şi în vreme ce dinspre apus cerul se limpezeşte treptat, devenind de o claritate transparentă, servitoarele trec îmbrăcate sărbătoreşte, trec ţinându-se de mâini, câte trei, câte patru, pe strada pustie, curată şi uscată sărbătoreşte, printre căsuţele de la periferie vopsite în coloritul aspru al văzduhului înroşit de asfinţit, trec brune şi rotunjite la faţă de frigul sănătos şi păşesc elastic cu încălţămintea lor strâmtă. Plăcută, emoţionantă amintire, scoasă din adâncul memoriei.

În ultima vreme treceam aproape zilnic pe la Oficiu. Se întâmplă uneori să se îmbolnăvească cineva şi atunci îmi dau mie voie să lucrez în locul lui. Alteori, cineva are pur şi simplu de rezolvat vreo chestiune urgentă în oraş şi mă lasă să-l înlocuiesc în munca de la birou. Din păcate, nu-i o muncă permanentă. E plăcut să ai măcar pentru câteva ore scaunul tău cu pernă de piele, riglele, creioanele şi tocurile tale. E plăcut să fii atins, ba chiar şi repezit în mod colegial de colaboratori. Unul ţi se adresează cu ceva, altul îţi spune un cuvânt, te ironizează, glumeşte – şi se linişteşte pentru o clipă. Te mai agăţi de ceva, îţi mai propteşti pustietatea de ceva viu şi cald. Celălalt pleacă şi – nu simte greutatea mea, nu observă că mă duce pe el, că o clipă trăiesc ca un

parazit pe viața lui…

De când a venit însă noul şef de birou, totul s-a terminat.

Acum mă aşez adesea, dacă e timp frumos, pe o bancă în părculeţul din faţa şcolii municipale. Din strada alăturată străbat loviturile de secure ale tăietorilor de lemne. Fetele şi femeile tinere se întorc de la piaţă. Unele au sprâncenele desenate regulat şi grav şi păşesc zvelte şi încruntate, privind ameninţător pe sub sprâncene – adevăraţi îngeri cu coşurile pline de zarzavaturi şi de carne. Uneori, se opresc în faţa prăvăliilor şi se privesc în geamul vitrinei. Pe urmă pleacă, aruncând în urmă, spre călcâiul pantofului, o privire mândră şi severă. La ora zece portarul şcolii iese în prag şi sunetul strident al clopoţelului umple strada cu larma lui. Atunci interiorul şcolii pare să se învolbureze de un vuiet violent, gata să arunce clădirea în aer. Ca nişte evadaţi ţâşnesc din învălmăşeala generală micii zdrenţăroşi, azvârliţi parcă din praştie pe poartă, coboară scările de piatră ţipând, pentru ca, odată ajunşi în libertate, să pornească în salturi iresponsabile, să se lanseze în spectacole improvizate orbeşte, între două aruncături de privire. Uneori, ajung în goana lor inconştientă până la banca mea şi-mi aruncă în treacăt ocări neînţelese. Feţele lor par să-şi iasă din tiparele lor din cauza grimaselor violente pe care le fac trecând pe lângă mine. Într-o larmă infernală, grupul lor trece pe lângă mine, gesticulând, ca o turmă agitată de maimuţe, oare-şi comentează, parodiind, bufoneriile. Le zăresc nasurile mici şi cârne, care nu-şi pot opri secreţia, gurile deschise de ţipete şi acoperite de bube, pumnii mici şi strânşi.

Se întâmplă să se oprească uneori lângă mine şi, ciudat, mă socotesc de-o vârstă cu ei. Înălţimea mea e de mult în scădere. Faţa mea, relaxată şi atrofiată, luase aparenţele unei feţe de copil. Mă simt cam încurcat când mă tutuiesc fără nicio jenă. Când unul dintre ei m-a

lovit pe neaşteptate în piept, m-am rostogolit sub bancă. Dar nu m-am supărat. M-au scos de acolo cam jenat, dar fericit de comportarea lor plină de prospețime. Calitatea mea de a nu mă supăra pentru nicio violență a impetuosului lor *savoir vivre* îmi asigură treptat prețuirea şi popularitatea. E uşor de închipuit că de atunci îmi umplu cu grijă buzunarele cu o colecție corespunzătoare de nasturi, pietre, mosoare şi bucăți de gumă. Asta uşurează nespus schimbul de idei şi constituie o punte naturală pentru strângerea prieteniei. În plus, absorbiți de alte preocupări importante, îmi acordă mie mai puțină atenție. Ocrotit de arsenalul scos din buzunare, nu trebuie să mă tem că indiscreția şi curiozitatea lor ar deveni prea insistente.

În cele din urmă, m-am hotărât să pun în aplicare o idee, care mă frământă de multă vreme.

Era o zi liniştită, blândă şi visătoare, o zi de toamnă târzie, în care anul, epuizându-şi toate culorile şi nuanțele autumnale, pare să se fi întors la registrele primăvăratice ale calendarului. Cerul fără soare se aranjase în fâşii colorate, în straturi line de cobalt, de cocleală şi de vernil, mărginit de o fâşie de un alb limpede ca apa – culoarea lui aprilie, ciudată şi de mult uitată. Mi-am îmbrăcat cele mai bune haine şi am ieşit în oraş, stăpânit de emoție. Mergeam repede în atmosfera calmă a acelei zile, fără niciun obstacol, fără să mă abat vreodată din drum. Am urcat într-un suflet scările de piatră. *Alea iacta est* – mi-am spus, bătând în uşa cancelariei. M-am oprit în fața biroului domnului director, luând o înfățişare modestă, cum îmi stătea bine în noul meu rol. Eram puțin emoționat.

Domnul director luă dintr-o cutie de sticlă un bondar în care înfipsese un ac cu gămălie şi îl apropie de ochi, privindu-l la lumină. Avea degetele mânjite cu cerneală, unghiile scurte şi tăiate drept. Mă privi din dosul ochelarilor.

— Dumneavoastră, domnule consilier, vreți să vă

înscrieți în clasa întâi? spuse. E o hotărâre lăudabilă şi meritată prețuită. Înțeleg că vreți să vă refaceți instrucția de la bază, de la temelie. Eu întotdeauna am spus că gramatica şi tabla înmulțirii constituie baza instruirii. Fireşte, nu vă putem trata ca pe un elev subordonat obligațiilor şcolare, ci mai degrabă ca pe un vizitator, ca pe un veteran al abecedarului, ca să spun aşa, care, după o călătorie îndelungată, a ancorat din nou în banca şcolii. Şi-a îndreptat nava zdruncinată spre acest port, ca să mă pronunț aşa. Da, da, domnule consilier, nu sunt mulți cei care manifestă față de noi gratitudine, prețuire pentru meritele noastre şi după un veac de muncă, după un veac de trudă să se întoarcă la noi şi să se aşeze aici pentru totdeauna, ca repetent benevol, pe viață. Veți avea, domnule consilier, drepturi speciale. Întotdeauna am spus…

— Iertați-mă, l-am întrerupt, dar aş vrea să spun că în ceea ce priveşte drepturile speciale, eu renunț cu totul la ele… Nu vreau niciun privilegiu. Dimpotrivă… Nu vreau să mă deosebesc cu nimic, ci să mă confund, să dispar în masa de elevi. Intenția mea nu şi-ar atinge scopul dacă aş fi în vreun fel privilegiat, în comparație cu ceilalți. Chiar şi în ceea ce priveşte pedeapsa corporală – aici am ridicat un deget – recunosc influența ei binefăcătoare şi moralizatoare – atrag clar atenția, să nu fiu exceptat de la aceste reguli.

— Foarte lăudabil, foarte pedagogic – spuse domnul director. Pe lângă aceasta consider, adăugă el, că instrucția dumneavoastră, ca urmare a unei îndelungate inutilizări, manifestă, într-adevăr, anumite lacune. Sub acest aspect ne lăsăm, de obicei, pradă iluziilor optimiste, uşor de înlăturat. Vă mai amintiți, spre exemplu, cât face cinci ori şapte?

— Cinci ori şapte – am repetat încurcat, simțind cum stânjeneala, care îmi inunda inima cu un val cald şi plăcut, îmi întunecă limpezimea gândirii. Fascinat ca de o reverie de propria-mi ignoranță, am început, parțial

încântat, să mă întorc într-adevăr la inocența puerilă, să mă bâlbâi şi să repet: cinci ori şapte, cinci ori şapte…

— Ei, vedeți, spuse directorul, era şi timpul să vă înscrieți la şcoală. – Pe urmă, luându-mă de mână, m-a condus în clasa în care se țineau lecțiile.

Şi din nou, ca în urmă cu o jumătate de veac, mă aflam în acel vacarm, în sala aceea întunecată, ce mişuna de capete. Stăteam la mijloc, mititel, ținându-mă de pulpana domnului director, în vreme ce cincizeci de perechi de ochi tineri mă priveau cu obiectivitatea indiferentă şi necruțătoare a unor viețuitoare care văd un exemplar de aceeaşi rasă cu ele. Se strâmbau la mine din toate părțile, dintr-o ostilitate superficială, se scălâmbăiau, scoteau limba. Nu reacționam la aceste provocări, amintindu-mi de buna educație pe care o primisem. Privind fețele acelea mobile, pline de grimase neputincioase, mi-am amintit situația asemănătoare de acum cincizeci de ani. Atunci stăteam lângă mama, în timp ce ea discuta cu învățătoarea. Acum, în locul mamei, domnul director îi şopti ceva la ureche domnului profesor, care dădea din cap, privindu-mă cu gravitate.

— Acesta-i un orfan – spuse în cele din urmă către clasă – nu are nici tată, nici mamă. Să nu-l sâcâiți prea mult.

Mi-au dat lacrimile, ascultând aceste cuvinte, lacrimi adevărate de duioşie, iar domnul director, emoționat şi el, mă aşează în prima bancă.

De atunci, a început pentru mine o viață nouă. Şcoala mă absorbise în întregime. Niciodată în timpul vieții mele anterioare nu am fost atât de preocupat de mii de probleme, de intrigi şi de interese. Trăiam într-o tensiune continuă. Deasupra mea se încrucişau mii de interese, dintre cele mai diferite. Îmi transmiteau semnale, telegrame, îmi făceau semne, se răsteau, clipeau şi-mi aminteam în toate chipurile miile de obligații pe care mi le asumasem. Abia am rezistat până la sfârşitul lecției. Numai datorită unei bune-cuviințe

înnăscute am răbdat cu stoicism toate atacurile, ca să nu pierd niciun cuvânt din învățătura domnului profesor. Abia s-a auzit sunetul clopoțelului şi asupra mea s-a năpustit toată adunătura aceea țipătoare, a tăbărât cu o impetuozitate elementară, gata să mă sfâşie în bucăți. Veneau din spate peste bănci, duduind cu picioarele pe pupitre, săreau peste capul meu, se rostogoleau peste mine. Fiecare îmi striga la ureche pretențiile lui. Devenisem centrul tuturor intereselor. Cele mai serioase tranzacții, cele mai complicate şi mai dificile afaceri nu se puteau încheia fără participarea mea. Mergeam pe stradă înconjurat de o mulțime zgomotoasă, care gesticula violent. Câinii ne ocoleau de departe cu cozile între picioare, pisicile săreau pe acoperişuri la apropierea noastră, iar copiii mai mici, întâlniți singuri pe drum, îşi ascundeau capul între umeri cu un fatalism pasiv, gata de orice.

Învățătura nu pierduse pentru mine nimic din farmecul noutății. Arta silabisirii, spre exemplu. Profesorul făcea pur şi simplu apel la ignoranța noastră şi reuşea să o descopere cu o pricepere şi o istețime deosebită. Pătrundea în noi până la acea *tabula rasa*, care reprezintă baza oricărei instruiri. Smulgând astfel din noi toate prejudecățile şi năravurile, începu învățătura de la bază. Citeam cu greutate şi cu încordare silabele sonore, trăgându-ne nasul în pauze şi apăsând cu degetul pe carte, sub fiecare literă. Pe cartea mea se vedeau urmele degetului arătător, înghesuite sub literele mai grele, ca şi pe cărțile colegilor mei.

Odată, nu-mi mai amintesc despre ce era vorba, domnul director intră în clasă şi în liniştea care se lăsase arătă cu degetul spre trei dintre noi, printre care şi spre mine. A trebuit să mergem imediat cu dânsul la cancelarie. Ştiam ce ne aşteaptă. Cei doi complici ai mei începuseră să bâzâie. Priveam cu indiferență căința lor pretimpurie, chipurile lor deformate de plâns, de parcă odată cu primele lacrimi le dispăruse masca umană,

dezvelind o masă informă de carne plânsă. În ceea ce mă priveşte, eram liniştit, mă supuneam soartei cu determinismul naturilor morale şi integre, gata să suport cu stoicism consecinţele faptelor mele. Această forţă a caracterului, ce putea fi interpretată drept insensibilitate, nu-i plăcu domnului director, atunci când toţi trei vinovaţii ne-am oprit în faţa lui în cancelarie. Domnul profesor asista şi el cu nuiaua în mână. Mi-am desfăcut cu indiferenţă cureaua, dar domnul director, văzând aşa ceva, strigă: – Ruşine, se poate? la vârsta asta? şi se uită revoltat la domnul profesor. Ciudat capriciu al naturii, adăugă el cu o grimasă de repulsie. Pe urmă, trimiţându-i pe cei mici, îmi ţinu o cazanie lungă şi sobră, plină de reproşuri şi de dezaprobare. Eu însă nu-l înţelegeam. Muşcându-mi unghiile, priveam înainte fără niciun gând, pe urmă am spus: – Vă log, dom' plofesor, Wacek v-a scuipat chifla. – Eram cu desăvârşire copil.

La gimnastică şi la desen mergeam la altă şcoală, utilată anume pentru aceste materii. Mărşăluiam câte doi, vorbind înverşunat şi ducând cu noi în fiecare stradă în care coteam larma violentă a sopranului nostru.

Şcoala la care mergeam era o clădire mare de lemn, adaptată dintr-un teatru vechi şi plin de acareturi. Interiorul sălii de desen semăna cu o baie uriaşă, cu tavanul sprijinit pe stâlpi de lemn. Aproape de tavan, sala era înconjurată de o galerie de lemn, în care ne urcam de îndată, luând cu asalt scările ce bubuiau ca furtuna sub paşii noştri. Numeroasele W.C.-uri laterale se potriveau de minune pentru locul de-a v-aţi ascunselea. Profesorul de desen nu venea niciodată, aşa că făceam tot ce ne trecea prin cap. Din când în când, venea directorul acelei şcoli, punea pe câţiva mai zgomotoşi la colţ, trăgea de urechi pe câţiva mai sălbatici, dar abia se îndrepta spre uşă, că în spatele lui larma creştea din nou.

Nici nu auzeam clopoțelul care anunța sfârşitul lecției. Se lăsa o după-amiază de toamnă, scurtă şi colorată. După unii copii veneau mamele lor, îi luau pe cei mai încăpățânați, certându-i şi bătându-i. Pentru alții însă, lipsiți de o îngrijire atât de atentă, abia atunci începea cu adevărat joaca. Abia seara târziu, când se închidea şcoala, ne alunga acasă bătrânul portar.

Dimineața, când plecam la şcoală, era întuneric de-a binelea, oraşul zăcea încă într-un somn surd. Mergeam orbecăind, cu mâinile întinse, târşâindu-ne picioarele pe frunzele uscate care acopereau străzile. Mergând, ne sprijineam de zidurile caselor, ca să nu ne rătăcim. În câte o firidă pipăiam pe neaşteptate fața câte unui coleg venit din partea opusă. Ce mai râsete, ce ghicit şi ce surprize începeau atunci. Unii veneau cu lumânări de seu, le aprindeau şi atunci oraşul se umplea de migrația acelor opaițe, care se deplasau jos, aproape de pământ, într-un zigzag tremurător, se întâlneau şi se opreau ca să lumineze câte un copac, o bucată de pământ, o grămadă de frunze uscate prin care copiii căutau castane. Şi în unele case se aprindeau la etaj primele lămpi; lumina tulbure se strecura prin pătratele ferestrelor şi creştea în noaptea citadină, aşternându-se în figuri mari pe piața din fața casei, pe primărie, pe fațadele oarbe ale clădirilor. Iar când cineva lua lampa în mână şi trecea dintr-o cameră în alta, afară pătratele uriaşe de lumină se roteau ca filele unei cărți gigantice, iar piața părea că se mişcă cu clădiri cu tot, că-şi mută umbrele şi oasele, de parcă ar aranja pasiențe dintr-un pachet mare de cărți.

În sfârşit, ajungeam la şcoală. Opaițele se stingeau şi ne învăluia întunericul, prin care ne dibuiam locurile în bancă. Pe urmă venea învățătorul, îşi înfigea lumânarea de seu în sticlă şi începea plicticoasa ascultare a cuvintelor şi declinărilor. Din lipsă de lumină, învățătura se baza pe memorie şi pe vorbire.

În timp ce cineva recita monoton, noi urmăream cu

ochii mijiți săgețile aurii aruncate de lumânare, zigzagurile încâlcite, care se încurcau, foşnind ca paiele, în genele lăsate. Domnul profesor turna cerneală în călimări, căsca şi privea noaptea neagră pe fereastra scundă. Sub bănci domnea o umbră densă. Ne scufundam în ea, chicotind, umblam în patru labe, adulmecându-ne ca animalele, încheiam pe întuneric şi în şoaptă tranzacțiile noastre obişnuite. Nu voi uita niciodată încântătoarele ore matinale de la şcoală, când afară se făcea treptat lumină.

A venit în cele din urmă şi vremea vijeliilor autumnale. În ziua aceea cerul devenise încă de dimineață galben şi târziu, modelând pe acest fundal linii tulburi-cenuşii de peisaje imaginare, de pustiuri întinse şi înceţoşate, care înaintau în zare în perdele tot mai mici de coline şi cute, se înghesuiau, mărunte, până departe la răsărit, unde se întrerupeau brusc, asemenea marginii vălurite a unei cortine, şi lăsau să se vadă alt plan, un cer mai adânc, un gol în paloarea aceea sfioasă, lumina palidă şi tulburată a celei mai îndepărtate depărtări – incoloră şi apoasă, cu care se sfârşea orizontul, închis parcă de cea din urmă uimire. Sub fâşia aceea de lumină se vedeau clar, ca pe o pânză de Rembrandt, ținuturi microscopice, care, nevăzute vreodată, se ridicaseră la orizont, în ochiul acela de cer, inundate de o lumină speriată, de o paloare stridentă, apărute parcă dintr-o altă epocă şi dintr-un alt timp, ca un pământ al făgăduinței, dezvăluit popoarelor numai pentru o clipă.

În peisajul acela miniatural şi luminos se vedea cu o claritate stranie şerpuitul îndepărtat al unui tren abia vizibil, care lăsa o dâră argintie de fum şi se pierdea în neființa senină.

Pe urmă s-a stârnit vântul. A venit parcă din seninul acela de cer, s-a rotit şi s-a împrăştiat prin oraş. Era pufos şi blând, dar în bizara lui megalomanie se arăta brutal şi violent. Învălmăşea, răsturna şi tortura

văzduhul, care leşina de plăcere. Deodată, încremenea, se cabra, se desfăşura ca pânzele unei corăbii, uriaşe, întinse, plesnind ca din bici, se înnoda în noduri puternice, vibrând de încordare, aprig, vrând parcă să lege tot aerul de neant. Pe urmă însă trăgea de capătul acela înşelător, dezlega laţul, şi o milă mai încolo îşi arunca şuierând lasoul, nimerind în gol.

Şi ce nu făcea cu fumul din coşuri! Sărmanul de fum, nu mai ştia cum să scape de bătaia lui, cum să-şi mişte capul, în stânga sau în dreapta, ca să evite loviturile lui. Vântul pusese stăpânire pe oraş, de parcă ar fi vrut să legifereze, o dată pentru totdeauna, exemplul memorabil al samavolniciei sale nemărginite.

Presimţisem încă de dimineaţă nefericirea. Mergeam cu greu prin vijelie. La colţurile străzilor, la intersecţiile vântului, colegii mă ţineau de pulpană. Aşa treceam prin oraş şi totul mergea bine. Pe urmă, ne-am dus la gimnastică la altă şcoală. Pe drum ne-am cumpărat covrigi. Şirul lung de perechi intra pe poartă, vorbind cu zel. Încă o clipă şi aş fi fost salvat, aş fi ajuns într-un loc ferit, până seara. În caz de nevoie puteam chiar înnopta în sala de gimnastică. Colegii fideli ar fi rămas cu mine toată noaptea. Din nefericire, Wicek primise în ziua aceea un titirez nou şi-i dăduse drumul în faţa şcolii. Titirezul bâzâia şi se creă învălmăşeală la intrare; eu am fost împins în afară şi în clipa aceea am şi fost smuls. – Dragi colegi, salvaţi-mă! strigam, atârnând în văzduh. Mai vedeam încă mâinile lor întinse, gurile deschise, ţipătoare, dar în clipa următoare am făcut o tumbă şi am zburat pe o traiectorie superbă. Zburam sus de tot, deasupra caselor, ţinându-mi respiraţia, şi în imaginaţie îmi vedeam colegii în clasă, ridicând şi plesnind degetele, strigând spre profesor: – Domn' profesor, Szymcio a fost luat!. – Domnul profesor se uită prin ochelari, se apropie liniştit de fereastră şi, ducându-şi mâna la ochi, scrută cu atenţie orizontul. Pe mine însă nu mă mai putea vedea. În lumina molatică a cerului

spălăcit chipul lui luase înfățişarea pergamentului. – Trebuie să-l ştergem din catalog – spuse cu o înfățişare amară şi se îndreptă spre catedră. Eu însă eram purtat tot mai sus şi mai sus în văzduhul galben şi necercetat al toamnei.

Singurătatea

De când pot ieşi în oraş, simt o adevărată uşurare. Dar cât timp nu mi-am părăsit eu camera! Luni şi ani de zile plini de amărăciune...

Nu-mi pot explica faptul că aceasta e camera mea de odinioară, din copilărie, ultima încăpere dinspre balcon, încă de pe atunci rar vizitată şi mereu uitată, de parcă nici n-ar fi ținut de apartament. Nu-mi mai amintesc cum am ajuns acolo. Mi se pare că era o noapte senină, albicioasă şi fără lună. În lumina cenuşie vedeam fiecare detaliu. Patul era desfăcut, ca şi când cineva abia îl părăsise. Ascultam în tăcere dacă nu se aude cumva respirația celor care dorm. Dar cine putea respira aici? De atunci locuiesc în această cameră. Stau aici şi mă plictisesc. De m-aş fi gândit din timp să-mi fac provizii! Ah, voi, cei care mai puteți, cei care mai dispuneți de timpul vostru, adunați provizii, strângeți boabele, bunele şi hrănitoarele, dulcile boabe, pentru că vine o iarnă grea, vin ani de secetă şi de foamete, iar pământul Egiptului nu va da roade. Din păcate, eu n-am fost ea hârciogul harnic, ci ca un şoarece de câmp uşuratic, am trăit de pe o zi pe alta, fără grija zilei de mâine, încrezător în talentul meu de flămânzilă. Şi mi-am zis ca şoarecele: ce-mi poate face foamea? La urma urmei, pot roade şi lemne, pot fărâmița şi hârtie. Eu, cel mai sărac dintre animale, un şoarece cenuşiu de biserică, aruncat la coada Cărții facerii, pot să trăiesc şi din nimic. Şi iată-mă trăind din nimic în această cameră moartă, în care şi muştele căzuseră de mult fără viață. Îmi lipesc

urechea de lemn şi ascult dacă nu se aude în el vreun vierme. Tăcere de mormânt… Numai eu, şoarece nemuritor, supraviețuitor singuratic, mă foiesc prin această cameră moartă, alerg fără oprire pe masă, pe etajeră, pe scaune. Alunec, ca mătuşa Tekla în rochia ei gri, sprintenă şi mică, trăgând după ea trena foşnitoare. Acum, în plină zi, stau nemişcat pe masă, de parcă aş fi împăiat; ochii, ca două mărgele, mi-au ieşit din orbite şi strălucesc. Numai vârful botişorului pulsează imperceptibil, mestecând mărunt din obişnuință.

Desigur, toate acestea trebuie înțelese la modul metaforic. Eu sunt pensionar, nu şoarece. Este o particularitate a existenței mele că parazitez pe metafore, că mă las atât de uşor dus de prima metaforă mai reuşită. Aventurându-mă astfel, cu greu mă mai pot întoarce, cu greu îmi revin în fire.

Cum arăt? Uneori, mă văd în oglindă. E ciudat, caraghios şi dureros. Mi-e şi ruşine să recunosc. Nu mă văd niciodată *eu face*, față în față. Stau acolo în oglindă, mai departe, mai în adâncime, puțin lateral, puțin în profil, stau îngândurat şi mă uit într-o parte. Stau nemişcat, privind într-o parte, puțin în urmă. Privirile noastre au încetat să se mai întâlnească. Când mă mişc eu, se mişcă şi cel din oglindă, dar pe jumătate întors cu spatele, ca şi când n-ar şti nimic de mine, ca şi când ar fi ajuns dincolo de multe oglinzi şi nu se mai putea întoarce. Mi se rupe inima văzându-l atât de străin şi de nepăsător. Doar tu, aş vrea să strig, ai fost reflectarea mea fidelă, m-ai însoțit atâția ani, iar acum nu mă mai cunoşti! Doamne! Stai acolo străin, privind într-o parte, parcă ai asculta ceva, parcă ai aştepta un cuvânt, dar de acolo, din adâncurile acelea de sticlă, supus altcuiva şi aşteptând alte porunci.

Stau aşa la masă şi răsfoiesc nişte cursuri universitare îngălbenite de vreme, singura mea lectură.

Privesc perdeaua decolorată şi arsă şi văd cum se umflă uşor de suflarea rece care pătrunde prin

fereastră. Pe galeria aceasta aş putea face gimnastică. Excelentă bară! Ce uşor te poți roti pe ea în aerul acesta searbăd, de-atâtea ori consumat. Poți, aproape fără niciun efort, să execuți elastic un salt mortal, lucid, fără nicio angajare interioară, într-un sens pur speculativ. Stând aşa în echilibru pe bară, ținându-te numai în vârful degetelor şi atingând cu capul tavanul, ai sentimentul că la această înălțime e ceva mai cald, ai iluzia, abia perceptibilă, că vremea e mai blindă. Încă din copilărie îmi plăcea să privesc camera din perspectiva unei păsări.

Stau şi ascult liniştea. Camera e pur şi simplu albită cu var. Uneori, pe tavanul alb zugrăveala plesneşte, alteori tencuiala cade foşnind. Să vă mai destăinui şi că uşa camerei mele e zidită? Cum adică? Zidită? Şi cum pot ieşi din cameră? Tocmai asta este: bunăvoința nu cunoaşte obstacole; nimic nu-i rezistă unei dorințe puternice. Trebuie doar să-mi imaginez o uşă, o uşă veche şi bună, ca aceea din bucătăria copilăriei mele, cu clanță şi cu zăvor de fier. Nu există cameră zidită, care să nu aibă o uşă de încredere şi să nu se deschidă. Numai să ai puterea să i-o sugerezi.

Ultima evadare a tatălui meu

S-a întâmplat într-o perioadă târzie, de dezinteres total, în perioada lichidării definitive a afacerilor noastre. Firma fusese de mult scoasă de deasupra uşii. Într-o încăpere cu jaluzelele pe jumătate lăsate, mama mai vindea pe sub mână ce mai rămăsese. Adela plecase în America. Se spunea că vaporul cu care călătorea s-a scufundat şi toţi pasagerii şi-au pierdut viaţa. N-am verificat niciodată acest zvon, urmele fetei dispăruseră şi nici n-am mai auzit de ea. Venise o eră nouă, pustie, lucidă şi fără bucurii – albă ca hârtia. Noua servitoare, Genia, anemică, palidă şi molatică, aluneca moale prin camere. Când o mângâia cineva pe spate, se aduna şi se întindea ca un şarpe şi miorlăia ca o pisică. Avea o piele de un alb mat şi nici măcar sub pleoapele ochilor emailaţi nu era trandafirie. Uneori, distrată cum era, făcea rântaş din facturi şi din registre vechi – un rântaş greţos şi necomestibil.

În vremea aceea, tata murise definitiv. Murise de multe ori, dar întotdeauna incomplet, cu anumite rezerve, ceea ce impuneau de fiecare dată revizuirea faptului. Acest lucru avea şi partea lui bună. Împărţindu-şi moartea în rate, tata ne obişnuia cu dispariţia sa. Deveniserăm indiferenţi la întoarcerile lui, tot mai rare şi de fiecare dată mai deplorabile. Fizionomia celui dispărut se răspândise parcă prin camera în care a trăit, se ramificase, reconstituind în anumite puncte asemănări ciudate, de o inimaginabilă claritate.

Tapetele imitau în anumite locuri vibrațiile ticului său, arabescurile reproduceau anatomia dureroasă a zâmbetului său, fragmentată în părți simetrice, ca o amprentă de trilobit. O vreme am ocolit de departe şuba lui, căptuşită cu blană de dihor. Blana respira. Panica viețuitoarelor, înghesuite şi cusute unele de altele, trecea prin ele în vibrații neputincioase şi se pierdea în cutele mesadei. Apropiindu-ți urechea, puteai auzi tonul uniform şi melodios al somnului lor. În această formă, bine tăbăcită, cu miros uşor de dihor, de sacrificiu şi goană nocturnă putea dăinui ani în şir. Dar nici aici nu a rezistat.

Într-o zi, mama se întoarse din oraş consternată. – Uite, Iosife – zise – ce întâmplare. L-am prins pe scări, sărind din treaptă în treaptă. – Şi ridică batista de pe ceva aşezat pe o farfurie. L-am recunoscut imediat. Asemănarea era evidentă, cu toate că acum era rac ori scorpion. Am confirmat amândoi faptul din priviri, profund uimiți de evidența acestei asemănări, care, în ciuda transformărilor şi metamorfozelor, se impunea în continuare cu o forță irezistibilă. – Trăieşte? am întrebat. – Bineînțeles, abia îl mai pot line – spuse mama. – Să-l las jos? – Aşează farfuria pe duşumea şi, aplecați deasupra lui, îl priveam acum mai bine. Adunat între numeroasele sale picioare arcuite, abia mai mişca. Cleştele şi antenele uşor ridicate păreau să asculte. Am înclinat farfuria şi tata coborî pe duşumea atent, uşor ezitând, dar, simțind pământul sub picioare, porni în goană cu toate picioarele sale, lovind duşumeaua cu cioturile tari de artropod. I-am tăiat calea. Atingând obstacolul cu antenele, ezită, apoi îşi ridică cleştele şi se întoarse. L-am lăsat să alerge în direcția aleasă. În partea aceea nicio mobilă nu-i oferea adăpost. Alergând în vibrații ondulatorii pe numeroasele lui picioare, ajunse la perete şi, înainte ca noi să ne dăm seama, urcă uşor, fără să se oprească, cu toată armatura terminațiilor sale. Urmărind deplasarea acelor segmente

şi foşnetul lor pe tapetul de hârtie, m-am cutremurat de o repulsie instinctivă. Între timp, tata ajunsese la un dulăpior de bucătărie, zidit în perete, se îndoi o clipă pe marginea lui, cercetând cu cleştele terenul din interior, apoi intră cu totul în el.

Parcă făcea din nou cunoştinţă cu casa din perspectiva sa de crustaceu, recepta obiectele probabil olfactiv, căci cu toate că l-am cercetat cu atenţie, n-am putut găsi la el niciun organ al vederii. Se părea că meditează asupra obiectelor întâlnite în cale, se oprea, le atingea uşor cu antenele, le îmbrăţişa, încercându-le parcă cu cleştele, făcea cunoştinţă cu ele şi abia după aceea pleca şi alerga mai departe, târându-şi abdomenul pe deasupra duşumelei. Aşa proceda şi cu bucăţile de pâine şi carne, pe care i le aruncam pe jos în speranţa că se va hrăni cu ele. Le atingea doar în treacăt şi alerga mai departe, fără a bănui că sunt comestibile.

Văzându-l cum cercetează răbdător camera, puteai crede că el căuta ceva insistent, neobosit. Din când în când, alerga în colţul bucătăriei, spre butoiul cu apă, care curgea, şi, ajungând lângă băltoacă, părea să bea. Uneori, dispărea zile întregi. Părea că se lipseşte cu totul de hrană, şi n-am observat să-şi piardă din vivacitate. Stăpâniţi de un sentiment amestecat de ruşine şi de repulsie, trăiam ziua cu teama ascunsă că ar putea să ne viziteze noaptea în pat. Dar nu s-a întâmplat niciodată aşa ceva, cu toate că ziua umbla pe toate mobilele şi-i plăcea să stea mai ales în crăpăturile dintre dulapuri şi perete.

Nu-i puteai nega anumite manifestări de gândire, ba chiar de maliţiozitate. Niciodată, spre exemplu, tata nu uita să apară la vremea mesei în sufragerie, deşi participarea lui era platonică. Dacă uşa de la sufragerie era închisă, iar tata se găsea în camera vecină, râcâia atâta sub uşă, alergând într-o parte şi în alta de-a lungul crăpăturii, până i se deschidea. Mai târziu, a învăţat să-şi vâre cleştele şi picioarele în crăpătura de

jos şi după mai multe balansări ale corpului reuşea să se strecoare lateral, pe sub uşă. Asta părea să-i facă plăcere. Se oprea sub masă şi rămânea neclintit şi tăcut, numai abdomenul îi pulsa uşor. Ce însemnau acele ritmice pulsații ale abdomenului strălucitor, nu am reuşit să aflăm. Era în ele ceva ironic, indecent şi sarcastic, care părea să exprime o satisfacție josnică şi lascivă. Nimrod, câinele nostru, se apropia de el încet şi fără convingere, îl mirosea, strănuta şi pleca indiferent, fără să-şi fi făcut o părere clară.

Degringolada câştiga tot mai mult teren în casa noastră. Genia dormea toată ziua, trupul ei tânăr se unduia moale în timpul respirației. În supă găseam adeseori mosoare de ață, pe care le punea odată cu zarzavatul, din neatenție şi dintr-o ciudată distracție. Prăvălia stătea deschisă zi şi noapte. Vânzarea cu jaluzelele pe jumătate lăsate îşi urma cursul său complicat în mijlocul tocmelilor şi persuasiunilor. În plus, a mai venit şi unchiul Karol.

Unchiul Karol era ciudat de tulburat şi tăcut. Ne-a declarat, oftând, că în urma tristelor experiențe din ultimul timp a hotărât să-şi schimbe modul de viață şi să se apuce de studierea limbilor. Nu ieşea din casă. S-a închis în ultima cameră, din care Genia, plină de dezaprobare pentru noul oaspete, scosese toate covoarele şi tapiseriile, şi s-a adâncit în studierea vechilor tarife. De câteva ori a încercat, plin de răutate, să-l calce pe tata. Desperat, l-am oprit țipând. Zâmbi în sine, cu răutate, neconvins, în timp ce tata, inconştient de primejdia ce-l amenința, se opri atent asupra unor pete de pe duşumea.

Cât timp stătea pe picioare, tata era rapid şi mobil, deținea această calitate la fel ca toate crustaceele, dar, când cădea pe spate, devenea complet lipsit de apărare. Era o privelişte neplăcută şi dureroasă să-l vezi mişcând desperat din toate picioarele, învârtindu-se neputincios pe spate, în jurul propriei axe. Nu puteai privi fără

repulsie acea clară, articulată şi impudică mecanică a anatomiei lui, expusă pe partea abdomenului dezgolit. Unchiul Karol voia atunci cu orice preț să-l calce. Noi îi veneam în ajutor şi-i dădeam câte un obiect, de care se agăța strâns cu cleştele şi îşi recâştiga cu abilitate poziția normală, lansându-se imediat într-o goană în cerc, în zigzaguri fulgerătoare, cu o viteză îndoită, de parcă ar fi vrut să şteargă impresia compromițătoare a căderii.

Regret, dar din respect pentru adevăr trebuie să relatez un fapt inimaginabil, în fața căruia se revoltă întreaga mea ființă. Nu pot accepta nici până astăzi că am fost în întregime autorii conştienți ai acestui fapt. În această lumină întâmplarea capătă aspectul unei ciudate fatalități. Fatalitatea nu ne ocoleşte conştiința şi voința, ci o include în mecanismul său, încât acceptăm, ca într-un vis letargic, lucruri în fața cărora ne înfiorăm în condiții normale.

Când, zguduit de faptul împlinit, am întrebat-o disperat pe mama: – Cum ai putut să faci una ca asta! Dacă ar fi făcut-o Genia, dar tu… – mama plângea, îşi frângea mâinile, nu-mi putea da un răspuns. Credea ea că tatei îi va fi mai bine aşa, vedea că în asta singura ieşire din situația disperată ori acționase pur şi simplu dintr-o inexplicabilă uşurință şi nechibzuință?… Fatalitatea găseşte o mie de subterfugii când e vorba de a-şi impune voința. E suficientă o mică şi scurtă întunecare a gândirii, o clipă de orbire ori de neatenție, ca fapta să fie strecurată printre Scylla şi Charybda hotărârilor noastre. Pe urmă, *ex post*, motivele pot fi interpretate şi explicate la nesfârşit, cauzele pot fi cercetate, dar faptul împlinit rămâne irevocabil şi hotărât o dată pentru totdeauna.

Ne-am trezit şi ne-am revenit din orbirea noastră, abia când tata a fost adus pe farfurie. Zăcea pe farfurie, mare, umflat şi fiert, alburiu şi gelatinos. Stăteam împietriți. Numai unchiul Karol întinse furculița spre

farfurie, dar o lăsă, privindu-ne uimit. Mama porunci ca farfuria să fie dusă în salon. Tata zăcea acolo pe masa acoperită cu o bucată de catifea, lângă albumul cu fotografii şi lângă flaşneta mecanică cu ţigări, zăcea nemişcat şi ocolit de noi toţi.

Dar viaţa pământeană a tatălui meu nu avea să se încheie aici, iar continuarea, prelungirea acestei istorii dincolo, pare-se, de hotarele admisibile – este cel mai dureros punct. De ce nu renunţa, de ce nu se considera în cele din urmă învins, căci avea toate motivele să o facă, iar destinul nu putea merge mai departe în distrugerea lui totală? După câteva săptămâni de nemişcare, s-a mai consolidat puţin şi părea că îşi revine treptat. Într-o dimineaţă am găsit farfuria goală. Pe marginea farfuriei rămăsese numai un picior, pierdut în sosul rece de roşii şi în gelatina călcată în timpul evadării. Fiert, pierzându-şi picioarele pe drum, tata pornise, cu ultimele puteri, mai departe, într-o călătorie nesfârşită, şi nu l-am mai văzut de atunci.

282

COLECȚIA GLOBUS

Bruno Schulz

MANECHINELE

EDITURA UNIVERS

Bruno Schulz s-a născut la 12 iulie 1892 în familia unui negustor din Drohobîci. Face studii de pictură și arhitectură, pe care le abandonează pentru a-și cîștiga existența. Din 1924, este profesor de desen și lucru manual în orașul natal. Mizeria în care se zbate, sănătatea șubredă, agresivitatea forțelor reacționare din Polonia interbelică îl determină să se izoleze tot mai mult în universul imaginației. Cîțiva prieteni reușesc să deslușească însă în straniile lui scrisori lupta disperată împotriva resemnării și pesimismului. În 1934, cu sprijinul Zofiei Nałkowska publică Prăvăliile de scorțișoară, trei ani mai tîrziu Sanatoriul timpului, iar în 1936 semnează traducerea romanului lui Kafka Procesul. Războiul îl surprinde în Drohobîci. La 19 noiembrie 1942, Bruno Schulz, modestul profesor de desen și unul dintre cei mai mari și mai originali scriitori ai secolului nostru, a fost împușcat de un hitlerist în plină stradă, în plină zi, strîngînd la piept pîinea cumpărată pentru călătoria spre Varșovia, unde îl așteptau prietenii.

Lei 9